

Hof van Cassatie van België

Jaarverslag 2018

Redactie

I. Couwenberg – M. Nolet de Brauwere – A. Meulder – F. Parrein

De algemene vergadering van het Hof heeft op 21 maart 2019 het jaarverslag goedgekeurd. De korpsvergadering van het parket bij het Hof heeft dit gedaan op 13 maart 2019.

Inhoudstafel

Voorwoord – Vorwort	10
Voorwoord	11
Vorwort	17
Voorstelling van het Hof van Cassatie	23
Algemene Voorstelling	24
Het Hof van Cassatie en andere rechtscolleges	26
<i>Algemeen</i>	26
<i>Belgische magistraten bij het Benelux-Gerechtshof</i>	26
Het Hof van Cassatie en instellingen op Europees niveau	27
Internationale betrekkingen	27
Belgische instellingen	28
Personalia	29
Belangrijke arresten van het Hof	30
Burgerlijk recht	31
<i>Zakenrecht</i>	31
- Eigendom – Afstand van het recht van natrekking – Uitwerking	31
- Mede-eigendom – Gedwongen mede-eigendom van gebouwen of groepen van gebouwen – Begrip gebouw of groep van gebouwen	32
<i>Verbintenissen</i>	32
- Verval van een verbintenis – Verdwijnen van het voorwerp van een verbintenis	32
- Overeenkomst – Voorwerp – Geoorloofdheid	33
- Schadevergoeding wegens niet-nakoming van de verbintenis – Winstderving	33
- Opschortende voorwaarde – Verkrijgen van een bodemattest	34
- Betaalverbintenis – Overmacht – Financiële overmacht	35
- Rechtsmisbruik – Sanctie – Herleiden van het recht tot zijn normale uitoefening	35
<i>Bijzondere overeenkomsten</i>	36
- Huur van goederen – Ontbinding – Vervangingshuur	36
- Lening – Lening zonder termijn – Vordering tot betaling – Verjaring	36
- Pand – Verpanding van een schuldvordering – Samenloop	36
<i>Verjaring</i>	37
- Termijnen – Aanvang – Kennis van de schade	37

Economisch recht	38
<i>Vennootschappen</i>	38
- Handelsvennootschappen – Vennootschappen onder firma	38
<i>Verzekeringen</i>	39
- Landverzekering – Verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde – Termijn van vijf jaar – Exceptie	39
<i>Mededinging en marktpraktijken</i>	39
- Algemene rechtsbeginselen – Non bis in idem-beginsel	39
Fiscaal recht	41
<i>Algemeen</i>	41
- Geschillen over de invordering van belastingsschulden – Beslagrechter	41
- Onrechtmatig verkregen bewijs – Recht op eerbiediging van het privéleven – Prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie	41
- Bewijsmiddelen – Observatie door fiscale ambtenaren in de openbare ruimte – Geoorlooftheid – Voorwaarden	43
<i>Inkomstenbelasting</i>	44
- Vestiging en inning van de belasting – Bezwaren – Pensioenen van Belgische oorsprong – Begunstigde met fiscale woonplaats in Frankrijk – Onwettig aan de bron ingehouden bedrijfsvoorheffing	44
- Opeisbaarheid van de belasting – Kohier – Niet-betaling van de belasting – Schade – Verjaring	45
<i>Registratierechten</i>	45
- Teruggave van het registratierecht – Schenking – Preferentieel tarief – Toepassing – Laattijdig verzoek	45
<i>Andere uitspraken in fiscaal recht</i>	45
- Belasting – Begrip – Openbaar domein van de Staat	45
Strafrecht	46
<i>Algemeen</i>	46
- Artikel 5 Strafwetboek – (De)cumulregel – Strafuitsluitende verschoningsgrond	46
- Verzwarende omstandigheid – Herhaling – Werking in de tijd	46
<i>Misdrijven</i>	47
- Wegverkeerswet – Artikel 67ter – Verbod op zelf-incriminatie – Artikel 5 Strafwetboek	47
- Sociaal strafrecht – Onjuiste of onvolledige verklaring – Moreel bestanddeel	48
- Sociaal strafrecht – Misdrijf belemmering van toezicht – Moreel bestanddeel	49
- Milieurecht – Strafbaarstelling – Afvalstoffen – Niet-uitgegraven bodem	50
- Sociaal strafrecht – Niet-onmiddellijke aangifte van tewerkstelling – Moreel bestanddeel	51
- Artikel 44/1/1, eerste lid, Wet Politieambt – Achterhouden van informatie van belang voor de strafvordering – Moreel bestanddeel	52
- Wegverkeerswet – Richtlijn Rijbewijs – Erkenning buitenlands rijbewijs – Gevolgen voor het door een Belgisch rechter uitgesproken verval van het recht om een motorvoertuig te besturen	53
- Sociaal Strafrecht – Belemmering van het toezicht	54
- Witwassen – Voorwerp en vermogensvoordelen – Verbeurdverklaringen – Geen voorrang tussen de verschillende verbeurdverklaringen	54

- Milieurecht – Achterlaten van afvalstoffen – Artikel 16.6.4 DABM – Verplicht herstel – Noodzaak – Regularisatie	55
Strafprocedure	56
<i>Algemeen</i>	56
- Zwijgrecht – Recht om zichzelf niet te beschuldigen	56
- Strafvordering – Verjaring – Stuiting – Dagvaarding – Onbevoegde rechterlijke instantie	56
<i>Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering</i>	57
- Burgerlijke rechtsvordering – Verzoekschrift tot vaststelling van de conclusietermijnen en tot bepaling van een rechtsdag – Geen voorafgaande regelmatige kennisgeving – Gevolgen – Vonnis op tegenspraak	57
- Burgerlijkepartijstelling – Klacht tegen onbekenden – Identificatie van de onbekenden	59
- Burgerlijkepartijstelling – Ontvankelijkheid – Bevoegdheid van het onderzoeksgerecht – Actio popularis	59
- Strafvordering tegen ontbonden vennootschap – Toepassing artikel 20 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering	61
<i>Onderzoek in strafzaken</i>	62
- Internationale rechtshulp – Gemeenschappelijke onderzoeksteams – Schriftelijke overeenkomst – Onpartijdigheid onderzoeksrechter	62
- Voorrang van rechtsmacht – Onderzoeksgerechten – Afsluiten van het gerechtelijk onderzoek – Regeling van de rechtspleging – Stilzwijgen van de wet – Leemte – Opvulling – Nadere regels – Artikel 12 Grondwet	63
<i>Vrijheidsbeneming</i>	64
- Europees aanhoudingsbevel – Wet Europees Aanhoudingsbevel – Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel – Vorm- en grondvoorwaarden – Prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie	64
- Artikelen 26, § 3, tweede lid, en 27, § 1, 3°, a), Voorlopige Hechteniswet – Verzoek tot invrijheidstelling – Voortzetting van de hechtenis onder elektronisch toezicht	66
<i>Vonnisgerechten</i>	67
- Bevoegdheid – Politierichtbank – Artikel 138, 2°, Wetboek van Strafvordering – Inbreuk op artikel 90bis Bosdecreet, strafbaar gesteld door artikel 16.6.3quinquies DABM, dat de bepalingen van het Boswetboek vervangt	67
<i>Rechtsmiddelen</i>	68
- Verzet – Hoger beroep – Grieven	68
- Verzet	68
- Herroeping van gewijsde	69
- Verzet – Ongedaanverklaring – Devolutieve werking van het hoger beroep – Rechtsmacht van de appelrechters	69
- Cassatieberoep – Ontvankelijkheid – Voorbereidende beslissingen van onderzoek – Beslissingen inzake bevoegdheid	70
- Verzet – Arrest van het hof van assisen – Motiverend en veroordelend arrest – Partij aan wie het verzet moet worden betekend	71
- Verzet – Ongedaanverklaring – Cassatieberoep	71
- Cassatieberoep – Onmiddellijk cassatieberoep – Regeling van de rechtspleging – Parlementaire onschendbaarheid – Afwijzing van het verzoek om een nieuwe machtiging met het oog op vervolging – (Geen) beslissing over de bevoegdheid	72
- Hoger beroep – Verklaring van hoger beroep – Grievenformulier – Identiteit van de partij ten aanzien van wie grieven worden aangevoerd	73

- Hoger beroep – Verzoekschrift met grieven – Onderscheid tussen de grieven en de redenen tot staving van de grieven	75
- Hoger beroep – Ambtshalve aan te voeren onbevoegdheid – Artikel 210 Wetboek van Strafvordering	75
- Cassatieberoep – Onontvankelijk middel – Nieuw middel – Begrip	76
- Cassatieberoep – Eindbeslissing – Verkeerszaken – Verval wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid	76
- Heropening van de rechtspleging – Beslissing over de herstellvordering – Unilaterale verklaring van België betreffende een EVRM-schending door de rechterlijke macht – Beoordeling door het Hof van Cassatie	76
- Hoger beroep – Openbaar ministerie bij het appelgerecht – Grieven in het betekeningsexploit – Termijn voor de neerlegging van het exploit	78
- Cassatieberoep – Vernietiging van een verbeurdverklaring bij witwassen – Rechtsmacht van de rechter op verwijzing	79
- Hoger beroep – Eenparigheidsvereiste bij strafverzwaring – Beoordelingscriteria voor strafverzwaring – Taak van de appelrechter op verwijzing	79
- Heropening van de rechtspleging – Ontvankelijkheid van het cassatieberoep – Ondertekend door een advocaat die houder is van het getuigschrift bedoeld in artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering – Recht op toegang tot een rechtbank – Scheiding der machten	80
- Cassatieberoep – Ontvankelijkheid – Beslissing tot uithandengeving – Prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof	82
<i>Andere uitspraken in strafprocedure</i>	83
- Jeugdbescherming – Niet-begeleide minderjarige vreemdeling – Uithandengeving – Vonnis van de bijzondere kamer binnen de jeugdrechtbank – Rechtsmiddelen – Vertegenwoordigingsbevoegdheid van de voogd	83
- Jeugdbescherming – Uithandengeving – Ontvankelijkheid van het cassatieberoep – Prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof	84
Straf en strafuitvoering	84
- Uitstel van tenuitvoerlegging – Herroeping – Verruiming van de voorwaarden tot herroeping – Werking in de tijd	84
- Administratieve sanctie – Toezicht met volle rechtsmacht – Omvang	86
- Elektronisch toezicht – Berekening van de toelaatbaarheidsdrempel – Wanbedrijf of gecorrectionaliseerde misdaad die vóór de correctionalisering ervan strafbaar was met vijf tot tien jaar opsluiting – Herhaling – Gevolg	87
- Veroordeling met uitstel en opschorting van de veroordeling – Volgen van een bepaalde opleiding – Voorwaarden	88
- Non bis in idem-beginsel – Werkloosheid	88
- Bescherming van de maatschappij – Internering – Voorwaarden	89
- Non bis in idem-beginsel – Administratieve sanctie en strafsancie	90
Sociaal recht	91
<i>Arbeidsrecht</i>	91
- Ondernemingsraad en veiligheidscomité – Beschermd werknemers – Ontslag om economische of technische redenen – Erkenning door het paritair comité – Rechterlijke controle	91
- Arbeidsovereenkomst – Bescherming van personeelsafgevaardigden tegen ontslag – Gerechtelijke ontbinding op vordering van de werknemer – Beschermingsvergoeding	92

- Arbeidsovereenkomst – Aanvullend pensioen – Groepsverzekering – Uittreding van de werknemer – Aanzuivering van de tekorten in de groepsverzekering – Verjaring van de vordering	93
- Arbeidsovereenkomst – Opzegging – Recht op aanvullende opzeggingsvergoeding – Tenietgaan – Ontslagbescherming Preventieadviseur – Beschermingsvergoeding – Tegenopzegging door de werknemer – Gevolg	94
<i>Socialezekerheidsrecht</i>	96
- Werkloosheid – Inschakelingsuitkering – Beperking in de tijd – Standstill	96
- Werkloosheid – Sanctie – Uitsluiting – Gerechtelijke procedure – Arbeidsrechtbank – Bevoegdheden van de rechter – Bevoegdheid van de rechter na vernietiging van de sanctie	97
- Arbeidsongeval – Vergoeding – Cumulatie en verbod – Blijvende arbeidsongeschiktheid – Bijkomende werkzaamheid als zelfstandige	98
Gerechtelijk recht	99
<i>Algemeen</i>	99
- Voorlopige tenuitvoerlegging van een vonnis	99
<i>Materiële bevoegdheid van de rechter</i>	99
- Geschillen over de invordering van belastingsschulden – Beslagrechter	99
<i>Procedure</i>	100
- Artikel 806 Gerechtelijk Wetboek – Verstek – Verwerping van de vordering – Openbare orde	100
- Hoger beroep – Bevestiging van een onderzoeksmaatregel – Verwijzing – Hervorming op een punt dat niet de grondslag is van een onderzoeksmaatregel	102
- Opmerkingen van de Europese Commissie als amicus curiae	103
<i>Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging</i>	103
- Weigering van beschrijvende maatregelen – Rechtsmiddelen – Vordering tot wijziging of intrekking	103
- Dwangsom	104
<i>Collectieve schuldenregeling</i>	104
- Ontstentenis van aangifte van schuldvordering – Sanctie	104
<i>Andere uitspraken in gerechtelijk recht</i>	105
- Beslissing tot het verlenen van juridische tweedelijnsbijstand – Beslissing minder dan een jaar oud – Gevolg voor het verzoek om rechtsbijstand	105
Publiek en administratief recht	106
<i>Algemeen</i>	106
- Gebruik van de talen	106
<i>Grondwettelijk Hof</i>	107
- Hof van Cassatie – Bevoegdheid tot uitlegging van de wet – Substitutie van motieven	107
<i>Stedenbouw</i>	107
- Herstelvordering – Rechtsaard	107
- Inbreuk – Herstel gevorderd door de gemachtigd ambtenaar – Toezicht van de rechtbanken	108

<i>Vreemdelingen</i>	109
- Asielaanvraag – Hechtenismaatregel – Beslissing van inoverwegingname van de asielaanvraag	109
- Vrijheidsberoving – Beroep bij de rechterlijke macht – Nieuwe autonome titel van vrijheidsberoving – Gevolg – Toezicht door het onderzoeksgerecht	111
Belangrijkste conclusies van het openbaar ministerie	114
Burgerlijk recht	115
<i>Zakenrecht</i>	115
<i>Verbintenissen</i>	115
<i>Buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht</i>	115
<i>Bijzondere overeenkomsten</i>	116
<i>Verjaring</i>	117
<i>Andere conclusies in burgerlijk recht</i>	118
Economisch recht	119
<i>Handelstussenpersonen</i>	119
<i>Vennootschappen</i>	119
<i>Verzekeringen</i>	119
<i>Mededinging en marktpraktijken</i>	119
<i>Transportrecht</i>	119
<i>Andere conclusies in economisch recht</i>	120
Fiscaal recht	120
<i>Algemeen</i>	120
<i>Inkomstenbelasting</i>	120
<i>Belasting over de toegevoegde waarde</i>	122
<i>Douane en accijnzen</i>	123
<i>Gemeente- provincie- en plaatselijke belastingen</i>	123
<i>Registratierechten</i>	123
<i>Andere conclusies in fiscaal recht</i>	123
Strafrecht	124
<i>Algemeen</i>	124
<i>Misdrijven</i>	124
<i>Andere conclusies in strafrecht</i>	125
Strafprocedure	125

<i>Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering</i>	125
<i>Onderzoek in strafzaken</i>	125
<i>Onderzoeksgerechten</i>	126
<i>Vonnisgerechten</i>	126
<i>Rechtsmiddelen</i>	126
<i>Andere conclusies in strafprocedure</i>	128
Straf en strafuitvoering	129
Sociaal recht	129
<i>Arbeidsrecht</i>	129
<i>Socialezekerheidsrecht</i>	130
Gerechtelijk recht	132
<i>Materiële bevoegdheid van de rechter</i>	132
<i>Procedure</i>	132
<i>Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging</i>	134
<i>Collectieve schuldenregeling</i>	134
<i>Andere conclusies in gerechtelijk recht</i>	134
Tuchtrecht	135
Publiek en administratief recht	135
<i>Algemeen</i>	135
<i>Stedenbouw</i>	135
<i>Andere conclusies in publiek en administratief recht</i>	135
Mercuriale	137
Over grensoverschrijdende fiscaliteit en de bijdrage van het Hof, het Brussels International Business Court en bitcoins	138
Voorstellen de lege ferenda	140
Verslag van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het parlementair comité belast met de wetsevaluatie	141
Studie	164
De rol van de rechtsvergelijking in de rechtspraak van het Hof van Cassatie	165

<i>I. Inleiding</i>	165
<i>II. Rechtsvergelijking door rechters als voorwerp van controverse</i>	167
<i>III. Redenen voor het toenemend belang van rechtsvergelijking in de rechtspraak</i>	170
<i>IV. Een blik bij enkele van onze buurlanden</i>	174
<i>V. Het Belgische Hof van Cassatie</i>	180
- 1. Algemeen	180
- 2. Kwantitatieve gegevens	181
- 3. Inhoudelijke gegevens	182
<i>VI. Besluit</i>	190

Het Hof van Cassatie in cijfers 192

<i>Inleiding</i>	193
<i>Globale gegevens voor het kalenderjaar 2018</i>	193
<i>Gemiddelde voortgang van de zaken (doorlooptijd)</i>	196
<i>Gegevens per materie</i>	197
<i>C-zaken</i>	197
<i>D-zaken</i>	199
<i>F-zaken</i>	200
<i>H-zaken</i>	202
<i>P-zaken</i>	202
<i>S-zaken</i>	205
<i>G-zaken</i>	208
<i>Bijzondere procedures</i>	209
<i>Resultaat van de cassatieberoepen</i>	209
<i>Het cassatiepercentage in het algemeen</i>	209
<i>De cassatiepercentages per ressort</i>	211
<i>Conclusie</i>	214

Bijlage – Organigram en samenstelling van het Hof van Cassatie en het openbaar ministerie 215

<i>Organigram en samenstelling van de zetel op 31 december 2018</i>	215
<i>Organigram</i>	216
<i>Samenstelling</i>	216
<i>Organigram en samenstelling van het openbaar ministerie op 31 december 2018</i>	219

<i>Organigram</i>	219
<i>Samenstelling</i>	220
Referendarissen	220
Magistraten met opdracht	221
Organigram en samenstelling van de griffie op 31 december 2018	221
<i>Organigram</i>	221
- Personeelsbestand	221
- Verdeling van de personeelsleden per dienst	222
<i>Samenstelling</i>	223
Secretariaat van het parket	223
<i>Organigram</i>	223
<i>Samenstelling</i>	224
Secretariaat van de Eerste Voorzitter	224
Steundienst	224
Dienst overeenstemming der teksten en documentatiedienst	224
<i>Dienst overeenstemming der teksten</i>	224
<i>Documentatiedienst</i>	225
Bibliotheek	225
Bijlage – Lijst van de studies gepubliceerd in het jaarverslag van het Hof van Cassatie sinds 1998	226
Bijlage – Lijst van de foto’s van het Justitiepaleis te Brussel	229

Voorwoord – Vorwort

Voorwoord

“Er bestaat voor geheel België een Hof van Cassatie”. Dit beginsel komt niet uit enige wet van gerechtelijke organisatie, maar is opgenomen in het eerste lid van artikel 147 van de Grondwet. Die beknopte zin, die sinds het ontstaan van de Staat in zijn oorspronkelijke vorm is behouden, onderstreept de eenheidscheppende rol van dit hooggerechtshof. Om te verzekeren dat het recht overal, van Oostende tot Aarlen, op dezelfde manier wordt uitgelegd en te vermijden dat de grondwettelijke vereiste van de gelijkheid van de Belgen voor de wet niet tot een inhoudsloze slogan wordt uitgehold, kent het grondgebied van het Koninkrijk slechts één hoogste gerechtshof dat aan het hoofd van de rechterlijke orde staat.

Het unieke karakter van het Hof dient enkel de uniformisering van het recht. In zijn brief aan mevrouw du Deffand uit 1764 schreef Voltaire: “Il y a, dit-on, cent quarante-quatre coutumes en France, qui ont force de loi. Ces lois sont presque toutes différentes. Un homme qui voyage dans ce pays change de loi presque autant de fois qu’il change de chevaux de poste”¹. Het ambt van cassatierechter werd ingevoerd om de door Voltaire bespottte diversiteit te vervangen door een coherente, egalitaire, eengemaakte en eenvormige rechtsorde. Zowel in België als in Frankrijk heeft het Hof van Cassatie tot op heden, binnen de grenzen van het land waarin het is gevestigd, bijgedragen tot de eenmaking van het recht.

Het postmoderne fenomeen van de globalisering stelt die essentiële functie ter discussie. Wij beleven een veralgemeende verstrengeling van de economische, sociale en culturele ruimten die leidt tot een exponentiële vermenigvuldiging van de interpersoonlijke uitwisselingen en contacten. De overvloed aan nieuwe informatie- en communicatietechnologieën versnelt dat proces en is de objectieve bondgenoot van de staten die een economische markt op wereldschaal voorstaan. Vrij verkeer van personen is aan de orde van de dag. De kracht van die alomtegenwoordigheid doet onze wereld groeien. Tezelfdertijd verengt die wereld zich tot een wereldbol die volledig is onderzocht. Ons grondgebied kent geen grenzen meer. De moderne mens is niet langer gebonden aan een vaste plek. Regels zonder enig territoriaal aanknopingspunt ontstaan op het vlak van mensenrechten en handelsbetrekkingen. Het is een verleidelijke, maar ook enigszins verontrustende evolutie. De beloofde welvaart gaat gepaard met een ontreddering die te wijten is aan de aantasting van het leefmilieu en aan de toename van de maatschappelijke ongelijkheid.

De globalisering tast de uniciteit van de rechtsmacht aan: het Hof van Cassatie krijgt thans concurrentie van supranationale rechtscolleges en van de opkomst van een diffuus recht, dat niet langer territoriaal gebonden is en geen binding meer heeft met de nationale staten waarvan de soevereiniteit, die meer dan ooit gedelegeerd wordt, slechts één van de mogelijke rechtsbronnen is. De cassatierechter is al lang niet meer de enige die de wetgeving uitlegt. Het Hof, dat bedoeld was om op niveau van het Rijk de eenmaking van het recht te verwezenlijken, is op wereldschaal een element

¹ Vrije vertaling: Men zegt dat er in Frankrijk honderdvierenveertig *coutumes* bestaan die kracht van wet hebben. Die wetten zijn bijna allemaal verschillend. Een mens die door dat land reist, verandert bijna evenveel van wet als het aantal keer dat hij van postpaard wisselt.

van diversiteit geworden. Het Hof belichaamt technieken en waarden die eigen zijn aan het Belgische recht, waarvan de co-existentie met een geglobaliseerd recht niet steeds vlekkeloos verloopt.

Het Hof van Cassatie is zich daarvan bewust. Hoe kan het ook anders, wanneer gezaghebbende stemmen het Hof aansporen om zijn toetsingsmethoden te herzien in het licht van de vereisten van de eerbiediging van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden? Volgens deze stelling zou het Hof dus verder moeten gaan dan een gewoon toezicht op de eerbiediging van dat Verdrag. Het Hof zou erover moeten waken dat de toepassing van een interne norm, in de omstandigheden eigen aan de zaak, niet leidt tot buitensporige gevolgen die een mensenrecht of één van de fundamentele vrijheden aantasten. We worden bijgevolg uitgenodigd om een proportionaliteitstoets uit te voeren. Zo niet, aldus de voorstanders, zal het toezicht hoe dan ook plaatsvinden voor de Europese jurisdicties, met mogelijke veroordelingen van België tot gevolg. Het is dan beter dat wij onze wetten zelf kritisch toetsen, om te beletten dat anderen dat in onze plaats doen.

Het jaarverslag dat wij aan het publiek mogen voorstellen, bevat geen enkel element waaruit kan worden afgeleid dat het Hof van Cassatie vooralsnog voor een dergelijke bevoegdheid zou hebben gekozen: de toepassing van een wet op een concrete toestand uitsluiten op grond van een internationale norm, wegens de onevenredige gevolgen die die wet, in het concrete geval, voor de eiser zou kunnen hebben. Dit spoor werd om verschillende redenen niet gevolgd.

Indien van de proportionaliteit een regel wordt gemaakt om geschillen te beslechten, bestaat ons inziens het risico dat we afglijden naar casuïstiek en onvoorspelbaarheid, wat enkel een toename van de geschillen tot gevolg zal hebben. Wanneer daarenboven over de gevolgen van de te wijzen beslissing wordt nagedacht, leidt dit ertoe dat er niet meer dan nodig recht wordt gesproken. Door dergelijke minimalistische opvatting wordt de taak van de rechter ontdaan van elk pedagogisch oogmerk. Het syllogisme van de rechterlijke redenering noopt de rechter die ze hanteert, ertoe alle finaliteiten van het rechtspreken te aanvaarden, en dit zowel op lange als op korte termijn: het geschil kan slechts concreet worden beslecht wanneer de algemene regel wordt herhaald die bij de oplossing van soortgelijke gevallen wordt aangewend. Ten slotte is er nog steeds het grondwettelijke voorschrift dat verbiedt om van de grond van de zaak kennis te nemen. Hoewel een dergelijke kennisname verboden is, geldt dat niet voor de feiten die zijn vastgesteld door de beslissing waartegen cassatieberoep is ingesteld. Het Hof is weliswaar tot abstractie verplicht teneinde de wet in haar maatschappelijke dimensie uit te leggen, maar dat belet hem niet die feiten in aanmerking te nemen. Wat de grondwetgever verbiedt, is het onderzoek van andere feiten dan die welke de bestreden beslissing vermeldt of die welke uit de stukken blijken waarop het Hof vermag acht te slaan. Wat de grondwetgever uitsluit, is dat het Hof zijn eigen beoordeling in de plaats van de beoordeling van de feitenrechter zou stellen. Niets belet echter dat ons wettigheidstoezicht al geruime tijd een marginale toetsing bevat van de gevolgen die de rechter uit de door hem vastgestelde feiten heeft afgeleid. Die marginale toetsing, die van toepassing is op talrijke begrippen van het interne recht die, hoewel niet nauwkeurig gedefinieerd, toch niet aan de onaantastbare beoordeling van de rechter overgelaten kunnen worden, leent zich ook, en zelfs zeer

goed, tot een toetsing van de toepassing van de rechten en vrijheden die gewaarborgd worden door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Het bestaande instrument volstaat om de rechthebbenden de eerbiediging van die rechten en vrijheden te bieden.

Hierdoor wijkt de Belgische cassatierechter niet voor het fenomeen van de globalisering, maar zorgt hij er enkel voor zich door deze niet te laten overrompelen. Het Hof laat niet na contacten met talrijke buitenlandse hooggerechtshoven aan te knopen en aan internationale uitwisselingsnetwerken voor jurisdicties deel te nemen. De boodschappen die bezoekers uit de hele wereld in het gastenboek van het Hof neerpennen, geven blijk van de aantrekkingskracht of zelfs van de fascinatie die het Belgische cassatiemodel op hen uitoefent. Die interesse is wederzijds. De ondertekenende eerste voorzitter heeft dit jaar een delegatie naar Peking geleid om een samenwerkingsovereenkomst met het Hooggerechtshof van de Volksrepubliek China af te sluiten en relaties met de hoven en rechtbanken van dit immense land aan te knopen. De bedoeling is om de gedachtewisseling over thema's van gemeenschappelijk belang, zoals de digitalisering van de procedures of de vorming van magistraten, aan te moedigen. Het Hof, dat zich bewust is van het feit dat rechtsvergelijking verrijkend kan zijn, streeft er bovendien naar om hulpmiddelen te ontwikkelen waarmee het zijn kennis van de buitenlandse rechtsstelsels kan vergroten. Twee referendarissen van het Hof treden daartoe als contactpersoon op binnen het netwerk van voorzitters van de hooggerechtshoven van de Europese Unie.

Het Hof van Cassatie is belast met de uitlegging van de nationale wet en niet met de uitsluiting ervan, onverminderd de proportionaliteitstoetsing die mogelijk wordt gemaakt door de marginale toetsing. In deze geest heeft het Hof het afgelopen jaar zijn werkzaamheden voortgezet. Heeft het zijn doelstellingen kunnen verwezenlijken? Zo niet, waardoor werd dat dan belet?

2018 is cijfermatig een goed jaar. Net zoals de vorige jaren daalt het volume nieuwe zaken of blijft het stabiel. Het Hof wijst, over het ganse jaar en in alle materies, meer of evenveel arresten dan er cassatieberoepen zijn ingesteld zodat het aantal hangende zaken niet oploopt en de gemiddelde behandelingsduur van de zaken globaal gesproken onder controle blijft. Het Hof slaagde daarin mede door een aantal welgekomen benoemingen en aanstellingen van magistraten, referendarissen, magistraten met opdracht en vertalers. Weliswaar blijven onze administratieve korpschefs vechten tegen de bierkaai bij de noodzakelijke aanstellingen van griffiers, secretarissen, assistenten en medewerkers. Niettemin werd binnen het Hof een dienst informatica opgericht die is samengesteld uit een attaché en een deskundige en die operationeel is dankzij de daadwerkelijke selectie en aanwerving van de vereiste personeelsbezetting. Die dienst zal de knowhow van de applicatie *Sycas* verder ontwikkelen en verschillende nieuwe initiatieven uitwerken zoals het ontwerpen van een nieuwe webstek, het implementeren van de interne gegevensbanken, het uitwerken van een instrument voor online samenwerking ("*Sharepoint*") en de digitalisering van de dienst documentatie. Dit zijn zaken waarvan reeds lang sprake was maar die niet konden worden verwezenlijkt bij gebrek aan personeel.

Het gezag van zijn arresten waarborgt de ordening en de eenmaking van het recht, wat het doel is van het Hof. Dat volstaat echter niet. De gerechtelijke wereld moet immers op de hoogte zijn van de rechtspraak van het Hof. Die moet bijgevolg toegankelijk en vindbaar zijn. Dat vereiste heeft ook betrekking op de cassatierechter zelf: wanneer hij bestaande rechtspraak uit het oog verliest, boet zijn rechtspraak aan gezag in en wint ze aan incoherentie.

De twee klassieke instrumenten voor het verspreiden en bewaren van arresten waren lange tijd de *Pasicrisie* en de *Arresten van Cassatie*, met publicatie van de arresten in chronologische volgorde, met een voorafgaande samenvatting en gestructureerde en gecodificeerde trefwoorden. De twaalf, jaarlijks uitgegeven afleveringen werden aangevuld met een dertiende nummer met de tabellen.

Die klassieke publicatie bestaat sinds 1814 maar komt zwaar onder druk te staan. Zoekmachines hebben de tabellen vervangen. Het aantal abonnementen op beide tijdschriften daalt dermate snel dat de uitgever vreest dat deze binnen twee jaar volledig zullen verdwijnen. Die producten lonen niet meer voor de uitgever. Het zij zo. De Federale Overheidsdienst Justitie heeft in 2015 beslist komaf te maken met de papieren uitgaven ten voordele van de elektronische publicaties. Er werden drie overeenkomsten met de uitgevers gesloten waardoor de magistraten toegang hebben tot drie databanken. De databank die door de uitgever van de *Pasicrisie* en de *Arresten van Cassatie* wordt verdeeld, biedt evenwel geen toegang tot die twee tijdschriften omdat ze, om een niet geheel duidelijke reden, niet zijn opgenomen in het pakket dat met de overheid werd onderhandeld. Het beeld dat zich bijgevolg aftekent is dat van een rechterlijke orde met zo'n duizendzeshonderd rechters die, enerzijds, beide tijdschriften niet meer in de bibliotheek van hun rechtscollege kunnen aantreffen en, anderzijds, geen toegang hebben tot de elektronische uitgave ervan via de gegevensbank die de betrokken uitgever verdeelt. Uiteraard zijn er andere toegangsmogelijkheden, zoals bijvoorbeeld de kosteloze gegevensbank *Juridat* die vrij toegankelijk is. Maar ook de financiering voor de noodzakelijke modernisering hiervan staat op losse schroeven aangezien de overheid dat aan de private sector wil overlaten. Kortom, dat restrictieve beleid inzake documentaire bronnen kan, als het wordt voortgezet of opgedreven, leiden tot een schaarse verspreiding van de jurisprudentie van het Hof. Wanneer de cassatierechtspraak minder gemakkelijk terug te vinden is, wordt het moeilijker vergissingen, meningsverschillen en middelpuntvliedende strekkingen te voorkomen.

2018 werd gekenmerkt door een andere evolutie die op lange termijn ongunstig dreigt te zijn voor de werking van de gerechtelijke organisatie. Meer dan vier jaar na de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van de wet van 18 februari 2014 betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie moet helaas worden vastgesteld dat de concretisering van het aangekondigde model tot geen resultaat heeft geleid, noch voor de colleges van de zetel en van het openbaar ministerie, noch voor het Hof van Cassatie. Tijdens het begrotingsconclaaf 2018 is gebleken dat de regering niet bereid bleek te zijn om de minister van Justitie het bijkomende budget toe te kennen dat gevraagd was voor de verwezenlijking van deze hervorming.

Het Hof van Cassatie had in 2017 een eerste voorontwerp voorgesteld. Dat werd verworpen omdat er geen eensgezindheid was over een begrotingsmodel op grond van een dotatie. Vervolgens werd een tweede tekst opgesteld die steunde op de volgende pijlers: oprichting van een eigen organieke afdeling binnen de afdeling Justitie van de algemene uitgavenbegroting; opheffing van het voorafgaande toezicht van de Inspectie van Financiën; opheffing van de personeelskaders voor niet-magistraten, die vervangen worden door een personeelsplan dat door het Hof wordt goedgekeurd en dat in het Belgisch Staatsblad wordt gepubliceerd.

Het betrof een structuur die steunde op een door het Hof voorgestelde jaarlijkse begrotingsaanvraag die de Inspectie van Financiën moest goedkeuren en die vervolgens naar de minister werd overgezonden. Het begrotingsontwerp zou dan in de regering worden besproken en, na conclaaf, worden opgenomen in de aan het parlement voorgestelde begroting dat dan *in fine* over de toewijzing van de middelen beslist. Die regeling impliceerde dat de algemene directie van de Rechterlijke Orde en de diensten die moeten toezien op de pertinentie en coherentie van de begrotingsaanvragen de begrotingsaanvraag niet langer dienden te onderzoeken. Het Hof stond erop dat de aanvankelijk toegekende middelen in overeenstemming zouden zijn met de noden en dat ze in de tijd zouden worden gewaarborgd. Het ontwerp beoogde ook de volledige overdracht aan het Hof van alle bevoegdheden inzake de aanwending van de toegekende budgetten. Die autonomie betrof, binnen de toegekende enveloppe, uiteraard enkel het gedeelte dat de vaste kosten overstijgt.

Het advies van 20 november 2018 van de Inspectie van Financiën over die voorstellen was terughoudend. De Inspectie wijst er vooreerst op dat, volgens het beginsel van de begrotingsneutraliteit, de weerslag van elk engagement dat ten aanzien van het Hof wordt genomen, door de andere instanties van de Rechterlijke Orde moet worden “aangenomen”. Die opmerking moet worden afgewezen: hoe zou het Hof van Cassatie ermee kunnen instemmen dat zijn financiële behoefte in enige mate gefinancierd wordt ten koste van de twee andere colleges? Dat is nooit zijn bedoeling geweest. De Inspectie overweegt vervolgens dat de tekst van het Hof niet voldoende duidelijk is over zijn verplichtingen inzake intern toezicht. Die onvolkomenheid kan worden rechtgezet. De Inspectie van Financiën wijst er ook op dat haar toezicht zowel betrekking heeft op de wettelijkheid van de voorgestelde operaties als op de opportuniteit van de voorgestelde uitgaven. Ze geeft aan dat dit toezicht op de opportuniteit, dat ze wil behouden, voornamelijk betrekking heeft op de doeltreffendheid, doelmatigheid en economie van de voorgestelde uitgave, met het oog op het algemeen belang bij het gebruik van de staatsgelden. Dit toezicht behelst dus ook een evaluatie van de genomen beslissing: hoe werd de behoefte bepaald en erkend, hoe wordt ze ingevuld, werden alle alternatieven overwogen, enz... De Inspectie van Financiën vreest ten slotte dat het verlenen van het voorgestelde model van autonomie aan het Hof van Cassatie een kwalijk precedent zou scheppen aangezien andere soortgelijke instellingen dezelfde onafhankelijkheid zouden kunnen opeisen en zich onttrekken aan het administratieve en budgettaire toezicht.

Dat advies betekent geen eindpunt maar toont aan hoe moeilijk de overheid kan instemmen met het autonome beheer van de hoven en rechtbanken zoals vooropgesteld door de wetgever. De voorwaarden die eraan worden verbonden,

maken het concept van autonomie inhoudsloos. De intellectuele eerlijkheid gebiedt ons het veeleer te hebben over een heteronoom beheer, aangezien beheer en eindbeslissing niet op dezelfde plaats gebeuren. Die evolutie kan bezorgdheid opwekken in de overgangperiode waarin we ons bevinden: de vertrouwde oever, waar de overheid instond voor de logistiek en de magistratuur en haar medewerkers zich enkel om de rechtspraak hoefden te bekommeren, hebben we verlaten; thans zetten we koers naar een andere oever waarbij de hoven en de rechtbanken het management moeten waarnemen aangezien de administratie daarvoor niet meer instaat. Maar naarmate we die oever menen te naderen, lijkt het wel dat hij steeds verder afdrijft.

Volgende lente zien we het vertrek van de twee ondertekenende korpschefs. Ons mandaat is ten einde gekomen maar we zijn verheugd dat onze opvolging zo goed verzekerd is. De minister van Justitie schreef in zijn eindejaarwensen het volgende: “De vooruitgang van elke mens vergt dat we ons buikgevoel geduldig overstijgen, en elkaar het licht in de ogen gunnen. Indien we onze instincten laten gebruiken door mensen die er handig op inspelen, verliezen we zonder het te willen of te weten de greep op onze toekomst”. Die beschouwing roept een andere op, die haar niet tegenspreekt maar aanvult. De toekomst bestaat eigenlijk niet, in die zin dat ze niets anders is dan wat wij beslist hebben ervan te maken. Daar ligt onze verantwoordelijkheid en onze verhevenheid. En soms kunnen we door het vieren van de teugels een betere toekomst opbouwen die, hoewel ze niet helemaal strookt met onze plannen, daarom niet minder waardevol kan blijken.

Brussel, 21 december 2018

De procureur-generaal,

Dirk Thijs

De eerste voorzitter,

Jean de Codt

Vorwort

« Es gibt für ganz Belgien einen Kassationshof ». Dieses Prinzip steht nicht in gleich welchem Gesetz über das Gerichtswesen. Es handelt sich um den ersten Absatz von Artikel 147 der Verfassung. Beibehalten in seiner Originalfassung seit der Staatsgründung, zeigt dieser Satz die einende Rolle der hohen Gerichtsbarkeit auf. Damit die Rechtsinterpretation überall die Gleiche sei, von Ostende bis Arlon, und damit der in der Verfassung festgehaltene Grundsatz der Gleichheit aller Belgier vor dem Gesetz nicht zu einer bloßen Floskel herabgesetzt werde, kennt das Hoheitsgebiet des Königreichs Belgien nur eine einzige höchste Gerichtsbarkeit, die an der Spitze des Gerichtswesens steht.

Die Einheit des Hofes wird allein hinsichtlich der Vereinheitlichung des Rechts ausgesprochen. In einem Brief an Madame du Deffand schrieb Voltaire in 1764: « Il y a, dit-on, cent quarante-quatre coutumes en France, qui ont force de loi. Ces lois sont presque toutes différentes. Un homme qui voyage dans ce pays change de loi presque autant de fois qu'il change de chevaux de poste »¹. Die Aufgabe des Kassationsrichters ist durch die Sorge inspiriert worden, die von Voltaire verspottete Vielfältigkeit durch eine kohärente, egalitäre, vereinigte und vereinheitlichte Rechtsordnung zu ersetzen. Bis heute hat der Kassationshof, in Belgien wie in Frankreich, innerhalb der Grenzen des Staates, in dem er seinen Sitz hat, zu einer Bewegung der Rechtsglobalisierung beigetragen.

Das postmoderne Phänomen der Globalisierung stellt diese wichtige Funktion in Frage. Wir erleben die allgemeine Interpenetration der Wirtschafts-, Sozial- und Kulturräume, zugunsten einer exponentiellen Vervielfältigung des Austauschs und der Vernetzung zwischen den Einzelnen. Die Fülle der neuen Informations- und Kommunikationstechnologien beschleunigt die Bewegung und unterstützt den Willen der Staaten, einen planetären Wirtschaftsmarkt zu schaffen. Es gilt, sich frei zu bewegen. Die Erde vergrößert sich durch die Macht der Allgegenwärtigkeit wie sie sich gleichzeitig zu der Dimension eines überall durchleuchteten Globus verkleinert. Das Territorium verliert seine Grenzen. Der moderne Mensch ist nicht mehr an seinen Wohnsitz gebunden. In der Sphäre der Menschenrechte wie auch in derjenigen des Handelsaustauschs entwickeln sich Regeln, die von jeder territorialen Gebundenheit befreit sind. Die Entwicklung ist ebenso verführerisch wie beängstigend. Der angekündigte Wohlstand wird begleitet von der Verzweiflung, die aus der Schädigung der Umwelt und der wachsenden sozialen Ungleichheit erwächst.

Die Globalisierung bedroht die Einheit der Gerichtsbarkeit: der Kassationshof steht nunmehr in Konkurrenz mit übernationalen Gerichten und dem Aufkommen eines diffusen Rechts, abgeschnitten vom Territorium und abgetrennt von den nationalen Staaten, deren mehr denn je delegierte Souveränität nur noch eine von vielen Quellen der normativen Produktion darstellt. Der Kassationsrichter ist schon seit längerer Zeit nicht mehr der einzige, der die Gesetzesinterpretation festlegt. Als Werkzeug zur Vereinheitlichung des Rechts im Maßstab des Königreichs ausgelegt, ist der

¹ Freie Übersetzung : Es gibt, wird gesagt, in Frankreich hundertvierundvierzig Bräuche, die Gesetzeskraft haben. Diese Gesetze sind beinahe alle verschieden. Ein Mann, der dieses Land bereist, wechselt das Gesetz beinahe genauso oft wie er die Postpferde auswechselt.

Kassationshof im Maßstab des Planeten zu einem Element der Vielfalt geworden. Er verinnerlicht Techniken und Werte, die dem belgischen Recht eigen sind und deren Koexistenz mit einem globalisierten Recht nicht ohne Stoß und Schlag abläuft.

Der Kassationshof ist sich dieser Tatsache bewusst. Wie könnte es auch anders der Fall sein, wo doch berufene Stimmen ihm suggerieren, seine Kontrollmechanismen nach Maßgabe der Erfordernisse, die sich aus dem Respekt der Menschenrechtskonvention ergeben, zu überdenken? Laut dieser Meinung könne der Kassationshof es also nicht bei der einfachen Kontrolle der Konventionalität belassen. Er müsse ebenfalls sicherstellen, dass die Anwendung der internen Norm, unter Berücksichtigung der konkreten Umstände der Sache, nicht zu weitreichende Folgen hat, die ein Grundrecht oder eine Grundfreiheit beeinträchtigen. Wir sind also aufgefordert, eine Kontrolle der Verhältnismäßigkeit vorzunehmen. Laut seinen Schmeichlern werde diese Kontrolle, sollte der Hof sich dem entziehen, ohnehin von den europäischen Gerichtsbarkeiten vollzogen, was Belgien wiederholte Verurteilungen einbringen werde. Es sei letztlich besser, dass wir selbst die Schändlichkeit unserer eigenen Gesetze feststellen, um zu vermeiden, dass andere dies an unserer Stelle tun.

Der Jahresbericht, den wir die Ehre haben, der Öffentlichkeit vorzustellen, enthält keinen Hinweis darauf, dass der Kassationshof Belgiens bislang die Wahl getroffen hätte, sich eine derartige Macht zuzulegen: abzulehnen, ein Gesetz auf eine konkrete Situation auf der Basis einer internationalen Norm anzuwenden, und dies wegen unverhältnismäßiger Folgen, die dieses Gesetz in der konkreten Situation dem Kläger gegenüber schaffen würde. Dieser Weg ist nicht eingeschlagen worden, und zwar aus mehreren Gründen.

Aus der Verhältnismäßigkeit eine prozessentscheidende Regel zu machen, würde, so glauben wir, der Kasuistik und der Unvorhersehbarkeit Tür und Tor öffnen. Dabei vervielfältigt diese die Rechtsstreite. Darüber hinaus führt die Frage nach der Wirkung der zu fällenden Entscheidung dazu, Recht nicht über das Notwendige hinaus zu sprechen. Darin besteht ein Minimalismus, der sich von jedem pädagogischen Aspekt des Richteramts abwendet. Die syllogistische Formalisierung der Rechtsüberlegung hat nämlich den Vorteil, dass der Richter, indem er dies tut, ohne Umschweife zu jeder Zielsetzung der Richterhandlung stehen muss, und zwar zu der kurz- wie zu der langfristigen: der Rechtsstreit kann nur durch die Erinnerung an die allgemeine Regel, die die Lösung ähnlicher Hypothesen bestimmt, einer konkreten Lösung zugeführt werden. Zum Schluss sei auch an die in der Verfassung festgehaltene Vorschrift verwiesen, laut der die Kenntnisnahme des Sachverhalts verboten ist. Entgegen dem Verbot dieser Kenntnisnahme, ist diejenige des in der angefochtenen Entscheidung beschriebenen Sachverhalts allerdings erlaubt. Auch wenn der Hof sich auf die Ebene der Abstraktion erheben muss, die die Interpretation des Gesetzes in seiner sozialen Dimension fordert, so ist es ihm nicht untersagt, diesem Sachverhalt Rechnung zu tragen. Der Verfassungsgeber hat untersagt, andere Fakten herauszufinden als diejenigen, die in der angefochtenen Entscheidung angegeben sind oder die sich aus den Aktenstücken ergeben, in die der Hof Einsicht haben darf. Was der Verfassungsgeber nicht gewollt hat, ist, dass der Hof die Beurteilung des Grundrichters durch seine eigene ersetzt. All dies hindert uns seit langer Zeit nicht daran, in die Legalitätskontrolle eine marginale Beurteilung der Folgen, die der Grundrichter aus den von ihm festgestellten Fakten zieht, einzuschließen. Anwendbar

auf viele Begriffe des internen Rechts, die nicht genau definiert sind aber deshalb nicht allein der souveränen Entscheidung des Richters überlassen werden können, lässt sich diese marginale Beurteilung auch und sehr gut übertragen auf die Kontrolle der Anwendung der Rechte und Freiheiten, die die Menschenrechtskonvention garantiert. Das bestehende Werkzeug ist ausreichend, um den Rechtsuchenden die Einhaltung dieser Rechte und Freiheiten zu gewährleisten.

Es handelt sich keinesfalls darum, die Abschottung gegenüber der Globalisierungsbewegung festzustellen sondern lediglich darum, zu beobachten, dass der belgische Kassationsrichter sich nicht durch diese überrollen lässt. Dies hindert den Kassationshof nicht daran, mit zahlreichen ausländischen höchsten Gerichtsbarkeiten Kontakte zu knüpfen und sich an internationalen Austauschnetzen zwischen diesen Gerichtsbarkeiten zu beteiligen. Die im Goldenen Buch des Hofes enthaltenen Botschaften von Besuchern aus der ganzen Welt zeugen von der Attraktivität oder gar der Faszination, die das belgische Kassationsmodell auf diese ausübt. Dieses Interesse beruht auf Gegenseitigkeit. Der unterzeichnende Erste Präsident hat in diesem Jahr eine Delegation nach Peking geführt, um dort einen Vertrag zur Zusammenarbeit mit dem Obersten Volksgerichtshof zu unterschreiben und Kontakte mit den Gerichtshöfen und Gerichten dieses riesigen Landes zu knüpfen. Ziel ist es, den Austausch von Standpunkten zu Themen gemeinsamen Interesses zu fördern, wie beispielsweise der Digitalisierung der Verfahren oder der Weiterbildung von Richtern und Staatsanwälten. Im Bewusstsein der Bereicherung, die der Rechtsvergleich mit sich bringen kann, sucht der Hof darüber hinaus nach Werkzeugen zur Kenntnis ausländischen Rechts. Zwei seiner Referendare üben zu diesem Zweck die Funktion der Kontaktperson innerhalb des Netzwerkes der Präsidenten der Höchsten Gerichte der Europäischen Union aus. Der Kassationshof ist mit der Interpretation des nationalen Gesetzes beauftragt, und nicht mit seinem Ausschluss, vorbehaltlich der durch die marginale Kontrolle ermöglichten Verhältnismäßigkeitskontrolle. In diesem Geiste hat die hohe Gerichtsbarkeit ihre Arbeit im vergangenen Jahr fortgeführt. Hat sie ihre Zielsetzung erreicht? Falls nicht, welche Hindernisse haben ihre Handlungsfähigkeit behindert?

Wenn man es bei den Zahlen belässt, war 2018 ein gutes Jahr. Wie in den vorausgegangenen Jahren hat sich die Anzahl der eingegangenen Akten verringert oder stabilisiert und der Hof hat, über das Jahr gerechnet, in den verschiedenen Registern eine Anzahl von Entscheiden gefällt, die gleich oder gar höher liegt als die der Rekurse. Demzufolge hat sich die Anzahl der laufenden Angelegenheit nicht erhöht und ist die durchschnittliche Dauer der Bearbeitung, global gesehen, gemeistert. Zur Hilfe gekommen sind willkommene Ernennungen oder Bezeichnungen in der Richterschaft, bei den Referendaren, den delegierten Richtern und den Übersetzern. Es stimmt, dass die Verwaltungskorpschefs um die notwendigen Ernennungen oder Delegierungen, was die Greffiers, die Sekretäre, ihre Assistenten und ihre Mitarbeiter betrifft, weiterhin kämpfen müssen. Hingegen verfügt der Hof nunmehr über einen IT-Service, der aus einem Attaché und einem Experten besteht und in Funktion getreten ist, dank der Selektionierung und effektiven Einstellung des geforderten Personals. Dieser Dienst wird sich das Wissen aneignen können, das sich aus der App « Syscas » ergibt, und auch das Eröffnen weiterer Baustellen erlauben, wie beispielsweise das Erstellen einer neuen Webseite, die Professionalisierung der internen Datenbank, die Entwicklung eines Werkzeugs zur Zusammenarbeit in

Gruppen (« Sharepoint ») oder die Digitalisierung des Dokumentationsdienstes. Diese Möglichkeiten, von denen seit langem die Rede ist, konnten bislang in Ermangelung von Personal nicht verwirklicht werden.

Es ist die Autorität seiner Entscheide, die dem Kassationshof erlaubt, seine Zielsetzung der Ordnung und Vereinheitlichung des Rechts zu erreichen. Doch dies reicht nicht aus. Hierzu bedarf es auch der Kenntnisnahme der Rechtsprechung des Hofes durch den Rechtsapparat und somit ihres vereinfachten Zugangs und ihrer Lokalisierung. Diese Erfordernis betrifft auch den Kassationsrichter selbst: wenn er nicht die Erinnerung dessen behält, was er entschieden hat, kann seine Rechtsprechung nur in dem Maße an Autorität verlieren, wie sie an Unkohärenz zunimmt.

Die beiden klassischen Instrumente der Verbreitung und Erinnerung waren lange Zeit die « Pasicrisie » und die « Arresten van cassatie », mit einer chronologischen Veröffentlichung der Entscheide, denen vorab eine Zusammenfassung und strukturierte und kodifizierte Schlüsselwörter beigefügt waren. Die zwölf Bände, die jedes Jahr herausgegeben wurden, waren durch einen dreizehnten Band ergänzt, der die Tabelle enthielt.

Diese klassische Veröffentlichung, die seit 1814 besteht, scheint an Attraktivität verloren zu haben. Die Suchmaschinen haben die Tabellen ersetzt. Und was die Anzahl an Abonnements an beiden Zeitschriften betrifft, so verringert sich diese derart schnell, dass der Herausgeber plant, in ein oder zwei Jahren nur noch eine einzige zu erhalten. Er wird mit diesen Produkten kein Geld mehr verdienen. Sei's drum. Der Öffentliche Dienst Justiz hat in 2015 beschlossen, die in Papierform bestehenden Ausgaben vollständig durch numerische zu ersetzen. Drei Verträge sind mit den Herausgebern abgeschlossen worden, die den Richtern und Staatsanwälten Zugang zu drei Datenbanken geben. Allerdings enthält die Datenbank, die durch den Herausgeber der Pasicrisie und der Arresten van cassatie auf den Markt gebracht worden ist, nicht den Zugang zu diesen beiden Zeitschriften, da sie aus nicht nachvollziehbaren Gründen nicht in dem Paket einbegriffen sind, das die Verwaltung verhandelt hat. Daraus wird sich ergeben, dass das Gerichtswesen, das sich aus etwa eintausendsechshundert Richtern zusammensetzt, beide Zeitschriften nicht mehr notwendigerweise sowohl in der Bibliothek ihrer jeweiligen Gerichtsbarkeit als auch in ihrer numerischen Ausgabe in der Datenbank des Herausgebers wiederfinden werden. Es bestehen selbstverständlich andere Zugänge, wie beispielsweise der kostenlose Zugang zu « Juridat », der der Öffentlichkeit zur Verfügung steht. Allerdings scheint die Finanzierung seiner unumgänglichen Modernisierung ungewiss, da die öffentliche Gewalt diese Kompetenz lieber dem Privatsektor überlassen will. Zusammenfassend muss also festgestellt werden, dass die Politik der Abnahme der Dokumentationsquellen, sollte sie beibehalten oder verschärft werden, eine Verknappung der Verbreitung der Rechtsprechung des Kassationshofes zur Folge haben könnte. Falls diese Rechtsprechung weniger leicht auffindbar werden sollte, würde es selbstverständlich auch schwieriger werden, Irrtümern, Abschweifungen und zentrifugalen Tendenzen vorzubeugen.

Das Jahr 2018 war gekennzeichnet durch eine andere Entwicklung, von der nicht sicher ist, ob sie sich langfristig positiv auf die Funktionsweise des Gerichtswesens auswirken wird. Mehr als vier Jahre nach der Veröffentlichung im Belgischen

Staatsblatt des Gesetzes vom 18. Februar 2014 über die Einführung einer Selbstverwaltung für die Gerichte und Gerichtshöfe kann nur festgestellt werden, dass die Konkretisierung des angekündigten Modells weder für das Kollegium der Richterschaft und der Staatsanwaltschaft, noch für den Kassationshof zu Ende geführt worden ist. Anlässlich des Budgetkonklaves 2018 war zu Tage getreten, dass die Regierung nicht bereit schien, dem Justizminister das beantragte zusätzliche Budget für die Verwirklichung der Reform zuzugestehen.

Was den Kassationshof betrifft, so hatte dieser einen ersten Vorentwurf in 2017 vorgestellt. Er ist verworfen worden, da kein Konsens in Bezug auf ein Budgetmodell in Form einer Dotation bestand. Daher ist ein zweiter Text mit den folgenden Hauptachsen ausgearbeitet worden: Schaffung einer eigenen organischen Division für den Kassationshof innerhalb der Sektion « Justiz » des allgemeinen Budgets für Ausgaben; Abschaffung der Vorabkontrolle durch die Finanzinspektion; Abschaffung der nicht der Richter- oder Staatsanwaltschaft angehörenden Personalkader, die durch einen vom Kassationshof gebilligten und im Belgischen Staatsblatt veröffentlichten Personalplan ersetzt werden.

Es handelte sich um eine Struktur, die auf einer jährlichen Budgetanfrage des Hofes basierte, der Gutheißung durch die Finanzinspektion unterworfen war und dann an den Minister weitergeleitet werden sollte. Der Budgetvorschlag sollte anschließend in die Regierungsgespräche integriert werden und, nach Beendigung des Konklaves, in das dem Parlament unterbreiteten Budget einverleibt werden, wo letztendlich die Einsetzung der finanziellen Mittel beschlossen wurde. Dieses System bedeutete, dass die Anfrage nicht mehr durch die Generaldirektion des Gerichtswesens und die Dienste, die für die Pertinenz und die Kohärenz der Haushaltsanfragen Sorge tragen, geprüft wurde. Der Wunsch des Kassationshofes war eindeutig, dass die ursprünglich gewährten Finanzmittel den Bedürfnissen entsprachen und dann zeitlich gesehen garantiert waren. Der Vorschlag zielte ebenfalls darauf ab, dem Hof vollständig die Macht in Bezug auf die Verwendung des Haushalts zu delegieren. Natürlich betraf diese Autonomie für den gewährten Betrag nur den Teil, der die festen Kosten überstieg.

Zu diesen Vorschlägen hat die Finanzinspektion am 20. November 2018 eine zurückhaltende Stellungnahme abgegeben. Die Inspektion beginnt mit der Bemerkung, dass jede Verpflichtung dem Kassationshof gegenüber aufgrund des Prinzips der budgetären Neutralität von den anderen Instanzen des Gerichtswesens « ausgehalten » werden müsse. Auf diese Bemerkung kann nur mit einem Verwerfen reagiert werden: wie könnte der Kassationshof einverstanden sein, dass seine Funktionsweise auch nur teilweise zum Nachteil der beiden anderen Kollegien finanziert wird? Dies war niemals sein Ziel. Die Inspektion erachtet anschließend, dass der vom Hof vorgelegte Text in ungenügendem Maße die Verpflichtungen erläutere, die bezüglich der internen Kontrolle auf ihm lasten. Diesem Mangel kann abgeholfen werden. Die Finanzinspektion erinnert ebenfalls daran, dass ihre Kontrolle sowohl die Legalität der vorgeschlagenen Operationen als auch die Opportunität der vorgesehenen Ausgaben beinhaltet. Sie zeigt an, dass diese Opportunitätskontrolle, die sie beibehalten will, insbesondere auf die Wirksamkeit, die Effizienz und die Wirtschaftlichkeit der vorgeschlagenen Ausgabe abzielt, und zwar hinsichtlich der Einhaltung des allgemeinen Interesses bei der Nutzung öffentlicher Gelder. Es handelt sich also um eine Kontrolle, die ebenfalls auf eine Bewertung der genommenen

Entscheidung abzielt: wie hat man das Bedürfnis definiert und validiert, wie hat man die Art entschieden, auf dieses Bedürfnis zu antworten, hat man alle Alternativen in Betracht gezogen, usw. ... Schlussendlich hat die Finanzinspektion ihre Befürchtung eines unglücklichen Präzedenzfalls ausgedrückt, dass andere Institutionen einer vergleichbaren Größenordnung ebenfalls die gleiche Unabhängigkeit fordern und sich der administrativen und budgetären Kontrolle entziehen wollen könnten, falls der Kassationshof das vorgeschlagene Autonomiemodell erhalten sollte.

Diese Stellungnahme bedeutet nicht das Ende der Geschichte aber sie zeigt auf, wie schwierig es der Verwaltung fällt, der Selbstverwaltung der Gerichte und Gerichtshöfe zuzustimmen, so wie der Gesetzgeber sie sich vorgestellt hatte. Die Bedingungen, die gestellt werden, scheinen dem Konzept selbst der Selbstverwaltung die Substanz zu nehmen. Die intellektuelle Ehrlichkeit sollte uns dazu bringen, eher von einer heteronomen Verwaltung zu sprechen, da der Ort, wo sie ausgeübt wird, nicht derjenige ist, wo die letzte Entscheidung getroffen wird. Diese Entwicklung kann in der Übergangsphase, in der wir uns befinden, besorgniserregend scheinen: das sichere Ufer, das wir verlassen haben, war dasjenige einer von der Verwaltung übernommenen Logistik, wo die Richterschaft und ihre Mitarbeiter von jeder anderen Aufgabe als derjenigen, Recht walten zu lassen, entbunden waren; und das Ufer, auf das wir uns zubewegen, dasjenige eines Managements, das die Gerichte und Gerichtshöfe selbst zu leisten hätten, weil die Verwaltung sich nicht mehr darum kümmert, weicht vor unseren Augen, je mehr wir glauben, uns ihm zu nähern.

Der nächste Frühling fällt zusammen mit dem Ausscheiden der beiden unterzeichnenden Korpschefs, die ihr Mandat beendet haben, aber glücklich sind, dass die Übernahme so gut gesichert ist. In seiner Neujahrsbotschaft schrieb der Justizminister folgendes: « Für jeden Menschen fordert der Fortschritt, dass wir geduldig über unsere Instinkte hinauswachsen, und dass wir für den andern offen bleiben. Indem wir erlauben, dass andere Menschen unsere Instinkte nutzen, um daraus vielleicht einen Vorteil zu ziehen, verlieren wir unwillentlich oder unwissentlich unseren Einfluss auf unsere Zukunft ». Diese Überlegung mag zu einer anderen führen, die der ersten nicht widerspricht, sie aber ergänzt. Eigentlich gibt es die Zukunft nur insofern sie das ist, was wir beschlossen haben, daraus zu machen. Darin besteht unsere Verantwortung und unsere Größe. Und manchmal kann man am besten eine Zukunft erreichen, die vielleicht nicht ganz unseren Wünschen entspricht, aber trotzdem Gutes in sich birgt, wenn man nachgibt.

Brüssel, den 21. Dezember 2018

Der Generalprokurator,

Der Erste Präsident,

Dirk Thijs

Jean de Coad

Voorstelling van het Hof van Cassatie

Algemene Voorstelling

Artikel 147 van de Grondwet bepaalt dat er voor geheel België één Hof van Cassatie bestaat. Ofschoon het de top van de piramide van de rechterlijke orde vormt, is het geen derde aanleg. Krachtens artikel 608 Gerechtelijk Wetboek neemt het Hof kennis van de beslissingen in laatste aanleg die voor het Hof worden gebracht wegens overtreding van de wet of wegens schending van substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen. Terwijl de rechtscolleges in feitelijke aanleg tot taak hebben de rechtsregel toe te passen op de hen door de partijen voorgelegde feiten, houdt het Hof van Cassatie toezicht op de bestreden beslissing die in laatste aanleg is geweest. Is zij regelmatig gemotiveerd? Is zij niet strijdig met de wet? Maakt zij geen onjuiste toepassing van de rechtsregel of geeft ze er geen onjuiste interpretatie aan? Heeft zij de draagwijdte van een akte die aan de rechter werd voorgelegd, niet miskend?

Door toezicht te houden op de correcte toepassing van het recht door de feitenrechters, waakt het Hof van Cassatie over de bescherming van de individuele rechten. Het draagt echter ook bij tot de schepping van het recht. Enerzijds streeft het Hof ernaar, gelet op zijn unieke karakter, de eenheid van interpretatie en van toepassing van de rechtsnormen door alle rechtscolleges van het Rijk te verzekeren. Anderzijds streeft het ernaar de harmonieuze en evenwichtige evolutie van het recht te verzekeren door beslissingen die de vooruitgang tegelijkertijd kunnen bevorderen en afbakenen.

Het Hof bestaat uit drie kamers: de burgerlijke kamer, die de burgerlijke, administratieve en fiscale zaken alsook de handels- en tuchtzaken behandelt, de strafkamer en de sociale kamer. Elke kamer is opgedeeld in twee afdelingen, een Franstalige en een Nederlandstalige.

Het Hof van Cassatie wordt voorgezeten door een eerste voorzitter. Het telt ook een voorzitter, zes sectievoorzitters en tweeëntwintig raadsheren.

Het parket bij het Hof van Cassatie staat onder leiding van de procureur-generaal. Daarnaast omvat het de eerste advocaat-generaal en elf advocaten-generaal.

De zittende magistraten en de magistraten van het parket worden bijgestaan door referendarissen. Hun kader telt thans vijftien leden.

Bovendien kunnen magistraten van de rechtscolleges in feitelijke aanleg en van de parketten en auditoraten bij die rechtscolleges, met hun instemming en voor een bepaalde termijn, een opdracht vervullen in de documentatiedienst van het Hof.

De griffie van het Hof onder leiding van de hoofdgriffier zorgt voor de administratieve opvolging van de dossiers. Wat het parket bij het Hof betreft, komt die taak toe aan het parketsecretariaat dat geleid wordt door de hoofdsecretaris.

De attachés in de dienst overeenstemming der teksten vertalen de gepubliceerde arresten en andere stukken van het Hof.

Een cassatieberoep wordt ingesteld bij een verzoekschrift dat in burgerlijke zaken wordt ondertekend door een van de twintig advocaten bij het Hof van Cassatie. In belastingzaken mag de zaak in de regel worden ingeleid door een gewone advocaat

en zelfs door een gemachtigde ambtenaar van de FOD Financiën. In strafzaken moet de eiser zijn verklaring van cassatieberoep in de regel neerleggen op de griffie van het gerecht dat de bestreden beslissing heeft gewezen. Hij kan zijn middelen aanvoeren in een memorie, die in de regel binnen de twee maanden na het cassatieberoep moet worden ingediend ter griffie van het Hof en ondertekend moet zijn door een advocaat die houder is van een getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures.

De verweerder kan een memorie van antwoord neerleggen binnen de bij de wet, naargelang van het soort zaken, vastgestelde termijn. In burgerlijke zaken bedraagt die termijn, op straffe van verval, drie maanden, te rekenen van de dag waarop het inleidende verzoekschrift of de memorie van toelichting is betekend. Deze termijn kan in uitzonderlijke omstandigheden worden ingekort. In strafzaken moet de verweerder zijn memorie van antwoord uiterlijk acht dagen voor de terechtzitting ter griffie van het Hof doen toekomen.

De raadsheer-verslaggever onderzoekt het dossier en maakt een voorontwerp op. Het dossier wordt daarna medegedeeld aan de advocaat-generaal die zijn conclusie voorbereidt.

De zaak wordt voorgelegd aan een kamer die uit vijf raadsheren bestaat. Wanneer de beslissing in verband met het cassatieberoep blijkbaar voor de hand ligt of niet noopt tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de eenheid van de rechtspraak of van de rechtsontwikkeling, kan de eerste voorzitter of de voorzitter van de kamer, op voorstel van de raadsheer-verslaggever en na advies van het openbaar ministerie, de zaak nochtans voorleggen aan een beperkte kamer met drie raadsheren, die eenparig beslist. Op de rechtszitting krijgen de partijen het woord en hebben zij de gelegenheid te antwoorden op de conclusie van het openbaar ministerie, na het verslag van de raadsheer-verslaggever en de conclusie van het openbaar ministerie waarin het een onpartijdig en met redenen omkleed advies uitbrengt over de beslechting van het geschil. In de praktijk pleiten de advocaten zelden.

Het arrest wordt over het algemeen dezelfde dag gewezen na een beraad waarbij de parketmagistraten niet aanwezig zijn.

In strafzaken bestaat een vereenvoudigde procedure die geregeld is door artikel 433 Wetboek van Strafvordering en waarin uitspraak wordt gedaan zonder zitting en zonder de partijen te horen.

In geval van verwerping van het cassatieberoep wordt de bestreden beslissing onherroepelijk.

In geval van cassatie, die gedeeltelijk of volledig kan zijn, wordt de zaak, indien daartoe aanleiding bestaat, verwezen naar een rechtscollege van dezelfde rang als het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen, of naar hetzelfde rechtscollege, anders samengesteld.

Het rechtscollege waarnaar de zaak is verwezen, is gebonden door de beslissing van het Hof. Het voegt zich naar het vernietigingsarrest wat betreft het door het Hof beslechte rechtspunt. Tegen de beslissing van dat rechtscollege wordt geen voorziening in cassatie toegelaten in zoverre deze beslissing overeenstemt met het vernietigingsarrest.

Het Hof heeft ook nog andere bevoegdheden. Zo kan het bepaalde akten van overheden vernietigen en heeft het bijzondere bevoegdheden in het procesrecht, bijvoorbeeld inzake onttrekkingen van een zaak aan de rechter en voorrang van rechtsmacht.

De belangrijke arresten van het Hof worden gepubliceerd in de *Pasicrisie* en de *Arresten van het Hof van cassatie* en zijn online consulteerbaar via https://justitie.belgium.be/nl/rechterlijke_orde/hoven_en_rechtbanken/hof_van_cassatie/rechtspraak.

Het Hof van Cassatie en andere rechtscolleges

Algemeen

Naast het Hof van Cassatie bestaan er in de interne en in de internationale rechtsorde nog andere opperste gerechtshoven.

De Europese instellingen hebben talrijke verordeningen en richtlijnen uitgevaardigd. Het Hof van Justitie van de Europese Unie werd opgericht om de eerbiediging van het Europese recht te waarborgen. Het is thans het opperste gerechtshof van de Europese Unie.

Wanneer het Hof van Cassatie kennisneemt van een zaak waarin een vraag wordt opgeworpen over de uitlegging van het Unierecht, moet het, om die vraag te beslechten, zich conformeren aan de rechtspraak van het Hof van Justitie, of, in voorkomend geval, dat Hof een prejudiciële vraag stellen, tenzij de uitlegging voor de hand ligt (*acte clair*) of het zich hierover al heeft uitgesproken (*acte éclairé*). Die werkwijze vertraagt weliswaar de rechtsgang, maar ze is onontbeerlijk voor de eenheid van het recht in Europa.

Het Benelux-Gerechtshof heeft dezelfde bevoegdheid inzake de aan de Benelux-lidstaten gemeenschappelijke regels.

Voorts moet de rechtspraak van het Hof van Cassatie afgestemd zijn op de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Ten slotte bestaat in België een hof met grondwettelijke bevoegdheid. Het Grondwettelijk Hof doet onder meer uitspraak over conflicten tussen de Grondwet en de wetten en de decreten alsook tussen de decreten onderling. Wanneer een dergelijk conflict in een zaak wordt opgeworpen, moet het Hof van Cassatie, in de regel, aan het Grondwettelijk Hof een prejudiciële vraag stellen om de tegenstelling te beslechten. Het Grondwettelijk Hof kan daarenboven bij wijze van arrest uitspraak doen op de beroepen tot gehele of gedeeltelijke vernietiging van een wet, decreet of ordonnantie.

Belgische magistraten bij het Benelux-Gerechtshof

Op 31 december 2018 zetelden volgende magistraten in het Benelux-Gerechtshof:

J. de Codt (eerste vice-president)

- E. Dirix (raadsheer)
- A. Smetryns (raadsheer)
- P. Maffei (plaatsvervangend raadsheer)
- B. Dejemepe (plaatsvervangend raadsheer)
- B. Deconinck (plaatsvervangend raadsheer)
- A. Henkes (advocaat-generaal)
- D. Thijs (plaatsvervangend advocaat-generaal)

Het Hof van Cassatie en instellingen op Europees niveau

Verscheidene magistraten van zetel en parket vertegenwoordigen het Hof van Cassatie in Europese adviesorganen of netwerken. Zo is de eerste voorzitter vice-president en lid van de raad van bestuur van het netwerk van de voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie en is de procureur-generaal lid van het netwerk van de procureurs-generaal van die gerechtshoven. Twee referendarissen zijn lid van het law liaison netwerk van het eerstgenoemde netwerk. Een magistraat is contactpunt-coördinator van de Belgische magistraten van het Europees Justitieel Netwerk in burgerlijke en handelszaken (EJN/RJE). Een magistraat is lid voor België van de Conseil consultatif de juges européens – Consultative Council of European Judges (CCJE). Twee magistraten werden aangewezen als correspondent van het Justitieel Netwerk van de Europese Unie.

Internationale betrekkingen

In het voorbije kalenderjaar nam het Hof deel aan onder meer volgende vergaderingen of opleidingen:

26/01/2018: Plechtige openingszitting van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens – Straatsburg, Frankrijk – HH. de Codt en Henkes

15-16/05/2018: Bijeenkomst van de raad van bestuur van het netwerk van de voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie – Lissabon, Portugal – H. de Codt

16-18/05/2018: 10de verjaardag van het Netwerk van de procureurs-generaal of gelijkwaardige instellingen bij de Opperste Gerechtshoven van de Europese Unie – Parijs, Frankrijk – H. Thijs

10-15/06/2018: Bezoek aan China op uitnodiging van het Hooggerechtshof van de Volksrepubliek China – HH. de Codt, Maffei, Henkes en Pafenols

24-26/09/2018: XXVIth Meeting of European Labour Court Judges – Madrid, Spanje – H. Mestdagh

27-29/09/2018: Algemene vergadering en conferentie van het netwerk van de voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie – Karlsruhe, Duitsland – H. de Codt

03-04/10/2018: Conference on the challenges facing modern law libraries, georganiseerd door het Hof van Justitie van de Europese Unie – Luxemburg – Mevr. Mortier en mevr. Willemsen

10-13/10/2018: 4th International Summit of High Courts. Transparency in Judicial Process – Istanbul, Turkije – Mevr. Mortier

18-19/10/2018: Seminarie, georganiseerd door het ERA, over “Freedom of religion: recent ECtHR and CJEU Case Law” – Straatsburg, Frankrijk – H. Bloch

15-16/11/2018: 5th Meeting of the Comparative Law Group (Netwerk van de Hoogste Europese Rechtscolleges) – Karlsruhe, Duitsland – H. van Putten

12-14/12/2018: Conference on the impact of the EPPO Regulation at the level of the national authorities of the participating EU Member States – Boekarest, Roemenië – H. Henkes.

Het Hof heeft onder meer het bezoek ontvangen van:

09/01/2018: delegatie van magistraten van het Hooggerechtshof en de Raad van State van Algerije

28/02/2018: delegatie van het Institut Supérieur de la Magistrature du Maroc

08/05/2018: delegatie van het Euro-Arab Judicial Training Network

16/05/2018: de heer Z. Levent Gümrukçü, ambassadeur voor Turkije in België

02/07/2018: mevrouw Christiane Taubira, voormalig minister van Justitie van Frankrijk

13/07/2018: delegatie van Turkse magistraten, onder leiding van de heer Ismail Rüstü Cirit, eerste voorzitter van het Hof van Cassatie van Turkije

10/09/2018, 09/11/2018, 20/11/2018: delegaties van recent benoemde magistraten uit de landen van de Europese Unie (AKAIOS-uitwisselingsprogramma)

23/10/2018: delegatie van Duitse magistraten (Bundesland Saarland).

Belgische instellingen

In het voorbije kalenderjaar bezocht het Hof onder meer de volgende Belgische instellingen:

26/04/2018: Inrichting tot bescherming van de maatschappij te Merksplas.

Personalia

Het Hof betreurt het overlijden van emeritus procureur-generaal Eliane Liekendael.

Op 31 januari 2018 verliet sectievoorzitter Albert Fettweis het Hof.

Op 19 februari 2018 werd Benoît Dejemepe geïnstalleerd als sectievoorzitter.

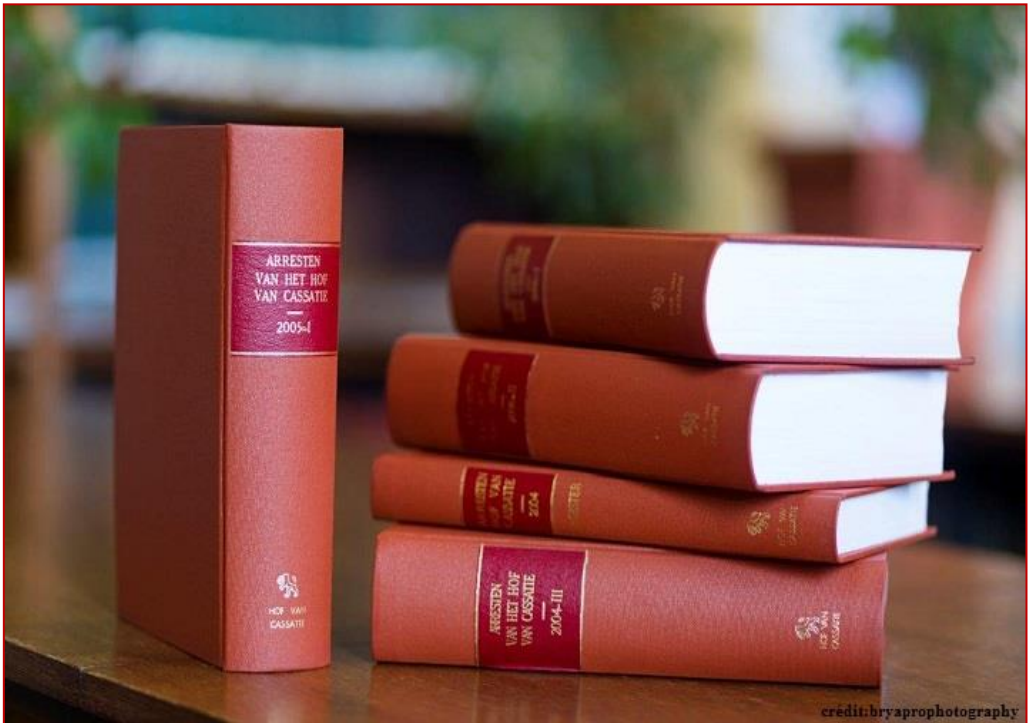
Op 18 mei 2018 werd François Stévenart Meeûs geïnstalleerd als raadsheer.

Evy Van Stichel, Michaël de Potter de ten Broeck en Pieter Brulez legden de eed af als referendaris, respectievelijk op 29 augustus 2018, 28 september 2018 en 26 oktober 2018.

Op 31 december 2018 verliet raadsheer Didier Batselé het Hof.

Referendaris Jeroen De Herdt, magistraat met opdracht Mary Ann Masschelein, Dominiek Huys, attaché-hoofd van dienst bij de Dient Overeenstemming der Teksten en Maryse Kindt, directrice van die dienst, verlieten eveneens het Hof.

Belangrijke arresten van het Hof

credit:bryaprophotography

In de elektronische versie van het jaarverslag, te vinden op de website https://justitie.belgium.be/nl/rechterlijke_orde/hoven_en_rechtbanken/hof_van_cassatie/ en via Stradalex (<http://www.stradalex.com>), kan de volledige tekst van de samengevatte arresten worden geraadpleegd via een hyperlink, opgenomen in het rolnummer van elk arrest.

Het Hof van Cassatie wordt hierna kortweg ook als “het Hof” vermeld. Het “hof” (met kleine letter) verwijst naar het hof van beroep of het arbeidshof dat de bestreden beslissing heeft gewezen.

De in dit hoofdstuk opgenomen samenvattingen vormen geen authentieke uitlegging van de samengevatte arresten en binden het Hof niet.

Burgerlijk recht

Zakenrecht

Eigendom – Afstand van het recht van natrekking – Uitwerking

Arrest van 6 september 2018 (C.17.0265.F) met conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin

Het bestreden arrest heeft, in een geschil betreffende de uitleg van een schenkingsakte, op grond van de bewoordingen van die akte beslist dat de schenkende ouders aan hun twee zonen P.J. en M.J. een welbepaald gedeelte van hun pand hebben willen schenken, maar zich de eigendom hebben willen voorbehouden van een gedeelte van dit pand, de twee hoven, de pachtgebouwen, de kelders, naast de mogelijkheid om de rest van hun leven in een gedeelte van het pand te blijven wonen. Het hof van beroep stelt aldus vast dat de kelder, waarin zich de verwarmingsketel voor het gehele gebouw bevond, dat gelegen was onder de eigendom van P.J. en waarvan de toegang geschiedde via de inkomhal van de eigendom van M.J., niet aan P.J. was geschonken.

P.J. betoogde tot staving van zijn cassatieberoep dat het bestreden arrest, dat beslist had dat de schenkingsakte geen betrekking had op de ondergrondse werken, aldus onwettig het bestaan van een eeuwigdurende eigendomsdissociatie erkende, terwijl elke afstand van het recht van natrekking tot het ontstaan van een recht van opstal leidt voor een duur van maximum vijftig jaar.

Het Hof is het hier niet mee eens: het herhaalt dat de eigendom van de grond in zich de eigendom bevat van hetgeen op en onder de grond is (artikel 552, eerste lid, Burgerlijk Wetboek), dat alle gebouwen en werken op de grond van een erf vermoed worden door de eigenaar te zijn tot stand gebracht en hem toe te behoren, onverminderd de eigendom die een derde mocht hebben verkregen, hetzij van een ondergrondse ruimte onder andermans gebouw, hetzij van enig ander gedeelte van het gebouw (artikel 553 van dat wetboek), en dat het recht van opstal de mogelijkheid biedt om een zakelijk recht te doen ontstaan waarbij men gebouwen op andermans grond mag hebben voor een duur van maximum vijftig jaar (artikel 1 wet van 10 januari 1824, zoals het van toepassing was vóór de wijziging ervan bij de wet van 25 april 2014). Volgens het Hof blijkt uit die bepalingen niet dat elke afstand van het recht van natrekking een recht van opstal doet ontstaan.

Mede-eigendom – Gedwongen mede-eigendom van gebouwen of groepen van gebouwen – Begrip gebouw of groep van gebouwen

Arrest van 6 december 2018 (C.17.0700.F)

De vereniging van mede-eigenaars van een woonpark heeft één van de mede-eigenaars gedagvaard tot betaling van de lasten op de percelen die hij bezat. De eerste rechter heeft, alvorens recht te doen over de ontvankelijkheid en de gegrondheid van de vordering, geoordeeld dat het bestaan van de gevorderde bedragen moest worden nagetrokken en heeft daartoe een boekhouder als deskundige aangesteld. De vereniging van mede-eigenaars heeft tegen dat vonnis hoger beroep ingesteld, op grond dat, met toepassing van de artikelen 577-3 tot 577-14 Burgerlijk Wetboek, de afrekeningen van lasten niet meer betwist konden worden zodra de rekeningen door de algemene vergadering waren goedgekeurd. De appelrechters hebben geoordeeld dat niet alle privaatieve gedeelten van het woonpark waren bebouwd en dat het niet ter zake deed dat de nog niet-bebouwde percelen nog bebouwd zouden kunnen worden en hebben op grond daarvan beslist dat de voormelde artikelen niet van toepassing waren.

De artikelen 577-3 tot 577-14 Burgerlijk Wetboek zijn dwingend van toepassing op de gedwongen mede-eigendom van gebouwen of groepen van gebouwen. De toepassing van die artikelen op onroerende gehelen zoals woonparken, die niet-bebouwde privaatieve gedeelten bevatten, is omstreden sinds de invoeging van die artikelen in het Burgerlijk Wetboek door de wet van 30 juni 1994.

Het Hof maakt een einde aan de controverse en beslist dat artikel 577-3 Burgerlijk Wetboek onder “gebouw” en “privatief gedeelte” de gebouwen en privaatieve gedeelten verstaat die zijn opgetrokken of kunnen worden opgetrokken.

Het Hof vernietigt bijgevolg het bestreden vonnis.

Verbintenissen

Verval van een verbintenis – Verdwijnen van het voorwerp van een verbintenis

Arrest van 2 februari 2018 (C.17.0055.F)

Een overeenkomst betreffende de huur van een kopieermachine verplichtte de huurder om het onderhoud van het toestel aan de wederverkoper van de verhuurder of aan een door hem erkend persoon toe te vertrouwen en bij die persoon zijn verbruiksgoederen te kopen.

Aangezien de wederverkoper de onderhoudsovereenkomst onrechtmatig had beëindigd, besliste de appelrechter dat de huurovereenkomst vanaf dat ogenblik zonder voorwerp was geworden, op grond dat de overeenkomsten onderling afhankelijk waren, waarbij de ene niet zonder de andere kon bestaan, en dat het gehuurde materiaal, zonder onderhoud en zonder de levering van verbruiksgoederen, niet meer operationeel was en de huurovereenkomst haar bestaansreden verloor.

In zijn cassatieberoep voerde de verhuurder aan dat, gesteld dat de beëindiging van de onderhoudsovereenkomst geleid zou hebben tot de onmogelijkheid om de kopieermachine te gebruiken, die onmogelijkheid van tenuitvoerlegging

noodzakelijkerwijs tijdelijk was, aangezien de huurder hem steeds om zijn hulp kon vragen of zich tot een derde kon richten.

Het Hof verklaart het cassatieberoep gegrond. Het verval van een verbintenis door het verdwijnen van het voorwerp ervan veronderstelt dat het definitief onmogelijk is geworden het voorwerp van die verbintenis *in natura* uit te voeren.

Het Hof vernietigt het bestreden arrest, dat niet vaststelt dat het voor de verhuurder, op de datum van beëindiging van de onderhoudsovereenkomst, definitief onmogelijk zou zijn geworden zijn verbintenis om de verweerder het rustige genot van de kopieermachine te verzekeren, *in natura* na te komen.

Overeenkomst – Voorwerp – Geoorloofdheid

Arrest van 8 maart 2018 ([C.17.0390.N](#))

De eiseressen gaven opdracht tot de bouw van een klooster. De werken werden aangevat, maar enige tijd later stilgelegd wegens de vernietiging van de bouwvergunning door de Raad van State. Op een gegeven ogenblik stortte een gedeelte van het gebouw in en de opdrachtgevers vorderden schadevergoeding van de aannemers en architecten, meer bepaald voor materiële schade aan gebouwen, kosten voor schorings- en opruimingswerken en genotsderving.

De appelrechters wezen deze vordering af. Gelet op de vernietiging van de stedenbouwkundige vergunning waren de architecten- en aannemingsovereenkomsten volgens hen nietig en konden zij geen gevolg hebben, zodat de vordering van de eiseressen niet ontvankelijk was.

Dit arrest wordt vernietigd. De ongeoorloofdheid van een overeenkomst sluit niet uit dat een contractspartij in geval van wanprestatie aanspraak maakt op schadevergoeding voor zover deze vordering, noch rechtstreeks, noch onrechtstreeks, neerkomt op het doen ontstaan of het in stand houden van de ongeoorloofde toestand. Het arrest dat de vordering van de eiseressen niet ontvankelijk verklaart, zonder na te gaan of deze vordering louter het behoud van de toestand in strijd met de openbare orde nastreeft, is niet naar recht verantwoord.

Schadevergoeding wegens niet-nakoming van de verbintenis – Winstderving

Arrest van 8 maart 2018 ([C.17.0402.N](#))

Tussen de partijen kwam met betrekking tot de verhuur van een kantoorruimte een overeenkomst tot stand voor de duur van 9 jaar. Op een gegeven ogenblik deelde de huurder aan de verhuurder mee de overeenkomst voortijdig te willen beëindigen. Er kwam geen overeenstemming tussen de partijen waarop de huurder het pand verliet. Daarop gaf de verhuurder zonder tussenkomst van de huurder de kantoren op 5 maart 2015 in huur aan een andere huurder. De nieuwe huurder bleef kort daarop in gebreke om de huurgelden te betalen en werd uiteindelijk failliet verklaard. Met ingang van 1 augustus 2016 werd het pand opnieuw verhuurd aan een derde, ditmaal met succes. De verhuurder (de eiseres) maakte aanspraak op de betaling door de verweerder van de gedeelde huurgelden voor de periode van 1 januari 2015 tot 1 augustus 2016.

De appelrechters wezen deze vordering af.

Het cassatieberoep wordt verworpen. De aan de schuldeiser verschuldigde schadevergoeding bestaat, krachtens artikel 1149 Burgerlijk Wetboek, in het verlies dat hij heeft geleden en in de gederfde winst. Indien een overeenkomst voortijdig wordt beëindigd, dient de winstderving te worden geraamd over de resterende duur van de overeenkomst. Zoals ook blijkt uit artikel 1760 Burgerlijk Wetboek dat bepaalt dat de huurder in geval van ontbinding te zijnen laste gehouden is tot de huurprijs gedurende de tijd die voor de wederverhuring nodig is, neemt de in acht te nemen periode een einde wanneer de schuldeiser een vervangende overeenkomst sluit. Verder draagt de schuldeiser, in beginsel, het risico van de gebrekkige uitvoering door de nieuwe medecontractant en van diens insolventie.

Opschortende voorwaarde – Verkrijgen van een bodemattest

Arrest van 22 maart 2018 ([C.17.0067.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier

Een kandidaat-verkoper en een kandidaat-koper ondertekenden een onderhandse akte met een wederzijdse verkoop-aankoopbelofte met betrekking tot een onroerend goed. De overeenkomst bevatte een aantal opschortende voorwaarden, waaronder de opschortende voorwaarde van het verkrijgen van de vereiste bodemattesten waaruit blijkt dat voor het betrokken onroerend goed geen gegevens beschikbaar zijn bij OVAM of waaruit geen bodemverontreiniging blijkt die aanleiding geeft tot een saneringsverplichting ten laste van de eigenaar van het onroerend goed.

Het Hof werd in de eerste plaats uitgenodigd te antwoorden op de vraag of deze overeenkomst valt onder het toepassingsgebied van artikel 101 Bodemdecreet, krachtens hetwelk de overdrager voor het sluiten van een overeenkomst betreffende de overdracht van gronden, een bodemattest moet aanvragen en de inhoud ervan moet meedelen aan de verwerver. Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie beantwoordt het Hof die vraag bevestigend in het licht van de doelstelling van voormelde bepaling, namelijk het beschermen van de verwerver tegen het onbewust aankopen van vervuilde grond. Het Hof oordeelt dat onder het begrip “overeenkomst betreffende de overdracht van gronden” in de zin van artikel 101 Bodemdecreet ook elke overeenkomst of eenzijdige rechtshandeling moet worden begrepen waarbij de verwerver zich reeds verbindt tot het aankopen van een grond.

In de tweede plaats diende het Hof zich uit te spreken over de vraag of het voorleggen van de inhoud van het bodemattest als een opschortende voorwaarde kan worden opgenomen in een overeenkomst betreffende de overdracht van gronden. Gelet op voormelde doelstelling van artikel 101 Bodemdecreet kunnen de partijen volgens het Hof een overeenkomst sluiten onder de opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een blanco bodemattest of een bodemattest waaruit blijkt dat er geen bodemverontreiniging is, maar kunnen zij niet rechtsgeldig een overeenkomst sluiten onder de opschortende voorwaarde dat het overgedragen goed niet zal blijken te zijn aangetast door bodemverontreiniging die aanleiding geeft tot een saneringsverplichting ten laste van de eigenaar. In dergelijk geval verbindt de verwerver zich immers reeds tot de verwerving van een goed voordat hij kennis heeft kunnen nemen van de inhoud van een bodemattest waaruit blijkt dat het goed vervuild is, hetgeen de decreetgever precies heeft willen vermijden.

Betaalverbintenis – Overmacht – Financiële overmacht

Arrest van 28 juni 2018 (C.17.0701.N) met conclusie van advocaat-generaal Chr. Vandewal

Een vennootschap kon haar kredieten aan de bank niet terugbetalen.

De appelrechter die vaststelde dat een brand geleid had tot de definitieve onmogelijkheid van de vennootschap om haar verbintenissen na te komen en de vennootschap er ook nadien niet in geslaagd was ongeacht al haar inspanningen de nodige financiële middelen bijeen te krijgen, oordeelde dat de vennootschap van haar schulden was bevrijd wegens overmacht.

Dit arrest wordt vernietigd. Het Hof brengt in herinnering dat er geen financiële overmacht bestaat. Financieel onvermogen, ook al is zij het gevolg van externe omstandigheden die voor de schuldenaar overmacht uitmaken, heeft niet tot gevolg dat de schuldenaar van zijn betaalverbintenis wordt bevrijd.

Rechtsmisbruik – Sanctie – Herleiden van het recht tot zijn normale uitoefening

Arrest van 19 oktober 2018 (C.15.0086.N) met conclusie van advocaat-generaal Chr. Vandewal

De verweerster werd bij correctioneel arrest van 16 maart 2001 veroordeeld wegens inbreuken op de stedenbouwreglementering tot het herstel van de plaats in de vorige staat binnen het jaar na het in kracht van gewijsde treden van het arrest. Voor het geval binnen deze termijn niet aan de veroordeling zou worden voldaan, machtigde het arrest de stedenbouwkundige inspecteur en het college van burgemeester en schepenen ambtshalve in de uitvoering ervan te voorzien en werd de verweerster veroordeeld tot een dwangsom van 1.000 frank per dag vertraging. De verweerster liet na de plaats in de vorige staat te herstellen. In 2006 dagvaardde de eiser in betaling van meer dan 33.000 euro aan verbeurde dwangsommen, bedrag dat in de loop van de procedure nog zou oplopen tot meer dan 104.000 euro.

Voor het hof van beroep voerde de verweerster aan dat er sprake was van rechtsmisbruik. Zij stelde dat de eiser zich bezwaarlijk achter het algemeen belang kon verschuilen aangezien de gevorderde dwangsommen in zeer ruime mate de kostprijs van de overheid om ambtshalve in de uitvoering van de herstelmaatregel te voorzien, overstijgen. Het hof van beroep volgde dit verweer. Het overwoog dat de invordering van fenomenaal hoge dwangsommen in het voorliggend geval kennelijk onredelijk was, rekening houdend met de uiteindelijke waarde van de hoofdveroordeling waaraan de dwangsom werd gekoppeld. Het oordeelde dat de gevorderde dwangsommen buiten alle proporties waren, waardoor de bedoeling van de dwangsomrechter om een stimulans te geven tot spontane tenuitvoerlegging niet meer aan de orde was. Op die gronden werd de vordering van de eiser integraal afgewezen.

Op cassatieberoep van het Vlaams Gewest bevestigt het Hof vooreerst dat, aangezien de beslagrechter bevoegd is om kennis te nemen van alle executiegeschillen die in verband met de dwangsom kunnen rijzen, hij ook bevoegd is om te beoordelen of de invordering van de dwangsom in de gegeven omstandigheden geen misbruik van recht oplevert. Voorts herinnert het Hof eraan dat rechtsmisbruik wordt gesanctioneerd, niet door het verbeuren van het recht, maar door het recht tot zijn normale uitoefening te

herleiden of door het opleggen van het herstel van de schade die door het misbruik is teweeggebracht. Het verduidelijkt dat de sanctie van de herleiding van het recht tot zijn normale uitoefening zover kan gaan dat de rechter aan de houder van het recht de mogelijkheid ontzegt om zich in de gegeven omstandigheden erop te beroepen. In de voorliggende zaak had het hof van beroep de vordering van het Vlaams Gewest integraal afgewezen zonder daarbij evenwel vast te stellen dat het laten oplopen van de dwangsommen van bij de aanvang rechtsmisbruik uitmaakte. Aldus ging het hof van beroep verder dan het herleiden van het recht tot zijn normale uitoefening. Het Hof verbrak dan ook het bestreden arrest.

Bijzondere overeenkomsten

Huur van goederen – Ontbinding – Vervangingshuur

Arrest van 8 maart 2018 ([C.17.0402.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Burgerlijk recht – Verbintenissenrecht”.

Lening – Lening zonder termijn – Vordering tot betaling – Verjaring

Arrest van 27 april 2018 ([C.17.0098.F](#))

Verscheidene schulderkenningen werden ondertekend maar er werd geen tijdstip overeengekomen voor de teruggave van de geleende bedragen.

Bij het overlijden van de uitlener dagvaardden zijn erfgenamen de lener en vorderen van hem de terugbetaling van de geleende bedragen. Laatstgenoemde voert tegen hen aan dat de vordering is verjaard.

De verjaring, die een verweermiddel is dat aan een laattijdige rechtsvordering wordt tegengeworpen, kan niet beginnen te lopen vóór het ontstaan van die rechtsvordering. De op een verbintenis gegronde rechtsvordering ontstaat, in de regel, op de datum waarop die verbintenis moet worden nagekomen.

Uit de artikelen 1899 en 1902 Burgerlijk Wetboek volgt dat de verplichting van de lener om de geleende zaken terug te geven, opeisbaar wordt op het overeengekomen tijdstip.

Als er geen tijdstip werd vastgesteld voor de teruggave, is de lening volgens het Hof van onbepaalde duur en wordt de verplichting van de lener om terug te betalen opeisbaar op het ogenblik waarop de uitlener, die het voornemen te kennen geeft dat hij een einde wil stellen aan de lening, de uitvoering ervan eist.

Het Hof vernietigt het bestreden arrest dat de aanvang van de verjaring vaststelt op de datum van de schulderkenningen op grond dat de schulden op dat ogenblik opeisbaar zijn, zonder vast te stellen dat de uitlener op die data de terugbetaling ervan eiste.

Pand – Verpanding van een schuldvordering – Samenloop

Arrest van 21 juni 2018 ([F.17.0140.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht J. Van der Fraenen

In dit arrest komt de samenloop aan de orde tussen een pandhouder van een schuldvordering en een andere schuldeiser die op de verpande vordering beslag legt.

In het gegeven geval was een huurvordering verpand aan de eiseres. Dit pandrecht werd ter kennis gebracht van de huurder. Op een later tijdstip legde de ontvanger een vereenvoudigd fiscaal derdenbeslag in handen van de huurder. De huurder maakte echter geen melding van het pand en betaalde de huurgelden aan de ontvanger. De pandhouder vroeg de restitutie van deze gelden.

Het Hof oordeelt dat uit artikel 1690, § 1 en artikel 2075 Burgerlijk Wetboek voortvloeit dat een eerder pandrecht tegenwerpelijk is aan degene die later beslag op dezelfde schuldvordering legt, en dat de betaling door de derde-schuldenaar aan de ontvanger krachtens artikel 164, § 1, KBWIB92, in weerwil van de kennisgeving van het pand aan de derde-schuldenaar niet-tegenwerpelijk is aan die pandhouder, ook al is de ontvanger op het ogenblik van de betaling te goeder trouw.

Verjaring

Termijnen – Aanvang – Kennis van de schade

Arrest van 20 september 2018 ([C.16.0317.F](#)) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Het geschil heeft betrekking op een aansprakelijkheidsvordering die door de Belgische Staat tegen de verweerders is ingesteld teneinde de vergoeding te verkrijgen van de schade die hij door hun foutieve gedragingen meende geleden te hebben, waardoor de door een vennootschap I.V. verschuldigde belasting niet kon worden geïnd.

Die vennootschap was eigenares van een waardevol onroerend goed dat haar in augustus 1996 was overgedragen met een grote belastbare meerwaarde, die ze op grond van artikel 47 WIB gespreid wou doen belasten op voorwaarde van herbelegging. Hoewel die vennootschap voor de aanslagjaren 1997 en 1998 beantwoordde aan de voorwaarden van een gespreide belasting, heeft ze daarna geen enkele belastingaangifte meer ingediend en werd er jegens haar op 8 oktober 2003 een vennootschapsbelasting voor het aanslagjaar 2001 ingekohierd, die echter niet kon worden geïnd.

Het hof van beroep werd gevraagd wanneer de verjaring van de rechtsvordering van de Belgische Staat begon te lopen, gelet op de voorwaarden bepaald in artikel 2262*bis*, § 1, tweede lid, Burgerlijk Wetboek, luidens hetwelk een dergelijke vordering verjaart door verloop van vijf jaar vanaf de dag volgend op die waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van de schade of van de verzwarende ervan.

Het hof van beroep heeft beslist dat de Belgische Staat in elk geval op 1 oktober 1999, of zelfs nog vóór die datum, over alle gegevens beschikte om van zijn schade en van de identiteit van de verantwoordelijken op de hoogte te kunnen zijn. Het hof grondde zijn beslissing op de gegevens die door de bijzondere belastinginspectie waren verzameld, op de aangifte bij de procureur des Konings en op het feit dat de vennootschap geen aangifte had gedaan en evenmin de opgave 276K had neergelegd binnen de termijn die verstreek op 30 september 1999. Het heeft derhalve beslist dat

de rechtsvordering op het ogenblik van het indienen van de aansprakelijkheidsvordering in maart 2006 was verjaard.

Op het cassatieberoep van de Belgische Staat herhaalt het Hof dat de kennis van de schade, die de vijfjarige verjaring van artikel 2262*bis*, § 1, tweede lid, Burgerlijk Wetboek, doet ingaan, veronderstelt dat die schade vaststaat, niet dat ze mogelijk is. Dienaangaande wijst het Hof erop dat de aanslagen in de inkomstenbelastingen altijd ten kohiere worden gebracht (artikel 304, § 1, derde lid, WIB) en dat ze opeisbaar zijn op de datum van uitvoerbaarverklaring van het kohier (artikel 413 van dat wetboek). Het Hof leidt daaruit af dat de schade die voortvloeit uit de niet-betaling door een belastingplichtige van zijn aanslagen in de inkomstenbelastingen wegens de fout van een derde, pas ontstaat nadat die belasting werd ingekohierd.

Het bestreden arrest, dat beslist dat de Belgische Staat nog vóór de inkohiering van de belasting kennis heeft gehad van de schade die voortvloeit uit de niet-betaling van die belasting door de vennootschap I.V., wordt derhalve vernietigd.

Economisch recht

Vennootschappen

Handelsvennootschappen – Vennootschappen onder firma

Arrest van 13 april 2018 ([C.17.0486.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal Ph. de Koster

In uitvoering van een schuldbekentenisovereenkomst heeft de gewezen vennoot-zaakvoerder van een vennootschap onder firma die vennootschap, samen met een andere oprichtende vennoot, gedagvaard tot betaling van een bedrag van 15.500 euro.

De rechtbank van koophandel heeft die vordering bij verstekvonnis toegewezen.

Aangezien de schuldeiser de tenuitvoerlegging van die veroordelingen niet van de betrokken partijen kon verkrijgen, heeft hij de rechtbank gevraagd een andere vennoot te veroordelen tot betaling van dat bedrag, op grond dat laatstgenoemde hoofdelijk gehouden was tot de verbintenissen van de vennootschap.

Zowel de eerste rechter als het hof van beroep hebben die vordering verworpen, op grond dat het vonnis waarvan de tenuitvoerlegging werd gevorderd, geen gezag van gewijsde had ten aanzien van die vennoot, die geen procespartij was.

Het Hof verwerpt het middel tegen die beslissing, op andersluidende conclusie van het openbaar ministerie.

Het Hof herinnert eraan dat artikel 203 Wetboek van vennootschappen strekt tot vrijwaring van de belangen van de vennoten door te voorkomen dat de rechterlijke beslissing die jegens hen werd uitgesproken, strijdig zou zijn met die welke jegens de vennootschap onder firma werd uitgesproken en beslist vervolgens dat uit die bepaling niet volgt dat de vennoten, die niet werden betrokken bij de procedure tot veroordeling van de vennootschap onder firma, partij bij die procedure zijn. Het vonnis dat de vennootschap onder firma veroordeelt, heeft bijgevolg geen gezag van gewijsde jegens die vennoten. Het middel, dat op de tegengestelde opvatting berust, faalt naar recht.

Verzekeringen

Landverzekering – Verjaring van de rechtstreekse vordering van de benadeelde – Termijn van vijf jaar – Exceptie

Arrest van 28 mei 2018 (C.17.0586.F) met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Een vrouw verdrong tijdens haar deelname aan een sportieve activiteit terwijl ze in een vakantieclub in Tunesië verbleef.

Om de vergoeding van de schade voortvloeiend uit het overlijden van het slachtoffer te verkrijgen, stelden haar nabestaanden, buiten andere rechtsmiddelen, ook een rechtstreekse vordering in tegen de verzekeraar van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de vakantieclub.

De appelrechter verklaarde die rechtsvordering verjaard, gelet op de termijn van twee jaar bepaald in artikel 30.1, eerste lid, wet van 16 februari 1994 tot regeling van het contract tot reisorganisatie en reisbemiddeling, op grond dat die termijn toepassing moest vinden in afwijking van de algemene termijn van vijf jaar die in artikel 88, § 2, van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen is bepaald voor alle rechtsvorderingen die voortvloeien uit het eigen recht dat de benadeelde tegen de verzekeraar heeft.

Het Hof vernietigt die beslissing.

Het Hof oordeelt dat onder “bijzondere wettelijke bepalingen”, zoals vermeld in voornoemd artikel 88, § 2, krachtens hetwelk van de termijn van vijf jaar mag worden afgeweken, worden verstaan “de bepalingen die de verjaring van de vordering die voortvloeit uit het eigen recht dat de benadeelde tegen de verzekeraar heeft, aan een andere termijn onderwerpen dan de termijn die dat artikel 88, § 2, voorschrijft”.

Voorvoemd artikel 30.1, eerste lid, onderwerpt de verjaring van de vordering die voortvloeit uit het eigen recht dat de reiziger tegen de verzekeraar van de reisorganisatie of van de reisbemiddeling heeft, echter niet aan een andere termijn dan die van voornoemd artikel 88, § 2.

Het bestreden arrest, dat overweegt dat de wet van 16 februari 1994 moet worden aangemerkt als een bijzondere wet die afwijkt van de algemene verjaring van artikel 88, § 2, zodat de bij artikel 30.1, eerste lid, voorgeschreven verjaringstermijn van twee jaar van toepassing is op de ingestelde vordering en dat die termijn in voorliggend geval ruimschoots overschreden is, schendt bijgevolg 88, § 2, van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen.

Mededinging en marktpraktijken

Algemene rechtsbeginselen – Non bis in idem-beginsel

Arrest van 22 november 2018 (C.17.0126.F) met conclusie van advocaat-generaal Ph. de Koster

Verskillende postbemiddelingsbedrijven legden een klacht neer bij de Raad voor de Mededinging wegens misbruik van machtspositie door Bpost. Aanleiding was het

nieuwe conventionele tariefmodel dat Bpost van plan was toe te passen vanaf 1 januari 2010 voor de verdeling van geadresseerde reclamezendingen en administratieve zendingen. De postbemiddelingsbedrijven werden in het gelijk gesteld omdat geoordeeld werd dat het verschil in behandeling bij de toekenning van kortingen een misbruik vormde en in strijd was met artikel 3 van de Wet tot bescherming van de economische mededinging en met artikel 102 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie. In zijn beslissing van 10 december 2012 legde de Raad voor de Mededinging Bpost een aanzienlijke geldboete op.

Terzelfder tijd legde het Belgisch Instituut voor postdiensten en telecommunicatie, in het kader van de Wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, Bpost een geldboete op wegens schending van zijn verplichting tot non-discriminatie en transparantie wat betreft diezelfde conventionele tarieven van het jaar 2010. In zijn arrest van 10 maart 2016 besliste het hof van beroep van Brussel evenwel dat Bpost die verplichtingen niet geschonden had en vernietigde het bijgevolg de beslissing van het BIPT.

Het bestreden arrest, dat vooreerst akte verleende aan de Belgische Mededingingsautoriteit van de hervatting van het geding van de Raad voor de Mededinging, vernietigde de beslissing van 10 december 2012 en oordeelde dat Bpost het *non bis in idem*-beginsel terecht aanvoerde. Het hof van beroep oordeelde dat artikel 50 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, dat het *non bis in idem*-beginsel vastlegt en dat overeenkomstig artikel 4, §1, van protocol nr. 7 van 22 november 1984 bij het Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden moet worden geïnterpreteerd, slechts eist dat aan drie voorwaarden wordt voldaan, met name een dubbele strafrechtelijke vervolging, een eerste veroordelende of vrijsprekende eindbeslissing die niet meer vatbaar is voor beroep en dit wegens identieke of in hoofdzaak dezelfde feiten, en dat aan die drie voorwaarden in dit geval werd voldaan.

De Belgische Mededingingsautoriteit stelde cassatieberoep in bij het Hof en de Europese Commissie legde opmerkingen neer met toepassing van artikel 15, §3, eerste lid van de Verordening (EG) nr. 1/2003 van de Raad van 16 december 2002 betreffende de uitvoering van de mededingingsregels van de artikelen 81 en 82 van het Verdrag.

Het Hof neemt eerst een standpunt in over de hoedanigheid van tussenkomende partij van de Europese Commissie en over de ontvankelijkheid van haar opmerkingen. Het Hof oordeelt dat de Commissie niet tussenkomt als vrijwillig tussenkomende partij in de zin van artikel 812 van het Gerechtelijk Wetboek maar wel als *amicus curiae* om de nationale rechter in te lichten wanneer het openbaar belang van de Unie in het gedrang komt, met de bedoeling een coherente toepassing van de Europese bepalingen inzake mededinging te verzekeren. Het Hof wijst erop dat die opmerkingen aan tegenspraak werden onderworpen en dat het recht van verdediging van de partijen werd nageleefd aangezien geen enkele andere internrechtelijke wetsbepaling de indiening van die opmerkingen aan bijzondere vormvoorschriften onderwerpt zodat die opmerkingen niet hoeven te worden geweerd.

Vervolgens neemt het Hof afstand van de uitlegging die het bestreden arrest aan het *non bis in idem*-beginsel geeft. Het Hof oordeelt dat uit de arresten C-524/15 *Menci*,

C-537/16 *Garlsson Real Estate* en C-596/16 en C-597/16 *Di Puma*, die het Hof van Justitie van de Europese Unie op 20 maart 2018 uitsprak, zonder enige redelijke twijfel volgt dat artikel 50 van het Handvest een cumulatie van strafrechtelijke vervolgingen, in de zin van die bepaling, die op dezelfde feiten gegrond zijn, niet in de weg staat, zelfs al eindigt één van die vervolgingen in een eindbeslissing van vrijspraak, wanneer, met toepassing van artikel 52, §1, van het Handvest, met eerbiediging van het proportionaliteitsbeginsel die vervolgingen, met het oog op de verwezenlijking van een doelstelling van algemeen belang, elkaar aanvullende doelstellingen nastreven die betrekking hebben op verschillende aspecten van hetzelfde inbreukmakende gedrag.

Bijgevolg vernietigt het Hof het bestreden arrest, dat oordeelt dat Bpost terecht het *non bis in idem*-beginsel aanvoert op grond van de loutere vaststelling dat de feiten in de twee procedures identiek zijn zonder te onderzoeken of de vervolging door het BIPT en de vervolging die geleid heeft tot de beslissing van de Raad voor de Mededinging, met het oog op de verwezenlijking van een doelstelling van algemeen belang, elkaar aanvullende doelstellingen nastreven die betrekking hebben op verschillende aspecten van hetzelfde inbreukmakende gedrag.

Fiscaal recht

Algemeen

Geschillen over de invordering van belastingschulden – Beslagrechter

Arrest van 25 januari 2018 (C.16.0534.N)

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Gerechtelijk recht – Materiële bevoegdheid van de rechter”.

Onrechtmatig verkregen bewijs – Recht op eerbiediging van het privéleven – Prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie

Arrest van 28 juni 2018 (F.17.0016.N) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht J. Van der Fraenen

Tegen de bedrijfsleider van een trading- en distributiebedrijf in computers en computeronderdelen werd, op klacht van de Bijzondere Belastinginspectie, een strafrechtelijk onderzoek opgestart in verband met btw-carrouselfraude. In het kader van dat onderzoek werd, in uitvoering van een rogatoire commissie in het Groothertogdom Luxemburg, een bevel uitgevaardigd tot huiszoeking en inbeslagneming bij een Luxemburgse bank waar de bedrijfsleider rekeningen aanhield. De directeur van deze bank overhandigde bij zijn verhoor door de onderzoeksrechter stukken met betrekking tot deze rekeningen, die bij het strafdossier werden gevoegd. Na inzage en kopienamen van het strafdossier werden, op basis van deze stukken, aanslagen in de personenbelasting gevestigd.

Voor de appelrechters voerde de bedrijfsleider aan dat de door de bankdirecteur afgegeven stukken, waarop de aanslagen waren gebaseerd, onrechtmatig werden verkregen. De argumentatie luidde dat de stukken werden afgegeven om gevolg te

geven aan de beschikking tot huiszoeking en inbeslagneming zodat er, bij toepassing van artikel 20 van het Verdrag van 27 juni 1962 aangaande de uitlevering en rechtshulp in strafzaken tussen het koninkrijk België, het groothertogdom Luxemburg en het koninkrijk der Nederlanden, slechts gebruik van kon worden gemaakt op voorwaarde dat dit door de raadkamer van de arrondissementsrechtbank van Luxemburg werd goedgekeurd. Deze goedkeuring werd niet gevraagd.

De appelrechters bevestigden dat de goedkeuring had moeten worden gevraagd en dat het ontbreken ervan als een onregelmatigheid moet worden beschouwd. Bij toepassing van de regel geformuleerd in het arrest van het Hof van 22 mei 2015¹ – vaak aangeduid als de “fiscale Antigoon-regel” – oordeelden zij evenwel dat, ondanks deze onregelmatigheid, gebruik kon worden gemaakt van de stukken voor het vestigen van de aanslag, aangezien dit gebruik niet zozeer indruist tegen wat van een behoorlijk handelende overheid mag worden verwacht dat het onder alle omstandigheden ontoelaatbaar is en het recht op een eerlijk proces van de bedrijfsleider ook niet werd geschonden. Zij overwogen daartoe in essentie dat er geen aanwijzingen waren dat de procedure in Luxemburg opzettelijk niet werd gevolgd, dat het onderzoek zeer ernstige inbreuken betrof, dat het onwaarschijnlijk is dat de goedkeuring, indien zij was gevraagd, niet zou zijn verkregen en dat de bedrijfsleider zich in alle fases van de procedure met alle middelen heeft kunnen verweren.

Voor het Hof voerde de bedrijfsleider onder meer aan dat het niet-vragen van de goedkeuring van de Luxemburgse arrondissementsrechtbank een schending inhoudt van het recht op eerbiediging van het privéleven zoals gewaarborgd door artikel 8 EVRM en 7 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Hij stelde dat wanneer bij de bewijsgaring een grondrecht wordt geschonden, onmogelijk kan worden voorgehouden dat de wijze van verkrijging van het bewijs niet indruist tegen wat van een behoorlijk handelende overheid mag worden verwacht en dat het gebruik van het bewijs alsdan onder alle omstandigheden ontoelaatbaar moet worden geacht. Bovendien voerde hij aan dat het Hof van Justitie van de Europese Unie, inzake btw, reeds besliste dat in geval van miskenning van het grondrecht op eerbiediging van het privéleven, het verkregen bewijs buiten beschouwing moet worden gelaten². Indien het Hof zou oordelen dat dergelijk bewijs in het kader van inkomstenbelastingen wel kan worden gebruikt, verzocht hij aan het Grondwettelijk Hof de prejudiciële vraag te stellen of aldus geen onverantwoord verschil in behandeling wordt gecreëerd tussen een belastingplichtige die het voorwerp is van een heffing in de inkomstenbelastingen enerzijds en in de btw anderzijds.

Het Hof bevestigt vooreerst de leer van zijn arrest van 22 mei 2015, namelijk dat, behoudens wanneer de wetgever in bijzondere sancties voorziet, onrechtmatig verkregen bewijs in fiscale zaken slechts kan worden geweerd indien de bewijsmiddelen verkregen zijn op een wijze die zozeer indruist tegen hetgeen van een behoorlijk handelende overheid mag worden verwacht dat dit gebruik onder alle omstandigheden als ontoelaatbaar moet worden geacht, of indien dit gebruik het recht van de belastingplichtige op een eerlijk proces in het gedrang brengt. Het Hof voegt hieraan toe dat uit artikel 8 EVRM niet volgt dat bewijs dat met miskenning van een

¹ Cass. 22 mei 2015, [F.13.0077.N](#), AC 2015, nr. 335, met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs.

² HvJ 17 december 2015, C-419/14.

grondrecht werd verkregen, altijd ontoelaatbaar is. Ook wanneer een pleegvorm werd miskend die de bescherming van het privéleven waarborgt, moet de rechter in fiscale zaken, aan de hand van de criteria aangereikt in het arrest van 22 mei 2015, het algemeen belang van de correcte inning van de belasting en de bestrijding van fiscale fraude afwegen tegenover het particuliere belang van de belastingplichtige op de bescherming van zijn grondrechten.

In het licht van de door de bedrijfsleider voorgestelde prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof in verband met de mogelijke ongelijke behandeling van belastingplichtigen in de inkomstenbelastingen enerzijds en de btw anderzijds, beslist het Hof vervolgens om in de eerste plaats een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie in verband met het lot van onrechtmatig verkregen bewijs in btw-zaken. Het Hof stelt immers enerzijds vast dat het Hof van Justitie in het arrest van 17 december 2015 inderdaad lijkt te hebben geoordeeld dat het recht op een doeltreffende voorziening in rechte, gewaarborgd door artikel 47 van het Handvest van de Grondrechten, vereist dat bewijs verkregen met miskenning van een grondrecht steeds moet worden geweerd. Anderzijds blijkt uit de motieven van dit arrest dat het Hof van Justitie zich niet in het bijzonder heeft gebogen over de vraag of een nationale bewijsregeling die, zoals de door het Hof ontwikkelde fiscale Antigoon-leer, het gebruik van bewijs verkregen met miskenning van het recht op eerbiediging van het privéleven laat hangen van een door de rechter door te voeren belangenafweging, al dan niet verenigbaar is met artikel 47 van het Handvest van de Grondrechten. Bovendien wijst het Hof erop dat uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, weliswaar ontwikkeld in strafzaken, blijkt dat de artikelen 6 en 8 EVRM geen regels bevatten betreffende de toelaatbaarheid van het bewijs in een rechtszaak, dat het gebruik van bewijs dat met miskenning van artikel 8 werd verkregen niet noodzakelijk leidt tot een schending van het door artikel 6 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijk proces en dat ook artikel 13 EVRM niet vereist dat bewijs verkregen met miskenning van artikel 8 moet worden geweerd.

Daarom legt het Hof aan het Hof van Justitie de prejudiciële vraag voor of artikel 47 van het Handvest van de Grondrechten aldus dient te worden uitgelegd dat het zich in btw-zaken in alle omstandigheden verzet tegen de aanwending van bewijselementen die werden verkregen met miskenning van het recht op eerbiediging van het privéleven, dan wel of het ruimte laat voor een nationale regeling waarbij de rechter een afweging moet maken zoals in de fiscale Antigoon-leer.

Bewijsmiddelen – Observatie door fiscale ambtenaren in de openbare ruimte – Geoorloofdheid – Voorwaarden

Arrest van 14 december 2018 ([F.18.0093.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht J. Van der Fraenen

Een aantal handelaren klaagt bij de fiscus over concurrentievervalsing ten gevolge van frauduleuze leveranties door een drankhandelaar aan diverse horecazaken in de streek. De fiscus gaat daarop over tot observaties die leiden tot de vaststelling van niet-aangegeven omzet bij onder meer de eisers. Op grond hiervan worden supplementaire aanslagen uitgevaardigd. Hiertegen komen de eisers in verzet wegens schending van de onderzoeksbevoegdheden van de administratie en van het recht op privacy.

De appelrechters verwerpen dit verweer.

Volgens het Hof staat het legaliteitsbeginsel er in beginsel niet aan in de weg dat de administratie gebruik maakt van bewijsmiddelen die eenieder ter beschikking staan, zoals het doen van materiële vaststellingen in de openbare ruimte, behoudens wanneer zulks in strijd is met de beginselen van behoorlijk bestuur of een miskenning oplevert van de grondrechten zoals het recht op het privéleven. Aldus kunnen fiscale ambtenaren in beginsel vanop de openbare weg met het oog op het bepalen van de belastingschuld ongemerkt de beroepsactiviteiten van een belastingplichtige observeren, evenals de beroepshandelingen die deze stelt met andere belastingplichtigen, ook al vinden deze observaties herhaaldelijk plaats. Het inzamelen door eigen waarnemingen van feitelijke gegevens in de openbare ruimte door de fiscale administratie met het oogmerk de waarachtigheid van bepaalde feiten te achterhalen teneinde de belasting te kunnen heffen, levert in beginsel geen inbreuk op het privéleven van de belastingplichtige op. Het cassatieberoep van de eisers wordt verworpen.

Inkomstenbelasting

Vestiging en inning van de belasting – Bezwaren – Pensioenen van Belgische oorsprong – Begunstigde met fiscale woonplaats in Frankrijk – Onwettig aan de bron ingehouden bedrijfsvoorheffing

Arrest van 9 februari 2018 ([F.15.0141.F](#)) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Van 2004 tot 2006 heeft de verweerder in cassatie, die zijn fiscale woonplaats in Frankrijk heeft, pensioenen van Belgische oorsprong ontvangen na aftrek van de bedrijfsvoorheffing.

De verweerder in cassatie, die ervan uitgaat dat die pensioenen, die bedoeld worden in artikel 12 van de overeenkomst van 10 maart 1964 tussen België en Frankrijk tot voorkoming van dubbele belasting en tot regeling van wederzijdse administratieve en juridische bijstand inzake inkomstenbelastingen, uitsluitend in Frankrijk belastbaar zijn en dus op het ogenblik dat ze worden toegekend en betaalbaar worden gesteld, geenszins in België aan de bron kunnen worden belast, heeft voor de rechtbank van eerste aanleg te Brussel een vordering ingesteld teneinde de Belgische Staat, eiser in cassatie, te doen veroordelen tot terugbetaling van de desbetreffende bedrijfsvoorheffingen.

Het bestreden arrest heeft geoordeeld dat de eerste rechter deze vordering terecht ontvankelijk heeft verklaard, niettegenstaande het ontbreken van een voorafgaand administratief beroep, op grond dat een dergelijk beroep niet bij wet is voorzien wanneer de bedrijfsvoorheffing niet werd ingekohierd en evenmin de beslissing werd genomen om deze te innen.

Het arrest van het Hof, dat het bestreden arrest vernietigt, beslist dat noch uit de artikelen 569, eerste lid, 32°, en 1385*undecies*, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek, noch uit de artikelen 366 en 371 WIB92, zoals ze op het geschil van toepassing zijn, volgt dat, inzake inkomstenbelastingen, de inkohiering van een aanslag of het bestaan van een administratieve akte die leidt tot de definitieve inning van een belasting op een

andere wijze dan per kohier, een aan elk bezwaar voorafgaande noodzakelijke voorwaarde zou zijn.

Opeisbaarheid van de belasting – Kohier – Niet-betaling van de belasting – Schade – Verjaring

Arrest van 20 september 2018 ([C.16.0317.F](#)) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Burgerlijk recht – Verjaring”.

Registratierechten

Teruggave van het registratierecht – Schenking – Preferentieel tarief – Toepassing – Laattijdig verzoek

Arrest van 11 mei 2018 ([F.16.0126.F](#)) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

De schenkingsakte van een in het Waals Gewest gelegen onroerend goed dat voor bewoning bestemd is, werd in januari 2010 geregistreerd met toepassing van het gewone tarief bepaald in artikel 131 Wetboek van registratierechten.

De notaris richtte tot de administratie een verzoek tot teruggave van het teveel geheven recht, waarin hij aanvoerde dat de schenker op de datum van de schenking sinds meer dan vijf jaar zijn woonplaats in het betrokken gebouw had en dat de begiftigden bijgevolg om toepassing van artikel 131ter Wetboek van de registratierechten verzochten.

Het bestreden arrest heeft dat verzoek, met bevestiging van het beroepen vonnis, ingewilligd, op grond dat de toepasselijke wettelijke bepalingen niet vereisen dat het verzoek tot toepassing van het preferentieel tarief uitdrukkelijk wordt vermeld in de schenkingsakte.

Het Hof vernietigt het bestreden arrest, omdat het het verzoek tot teruggave inwilligde zonder te hebben vastgesteld dat het verzoek tot toepassing van het verminderde tarief reeds ten tijde van de registratie van de akte bestond. Volgens het Hof volgt uit de artikelen 208, 209, 1°, b) en 131ter, § 1, Wetboek van registratierechten immers niet dat een verzoek tot toepassing van het preferentieel tarief dat wordt geformuleerd nadat de schenkingsakte ter registratie werd aangeboden, een grond van teruggave van het tegen het volle tarief geïnde registratierecht vormt.

Andere uitspraken in fiscaal recht

Belasting – Begrip – Openbaar domein van de Staat

Arrest van 23 februari 2018 ([F.16.0102.F](#)) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

In dit arrest beslist het Hof dat de openbare domeingoederen van de Staat en zijn private domeingoederen die bestemd zijn voor een openbare dienst of een dienst van openbaar nut, uit hun aard, niet aan belasting onderworpen zijn.

Hieruit kan worden afgeleid dat, enerzijds, die goederen slechts aan belasting zijn onderworpen als een wettelijke bepaling daarin uitdrukkelijk voorziet en dat, anderzijds, artikel 172, tweede lid, Grondwet, dat bepaalt dat geen vrijstelling of vermindering van belasting kan worden ingevoerd dan door een wet, daarop niet van toepassing is.

Het Hof verwerpt, op andersluidende conclusie van het openbaar ministerie, bijgevolg het cassatieberoep van de gemeente Schaarbeek tegen het arrest dat beslist heeft dat de RTBF, die een belastingregeling geniet die overgenomen is van die van de Staat, niet kan worden onderworpen aan de gemeentebelasting op de niet-bebouwde terreinen gelegen aan de openbare weg die voldoende is uitgerust.

Strafrecht

Algemeen

Artikel 5 Strafwetboek – (De)cumulregel – Strafuitsluitende verschoningsgrond

Arrest van 6 februari 2018 ([P.17.0577.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafrecht – Misdrijven”.

Verzwarende omstandigheid – Herhaling – Werking in de tijd

Arrest van 27 maart 2018 ([P.17.1061.N](#))

Overeenkomstig artikel 38, § 6, eerste lid, Wegverkeerswet moet de rechter, behoudens in geval van artikel 37/1, eerste lid, het verval van het recht tot het besturen van een motorvoertuig van ten minste drie maanden uitspreken, en het herstel van dat recht afhankelijk maken van het slagen in een aantal examens en onderzoeken, wanneer de schuldige, in de periode van drie jaar te rekenen van de dag van de uitspraak van een vorig veroordelend vonnis dat in kracht van gewijsde is gegaan, opnieuw één van de bedoelde overtredingen begaat. Deze bepaling werd toegevoegd in de Wegverkeerswet bij artikel 9, 4°, wet van 9 maart 2014 en is in werking getreden op 1 januari 2015.

De beklaagde werd vervolgd en veroordeeld om op 30 maart 2016 een snelheidsovertreding te hebben begaan in staat van herhaling zoals bepaald bij de genoemde wetsbepaling.

Voor de correctionele rechtbank voerde hij aan dat artikel 38, § 6, Wegverkeerswet niet kon worden toegepast, aangezien de eerdere veroordeling dateerde van vóór de inwerkingtreding van de wet van 9 maart 2014. Dit argument kon de correctionele rechtbank niet overtuigen.

Op het door de beklaagde ingestelde cassatieberoep brengt het Hof in herinnering dat herhaling een persoonlijk verzwarende omstandigheid is die inhoudt dat een of meerdere nieuwe misdrijven worden gepleegd binnen een bij de wet bepaalde periode nadat de schuldige bij een in kracht van gewijsde getreden gerechtelijke beslissing tot straf is veroordeeld wegens een of meer eerdere gepleegde misdrijven en daardoor voor het nieuwe misdrijf zwaarder kan worden gestraft. Daarvoor is vereist dat de wet

die de strafverzwaring wegens herhaling bepaalt, van kracht is op het ogenblik van het plegen van het nieuwe misdrijf. Het feit dat het eerdere misdrijf dat de grondslag van de herhaling uitmaakt, gepleegd werd vóór de inwerkingtreding van die wet, doet daaraan geen afbreuk en heeft geen retroactieve toepassing van een strengere strafwet voor gevolg. De staat van herhaling is immers beslissend voor de bepaling van de straf op het nieuwe strafbaar feit, terwijl die straf, alhoewel zwaarder, geen invloed heeft op de eerdere veroordeling die ongewijzigd blijft bestaan. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Misdrijven

Wegverkeerswet – Artikel 67ter – Verbod op zelf-incriminatie – Artikel 5 Strafwetboek

Arrest van 6 februari 2018 ([P.17.0577.N](#))

Wanneer een overtreding van de Wegverkeerswet en haar uitvoeringsbesluiten is begaan met een motorvoertuig ingeschreven op naam van een rechtspersoon, zijn de natuurlijke personen die de rechtspersoon in rechte vertegenwoordigen ertoe gehouden de identiteit van de bestuurder op het ogenblik van de feiten mee te delen of, indien zij die niet kennen, de identiteit van de persoon die het voertuig onder zich heeft (artikel 67ter, eerste lid, Wegverkeerswet, zoals toen toepasselijk).

In hoger beroep veroordeelde de correctionele rechtbank de beklagde, enig zaakvoerder van een ebvba, wegens overtreding van artikel 67ter Wegverkeerswet omdat hij had nagelaten het antwoordformulier in te vullen en terug te sturen.

In zijn cassatieberoep voerde de zaakvoerder aan dat hij niet verplicht kon worden om deze gegevens aan de overheid te verstrekken vermits dit zou inhouden dat hij, als enig zaakvoerder van de vennootschap, dient mee te werken aan zijn eigen bestraffing, wat indruist tegen het verbod tot zelf-incriminatie.

Het Hof verwerpt dit argument. Het oordeelt dat de essentie van het recht om zichzelf niet te beschuldigen, zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM, niet wordt miskend door artikel 67ter Wegverkeerswet dat de geregistreerde eigenaar van een voertuig op straffe van een strafsanctie verplicht bekend te maken wie er met dit voertuig reed op het ogenblik van de verkeersovertreding.

In zijn cassatieberoep voerde de zaakvoerder tevens de schending van artikel 5 Strafwetboek aan. Het vonnis oordeelde volgens hem ten onrechte dat enkel de natuurlijke persoon verantwoordelijk is voor het niet-meedelen van de gegevens conform artikel 67ter Wegverkeerswet. Aangezien het misdrijf gepleegd werd uit onachtzaamheid, dient volgens de zaakvoerder te worden onderzocht of de natuurlijke persoon dan wel de rechtspersoon de zwaarste fout heeft begaan. Aangezien zijn vennootschap het economisch gebruik van het voertuig heeft, ligt de verantwoordelijkheid van de mededelingsplicht volgens hem bij de vennootschap.

Het Hof verwerpt ook dit argument. De overtreding van artikel 67ter Wegverkeerswet kan, overeenkomstig artikel 5 Strafwetboek, ten laste worden gelegd van de rechtspersoon voor rekening waarvan het misdrijf werd gepleegd, de natuurlijke persoon of beiden.

Wanneer de rechtspersoon verantwoordelijk wordt gesteld uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon, kan enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan worden veroordeeld. Indien de geïdentificeerde persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd kan hij samen met de verantwoordelijke rechtspersoon worden veroordeeld (artikel 5, tweede lid, Strafwetboek). Uit deze bepaling volgt volgens het Hof dat indien de natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd in de zin van artikel 5, tweede lid, Strafwetboek, de in dit lid bepaalde strafuitsluitende verschoningsgrond niet van toepassing kan zijn en de problematiek van de zwaarste fout niet aan de orde is. De appelrechters oordelen hierbij onaantastbaar dat de natuurlijke persoon wetens en willens heeft gehandeld.

Sociaal strafrecht – Onjuiste of onvolledige verklaring – Moreel bestanddeel

Arrest van 21 februari 2018 ([P.16.1199.F](#))

Twee werkgevers werden vervolgd wegens het herhaaldelijk afleggen van onjuiste of onvolledige verklaringen met betrekking tot de tijdelijke werkloosheid van hun werknemers.

Voor het hof van beroep betwistten zij enige fout te hebben begaan en vorderden zij de vrijspraak. Daarbij voerden zij de redenen aan waarom het volgens hen aannemelijk was dat de fraude buiten hen om was georganiseerd door een ploegbaas, met medeplichtigheid van de betrokken werknemers, met als doel op bedrieglijke wijze onverschuldigde werkloosheidsuitkeringen en verborgen lonen te genieten.

Het hof van beroep onderzocht de overtreding vanuit het oogpunt van de nieuwe strafwet, met name artikel 226, 1°, c, Sociaal Strafwetboek, die gunstiger werd geacht. Het oordeelde dat de overtreding “een louter reglementaire inbreuk is die vanwege de werkgever geen enkel algemeen of bijzonder opzet dan wel enig bijzonder belang vereist” en dat “het noodzakelijk [...] doch voldoende is dat wordt vastgesteld dat de verklaringen van de werkgever [...] onjuist of onvolledig [...] zijn gebleken” en veroordeelde hen.

In hun cassatieberoep verweten de werkgevers de appelrechters te hebben geoordeeld dat de hen ten laste gelegde overtreding geen bewijs van een moreel bestanddeel of van een fout vereist.

Het Hof zegt voor recht dat het moreel bestanddeel van die overtreding, met name de door de wet bestrafte fout, bestaat in het niet-voldoen aan de verplichting om juiste en volledige verklaringen af te leggen. Het stelt voorts dat het bewijs van dat bestanddeel in beginsel reeds kan worden afgeleid uit de loutere vaststelling dat de verklaringen van de werkgever onjuist of onvolledig zijn, wanneer hij onvoldoende aannemelijk maakt dat hij wegens een rechtvaardigingsgrond zoals onwetendheid of onoverkomelijke dwaling, niet heeft kunnen vermijden om dergelijke verklaringen af te leggen³.

Het Hof leidt daaruit af dat een werkgever niet schuldig kan worden verklaard aan die overtreding als hij aannemelijk maakt dat iedere redelijke en voorzichtige werkgever

³ Zie ook de arresten van 7 maart 2018 ([P.17.0558.F](#)) en 25 april 2018 ([P.17.0559.F](#)), besproken in deze categorie.

die in dezelfde feitelijke en juridische toestand verkeert, eveneens onjuiste en onvolledige verklaringen zou hebben afgelegd.

Door het met redenen omklede verweer niet te onderzoeken dat beide werkgevers hebben aangevoerd ter betwisting dat er bij hen enige fout zou bestaan, hebben de appelrechters hun beslissing niet naar recht verantwoord. Het Hof willigt het cassatieberoep dan ook in.

Sociaal strafrecht – Misdrijf belemmering van toezicht – Moreel bestanddeel

Arrest van 7 maart 2018 ([P.17.0558.F](#))

Na afloop van een eerste ontmoeting met de sociaal inspecteurs had een werkgever beloofd om hen, wat hij voorheen had nagelaten, binnen een bepaalde termijn verschillende documenten te bezorgen waaronder de individuele rekeningen van de werknemers. Vervolgens bleef hij afwezig op de data van de vijf andere “oproeping”. Hij werd bijgevolg, op grond van artikel 209, eerste lid, Sociaal Strafwetboek, vervolgd wegens zesvoudige belemmering van toezicht ingericht krachtens het Sociaal Strafwetboek en zijn uitvoeringsbesluiten.

Voor het hof van beroep voerde de werkgever aan dat, eensdeels, het niet-voorleggen van de sociale documenten binnen de gestelde termijn niet voortkwam uit de wil om dat toezicht te belemmeren en dat, anderdeels, zijn zwijgrecht was miskend aangezien het onderzoek van de sociaal inspecteurs het gevolg was van een jegens hem door een ontslagen werknemer ingediende klacht.

Na te hebben vastgesteld dat artikel 209 geen enkel specifiek moreel of intentioneel bestanddeel vereist, veroordeelde het hof van beroep de werkgever door te oordelen dat hij zijn belofte aan de sociaal inspecteurs niet was nagekomen om hen tegen een overeengekomen datum verschillende documenten waaronder de individuele rekeningen te bezorgen, dat hij de afspraken had gemist die de sociaal inspecteurs per gewone post of per aangetekend schrijven hadden vastgelegd, dat de vertraging van een sociaal inspecteur op één van die afspraken zijn afwezigheid niet kon verantwoorden, aangezien de vermeende vertraging korter was dan de duur die voor het toezicht was voorzien en dat, in tegenstelling tot wat de werkgever voorhield, de oproeping voor een andere gemiste afspraak zich wel degelijk in het dossier bevond. Bovendien oordeelde het hof van beroep dat het zwijgrecht niet was miskend aangezien dit enkel kan worden ingeroepen vanaf het ogenblik waarop de betrokkene op de oproepingen van de controlediensten is ingegaan door hun toegang te verschaffen tot de lokalen en inzage te verlenen van de sociale documenten.

Voor het Hof voerde de werkgever eensdeels aan dat het arrest artikel 209 schond door, ter afwijzing van zijn verweer dat de wil ontbrak om het toezicht te belemmeren, te oordelen dat dit artikel “geen enkel bijzonder moreel of intentioneel bestanddeel” vereiste, aangezien die bepaling bij wijze van moreel bestanddeel de wil vereist om het toezicht te belemmeren.

Het Hof zegt voor recht dat het moreel bestanddeel van die inbreuk, met andere woorden de bij wet strafbaar gestelde fout, bestaat in het opzettelijke en bewuste karakter van de belemmering van het toezicht van de sociaal inspecteurs. Het voegt daaraan toe dat het bewijs van dat bestanddeel kan worden afgeleid uit de enkele

vaststelling dat de beklagde de opdracht van de sociaal inspecteurs door een handeling of door een kennelijk verzuim heeft belet, tenzij de dader voldoende aannemelijk maakt dat hij door een rechtvaardigingsgrond zoals overmacht en onwetendheid of onoverkomelijke dwaling geen enkele fout heeft begaan⁴. Volgens het Hof hebben de appelrechters, met de tot staving van de veroordeling uitgebrachte overwegingen, eensdeels, vastgesteld dat de eiser de beloofde documenten niet heeft overgelegd en de vastgelegde afspraken niet is nagekomen waardoor hij het toezicht van de sociaal inspecteurs had belemmerd en, anderdeels, dat de door hem tot staving van zijn verweer overgelegde gegevens, waarbij hij aanvoert dat hij niet de wil had om het toezicht te belemmeren, zijn gedrag niet konden rechtvaardigen. Het Hof heeft daaruit besloten dat de veroordelende beslissing naar recht is verantwoord.

Daarnaast voerde de werkgever miskennis aan van het zwijgrecht en het recht om zichzelf niet te beschuldigen, die hem het recht verlenen om geen stukken over te leggen die tegen hemzelf zijn gericht.

Het Hof verwerpt ook dat middel aangezien die rechten zich niet uitstrekken tot de aanwending in een strafrechtelijke procedure van gegevens die van de beklagde kunnen worden verkregen door een beroep te doen op dwangmaatregelen maar die onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaan. Het hof van beroep heeft daarbij vastgesteld dat onder de door de sociaal inspecteurs gevraagde documenten er zich individuele rekeningen van de werknemers bevonden, wat sociale documenten zijn die wettelijk verplicht moeten worden bijgehouden.

Milieurecht – Strafbaarstelling – Afvalstoffen – Niet-uitgegraven bodem

Arrest van 17 april 2018 ([P.17.0433.N](#))

In de zaak die aan het Hof werd voorgelegd, werd op een door de burgerlijke partij aangekocht terrein een enorme hoeveelheid ingegraven rubber afvalstoffen en giftige solventen aangetroffen. De beklagde, wiens rechtsvoorgangers op het terrein een rubberverwerkend bedrijf exploiteerden, werd door het hof van beroep schuldig verklaard aan de telastlegging “afvalstoffen te hebben achtergelaten, beheerd of overgebracht, meer bepaald bedrijfsafvalstoffen, zoals bepaald in artikel 20 Afvalstoffendecreet”.

Volgens de beklagde werd zij ten onrechte veroordeeld voor inbreuken op het Afvalstoffendecreet, vermits bedrijfsafvalstoffen die terecht komen in niet-uitgegraven bodem volgens haar te beschouwen zijn als bodem zodat de Vlaamse regelgeving inzake bodem van toepassing is, die het achterlaten, de verwijdering en/of sanering van verontreinigde bodem regelt.

Volgens het Hof volgt uit de artikelen 2, 1° en 12 Afvalstoffendecreet respectievelijk de artikelen 3, 1°, e) en 12 Materialendecreet en de artikelen 2, 1° en 2° Bodemsaneringsdecreet 1995 respectievelijk de artikelen 2, 1° en 4° Bodemdecreet 2006 dat niet-uitgegraven door afvalstoffen verontreinigde bodem zelf geen afvalstof vormt. Uit die bepalingen volgt echter niet dat afvalstoffen die in niet-uitgegraven bodem worden achtergelaten niet langer te beschouwen zijn als afvalstoffen in de zin

⁴ Zie ook de arresten van 21 februari 2018 ([P.16.1199.F](#)) en 25 april 2018 ([P.17.0559.F](#)), besproken in deze categorie.

van artikel 2, 1° Afvalstoffendecreet, thans artikel 3, 1° Materialendecreet. Het achterlaten of niet-verwijderen van deze stoffen blijft dan ook strafbaar op grond van het Afvalstoffendecreet (thans Materialendecreet). Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Sociaal strafrecht – Niet-onmiddellijke aangifte van tewerkstelling – Moreel bestanddeel

Arrest van 25 april 2018 ([P.17.0559.F](#))

De lasthebber van een vennootschap werd vervolgd omdat zij met betrekking tot zeventien werknemers geen onmiddellijke aangifte van tewerkstelling had ingediend (Dimona-aangifte), met schending van artikel 181, eerste lid, Sociaal Strafwetboek, zoals van kracht op het ogenblik van de feiten (thans artikel 181, § 1, eerste lid, 1°, van dat wetboek).

Voor het hof van beroep voerde zij aan dat dit misdrijf haar niet ten laste kon worden gelegd, met name in zoverre, enerzijds, het bewijs niet was geleverd dat zij met de wil om te frauderen, bewust of met kennis van zaken, de tewerkstelling laattijdig had aangegeven en, anderzijds, die laattijdigheid te wijten was aan een vergissing van het sociaal secretariaat in de vermelding van het “firmanummer” waaronder de Dimona-aangiften dienden te gebeuren.

Het hof van beroep oordeelde daarentegen dat dergelijk bewijs, gelet op de constitutieve bestanddelen van het ten laste gelegde misdrijf, niet vereist was om de beklagde dat misdrijf ten laste te leggen en dat de Dimona-aangiften van indiensttreding van de betrokken werknemers nog steeds laattijdig waren ingevoerd, ook onder het foutieve nummer.

De lasthebber van de vennootschap, die cassatieberoep instelde, verweet de appelrechters miskenning van het beginsel dat elke overtreding van de strafwet, zelfs strikt regelgevend, een moreel bestanddeel vereist zodat een misdrijf niet ten laste kan worden gelegd aan een beklagde wanneer die een rechtvaardigingsgrond of grond van niet-toerekenbaarheid aannemelijk maakt.

Het Hof zegt uitdrukkelijk voor recht dat het moreel bestanddeel van dat misdrijf, met andere woorden de bij wet bestrafte fout, wordt afgeleid uit het niet-naleven door de beklagde van het wettelijk voorschrift, dat voortvloeit uit het stellen van de verboden materiële gedraging of het nalaten van de bij wet geboden gedraging, zonder dat die beklagde daarvoor een rechtvaardigingsgrond of grond van niet-toerekenbaarheid aanvoert. Het stelt voorts dat het bewijs van dat bestanddeel wordt afgeleid uit de loutere vaststelling dat de werkgever, zijn aangestelde of zijn lasthebber, de door de reglementering opgelegde gegevens niet in de voorgeschreven vorm, regels en termijnen heeft meegedeeld, tenzij die persoon voldoende aannemelijk maakt dat dit verzuim verantwoord of niet aan hem te wijten is⁵.

Het Hof heeft daaruit geconcludeerd dat de appelrechters met hun overwegingen, enerzijds, hebben vastgesteld dat de inbreuk die de beklagde wordt verweten zich

⁵ Zie ook de arresten van 21 februari 2018 ([P.16.1199.F](#)) en 7 maart 2018 ([P.17.0558.F](#)), besproken in deze categorie.

daadwerkelijk heeft voorgedaan en, anderzijds, haar verweer, waarin zij aanvoert dat die inbreuk niet aan haar te wijten is, hebben beantwoord door het af te wijzen, zodat hun beslissing om het misdrijf verzuim van onmiddellijke aangifte van tewerkstelling bewezen te verklaren, regelmatig met redenen was omkleed en naar recht verantwoord.

Artikel 44/11/1, eerste lid, Wet Politieambt – Achterhouden van informatie van belang voor de strafvordering – Moreel bestanddeel

Arrest van 22 mei 2018 ([P.17.1286.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht A. Winants

Een politieambtenaar-contactambtenaar als bedoeld in artikel 47*decies*, § 1, Wetboek van Strafvordering en in artikel 1, 3°, van het koninklijk besluit van 6 januari 2011 tot bepaling van de werkingsregels van de nationale en lokale informantenbeheerders en van de contactambtenaren, werd vervolgd wegens overtreding van artikel 44/11/1, eerste lid, Wet Politieambt. Dit artikel bestraft elk lid van de politiediensten dat wetens en willens informatie achterhoudt die van belang is voor de uitoefening van de strafvordering. Meer concreet werd de man verweten geen vertrouwelijk verslag te hebben opgesteld over informatie die betrekking kon hebben op de levering van een wapen voor een aanslag. Het Brusselse hof van beroep sprak de man vrij omdat niet bleek dat hij wetens en willens informatie had achtergehouden. De appelrechters steunden dat oordeel mede op de vaststelling dat de hiërarchische meerderen van de politieambtenaar-contactambtenaar zelf een vertrouwelijk verslag hadden kunnen opstellen.

Volgens de procureur-generaal bij het Brusselse hof van beroep gingen de appelrechters daarbij uit van een niet bij wet bepaalde mogelijkheid. De verplichting van de politieambtenaar-contactambtenaar is immers een persoonlijke actieve verplichting die niet verdwijnt door een mededeling aan hiërarchische meerderen.

Het Hof van Cassatie volgt de stelling van de vervolgende partij.

Het Hof stelt vooreerst vast dat uit de wetsgeschiedenis van artikel 44/11/1, eerste lid, Wet Politieambt blijkt dat de wetgever in een logica van maximale en gestructureerde informatiedoorstroming wenst dat elk lid van de politiediensten op zijn niveau meewerkt aan de informatieverdeling en dat tekortkomingen inzake de informatiedeling door politieambtenaren in brede zin worden bestraft. Het leidt verder uit die wetsbepaling, de wetsgeschiedenis en de doelstelling af dat indien een politieambtenaar-contactambtenaar in het kader van artikel 47*decies*, § 1, Wetboek van Strafvordering en het voormelde koninklijk besluit van 6 januari 2011 informatie verneemt die van belang is voor de strafvordering, hij die overeenkomstig de vermelde bepalingen en op de daarin bepaalde wijze moet ter kennis brengen, zodat die informatie de gerechtelijke overheid kan bereiken. Indien hij willens en wetens verzuimt aan die verplichting te voldoen, is hij strafbaar. Het Hof stipt aan dat de omstandigheid dat de politieambtenaar de informatie mondeling heeft meegedeeld aan de lokale informantenbeheerder of andere hiërarchische meerderen, hem niet ontslaat van de verplichting ze overeenkomstig de voormelde bepalingen en op de daarin bepaalde wijze ter kennis te brengen.

Het is volgens het Hof weliswaar de vonnisrechter die onaantastbaar oordeelt of een politieambtenaar door te verzuimen een vertrouwelijk verslag op te stellen de informatie wetens en willens heeft achtergehouden, maar het Hof gaat wel na of de rechter uit zijn vaststellingen geen gevolgen afleidt die daarmee geen verband houden of op grond daarvan niet kunnen worden aangenomen. Volgens het Hof kunnen de appelrechters uit de omstandigheid dat de hiërarchische meerderen van de politieambtenaar zelf een vertrouwelijk verslag hadden kunnen opstellen, niet wettig afleiden dat deze niet willens en wetens informatie die van belang is voor de strafvordering heeft achtergehouden. Het arrest wordt dan ook vernietigd met verwijzing.

Wegverkeerswet – Richtlijn Rijbewijs – Erkenning buitenlands rijbewijs – Gevolgen voor het door een Belgisch rechter uitgesproken verval van het recht om een motorvoertuig te besturen

Arrest van 11 september 2018 ([P.17.0839.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

Een Belgische autobestuurder werd in België veroordeeld tot een verval van het recht tot het besturen van een voertuig. Het herstel van het recht tot sturen was afhankelijk gemaakt van het met goed gevolg afleggen van een geneeskundig en psychologisch onderzoek. Hij verhuisde naar Nederland waar hij een eerder verkregen, maar als verloren aangegeven, Belgisch rijbewijs voorlegde om dit, met succes, te ruilen voor een Nederlands rijbewijs. Zijn nieuwe Belgisch rijbewijs lag sinds de voormelde veroordeling neer op de griffie. De man werd vervolgens geverbaliseerd omdat hij in België rondreed met zijn Nederlands rijbewijs, zonder te hebben voldaan aan de opgelegde onderzoeken.

In deze zaak rees de vraag of iemand kan worden veroordeeld wegens sturen Spijts verval indien men in België rijdt met een in een andere lidstaat van de Europese Unie verkregen rijbewijs, dat aldaar werd verkregen nadat het Belgisch rijbewijs van de betrokkene was ingetrokken en het herstel van het recht tot sturen afhankelijk was gemaakt van het slagen voor bepaalde onderzoeken.

De appelrechters beantwoordden deze vraag bevestigend. De omstandigheid dat België het Nederlands rijbewijs moet erkennen op basis van het Unierecht doet, naar het oordeel van de appelrechters, geen afbreuk aan een bestaand verbod om in België een voertuig te besturen tenzij met goed gevolg de opgelegde onderzoeken zijn ondergaan.

Op het cassatieberoep ingesteld door de beklaagde verbreekt het Hof deze beslissing. Het Hof oordeelt dat het bestreden vonnis afwijkt van het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 26 april 2012⁶. Dat arrest oordeelt immers dat de artikelen 2, lid 1, en 11, lid 4, tweede alinea, van richtlijn 2006/126/EG van het Europees Parlement en de Raad van 20 december 2006 betreffende het rijbewijs, zo moeten worden uitgelegd dat zij zich er tegen verzetten dat een lidstaat, buiten een aan de houder van een door een andere lidstaat afgegeven rijbewijs opgelegde verbodstermijn voor het aanvragen van een nieuw rijbewijs en zelfs als is voldaan aan

⁶ HvJ 26 april 2012, C-419/10.

de voorwaarde van de normale verblijfplaats op het grondgebied van deze lidstaat, weigert de geldigheid van dit rijbewijs te erkennen wanneer een eerder rijbewijs van deze houder op het grondgebied van de eerste lidstaat is ingetrokken.

Sociaal Strafrecht – Belemmering van het toezicht

Arrest van 6 november 2018 ([P.18.0339.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht A. Winants

Een werkgever, wiens eenmanszaak is gevestigd in Duitsland, werd vervolgd voor het aan de sociale inspectie niet zenden van de opgevraagde documenten voor gedetacheerde werknemers.

Het niet voldoen aan deze verplichting is met artikel 188/2 Sociaal Strafwetboek strafbaar gesteld. Deze wetsbepaling werd ingevoerd met artikel 40 van de wet van 11 december 2016 houdende diverse bepalingen inzake de detachering van werknemers. De feiten dateren evenwel van vóór het in werking treden van die wetsbepaling.

De appelrechters verklaarden de eiser schuldig aan voormelde feiten, gekwalificeerd als het belemmeren van het toezicht dat krachtens het Sociaal Strafwetboek en de uitvoeringsbesluiten ervan is ingesteld.

In deze zaak rees de vraag of de voormelde telastlegging wel kan worden gekwalificeerd als een belemmering van toezicht in de zin van artikel 209 Sociaal Strafrecht. Het hof van beroep te Gent beantwoordde deze vraag bevestigend.

Op het cassatieberoep ingesteld door de beklaagde verbreekt het Hof deze beslissing. Het oordeelt dat het wetens en willens belemmeren van het door de wet georganiseerde of geregelde toezicht door in de wet aangeduide strafrechtelijk aansprakelijke personen ten aanzien van de in de wet en de uitvoeringsbesluiten aangewezen ambtenaren strafbaar is in de zin van artikel 209 Sociaal Strafwetboek maar dat uit artikel 28, § 1 tot § 3, Sociaal Strafwetboek en de wetsgeschiedenis ervan volgt dat het louter weigeren om sociale documenten te bezorgen aan de sociaal inspecteurs, zonder zich te verzetten tegen het opsporen van die documenten, geen belemmering van toezicht vormt als bedoeld door artikel 209 Strafwetboek.

Witwassen – Voorwerp en vermogensvoordelen – Verbeurdverklaringen – Geen voorrang tussen de verschillende verbeurdverklaringen

Arrest van 6 november 2018 ([P.18.0551.N](#))

Het is de vaste rechtspraak van het Hof dat indien een witwasmisdrijf bestaat in het omzetten van een goed in een ander goed, het goed dat is omgezet dan het voorwerp vormt van dit witwasmisdrijf in de zin van artikel 505, derde lid, Strafwetboek (in de versie van vóór de wijziging door de wet van 10 mei 2007) en het goed na omzetting een uit dit witwasmisdrijf verkregen vermogensvoordeel vormt in de zin van artikel 42, 3°, Strafwetboek. De artikelen 42, 1°, en 505, derde lid, (oud) Strafwetboek voorzien in een lastens de dader van dit witwasmisdrijf verplicht uit te spreken verbeurdverklaring van het goed dat is omgezet als voorwerp van dit misdrijf, welke niet bij equivalent kan worden bevolen. De artikelen 42, 3°, en 43bis Strafwetboek voorzien in een lastens de dader van dit witwasmisdrijf uit te spreken facultatieve

verbeurdverklaring van het goed na omzetting, als vermogensvoordeel uit het witwasmisdrijf, desgevallend bij equivalent, mits een schriftelijke vordering van het openbaar ministerie voorligt.

Met dit arrest, dat eveneens wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Rechtsmiddelen”, oordeelt het Hof uitdrukkelijk dat de rechter lastens eenzelfde dader wegens eenzelfde witwasmisdrijf een goed of een goed dat daarvoor in de plaats is gekomen, slechts één keer verbeurd kan verklaren. Het voegt daaraan toe dat uit de wetsgeschiedenis van de voormelde bepalingen niet blijkt dat de wetgever van oordeel was dat de rechter bij een schuldigverklaring aan een witwasmisdrijf lastens eenzelfde dader prioritair het omgezette goed als voorwerp van dat misdrijf dient verbeurd te verklaren op grond van de artikelen 42, 1°, en 505, derde lid, (oud) Strafwetboek en slechts als die verplichte verbeurdverklaring wettelijk niet mogelijk is, de facultatieve verbeurdverklaring kan bevelen van het goed na omzetting als vermogensvoordeel uit het witwasmisdrijf. De wetgever beoogt volgens het Hof integendeel met de verbeurdverklaringen die krachtens het witwasmisdrijf kunnen worden bevolen een daadwerkelijke voordeelsontneming bij de dader van het witwasmisdrijf. Dat de ene verbeurdverklaring een verplicht karakter heeft en de andere een facultatief karakter doet daaraan niets af. Daaruit volgt dat niets zich er tegen verzet dat de rechter lastens de dader van een witwasmisdrijf niet de verplichte verbeurdverklaring beveelt van het goed dat wordt omgezet als voorwerp van het witwasmisdrijf, maar wel de facultatieve verbeurdverklaring van het goed na omzetting als uit het witwasmisdrijf voortkomende vermogensvoordelen.

Milieurecht – Achterlaten van afvalstoffen – Artikel 16.6.4 DABM – Verplicht herstel – Noodzaak – Regularisatie

Arrest van 13 november 2018 ([P.17.1213.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

Een ruimdienst ontdeed zich van slib afkomstig van grondboringen door dit te storten op gronden eigendom van een koppel landbouwers dat daarmee instemde.

De ruimdienst, haar uitbater en het koppel werden vervolgd voor het storten van het slib en voor aanmerkelijke reliëfwijziging zonder in het bezit te zijn van een stedenbouwkundige vergunning. De correctionele rechtbank veroordeelde hen tot straf en tot het verzamelen, vervoeren en verwerken van de achtergelaten afvalstoffen.

In hoger beroep wierpen de beklaagden op dat het aangevoerde materiaal voor vrij gebruik in aanmerking kwam. Daar de eigenaars van de gronden ondertussen een stedenbouwkundige vergunning hadden verkregen die volgens hen de toestand regulariseerde, waren zij van oordeel dat het aangevoerde materiaal gewoon mocht blijven liggen. Deze argumentatie vond geen gehoor bij de appelrechters. Het arrest beantwoordde dit verweer evenwel louter op grond van het verplicht karakter van de herstelmaatregel, zonder de stedenbouwkundige vergunning daarbij te betrekken. De ruimdienst, haar uitbater en het koppel eigenaars werden veroordeeld voor het verwijderen van de afvalstoffen. Daarnaast werden zij veroordeeld tot terugbetaling van de kosten voor het inzamelen, vervoeren en verwerken van de afvalstoffen door de gemeente, OVAM of het Vlaamse Gewest voor zover zij het afval niet zelf verwijderden binnen de gestelde termijn.

Op het cassatieberoep van de ruimdienst, haar uitbater en het koppel landbouwers beslist het Hof dat uit het verplicht karakter van de veroordeling tot herstel niet volgt dat de strafrechter deze herstelmaatregel ook moet bevelen indien voor hem wordt aangevoerd dat ingevolge een bestuurlijke beslissing of feitelijke omstandigheden de gevolgen van het bewezen verklaarde misdrijf van het achterlaten van afvalstoffen verdwenen zijn en de herstelmaatregel geen voorwerp meer heeft. In dat geval moet de strafrechter onderzoeken of de herstelmaatregel noodzakelijk is om de gevolgen van het bewezen verklaarde misdrijf te laten verdwijnen.

Het arrest dat de herstelmaatregel oplegde zonder te onderzoeken of deze gelet op de aangevoerde regularisatie nog nodig was om de gevolgen van de bewezen verklaarde misdrijven te laten verdwijnen, wordt vernietigd in zoverre het de ruimdienst, haar uitbater en het koppel landbouwers veroordeelt tot het inzamelen, vervoeren en verwerken van de achtergelaten afvalstoffen en indien zij de afvalstoffen niet zelf verwijderen tot terugbetaling van de kosten.

Strafprocedure

Algemeen

Zwijgrecht – Recht om zichzelf niet te beschuldigen

Arrest van 7 maart 2018 ([P.17.0558.F](#))

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafrecht – Misdrijven”.

Strafvordering – Verjaring – Stuiting – Dagvaarding – Onbevoegde rechterlijke instantie

Arrest van 19 september 2018 ([P.18.0456.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Een rechter in de rechtbank van eerste aanleg werd vervolgd wegens een verkeersovertreding die gepleegd zou zijn geweest op 9 september 2016. De procureur des Konings, die onwetend was van het feit dat laatstgenoemde de hoedanigheid van magistraat bezat, had de betrokkene doen dagvaarden voor de politierechtbank. Die heeft zich onbevoegd verklaard omdat de beklagde voorrang van rechtsmacht genoot. De procureur-generaal bij het hof van beroep heeft hem vervolgens voor dat gerecht vervolgd, hetwelk, na te hebben vastgesteld dat de eerste dagvaarding van 20 juni 2017 was betekend op bevel van een magistraat van het openbaar ministerie die *ratione personae* onbevoegd was, besliste dat aan de verjaring geen stuitende werking kon worden toegekend. Bijgevolg heeft het hof van beroep, aangezien meer dan een jaar verstreken was sinds de laatste regelmatig verrichte daad van onderzoek of van vervolging binnen de initiële termijn van een jaar, luidens het bestreden arrest van 27 maart 2018 vastgesteld dat de strafvordering vervallen was.

In zijn cassatieberoep verwijt de procureur-generaal de appelrechters dat zij geweigerd hebben om aan de initiële dagvaarding voor de politierechtbank een stuitende werking toe te kennen, op grond dat die rechtbank onbevoegd was. Volgens het openbaar ministerie had die rechtshandeling de verjaring gestuit, aangezien de

dagvaarding uitging van de overheid bevoegd om de strafvordering uit te oefenen, en zulks al was de geadieerde rechter onbevoegd. De procureur-generaal heeft overigens gepreciseerd dat de procureur des Konings op het ogenblik van de initiële dagvaarding niet wist dat er te zijnen aanzien een grond van onbevoegdheid bestond wegens het voorrang van rechtsmacht van de beklaagde.

Het Hof herinnert eraan dat, overeenkomstig artikel 22 Wetboek van Strafvordering, de procureurs des Konings belast zijn met de opsporing en de vervolging van misdrijven die tot de bevoegdheid van de strafrechten behoren. Het besluit daaruit dat de onbevoegdverklaring van de geadieerde rechtbank als dusdanig niet belet dat de verjaring van de strafvordering door de dagvaarding wordt gestuit. Het beslist vervolgens dat het voldoende is dat die handeling werd verricht op verzoek van een instantie die over de rechtsmacht beschikt om de strafvordering rechtsgeldig in te stellen wegens de aard van het ten laste gelegde feit⁷. Het Hof voegt daaraan toe dat de omstandigheid dat die instantie *ratione personae* onbevoegd was, daaraan niets afdoet.

Aangezien de strafvordering is ontstaan op 9 september 2016 en de dagvaarding voor de politierechtbank op 20 juni 2017 werd betekend, heeft het hof van beroep op 27 maart 2018 niet kunnen beslissen dat de verjaring reeds was ingetreden.

Het Hof vernietigt het bestreden arrest met verwijzing.

De beklaagde heeft tegen het middel van de procureur-generaal een middel van niet-ontvankelijkheid opgeworpen. Volgens die partij had de procureur-generaal voor het hof van beroep niet aangevoerd dat de dagvaarding voor de politierechtbank een stuitende werking had omdat die akte uitging van een instantie die bevoegd was om de strafvordering in te stellen. Bijgevolg heeft de beklaagde aangevoerd dat het middel nieuw was.

Het Hof beslist dat het middel, dat opkomt tegen een reden van de rechter ter verantwoording van zijn beslissing of met betrekking tot een wetsbepaling waarvan de rechter toepassing heeft gemaakt of had moeten maken, niet als nieuw kan worden beschouwd.

Het middel van niet-ontvankelijkheid wordt afgewezen.

Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering

Burgerlijke rechtsvordering – Verzoekschrift tot vaststelling van de conclusietermijnen en tot bepaling van een rechtsdag – Geen voorafgaande regelmatige kennisgeving – Gevolgen – Vonnis op tegenspraak

Arrest van 23 januari 2018 (P.15.1608.N) met conclusie van advocaat-generaal L. Decreus

Artikel 4, zesde lid, Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering bepaalt dat wanneer uitspraak is gedaan over de strafvordering, elke in het geding zijnde partij de rechter bij wie de zaak aanhangig is gemaakt, kan verzoeken termijnen vast te stellen

⁷ Concl. van advocaat-generaal Sartini van den Kerkhove, onder Cass. 15 december 1930, *Pas.* 1931, I, pp. 18 en 19, alsook het desbetreffende arrest.

voor de overzending en de indiening van de stukken, alsmede de conclusies, en de rechtsdag kan bepalen. Krachtens het zevende en achtste lid van deze bepaling brengt de griffier het verzoekschrift ter kennis bij gerechtsbrief aan de andere partijen, en in voorkomend geval bij gewone brief aan hun advocaten, en kunnen deze partijen, binnen vijftien dagen na de verzending van de gerechtsbrief, op dezelfde wijze hun opmerkingen doen toekomen aan de rechter. Op grond van het negende lid van deze bepaling doet de rechter binnen acht dagen na het verstrijken van deze termijn, dan wel na de neerlegging van het verzoekschrift wanneer het uitgaat van alle betrokken partijen, uitspraak op stukken, behalve wanneer hij het noodzakelijk acht de partijen te horen, in welk geval die bij gerechtsbrief worden opgeroepen. Krachtens het tiende lid bepaalt de rechter de termijnen om conclusie te nemen en de rechtsdag. Ten slotte kan de meest gerede partij met toepassing van het elfde lid een vonnis op tegenspraak vorderen op een rechtsdag die met toepassing van deze bepaling is vastgesteld.

Het slachtoffer van een verkeersongeval diende ter griffie van de rechtbank een verzoekschrift in om conclusietermijnen en een pleitdatum te horen bepalen. De voorzitter stelde bij beschikking conclusietermijnen vast en bepaalde de rechtsdag op 17 juni 2015. Deze beschikking werd door de griffier bij brieven van 16 april 2015 ter kennis gebracht aan de partijen en hun advocaten. Bij gewoon schrijven van 27 april 2015 verzond de griffier het verzoekschrift aan de procureur des Konings. De zaak werd behandeld op de zitting van 17 juni 2015 in afwezigheid van de aansprakelijke partij.

In zijn cassatieberoep voerde de aansprakelijke partij aan dat hij niet de mogelijkheid had gehad om zijn opmerkingen te formuleren op het verzoekschrift aangezien de beschikking tot vaststelling van de conclusietermijnen en de rechtsdag met een gewone brief werd verstuurd vóór de kennisgeving van het verzoekschrift. Volgens de aansprakelijke partij miskenden de appelrechters artikel 4 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering, het recht van verdediging en het recht op een eerlijk proces wanneer zij in die omstandigheden de zaak behandelden en uitspraak deden.

Het Hof oordeelt dat deze bepalingen die de aanhangigmaking van de burgerlijke rechtsvordering voor de strafrechter regelen, de openbare orde raken. De appelrechters die de zaak hebben behandeld op de rechtszitting van 17 juni 2015 in afwezigheid van de aansprakelijke partij, zonder voorafgaande regelmatige kennisgeving van het verzoekschrift tot vaststelling van de conclusietermijnen en de rechtsdag, schenden artikel 4 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering. Het Hof vernietigt het bestreden vonnis.

In een middel van niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep had het slachtoffer van het verkeersongeval aangevoerd dat het bestreden vonnis bij verstek was geweest zodat het cassatieberoep dat werd ingesteld vóór het verstrijken van de gewone termijn van verzet, niet ontvankelijk was.

Uit artikel 4, elfde lid, Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering volgt dat wanneer de meest gerede partij op die rechtsdag vordert dat een vonnis zou worden gewezen, de gewezen beslissing een vonnis op tegenspraak is. Het bestreden vonnis dat gewezen werd met toepassing van artikel 4 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering is bijgevolg een vonnis op tegenspraak, zodat het middel van niet-ontvankelijkheid door het Hof werd verworpen.

Burgerlijkepartijstelling – Klacht tegen onbekenden – Identificatie van de onbekenden

Arrest van 6 februari 2018 ([P.17.0621.N](#))

Een persoon stelde een klacht met burgerlijkepartijstelling in bij de onderzoeker wegens valsheid in openbare en authentieke geschriften, met name door foutieve weergaven door politie-inspecteurs in een proces-verbaal. De kamer van inbeschuldigingstelling oordeelde dat er geen reden tot vervolging was en dat de valsheid in openbare en authentieke geschriften niet kon worden aangenomen.

In haar cassatieberoep voerde de burgerlijke partij aan dat het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling de onbekende personen niet bekend maakte omdat er tegen hen onvoldoende bezwaren bestonden, terwijl zij volgens het arrest wel degelijk gekend waren. Daardoor kon de burgerlijke partij hen naar eigen zeggen niet rechtstreeks dagvaarden.

Het recht van verdediging van de burgerlijke partij vereist volgens het Hof niet dat de kamer van inbeschuldigingstelling overgaat tot de identificatie van onbekende personen tegen wie de klacht met burgerlijkepartijstelling is gedaan, wanneer zij beslist dat er tegen geen enkele persoon bezwaren voor het aangeklaagde misdrijf bestaan. Of de burgerlijke partij daardoor al dan niet in de mogelijkheid is om de niet-geïdentificeerde personen rechtstreeks te dagvaarden voor de vonnisrechter, speelt geen rol.

Bovendien voerde de burgerlijke partij voor het Hof aan dat bij afwezigheid van inverdenkingstelling de kamer van inbeschuldigingstelling niet mocht oordelen over het bestaan van voldoende bezwaren om vervolgens te oordelen dat het niet noodzakelijk was de onbekenden te identificeren. Bij gebrek aan die identificatie was de zaak volgens de burgerlijke partij niet in staat.

Ook dit argument wordt door het Hof verworpen. Het feit dat de onderzoeker of het openbaar ministerie niet is overgegaan tot de inverdenkingstelling van de onbekende personen tegen wie de klacht met burgerlijkepartijstelling werd gericht, belet de kamer van inbeschuldigingstelling niet te oordelen dat er geen reden is tot vervolging of tot ontslag van de onderzoeker van zijn onderzoek omdat er geen bezwaren bestaan dat enige persoon het aangeklaagde misdrijf heeft gepleegd, zonder dat daarvoor een identificatie van de bedoelde personen vereist is. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Burgerlijkepartijstelling – Ontvankelijkheid – Bevoegdheid van het onderzoeksgerecht – Actio popularis

Arrest van 27 februari 2018 ([P.17.0895.N](#))

Een persoon die ten onrechte vervolgd werd voor verkrachting en diefstal diende tegen de dader van deze misdrijven een klacht in met burgerlijkepartijstelling. De kamer van inbeschuldigingstelling verklaarde die klacht niet ontvankelijk. De burgerlijke partij kon volgens de kamer van inbeschuldigingstelling geen schade hebben geleden ingevolge de genoemde misdrijven. In de mate dat zij beoogde om derden te betrekken bij een onderzoek met betrekking tot die feiten zonder zelf schade te hebben geleden,

beschouwde de kamer van inbeschuldigingstelling de klacht bovendien als een *actio popularis* waartoe zij niet de bevoegdheid heeft.

In haar cassatieberoep voerde de burgerlijke partij onder meer aan dat de onderzoeksgerechten dienen te beslissen over de strafvordering en de rechtsmacht noch de bevoegdheid hebben om zich uit te spreken over de ontvankelijkheid van de burgerlijke rechtsvordering.

Krachtens artikel 63 Wetboek van Strafvordering kan hij die beweert door een misdaad of een wanbedrijf te zijn benadeeld, daarover bij de onderzoeksrechter klacht doen en zich burgerlijke partij stellen. Dit houdt in dat de burgerlijkepartijstelling voor de onderzoeksrechter en de daardoor ingestelde strafvordering slechts ontvankelijk zijn wanneer de aangeklaagde feiten beantwoorden aan een door de wet als misdaad of wanbedrijf gekwalificeerd misdrijf en aannemelijk wordt gemaakt dat die feiten de burgerlijke partij hebben benadeeld. Het onderzoeksgerecht is volgens het Hof bevoegd om de ontvankelijkheid van de burgerlijkepartijstelling te beoordelen wanneer deze het gerechtelijk onderzoek op gang heeft gebracht zonder dat het openbaar ministerie een vordering tot gerechtelijk onderzoek heeft genomen of een verwijzing naar het vonnisgerecht heeft gevorderd. In dat geval vormt de burgerlijkepartijstelling immers de grondslag voor het bestaan van de strafvordering, waarvan de ontvankelijkheid ter beoordeling staat van de onderzoeksgerechten. Het onderzoeksgerecht moet deze burgerlijkepartijstelling en de daardoor op gang gebrachte strafvordering niet-ontvankelijk verklaren wanneer het oordeelt dat de burgerlijke partij haar schade ingevolge de aangeklaagde feiten niet aannemelijk maakt of niet beschikt over het vereiste belang. Het Hof voegt daaraan toe dat het feit dat voor het uitoefenen van de strafvordering betreffende het aangeklaagde misdrijf geen burgerlijkepartijstelling vereist is, daaraan geen afbreuk doet. Het Hof verwerpt dit argument van de burgerlijke partij.

Verder voerde de burgerlijke partij aan dat de kamer van inbeschuldigingstelling niet kan oordelen over de ontvankelijkheid van haar klacht, ook wanneer ervan wordt uitgegaan dat die klacht de enige grondslag voor de strafvordering is. Wanneer het openbaar ministerie na een klacht met burgerlijkepartijstelling weigert een onderzoek te doen of te vorderen en het onderzoeksgerecht de burgerlijke rechtsvordering niet-ontvankelijk kan verklaren, dan wordt die klacht immers volledig “onthoofd”.

Ook dit argument wordt door het Hof verworpen. Het enkele feit dat een persoon klacht met burgerlijkepartijstelling doet, verplicht het openbaar ministerie niet een gerechtelijk onderzoek te vorderen. De beoordeling van de ontvankelijkheid van de burgerlijkepartijstelling houdt geen verband met de vraag of het openbaar ministerie een gerechtelijk onderzoek heeft gevorderd en of de onderzoeksrechter effectief een gerechtelijk onderzoek heeft gevoerd.

Verder voerde de burgerlijke partij aan dat de kamer van inbeschuldigingstelling ten onrechte oordeelde dat haar klacht een *actio popularis* uitmaakte. Het doel ervan was immers niet het doen beteugelen van een misdrijf in het algemeen, met het oog op het herstel van de verstoorde maatschappelijke orde, maar wel het aanduiden van degene die de misdrijven heeft gepleegd waarvoor de burgerlijke partij werd vervolgd, zodat er wel degelijk voldaan was aan het vereiste van schadelijken of benadeeld zijn.

Het Hof verwerpt ook dit argument. Hij die een misdrijf aanklaagt waarvan niet hijzelf maar enkel een derde het slachtoffer is, beschikt niet over het vereiste belang om klacht met burgerlijkepartijstelling te doen. Het feit dat de klager de bedoeling heeft zijn eigen vervolging voor dat misdrijf te doen ophouden door de werkelijke dader ervan te laten berechten, doet daaraan geen afbreuk. In dat geval wordt het nadeel van de klager immers niet veroorzaakt door het aangeklaagde misdrijf zelf, maar wel door zijn vervolging voor dat misdrijf. Het enkele belang van de klager bij de juiste strafrechtelijke betuigeling van een misdrijf volstaat niet om zich op ontvankelijke wijze burgerlijke partij te stellen.

Ten slotte benadrukt het Hof dat de burgerlijke partij bij het instellen van haar klacht nog niet het bewijs moet leveren van de door haar geleden schade, maar die schade aannemelijk moet maken. Dit belet het onderzoeksgerecht dat dient te oordelen over de ontvankelijkheid van de burgerlijkepartijstelling en de daardoor ingestelde strafvordering evenwel niet concreet vast te stellen dat de aangeklaagde feiten geen schade hebben veroorzaakt of hebben kunnen veroorzaken en hieruit af te leiden dat de burgerlijke partij niet aannemelijk maakt door die feiten te zijn benadeeld. Het Hof verwerpt het cassatieberoep van de burgerlijke partij.

Strafvordering tegen ontbonden vennootschap – Toepassing artikel 20 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering

Arrest van 27 november 2018 ([P.18.0007.N](#))

De zaak betreft de strafvordering tegen een rechtspersoon die bij notariële akte van 29 juni 2016 is opgesplitst in twee afzonderlijke vennootschappen, wat overeenstemt met een ontbinding zonder vereffening van de oorspronkelijke rechtspersoon, die op 28 september 2010 door de onderzoeksrechter in verdenking werd gesteld.

Steunend op het arrest nr. 54/2017 van 11 mei 2017 van het Grondwettelijk Hof, dat werd geveld in antwoord op een bij tussenarrest gestelde prejudiciële vraag, voerde deze rechtspersoon voor de appelrechters aan dat artikel 20, tweede lid, Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering, zoals hier toepasselijk, niet kan worden toegepast en de strafvordering bijgevolg is vervallen aangezien deze bepaling een niet te verantwoorden ongelijke behandeling invoert tussen rechtspersonen die zich in dezelfde rechtstoestand bevinden.

Het Hof oordeelt dat het de verwijzende rechter toekomt de bepalingen die hij toepast uit te leggen en het Grondwettelijk Hof de gestelde prejudiciële vraag beantwoordt uitgaande van deze uitlegging en dat de verplichting voor de rechter, bepaald in artikel 28, eerste lid, Bijzondere Wet Grondwettelijk Hof, zich te voegen naar het arrest van het Grondwettelijk Hof slechts bestaat indien de wet moet worden uitgelegd zoals door het Grondwettelijk Hof gedaan om de grondwettigheid ervan te beoordelen. Niets belet het Hof evenwel krachtens zijn grondwettelijke en wettelijke opdracht, de wet die het voorwerp uitmaakt van de prejudiciële vraag anders uit te leggen.

Het Grondwettelijk Hof heeft in zijn arrest nr. 54/2017 van 11 mei 2017 het artikel 20, tweede lid, Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering slechts onderzocht in het licht van de interpretatie dat deze bepaling een verschil in behandeling doet ontstaan doordat ten aanzien van de rechtspersoon die vóór het verlies van de rechtspersoonlijkheid door de onderzoeksrechter in verdenking is gesteld niet het

bewijs moet worden geleverd dat de invereffeningstelling of ontbinding tot doel had aan de vervolging te ontsnappen, terwijl dat bewijs in andere gevallen wel steeds moet worden geleverd. Het stelt vervolgens een schending vast van de artikelen 10 en 11 Grondwet in zoverre het een verschil in behandeling instelt tussen, enerzijds, de rechtspersonen die vóór hun invereffeningstelling, gerechtelijke ontbinding of ontbinding zonder vereffening in verdenking zijn gesteld door een onderzoeksrechter en, anderzijds, de rechtspersonen die vóór hun invereffeningstelling, gerechtelijke ontbinding of ontbinding zonder vereffening door de raadkamer zijn verwezen naar de correctionele rechtbank of rechtstreeks voor de strafrechter ten gronde zijn gedagvaard.

Uit de wetsgeschiedenis van de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen blijkt evenwel dat de wetgever met artikel 20 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering heeft willen beletten dat de strafvordering door vereffening of ontbinding wordt verhinderd, wanneer zij met name wordt ingesteld nadat de rechtspersoon ten gevolge van een inverdenkingstelling met zekerheid kennis heeft gekregen van het feit dat hij zal worden vervolgd. Hetzelfde geldt *a fortiori* voor een dagvaarding of verwijzing naar de correctionele rechtbank.

Hieruit volgt dat ook ten aanzien van de rechtspersonen die vóór hun invereffeningstelling, gerechtelijke ontbinding of ontbinding zonder vereffening door de raadkamer zijn verwezen naar de correctionele rechtbank of rechtstreeks voor de strafrechter ten gronde zijn gedagvaard, het bewijs niet moet worden geleverd dat de invereffeningstelling, de gerechtelijke ontbinding of de ontbinding zonder vereffening tot doel had te ontsnappen aan de vervolging. Aldus bestaat de aangeklaagde ongelijke behandeling niet⁸.

Daarenboven volgt uit het voormeld arrest van het Grondwettelijk Hof dat de ongelijke behandeling tussen deze rechtspersonen en deze die het voorwerp hebben uitgemaakt van een nominatieve vordering tot gerechtelijk onderzoek of een nominatieve klacht met burgerlijkepartijstelling, de artikelen 10 en 11 Grondwet niet schendt.

Het Hof stelt die rechtsgrond in de plaats van de door het middel aangevochten redenen.

Onderzoek in strafzaken

Internationale rechtshulp – Gemeenschappelijke onderzoeksteams – Schriftelijke overeenkomst – Onpartijdigheid onderzoeksrechter

Arrest van 17 april 2018 ([P.18.0038.N](#))

In het kader van een onderzoek naar mensensmokkel werd een gemeenschappelijk onderzoeksteam opgericht. Voor wat België betreft, ondertekenden zowel de procureur des Konings als de onderzoeksrechter de schriftelijke overeenkomst tot oprichting van het gemeenschappelijk onderzoeksteam.

⁸ In dezelfde zin: Cass. 17 april 2013, [P.12.0460.F](#), AC 2013, nr. 240.

De overeenkomst vermeldde de doelstelling om bewijsmateriaal te verzamelen en te gebruiken bij vervolgings- en confiscatieprocedures en het stellen van onderzoeksadren om de vervolging te laten slagen. De vraag rees of de ondertekening door de onderzoeksrechter van een dergelijke overeenkomst geen schijn van partijdigheid of afhankelijkheid deed ontstaan.

Het Hof oordeelt dat dit niet het geval is. In de artikelen 8 en 9 van de wet van 9 december 2004 betreffende de internationale politieële verstrekking van gegevens van persoonlijke aard en informatie met gerechtelijke finaliteit, de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter Wetboek van Strafvordering wordt onder meer bepaald dat de schriftelijke overeenkomst voor de oprichting van een gemeenschappelijk onderzoeksteam al naar gelang het geval wordt ondertekend door de onderzoeksrechter, de procureur des Konings of de federale procureur. De overeenkomst moet het doel en samenstelling van het onderzoeksteam vermelden, net als de duur waarvoor het is opgericht, de plaats waar het optreedt, de aan te wenden middelen en de naam van elke persoon die gezag uitoefent over dit team. Indien het gemeenschappelijk onderzoeksteam optreedt op Belgisch grondgebied handelen de leden ervan overeenkomstig het Belgische recht en onder het gezag van, naargelang het geval, de federale procureur, de procureur des Konings of de onderzoeksrechter. Hieruit volgt dat de in een dergelijke schriftelijke overeenkomst opgenomen verplichtingen niet kunnen leiden tot een aantasting van de bevoegdheden van de onderzoeksrechter of het openbaar ministerie. Er is dan ook geen bezwaar om in die overeenkomst zowel verplichtingen voor het openbaar ministerie als de onderzoeksrechter op te nemen, rekening houdend met de bevoegdheidsverdeling op het vlak van de opsporing en vervolging tussen hen. De ondertekening verbindt de bevoegde magistraten enkel tot die handelingen die zij krachtens het Belgische recht kunnen verrichten. De medeondertekening door een onderzoeksrechter van een dergelijke schriftelijke overeenkomst houdt dan ook niet in dat hij zich bevoegdheden zou toe-eigenen die toekomen aan het openbaar ministerie. Dit betekent evenmin dat hij de op hem rustende wettelijke verplichtingen, bijvoorbeeld om het gerechtelijk onderzoek zowel *à charge* als *à décharge* te voeren en te waken over de wettigheid van de bewijsmiddelen en de loyaleit waarmee ze worden verzameld, niet naleeft of niet meer kan naleven, noch dat hij een schijn creëert van partijdigheid of afhankelijkheid.

Voorrang van rechtsmacht – Onderzoeksgerechten – Afsluiten van het gerechtelijk onderzoek – Regeling van de rechtspleging – Stilzwijgen van de wet – Leemte – Opvulling – Nadere regels – Artikel 12 Grondwet

Arrest van 21 november 2018 ([P.18.0763.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Een rechter in de rechtbank van eerste aanleg werd vervolgd wegens afpersing, valsheid in geschrifte, gebruik van valse stukken en witwassen. Na afloop van het gerechtelijk onderzoek werd het dossier overgemaakt aan de procureur-generaal, die een vordering heeft opgemaakt met het oog op de regeling van de rechtspleging door het hof van beroep, kamer van inbeschuldigingstelling, niettegenstaande het gebrek aan een wettelijk kader voor een dergelijk optreden van dit onderzoeksgerecht.

Het Hof oordeelt eerst, impliciet, dat het arrest van het hof van beroep dat beslist kennis te mogen nemen van de regeling van de rechtspleging, na afloop van het onderzoek tegen die magistraat, niettegenstaande het stilzwijgen van de wetteksten, een beslissing is inzake bevoegdheid in de zin van artikel 420, tweede lid, 1°, Wetboek van Strafvordering. Het beslist dan ook dat het onmiddellijk cassatieberoep tegen dat arrest ontvankelijk is.

Vervolgens rees de vraag of het hof van beroep, kamer van inbeschuldigingstelling, zonder artikel 12, tweede lid, Grondwet te schenden, kon beslissen dat er, bij gebrek aan een bij wet bepaalde regeling van de rechtspleging in dergelijk geval en gelet op het arrest nummer 35/2018 van 22 maart 2018 van het Grondwettelijk Hof dat die toestand discriminatoir had bevonden omdat een dergelijk toezicht bestaat ten aanzien van de magistraten van de hoven van beroep, grond was om de leemte op te vullen door, voor dat onderzoeksgerecht, de modaliteiten te omschrijven waardoor op dezelfde wijze tot regeling van de rechtspleging kan worden overgegaan.

Het Hof herinnert eraan dat wanneer het Grondwettelijk Hof vaststelt dat een wetbepaling betreffende de strafvordering de artikelen 10 et 11 van de Grondwet schendt, de rechter die leemte zo mogelijk moet opvullen. Dergelijke tussenkomst is toegestaan op voorwaarde dat dit niet vereist dat een volledig andere procesregeling wordt ingevoerd en dat de rechter zich ertoe beperkt het wettelijk kader aan te vullen.

Het Hof beslist vervolgens dat het hof van beroep, kamer van inbeschuldigingstelling, bij ontstentenis van bepalingen voor de regeling van de rechtspleging na afloop van een gerechtelijk onderzoek tegen een magistraat van eerste aanleg, naar recht heeft beslist dat het de kamer van inbeschuldigingstelling toekwam om die leemte op te vullen. Enerzijds stelt het Hof, evenals de appelrechters, vast dat de kamer van inbeschuldigingstelling naar gemeen recht het enige bevoegde rechtscollege is om in hoger beroep uitspraak te doen over het bestaan van voldoende bezwaren en om, wanneer de strafvordering tegen een minister is ingesteld, over diens verwijzing te beslissen. Het oordeelt anderzijds dat overeenkomstig artikel 502 Wetboek van Strafvordering de bepalingen van dat wetboek die niet in strijd zijn met de voorgeschreven procesvormen in het geval van vervolging wegens misdaden door rechters gepleegd buiten hun ambt en in de uitoefening van hun ambt, in acht moeten worden genomen.

Het cassatieberoep wordt verworpen.

Vrijheidsbeneming

Europees aanhoudingsbevel – Wet Europees Aanhoudingsbevel – Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel – Vorm- en grondvoorwaarden – Prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie

Arrest van 29 augustus 2018 ([P.18.0902.N](#))

De eiser is een Belgisch onderdaan die door een Belgische strafrechter werd veroordeeld tot een hoofdgevangenisstraf van drie jaar en een terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank voor een periode van tien jaar. Hij onttrok zich aan de uitvoering van deze rechterlijke beslissing.

Een Europees aanhoudingsbevel werd uitgevaardigd, waarin melding werd gemaakt van de effectieve gevangenisstraf van drie jaar en de resterende nog uit te zitten termijn, maar niet van de terbeschikkingstelling voor een periode van tien jaar.

De Nederlandse rechter stond de overlevering van de eiser aan België toe om de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf te ondergaan op het Belgisch grondgebied wegens het feit waarvoor zijn overlevering was verzocht. De eiser werd vervolgens overgeleverd en opgesloten in de gevangenis op grond van de veroordeling door de Belgische strafrechter tot een gevangenisstraf van drie jaar.

Vóór afloop van deze gevangenisstraf behandelde de strafuitvoeringsrechtbank de zaak. De eiser voerde voor de strafuitvoeringsrechtbank in essentie aan dat, aangezien het door België uitgevaardigde Europees aanhoudingsbevel geen melding maakte van de straf van de terbeschikkingstelling, de door Nederland verleende overlevering daarop geen betrekking kon hebben en de strafuitvoeringsrechtbank geen vrijheidsbeneming ter uitvoering van de straf van terbeschikkingstelling kon bevelen.

De eiser voerde voor het Hof schending aan van artikel 2, § 4, Wet Europees Aanhoudingsbevel.

Het Hof verwijst naar de artikelen 2.1, 8.1, 27.2 Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel en de artikelen 3, 2, § 4, en 37 Wet Europees Aanhoudingsbevel die respectievelijk eenzelfde strekking hebben, in analoge bewoordingen zijn opgesteld of een vergelijkbare inhoud hebben als de voormelde artikelen van het Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel.

Het Hof oordeelt dat de vermeldingen die zijn bepaald in artikel 8.1, c), d), e) en f), Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel, de uitvoerende rechterlijke overheid in staat moeten stellen na te gaan of voldaan is aan de vorm- en grondvoorwaarden voor de overlevering op grond van een uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel en of er desgevallend redenen zijn om een weigeringsgrond in aanmerking te nemen, zoals de eerbieding van de in artikel 6 EVRM neergelegde grondrechten en algemene beginselen.

In het licht van het door de eiser aangevoerde middel, de procedurevoorgaanden en relevante gegevens van de zaak en de voormelde overweging, beslist het Hof het Hof van Justitie van de Europese Unie prejudiciële vragen te stellen:

1. moet artikel 8.1, f), Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel zo worden uitgelegd dat het volstaat dat een uitvaardigende rechterlijke autoriteit in het Europees aanhoudingsbevel enkel melding maakt van de opgelegde uitvoerbare vrijheidsstraf en dus niet van de voor hetzelfde feit en bij dezelfde rechterlijke beslissing opgelegde bijkomende straf, zoals de terbeschikkingstelling, die slechts tot effectieve vrijheidsbeneming zal aanleiding geven na de uitvoering van de eerstbedoelde vrijheidsstraf en slechts na een uitdrukkelijke beslissing daartoe van de strafuitvoeringsrechtbank;

2. zo vraag 1 bevestigend wordt beantwoord, of artikel 8.1, f), Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel zo moet worden uitgelegd dat de overlevering door de lidstaat van de uitvoerende rechterlijke overheid op grond van een Europees aanhoudingsbevel dat enkel melding maakt van de opgelegde uitvoerbare vrijheidsstraf en dus niet van de opgelegde bijkomende straf van terbeschikkingstelling welke voor hetzelfde feit en

bij dezelfde rechterlijke beslissing werd opgelegd, tot gevolg heeft dat in de lidstaat van de uitvaardigende rechterlijke overheid tot effectieve vrijheidsbeneming ter uitvoering van die bijkomende straf kan worden overgegaan;

3. zo vraag 1 ontkennend wordt beantwoord, of artikel 8.1,f), Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel zo moet worden uitgelegd dat het niet-vermelden van de opgelegde bijkomende vrijheidsstraf van terbeschikkingstelling door de uitvaardigende rechterlijke overheid in het Europees aanhoudingsbevel tot gevolg heeft dat de opgelegde bijkomende straf, waarvan mag worden aangenomen dat de uitvoerende rechterlijke overheid er geen kennis van heeft, niet tot effectieve vrijheidsbeneming in de uitvaardigende lidstaat kan aanleiding geven.

In een arrest van 6 december 2018 beantwoordt het Hof van Justitie van de Europese Unie de gestelde prejudiciële vragen⁹. Artikel 8.1, f) Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel moet aldus worden uitgelegd dat het niet-vermelden in het Europees aanhoudingsbevel op grondslag waarvan de overlevering van de betrokkene heeft plaatsgevonden van de bijkomende straf van terbeschikkingstelling waartoe deze persoon is veroordeeld wegens hetzelfde strafbare feit en bij dezelfde rechterlijke uitspraak als die inzake de tot vrijheidsbeneming strekkende hoofdstraf, zich er in omstandigheden als die van het hoofdgeding niet tegen verzet dat de uitvoering van deze bijkomende straf, bij het verstrijken van de hoofdstraf en nadat de voor de strafuitvoering bevoegde nationale rechtelijke instantie een formele beslissing daartoe heeft gegeven, tot vrijheidsbeneming leidt.

Artikelen 26, § 3, tweede lid, en 27, § 1, 3°, a), Voorlopige Hechteniswet – Verzoek tot invrijheidstelling – Voortzetting van de hechtenis onder elektronisch toezicht

Arrest van 17 oktober 2018 (P.18.1011.F)

Een in staat van hechtenis naar het hof van assisen verwezen inverdenkinggestelde legde voor de kamer van inbeschuldigingstelling een verzoekschrift neer om voorlopig in vrijheid te worden gesteld onder voorwaarden en verzocht, in ondergeschikte orde, om in afwachting van zijn proces in voorlopige hechtenis te blijven onder elektronisch toezicht. De kamer van inbeschuldigingstelling beval dat de voorlopige hechtenis onder elektronisch toezicht zou worden gehandhaafd.

De vraag die door het cassatieberoep van de procureur-generaal wordt gesteld, is of een dergelijke maatregel, bij ontstentenis van een uitdrukkelijke bepaling, na het afsluiten van het gerechtelijk onderzoek was toegestaan.

Artikel 26, § 3, tweede lid, Voorlopige Hechteniswet, zoals aangevuld bij artikel 132, 1°, wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (de zogenaamde Potpourri-wet II) bepaalt alleen dat de raadkamer bij de regeling van de rechtspleging, ten aanzien van een inverdenkinggestelde die reeds die modaliteit geniet, kan beslissen om de hechtenis onder elektronisch toezicht te handhaven. Met andere woorden, wanneer de inverdenkinggestelde zich bij de regeling van de rechtspleging niet onder elektronisch toezicht bevindt, kan op dat tijdstip geen dergelijke maatregel worden bevolen. De

⁹ HvJ 6 december 2018, C-551/18.

wet voorziet evenmin in die mogelijkheid voor het geval waarin de inverdenkinggestelde nadien verzoekt om, in afwachting van zijn berechting, in vrijheid te worden gesteld.

Bij arrest nr. 148/2017 van 21 december 2017 heeft het Grondwettelijk Hof het voormelde artikel 132, 1°, evenwel vernietigd wegens schending van de artikelen 10 en 11 Grondwet, “in zoverre het de raadkamer, uitspraak doende in het stadium van de regeling van de rechtspleging, niet toelaat de inverdenkinggestelde die tijdens de voorlopige hechtenis in een strafinrichting verblijft, het voordeel van de voorlopige hechtenis onder elektronisch toezicht toe te kennen” (B.84).

Het Hof leidt uit dat arrest af dat die bepaling zo moet worden uitgelegd dat ze de raadkamer, die beslist om de aangehouden inverdenkinggestelde naar de feitenrechter te verwijzen, niet verbiedt te beslissen dat de voorlopige hechtenis onder het voordeel van het elektronisch toezicht zal worden voortgezet. Het stelt verder dat, aangezien de inverdenkinggestelde, na zijn verwijzing naar het hof van assisen, met toepassing van artikel 27, § 1, 3°, a) Voorlopige Hechteniswet, ook in vrijheid kan worden gesteld met of zonder voorwaarden, die bepaling evenmin eraan in de weg staat dat de kamer van inbeschuldigingstelling beslist dat de voorlopige hechtenis onder elektronisch toezicht zal worden voortgezet. Het cassatieberoep wordt bijgevolg verworpen.

Vonnisgerechten

Bevoegdheid – Politierechtbank – Artikel 138, 2°, Wetboek van Strafvordering – Inbreuk op artikel 90bis Bosdecreet, strafbaar gesteld door artikel 16.6.3quinquies DABM, dat de bepalingen van het Boswetboek vervangt

Arrest van 11 september 2018 ([P.18.0051.N](#))

De eigenaar van een bos werd vervolgd wegens het volledig ontbossen van een gemengd bos zonder vergunning middels het kappen van de aanwezige bomen en het wijzigen van de bestemming van het perceel naar weiland. Hij werd voor de correctionele rechtbank gedagvaard en veroordeeld. Het hof van beroep bevestigde de veroordeling.

Deze feiten zijn een inbreuk op het Bosdecreet en worden strafbaar gesteld overeenkomstig de bepalingen van het DABM. Deze bepalingen zijn in het Vlaams Gewest in de plaats gekomen van de bepalingen van het Boswetboek.

Het is de politierechtbank die kennis neemt van de in het Boswetboek omschreven misdrijven en bijgevolg ook van de misdrijven omschreven de regelgeving die het Boswetboek heeft vervangen.

Het arrest dat nalaat om ambtshalve een grief aan te voeren betreffende de onbevoegdheid van het hof van beroep die voortvloeit uit de onbevoegdheid van de eerste rechter, is niet naar recht verantwoord.

Rechtsmiddelen

Verzet – Hoger beroep – Grieven

Arrest van 27 februari 2018 (P.17.0618.N)

Een beklaagde werd door de politierechtbank veroordeeld bij vonnis van 31 maart 2014. Zijn verzet tegen dat vonnis werd bij vonnis van de politierechtbank van 19 september 2016 ongedaan verklaard. De beklaagde tekende tijdig hoger beroep aan tegen de beschikkingen op strafgebied van het laatstgenoemde vonnis. Bij vonnis in hoger beroep van 10 mei 2017 verklaarde de rechtbank van eerste aanleg het hoger beroep vervallen bij gebrek aan nauwkeurig bepaalde grieven tegen het vonnis van de politierechtbank van 19 september 2016.

Volgens het Hof houdt artikel 187, § 9, Wetboek van Strafvordering in dat het hoger beroep tegen een vonnis waarbij het verzet ongedaan wordt gemaakt, van rechtswege het geschil in zijn geheel ter beoordeling voorlegt aan de appelrechter, met als enige beperking de relatieve werking van het verzet. Hieruit volgt dat artikel 204 Wetboek van Strafvordering, op grond waarvan het verzoekschrift, op straffe van verval van het hoger beroep, nauwkeurig de grieven die tegen het vonnis worden ingebracht, bepaalt, geen toepassing vindt, in zoverre het hoger beroep het bij het verstekvonnis beoordeelde geschil beoogt, zodat de appellant niet moet preciseren welke zijn grieven zijn tegen dat vonnis. Het Hof vernietigt het vonnis in hoger beroep van de rechtbank van eerste aanleg.

Verzet

Arrest van 27 februari 2018 (P.17.1074.N)

Een beklaagde tekende hoger beroep aan tegen een veroordelend vonnis van de correctionele rechtbank. Op de inleidingszitting van het hof van beroep was hij niet in persoon aanwezig. Zijn raadsman bekwam er de bepaling van conclusietermijnen, waarbij de zaak voor pleidooi werd gesteld op de rechtszitting van 23 februari 2017. De raadsman maakte geen gebruik van de toegekende conclusietermijnen en verscheen evenmin op de genoemde rechtszitting. Aangezien de beklaagde zelf ook niet aanwezig was, werd een arrest bij verstek gewezen.

Zowel in zijn verzetsakte als in de door zijn nieuwe raadsman neergelegde conclusies wierp de beklaagde met betrekking tot het al dan niet ongedaan zijn van zijn verzet op dat hij door zijn toenmalige raadsman niet op de hoogte werd gebracht van het uitstel en nooit de intentie had om verstek te laten. Volgens hem maakten de gedragingen van zijn raadsman overmacht uit, minstens een wettige reden van verschoning. Hij had naar eigen zeggen de bedoeling om deel te nemen aan de behandeling op tegenspraak en zijn afwezigheid op de rechtszitting van 23 februari 2017 was ongelukkig en te goeder trouw.

Met het bestreden arrest verwierp het hof van beroep de door de beklaagde aangevoerde grond van wettige verschoning, omdat hij zelf nalatig was geweest.

Het Hof beklemtoont dat uit artikel 6 EVRM, zoals uitgelegd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, volgt dat een partij die in haar afwezigheid werd

veroordeeld, de mogelijkheid moet hebben om de zaak opnieuw en ditmaal in haar aanwezigheid te laten beoordelen, tenzij vaststaat dat zij heeft verzaakt aan het recht om te verschijnen en zich te verdedigen of de intentie had zich te onttrekken aan het gerecht.

Artikel 187, § 6, 1°, Wetboek van Strafvordering bepaalt dat het verzet als ongedaan wordt beschouwd indien de eiser in verzet, wanneer hij persoonlijk of in de persoon van een advocaat verschijnt en vaststaat dat hij kennis heeft gehad van de dagvaarding, geen gewag maakt van overmacht of van een wettige reden van verschoning ter rechtvaardiging van zijn verstek bij de bestreden beslissing, waarbij het erkennen van de aangevoerde overmacht of reden wordt overgelaten aan het soevereine oordeel van de rechter. De wetgever wenste de misbruiken van de verzetsprocedure tegen te gaan door de mogelijkheid om tegen een verstekbeslissing verzet aan te tekenen te beperken, zonder daarbij afbreuk te doen aan het recht van de partijen om te worden gehoord als onderdeel van het recht op een eerlijk proces en aan de vereisten die ter zake worden gesteld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Volgens het Hof omvat het begrip “wettige reden van verschoning” die gevallen die geen overmacht uitmaken en waarin de verzetdoende partij kennis had van de dagvaarding, maar een reden aanvoert waaruit blijkt dat haar afwezigheid niet was ingegeven door de wens afstand te doen van haar recht om te verschijnen en zich te verdedigen, noch om zich te onttrekken aan het gerecht. Die afstand of die wil zich te onttrekken kan niet alleen worden afgeleid uit een expliciete beslissing van de verzetdoende partij, maar ook uit het feit dat die partij zonder redelijke verantwoording niet is komen opdagen op de rechtszitting waarop zij behoorlijk was opgeroepen en voldoende de gevolgen kan inschatten van de beslissing om afwezig te blijven. De enkele omstandigheid dat de afwezigheid van de verzetdoende partij aan haar eigen nalatigheid is te wijten, sluit het voorhanden zijn van een wettige reden van verschoning niet uit.

Het Hof oordeelt dat de verzetdoende partij de aangevoerde wettige reden van verschoning niet moet bewijzen maar wel aannemelijk maken. Het staat aan de rechter onaantastbaar te oordelen of de aangevoerde reden beantwoordt aan het begrip “wettige reden van verschoning”. Dit wordt door het Hof marginaal getoetst.

Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie vernietigt Het Hof het bestreden arrest dat de door de beklaagde aangevoerde grond van wettige verschoning verwerpt op de enkele vaststelling dat hijzelf nalatig is geweest.

Herroeping van gewijsde

Arrest van 6 maart 2018 ([P.17.1057.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Publiek en administratief recht – Stedenbouw”.

Verzet – Ongedaanverklaring – Devolutieve werking van het hoger beroep – Rechtsmacht van de appelrechters

Arrest van 6 maart 2018 ([P.17.1279.N](#))

Een vennootschap die bij verstek was veroordeeld, tekende tegen het verstekvonnis verzet aan. De politierechtbank verklaarde haar verzet ontvankelijk en bevestigde de veroordeling.

Het openbaar ministerie tekende tegen alle beschikkingen van het vonnis hoger beroep aan en gaf in het grievenformulier aan gegriefd te zijn door de beslissing het verzet niet ongedaan te verklaren en door de beslissing over de straftoemeting.

De correctionele rechtbank besliste dat de politierechtbank het verzet van de vennootschap had moeten ongedaan verklaren. Vervolgens beoordeelde de correctionele rechtbank de strafmaat, gelet op de door het openbaar ministerie aangevoerde beroepsgrievens.

In zijn cassatieberoep tegen deze laatste beslissing voerde het openbaar ministerie onder meer aan dat de correctionele rechtbank haar rechtsmacht overschreden had door eerst te beslissen dat de politierechtbank ten onrechte het verzet niet ongedaan verklaarde om vervolgens de gegrondheid van de strafvordering te beoordelen.

De appelrechter die ingevolge het hoger beroep van het openbaar ministerie het verzet dat de beklaagde voor de eerste rechter heeft ingesteld, voor het eerst in hoger beroep ongedaan verklaart, moet, aldus het Hof, ingevolge de devolutieve werking van het hoger beroep over de grond van de zaak zelf beslissen binnen de grenzen bepaald door de verklaring van hoger beroep, de overeenkomstig artikel 204 Wetboek van Strafvordering bedoelde grieven en de door artikel 210, tweede lid, Wetboek van Strafvordering desgevallend aan te voeren ambtshalve middelen. De correctionele rechtbank sprak zich bijgevolg terecht uit over de strafmaat voor de telastlegging. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Cassatieberoep – Ontvankelijkheid – Voorbereidende beslissingen van onderzoek – Beslissingen inzake bevoegdheid

Arrest van 6 maart 2018 (P.17.1284.N)

De politierechtbank te Vilvoorde wees het verzoek af van een beklaagde om zijn zaak te verwijzen naar een politierechtbank met het Frans als taal van de rechtspleging.

De beklaagde stelde tegen dit vonnis hoger beroep in door het afleggen van een verklaring ter griffie van de politierechtbank. De Nederlandstalige correctionele rechtbank te Brussel verklaarde zich onbevoegd om kennis te nemen van het hoger beroep omdat overeenkomstig artikel 23^{quater} Taalwet Gerechtszaken het hoger beroep tegen een dergelijke beslissing bij de in artikelen 73bis en 75bis Gerechtelijk Wetboek bedoelde arrondissementsrechtbanken moet worden gebracht.

De beklaagde stelde tegen het vonnis van de correctionele rechtbank cassatieberoep in.

Volgens artikel 420, eerste lid, Wetboek van Strafvordering kan tegen voorbereidende beslissingen van onderzoek, zelfs al zijn die zonder voorbehoud ten uitvoer gelegd, slechts cassatieberoep worden ingesteld na het eindarrest of het eindvonnis. Artikel 420, tweede lid, 1°, van het genoemde wetboek bepaalt dat niettemin onmiddellijk cassatieberoep kan worden aange tekend tegen beslissingen inzake bevoegdheid.

Volgens het Hof is er een beslissing inzake bevoegdheid indien de rechter die van de strafvordering kennisneemt zich de bevoegdheden van een andere rechter toe-eigent dan wel zich onbevoegd verklaart, waardoor een geschil van rechtsmacht ontstaat dat de rechtsgang belemmert en waaraan slechts met een regeling van rechtsgebied een einde kan worden gesteld. De beslissing van de Nederlandstalige correctionele rechtbank te Brussel is geen beslissing inzake bevoegdheid. Het Hof verklaart het cassatieberoep voorbarig en bijgevolg onontvankelijk.

Verzet – Arrest van het hof van assisen – Motiverend en veroordelend arrest – Partij aan wie het verzet moet worden betekend

Arrest van 7 maart 2018 ([P.17.1257.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Een beschuldigde voor het hof van assisen werd bij verstek veroordeeld, zowel op strafrechtelijk als op burgerrechtelijk vlak. Het motiverend en het veroordelend arrest werden hem op verzoek van de procureur-generaal betekend in Servië, waar hij verbleef.

Met een eerste deurwaardersexploot, betekend aan de procureur-generaal, heeft de beschuldigde tegen beide arresten verzet aangetekend. Met een tweede deurwaardersexploot heeft hij diezelfde dag een akte van verzet doen betekenen aan de burgerlijke partijen en de procureur-generaal, enkel tegen het arrest op de burgerlijke belangen. Met een derde exploot dat aan de burgerlijke partijen werd betekend, heeft hij verzet aangetekend tegen het motiverend en het veroordelend arrest, doch buiten de wettelijke termijn.

Het hof van beroep, kamer van inbeschuldigingstelling, heeft de verzetten tegen het motiverend en het veroordelend arrest niet-ontvankelijk verklaard, op grond dat het rechtsmiddel niet rechtsgeldig aan de burgerlijke partijen was betekend, zonder dat de beschuldigde een geval van overmacht kon aanvoeren.

Het Hof, waarbij laatstgenoemde de zaak aanhangig heeft gemaakt, beslist op een ambtshalve opgeworpen middel dat, krachtens de artikelen 187, § 2, eerste lid, 356, tweede lid, en 357 Wetboek van Strafvordering, het verzet tegen het motiverend en het veroordelend arrest, om ontvankelijk te zijn, enkel aan de procureur-generaal moet worden betekend.

Het Hof vernietigt dan ook het arrest van het hof van beroep, behoudens in zoverre het het verzet tegen het arrest op de burgerlijke belangen ontvankelijk verklaart.

Verzet – Ongedaanverklaring – Cassatieberoep

Arrest van 13 maart 2018 ([P.17.0365.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal L. Decreus

Een beklaagde werd bij een op tegenspraak gewezen vonnis van de politierechtbank veroordeeld wegens verkeersinbreuken. Dit vonnis werd op haar hoger beroep en dat van het openbaar ministerie bij verstekvonnis van 7 juni 2016 bevestigd door de correctionele rechtbank.

De beklaagde tekende tegen dit vonnis verzet aan. Op de rechtszitting van 13 september 2016 stelde de correctionele rechtbank de zaak op het verzoek van de

raadsman van de beklaagde uit naar de rechtszitting van 1 februari 2017 teneinde hem als pas geraadpleegde raadsman de gelegenheid te geven het dossier te consulteren. Op die rechtszitting verschenen noch de beklaagde, noch haar raadsman. Bijgevolg verklaarde de correctionele rechtbank, bij vonnis gewezen op verzet en bij verstek van 1 maart 2017, het verzet van de beklaagde tegen het verstekvonnis van 7 juni 2016 ongedaan bij toepassing van artikel 187, § 6, 2°, Wetboek van Strafvordering, dat bepaalt dat indien de eiser op verzet nogmaals verstek laat gaan bij zijn verzet in alle gevallen en ongeacht de redenen voor de opeenvolgende verstekken, het verzet als ongedaan wordt beschouwd, zelfs indien het verzet reeds ontvankelijk werd verklaard.

Op 13 maart 2017 stelde de beklaagde tegen het vonnis van ongedaanverklaring van 1 maart 2017 cassatieberoep in, gevolgd door een cassatieberoep op 12 mei 2017 tegen het verstekvonnis van 7 juni 2016.

Volgens het Hof kan een beklaagde tegen een verstekbeslissing waartegen verzet mogelijk is en waartegen hij binnen de gewone verzetstermijn verzet heeft aangetekend, cassatieberoep aantekenen binnen dezelfde termijn als tegen de beslissing waarbij zijn verzet tegen die verstekbeslissing ongedaan werd verklaard. Die termijn neemt in beginsel een aanvang de dag volgend op de betekening van de beslissing tot ongedaanverklaring van het verzet tegen de verstekbeslissing. Het cassatieberoep tegen de verstekbeslissing moet bovendien worden ingesteld ten laatste samen met het cassatieberoep tegen de beslissing waarbij het verzet tegen de verstekbeslissing ongedaan wordt verklaard. Aangezien aan deze voorwaarde niet is voldaan, verklaart het Hof het cassatieberoep tegen het verstekvonnis van 7 juni 2016 niet ontvankelijk.

Inzake het cassatieberoep tegen het vonnis van ongedaanverklaring oordeelt het Hof dat artikel 6 EVRM niet belet dat de appelrechter, behoudens het geval van overmacht, op grond van artikel 187, § 6, 2°, Wetboek van Strafvordering een verzet ongedaan verklaart indien blijkt dat de verzetdoende partij kennis had van de rechtszitting waarop het verzet zou worden behandeld en op die rechtszitting afwezig blijft.

Het argument van de beklaagde dat het vonnis van ongedaanverklaring ten onrechte de verjaring van de strafvordering niet onderzocht, hoewel die de openbare orde raakt en zelfs ambtshalve moet worden onderzocht, kan het Hof evenmin overtuigen. Wanneer het verzet ongedaan wordt verklaard omdat de eiser in verzet niet op de wettig vastgestelde rechtszitting verschijnt, kan de rechter immers niet onderzoeken of de verjaring was ingetreden op het ogenblik van de uitspraak van de verstekbeslissing, dan wel of dat het geval zou zijn geweest zo het verzet niet ongedaan was verklaard. Op gelijklopende conclusie van het openbaar ministerie verwerpt het Hof de cassatieberoepen.

Cassatieberoep – Onmiddellijk cassatieberoep – Regeling van de rechtspleging – Parlementaire onschendbaarheid – Afwijzing van het verzoek om een nieuwe machtiging met het oog op vervolging – (Geen) beslissing over de bevoegdheid

Arrest van 21 maart 2018 ([P.18.0141.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Een parlementslid wordt vervolgd wegens verschillende telastleggingen van openbare zedenschennis, ook in aanwezigheid van minderjarigen.

Met toepassing van de artikelen 59 en 120 Grondwet hebben de parlementen van het Waals Gewest en van de Franse Gemeenschap beide beslist dat voor één van de strafbare feiten een wettelijk beletsel voor vervolging bestond en hebben zij, voor de overige telastleggingen, machtiging verleend tot vervolging.

Op verzoek van de inverdenkinggestelde werden er aanvullende onderzoekshandelingen verricht en werden er stukken bij het dossier van de rechtspleging gevoegd.

Wegens die nieuwe elementen, die dateren van ná de door de parlementen verleende machtiging tot vervolging, heeft de inverdenkinggestelde voor de onderzoeksgerechten verzocht om de parlementen andermaal toelating te vragen om hem te vervolgen, alvorens over de regeling van de rechtspleging uitspraak te doen.

Het hof van beroep, dat de beschikking van de raadkamer wijzigt, heeft vastgesteld dat deze, binnen de grenzen van de toegekende machtiging, bevoegd was om uitspraak te doen over de regeling van de rechtspleging en heeft, voor het overige, het onderzoek van de zaak verdaagd.

De inverdenkinggestelde heeft, vóór het eindarrest, een onmiddellijk cassatieberoep ingesteld tegen dat arrest, in de mening dat het een beslissing over de bevoegdheid betrof. In zijn memorie betoogde hij dat de bijzondere door de Grondwet of bij wet vastgelegde regelingen ter bescherming van de leden van bepaalde gestelde machten, tot de bevoegdheid van de rechtscolleges van de rechterlijke macht behoren, een bevoegdheid die ze slechts mogen uitoefenen nadat ze de door die teksten vereiste machtiging daartoe hebben verkregen. De inverdenkinggestelde, die de mogelijkheid betwist om vervolging in te stellen zonder nieuwe machtiging van de parlementen van het Waalse Gewest en van de Franse Gemeenschap, leidde daaruit af dat de onderzoeksgerechten niet bevoegd waren om tot de regeling van de rechtspleging over te gaan.

Volgens het Hof bevat het bestreden arrest geen enkele beslissing over de bevoegdheid, in zoverre de regeling die het ambt van parlamentslid beschermt, als bepaald in de artikelen 59 en 120 Grondwet, betrekking heeft op de ontvankelijkheid van de vervolging tijdens de duur van de parlementaire zitting en niet op de bevoegdheid van het rechtscollege dat van die vervolging kennisneemt.

Het Hof, dat voor het overige vaststelt dat het arrest geen verband houdt met de uitzonderingen die in artikel 420, tweede lid, Wetboek van Strafvordering zijn bepaald, welke vatbaar zijn voor onmiddellijk cassatieberoep, verklaart het cassatieberoep niet-ontvankelijk en verleent akte van de afstand.

Hoger beroep – Verklaring van hoger beroep – Grievensformulier – Identiteit van de partij ten aanzien van wie grieven worden aangevoerd

Arrest van 29 mei 2018 ([P.18.0430.N](#))

Het openbaar ministerie stelde hoger beroep in tegen een vonnis van de correctionele rechtbank en legde een standaardgrievensformulier neer¹⁰. Met betrekking tot dat

¹⁰ Het standaardgrievensformulier maakte het voorwerp uit van verschillende arresten van het Hof, uitgesproken in 2017. Voor een bespreking kan worden verwezen naar het Jaarverslag 2017, p. 81-91.

formulier stelden de appelrechters vast dat er twijfel bestond over degene tegen wie werd opgetreden. Zij verklaarden het openbaar ministerie vervallen van zijn hoger beroep wegens de niet-ontvankelijkheid van het ingediende verzoekschrift.

In zijn cassatieberoep voerde het openbaar ministerie aan dat het bestreden arrest, door te oordelen dat het verzoekschrift bedoeld in artikel 204 Wetboek van Strafvordering niet enkel de grieven dient te vermelden, maar ook de identiteit van de partij tegen wie deze grieven gericht zijn, aan het verzoekschrift een substantiële vormvereiste toevoegt waarin de wet niet voorziet.

Volgens het Hof volgt uit de artikelen 203, § 1, eerste lid, en 204 Wetboek van Strafvordering en uit hun wetsgeschiedenis dat een appellant niet kan volstaan met het afleggen van een verklaring van hoger beroep, maar dat hij teneinde de behandeling in hoger beroep te beperken tot de door hem bekritiseerde punten van de bestreden beslissing, in een ondertekend verzoekschrift of grievenformulier nauwkeurig zijn grieven moet opgeven en dit op straffe van verval van zijn hoger beroep. De saisine van de appelrechter wordt dus in de eerste plaats bepaald door de verklaring van het hoger beroep van de appellant en vervolgens, binnen de uit die verklaring voortvloeiende grenzen, door de in het verzoekschrift of grievenformulier door de appellant aangevoerde grieven.

Hieruit volgt dat artikel 1026 Gerechtelijk Wetboek dat betrekking heeft op de inleiding en behandeling van vorderingen op eenzijdig verzoekschrift niet van toepassing is op het door artikel 204 Wetboek van Strafvordering bedoelde verzoekschrift of grievenformulier. Laatstgenoemde bepaling voert een eigen regeling in die niet verenigbaar is met de in de artikelen 1026 tot en met 1034 Gerechtelijk Wetboek uitgewerkte procedure.

Verder volgt daaruit dat het door artikel 204 Wetboek van Strafvordering bedoelde verzoekschrift of grievenformulier in samenhang moet worden gelezen met de verklaring van hoger beroep, ook al hoeft dit verzoekschrift of grievenformulier niet noodzakelijk op hetzelfde tijdstip als de verklaring van hoger beroep te worden ingediend en kan een appellant meerdere verzoekschriften of grievenformulieren indienen.

Het Hof voegt daaraan toe dat uit artikel 204 Wetboek van Strafvordering wel volgt dat de appelrechter op basis van de hem overgelegde stukken moet kunnen uitmaken op welke procespartij de in het verzoekschrift of grievenformulier vermelde grieven betrekking hebben. Hij mag zich voor die beoordeling evenwel niet uitsluitend steunen op het verzoekschrift of grievenformulier zelf, maar moet de verklaring(en) van hoger beroep bij die beoordeling betrekken.

Het Hof vernietigt het bestreden arrest gedeeltelijk, omdat het louter op zicht van het door het openbaar ministerie ingediende verzoekschrift het openbaar ministerie vervallen verklaarde van zijn hoger beroep wegens de twijfel die er bestond over degene tegen wie in hoger beroep werd opgetreden. De appelrechters lieten hierbij na rekening te houden met de verklaring van hoger beroep.

Hoger beroep – Verzoekschrift met grieven – Onderscheid tussen de grieven en de redenen tot staving van de grieven

Arrest van 30 mei 2018 ([P.18.0387.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Een beklaagde werd vervolgd wegens, tot tweemaal toe, het toebrengen van opzettelijke slagen en verwondingen. De correctionele rechtbank veroordeelde hem voor die twee vermengde telastleggingen tot twee jaar gevangenisstraf en een geldboete van 150 euro, met drie jaar probatie-uitstel voor beide straffen.

Enkel de procureur des Konings stelde hoger beroep in tegen het vonnis, waarbij hij aangaf dat zijn hoger beroep betrekking had op de straf, waarvan hij het toereikende karakter betwistte.

Het hof van beroep verminderde de gevangenisstraf tot een jaar en de geldboete tot 100 euro, met drie jaar probatie-uitstel.

Het openbaar ministerie verweet de appelrechters louter op zijn hoger beroep de door de rechtbank opgelegde straffen te hebben verminderd, terwijl de door hem vermelde reden met betrekking tot de grief over de strafmaat stelde dat de sanctie ontoereikend was, en stelde cassatieberoep in.

Volgens het Hof wordt, krachtens artikel 204 Wetboek van Strafvordering, de omvang van de aanhangigmaking van de zaak bij de appelrechter beoordeeld binnen de grenzen van het verzoekschrift in hoger beroep, onverminderd artikel 210, tweede lid, van dat wetboek.

Hoewel artikel 204 Wetboek van Strafvordering de appellant verplicht de punten te bepalen waarop de beslissing van de eerste rechter moet worden hervormd, verplicht dat artikel hem niet, maar verbiedt hem ook niet, de redenen tot staving van de opgegeven grieven te vermelden.

Daaruit volgt dat de verplichting om de grieven aan te geven, voor de rechter de verplichting met zich meebrengt om het daarin bedoelde gedeelte van de beslissing opnieuw te beoordelen. De wet verplicht hem evenwel niet om dat onderzoek te beperken tot de redenen die de appellant met betrekking tot die grief heeft opgegeven.

Te dezen konden de appelrechters bijgevolg de straf beoordelen, binnen de grenzen van de wet die de straf oplegt, op grond van alle omstandigheden eigen aan de zaak op het tijdstip waarop zij uitspraak doen en konden zij, in voorkomend geval, de straf verminderen. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Hoger beroep – Ambtshalve aan te voeren onbevoegdheid – Artikel 210 Wetboek van Strafvordering

Arrest van 11 september 2018 ([P.18.0051.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Vonnisgerechten”.

Cassatieberoep – Onontvankelijk middel – Nieuw middel – Begrip

Arrest van 19 september 2018 ([P.18.0456.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Algemeen”.

Cassatieberoep – Eindbeslissing – Verkeerszaken – Verval wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid

Arrest van 2 oktober 2018 ([P.18.0578.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

Volgens artikel 42 Wegverkeerswet moet de strafrechter die een veroordeling heeft uitgesproken wegens een overtreding van de politie over het wegverkeer of een verkeersongeval dat te wijten is aan het persoonlijk toedoen van de dader, een verval van het recht tot sturen uitspreken indien blijkt dat de schuldige lichamelijke of geestelijk ongeschikt is om een motorvoertuig te besturen.

Het was de vaste rechtspraak van het Hof¹¹ dat er slechts sprake was van een eindbeslissing waartegen cassatieberoep openstond indien de strafrechter de beklaagde had veroordeeld wegens een overtreding van de politie over het wegverkeer én bovendien een beslissing had genomen over de veiligheidsmaatregel van het verval van het recht tot sturen wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid. Een onmiddellijk cassatieberoep tegen enkel de veroordeling tot straf of tegen enkel de veroordeling tot straf met de aanstelling van een deskundige met het oog op een onderzoek van de geschiktheid van de beklaagde om een motorvoertuig te besturen, werd niet ontvankelijk verklaard omdat het niet was gericht tegen een eindbeslissing.

Die rechtspraak leidde tot strafuitvoeringsproblemen gelet op de lange periode die kon verstrijken tussen het uitspreken van de straf en de uitvoering ervan.

Met het arrest van 2 oktober 2018 heeft het Hof een cassatieberoep tegen een in hoger beroep gewezen vonnis van een correctionele rechtbank dat een beklaagde had veroordeeld voor een overtreding van de Wegverkeerswet en dat een deskundige had aangesteld met het oog op een onderzoek van zijn lichamelijke of geestelijke geschiktheid tot het besturen van een motorvoertuig, ontvankelijk verklaard. Daaruit volgt dat een beklaagde die voor het Hof de eigenlijke beslissing over de strafvordering wil aanvechten niet langer meer mag wachten tot er ook is beslist over de door artikel 42 Wegverkeerswet bedoelde veiligheidsmaatregel, maar dat hij onmiddellijk cassatieberoep moet instellen tegen zijn veroordeling tot straf.

Heropening van de rechtspleging – Beslissing over de herstellvordering – Unilaterale verklaring van België betreffende een EVRM-schending door de rechterlijke macht – Beoordeling door het Hof van Cassatie

Arrest van 2 oktober 2018 ([P.18.0770.N](#))

¹¹ O.m. Cass. 17 mei 1988, AC 1987-88, nr. 578, noot A.T; Cass. 12 december 2006, [P.06.1183.N](#), AC 2006, nr. 645; Cass. 8 januari 2013, [P.12.1217.N](#), AC 2013, nr. 16.

Het Hof heeft bij arrest van 1 april 2008¹² een namens twee beklaagden ingediende memorie onontvankelijk verklaard omdat die was ondertekend “i.o.”, gevolgd door een naam, maar zonder vermelding van de hoedanigheid van de ondertekenaar. Na een ambtshalve onderzoek, dat geen middelen opleverde, werd het cassatieberoep verworpen.

De beklaagden konden zich daarin niet vinden en hebben zich gewend tot het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Voor het Europees Hof heeft de Belgische regering een eenzijdige verklaring afgelegd waarin zij erkent dat het onontvankelijk verklaren van de memorie met als motief dat de ondertekenaar van de memorie zijn hoedanigheid van advocaat niet heeft vermeld, strijdig is met het door artikel 6 EVRM gewaarborgde recht van toegang tot de rechter. De Belgische regering heeft gelet op die erkenning de doorhaling van de zaak van de rol gevraagd tegen betaling van een schadevergoeding. Op 13 maart 2018 heeft het Europees Hof akte genomen van deze unilaterale verklaring en de zaak doorgehaald (zaak nr. 47739/08 van Viviane Goyens en Paul Robben t. België). Volgens het Europees Hof is in het licht van zijn duidelijke en vaste rechtspraak betreffende het recht van toegang tot de rechter een verder onderzoek van de zaak niet gerechtvaardigd. Het Hof heeft daaraan toegevoegd dat de heropening van de rechtspleging voor de nationale rechter het meest geschikte, zo niet het enige middel is om een integraal rechtsherstel te verzekeren en de miskennis van het recht op een eerlijk proces te herstellen.

De procureur-generaal bij het Hof heeft het Hof daarop ambtshalve verzocht de heropening te bevelen van de rechtspleging die heeft geleid tot het arrest van 1 april 2008, dit arrest in te trekken en na kennisname van de memorie van de beide beklaagden opnieuw uitspraak te doen over het door deze partijen ingestelde cassatieberoep.

Het Hof heeft de rechtspleging heropend. Volgens het Hof kan de aanvraag tot heropening volgens artikel 442*bis*, eerste lid, Wetboek van Strafvordering enkel betrekking hebben op de strafvordering. Aangezien de beslissing over de vordering van de herstellende overheden inzake ruimtelijke ordening een maatregel is van burgerlijke aard, die niettemin onder de strafvordering valt, houdt dit in dat een dergelijke beslissing onder het begrip strafvordering valt in de zin van artikel 442*bis*, eerste lid, Wetboek van Strafvordering. Uit de voormelde unilaterale verklaring van de Belgische regering en de beoordeling ervan door het Europees Hof op 13 maart 2018 volgt volgens het Hof dat het door de memorie onontvankelijk te verklaren op de enkele grond dat die was ondertekend door een persoon wiens hoedanigheid niet was vermeld, terwijl uit de memorie samen gelezen met het begeleidend en ondertekend schrijven bleek dat de memorie wel degelijk uitging van een advocaat, het door artikel 6.1 EVRM gewaarborgde recht van toegang tot de rechter heeft miskend. Die schending van artikel 6 EVRM als gevolg van een procedurefout of -tekortkoming is volgens het Hof dermate ernstig dat ernstige twijfel bestaat over de uitkomst van de bestreden rechtspleging. Door het lastens de beklaagden bevolen herstel van de plaats in de vorige toestand onder verbeurte van een dwangsom van 125,00 euro per dag bleven zij zeer ernstige nadelige gevolgen ondervinden van de bestreden rechtspleging, die slechts door een heropening kunnen worden hersteld. Er

¹² Cass. 1 april 2008, P.07.1829.N.

was dan ook volgens het Hof voldaan aan de in de artikelen 442*bis*, tweede lid en 442*quinquies*, eerste lid, Wetboek van Strafvordering bepaalde voorwaarden.

Het Hof heeft daarop het arrest van 1 april 2008 ingetrokken en opnieuw uitspraak gedaan over het cassatieberoep van de beklaagden en ditmaal met inachtneming van hun memorie. Het cassatieberoep werd verworpen.

Hoger beroep – Openbaar ministerie bij het appelgerecht – Grieven in het betekeningsexploot – Termijn voor de neerlegging van het exploot

Arresten van 23 oktober 2018 ([P.18.0577.N](#) en [P.18.0599.N](#))

Artikel 205 Wetboek van Strafvordering geeft aan het openbaar ministerie bij het appelgerecht de mogelijkheid om hoger beroep aan te tekenen door een betekening aan de tegenpartij. Dit moet op straffe van verval van het hoger beroep gebeuren binnen de veertig dagen na de uitspraak van het vonnis. Het Hof had met zijn arrest van 31 januari 2017 beslist dat uit de artikelen 203, § 1, eerste lid, 204 en 205 Wetboek van Strafvordering, hun wetsgeschiedenis, de doelstellingen ervan en hun onderling verband volgt dat indien het openbaar ministerie bij het appelgerecht zijn grieven opneemt in het appelexploot, het aan de verplichting de grieven tijdig kenbaar te maken, voldoet door het exploot met de grieven te betekenen binnen de veertig dagen en het exploot vervolgens neer te leggen op de griffie van het appelgerecht¹³. Met dit arrest had het Hof niet aangegeven binnen welke termijn de neerlegging van het exploot met de grieven diende te gebeuren.

Met twee arresten van 23 oktober 2018 verduidelijkt het Hof dat uit de voormelde bepalingen van het Wetboek van Strafvordering, hun wetsgeschiedenis, de doelstellingen ervan en hun onderling verband ook volgt dat het exploot met de grieven, op straffe van verval van het hoger beroep van het openbaar ministerie, binnen de termijn van veertig dagen moet worden neergelegd ter griffie van het appelgerecht. De andersluidende beslissingen van de appelrechters worden in beide zaken vernietigd: in de ene zaak gebeurt dit zonder verwijzing omdat uit de stukken waarop het Hof acht kan slaan, blijkt dat het exploot buiten die termijn is neergelegd; in de andere zaak gebeurt dit met verwijzing omdat de datum van neerlegging niet blijkt.

Met het arrest P.18.0599.N oordeelt het Hof bovendien dat de omstandigheid dat het openbaar ministerie bij het appelgerecht over veertig dagen beschikt om het betekeningsexploot met de grieven neer te leggen, daar waar een beklagde slechts beschikt over een termijn van dertig dagen, niet strijdig is met artikel 6 EVRM. Het Hof verwijst ter verantwoording van die beslissing naar het fundamenteel verschil dat er bestaat tussen het openbaar ministerie en de andere partijen in het strafproces op het vlak van de na te streven belangen, het recht op een eerlijk proces en het beginsel van de wapengelijkheid van de partijen die niet een zo verregaande draagwijdte hebben dat zij elk verschil in behandeling tussen het openbaar ministerie en de beklagde in de weg zouden staan, de devolutive werking van het hoger beroep en het feit dat het openbaar ministerie bij het appelgerecht zijn hoger beroep moet laten

¹³ Cass. 31 januari 2017, [P.16.1052.N](#), AC 2017, nr. 67.

betekenen bij gerechtsdeurwaardersexploot en niet door het afleggen van een verklaring ter griffie.

Cassatieberoep – Vernietiging van een verbeurdverklaring bij witwassen – Rechtsmacht van de rechter op verwijzing

Arrest van 6 november 2018 ([P.18.0551.N](#))

Het Hof vernietigde met zijn arrest P.16.0261.N van 28 februari 2017¹⁴ een op grond van een witwasmisdrijf uitgesproken bijzondere verbeurdverklaring omdat als voorwerp van dit misdrijf de door het misdrijf gegenereerde vermogensvoordelen werden verbeurdverklaard. Het cassatieberoep tegen de door de appelrechters op verwijzing uitgesproken verbeurdverklaring van ditmaal de door het witwasmisdrijf opgeleverde vermogensvoordelen biedt het Hof de gelegenheid om de regels betreffende de rechtsmacht van de rechter op verwijzing na een vernietiging van de verbeurdverklaring in herinnering te brengen.

Het Hof oordeelt dat de rechter op verwijzing slechts rechtsmacht heeft binnen de grenzen van de vernietiging en de verwijzing en dat de rechter op verwijzing, onder controle van het Hof, moet bepalen in hoeverre hij van de zaak kennis moet nemen en dus welke de vernietigde beslissingen zijn van de bestreden rechterlijke uitspraak die door hem opnieuw moeten worden beoordeeld. Het zijn immers slechts de vernietigde beslissingen van de bestreden rechterlijke uitspraak, met inbegrip van de onafscheidbare beslissingen en de gevolgbeslissingen, die de omvang van de vernietiging en de verwijzing bepalen en dus niet de onderliggende reden of redenen die aanleiding hebben gegeven tot cassatie. De vernietiging met verwijzing plaatst de partijen binnen de grenzen van de vernietiging en de verwijzing in de toestand waarin de partijen zich zouden hebben bevonden voor de rechter wiens beslissing is vernietigd. Dit houdt in dat wat dat punt betreft de partijen elke door hen gewenste vordering kunnen nemen en elk verweer kunnen laten gelden.

Uit die regels leidt het Hof in zijn arrest van 6 november 2018, dat eveneens wordt besproken in de categorie “Strafrecht – Misdrijven”, af dat indien het Hof een op grond van een witwasmisdrijf bevolen bijzondere verbeurdverklaring heeft vernietigd omdat als voorwerp van dit misdrijf de door dit misdrijf gegenereerde vermogensvoordelen werden verbeurdverklaard, de rechter op verwijzing rechtsmacht heeft om de bijzondere verbeurdverklaring te bevelen van hetzij het voorwerp van dit witwasmisdrijf hetzij de vermogensvoordelen die uit dit witwasmisdrijf voortkomen hetzij eventueel beiden, voor zover aan de wettelijke voorwaarden voor die bijzondere verbeurdverklaringen is voldaan.

Hoger beroep – Eenparigheidsvereiste bij strafverzwaring – Beoordelingscriteria voor strafverzwaring – Taak van de appelrechter op verwijzing

Arrest van 6 november 2018 ([P.18.0551.N](#))

Met dit arrest, dat eveneens wordt besproken in de categorie “Strafrecht – Misdrijven”, bevestigt het Hof zijn rechtspraak dat de beoordeling of er in hoger

¹⁴ Cass. 28 februari 2017, [P.16.0261.N](#), AC 2017, nr. 139.

beroep een strafverzwaring is in de zin van artikel 21 *bis* Wetboek van Strafvordering moet gebeuren door de door de eerste rechter opgelegde bestraffing te vergelijken met die opgelegd door het appelgerecht, desgevallend na verwijzing. Die vergelijking gebeurt op basis van het geheel van de telkens uitgesproken straffen, met dien verstande dat indien de eerste rechter en de appelrechters zowel een hoofdgevangenisstraf, een geldboete en verbeurdverklaringen hebben opgelegd, voor het bepalen van de zwaarte van de bestraffing enkel de hoofdgevangenisstraffen in aanmerking worden genomen en de maat van de overige straffen zonder belang is.

Het Hof verduidelijkt met dit arrest dat die regel ook geldt indien de door de appelrechters opgelegde bestraffing deels werd vernietigd, met name wat betreft de bijkomende straf van de verbeurdverklaring en de appelrechters op verwijzing opnieuw hebben beslist tot verbeurdverklaring. Daaruit wordt afgeleid dat indien de appelrechters eenstemmig een zwaardere hoofdgevangenisstraf hebben opgelegd in vergelijking met de door de eerste rechter opgelegde hoofdgevangenisstraf, de appelrechters op verwijzing die enkel te oordelen hebben over de bijkomende straffen van de verbeurdverklaring, indien zij een zwaardere verbeurdverklaring uitspreken in vergelijking met de door de eerste rechter uitgesproken verbeurdverklaring, niet moeten vaststellen dat die beslissing eenstemmig is.

Heropening van de rechtspleging – Ontvankelijkheid van het cassatieberoep – Ondertekend door een advocaat die houder is van het getuigschrift bedoeld in artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering – Recht op toegang tot een rechtbank – Scheiding der machten

Arrest van 7 november 2018 ([P.18.0949.F](#) – [P.18.0950.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Bij het Hof werd door twee veroordeelden, met toepassing van artikel 442 *bis* Wetboek van Strafvordering, een verzoek tot heropening van de rechtspleging aanhangig gemaakt met betrekking tot het arrest van het Hof van 1 juni 2016¹⁵. Die beslissing verklaart de cassatieberoepen onontvankelijk, op grond dat uit de binnen de termijn van twee maanden, zoals bepaald in artikel 429, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, neergelegde stukken niet blijkt dat de advocaat die de cassatieberoepen heeft ingediend houder is van het getuigschrift bedoeld in artikel 425, § 1, tweede lid, van dat wetboek.

De verzoekers hebben hun aanvraag gegrond op een door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met toepassing van artikel 37, § 1, c, EVRM gewezen beslissing. Voor het Europees Hof voerden de verzoekers schending aan van artikel 6.1 EVRM. Zij betoogden dat de beslissing van onontvankelijkheid van hun cassatieberoepen, louter op grond dat de advocaat die de cassatieberoepen heeft ondertekend niet had vermeld houder te zijn van het vereiste getuigschrift van opleiding in cassatieprocedures, van een overdreven formalisme getuigde en hen hun recht op toegang tot de rechter ontzegde. Het Europees Hof heeft in die beslissing akte genomen van de eenzijdige verklaring van de Belgische regering volgens welke de vereiste van die vermelding in de geschriften van de rechtspleging het recht op

¹⁵ Cass. 1 juni 2016, [P.16.0252.F](#), AC 2016, nr. 366.

toegang tot de rechter, zoals bepaald in artikel 6 EVRM, niet respecteert. Dientengevolge heeft het Europees Hof beslist om de zaak van de rol te schrappen.

Het Hof oordeelt dat het beginsel van de scheiding der machten inhoudt dat de rechterlijke macht niet gebonden is door de uitlegging die de administratie aan het EVRM geeft, evenmin als door de bewering van deze laatste dat een rechter dat Verdrag zou hebben geschonden. Het stelt ook vast dat de schrappingsbeslissing van het Europees Hof geen gezag van uitlegging heeft, aangezien dit Hof niet beslist dat artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering het recht op toegang tot de rechter miskent en niet verbiedt te eisen dat het bewijs van het in dat artikel bedoelde getuigschrift wordt geleverd door daarvan melding te maken in de geschriften van de rechtspleging.

Het Hof herinnert eraan dat het recht op toegang tot de rechter niet absoluut is en het voorwerp kan uitmaken van beperkingen, op voorwaarde dat die beperkingen de toegang tot de rechter niet dermate inperken dat de essentie van het rechtsmiddel erdoor wordt aangetast, die beperkingen een rechtmatig doel nastreven en een redelijke verhouding van proportionaliteit eerbiedigen tussen de aangewende middelen en het nagestreefde doel.

Het Hof, dat die drie criteria toepast op de regeling bepaald in artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, stelt vast dat die daaraan voldoet:

- de hoedanigheid van advocaat-houder van het getuigschrift wordt bewezen door de loutere vermelding van die hoedanigheid in de geschriften waarop het Hof vermag acht te slaan, met andere woorden de stukken die bij de rechtspleging worden gevoegd binnen de twee maanden die volgen op de verklaring van cassatieberoep. Bijgevolg kan dergelijk bewijsmiddel niet worden beschouwd als afbreuk doende aan het recht om cassatieberoep in te stellen;

- dit minimaal vormvereiste heeft een rechtmatig doel, namelijk te vermijden dat het Hof wordt overstelpt door onontvankelijke of kennelijk ongegronde cassatieberoepen alsook om het Hof de feitelijke opzoekingen te besparen die het zouden afleiden van de berechting van de regelmatig aangebrachte zaken;

- aangezien het getuigschrift van opleiding een voorwaarde is voor de ontvankelijkheid van het cassatieberoep, is het niet onevenredig om het Hof, op vereenvoudigde wijze, toe te staan de eerbieding van dat vormvereiste na te gaan; wat dat betreft merkt het Hof op dat door te oordelen dat het bewijs van de hoedanigheid van advocaat-houder van het getuigschrift wordt geleverd door de loutere verklaring van de indiener van het cassatieberoep, het Hof laatstgenoemde een geloofwaardigheid toekent die nergens anders bestaat; bovendien wordt de identiteit van de advocaten-houder van het getuigschrift en de data van hun getuigschriften slechts aangetoond met lijsten die elk authentiek of officieel karakter missen, waardoor de betrouwbaarheid ervan niet kan worden gewaarborgd.

Het Hof oordeelt bijgevolg dat niet wordt aangetoond dat het arrest van het Hof van 1 juni 2016 ten gronde in strijd zou zijn met het EVRM en evenmin dat dit arrest door een zware vergissing of ernstige tekortkoming zou zijn aangetast. Aangezien niet is voldaan aan een van de voorwaarden voor de toepassing van artikel 442*quinquies*,

eerste lid, Wetboek van Strafvordering, beslist het Hof dat er geen grond bestaat om de heropening van de rechtspleging te bevelen.

Cassatieberoep – Ontvankelijkheid – Beslissing tot uithandengeving – Prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof

Arrest van 18 december 2018 ([P.18.0972.N](#))

Het bestreden arrest beslist om de beklaagde, die minderjarig was op het ogenblik van de feiten, uit handen te geven. Tegen deze beslissing tekent de, ondertussen meerderjarig geworden, eiser cassatieberoep aan. Vóór de inwerkingtreding van de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, kon onmiddellijk cassatieberoep worden aangetekend tegen een beslissing tot uithandengeving en verwijzing in de zin van artikel 57bis Jeugdbeschermingswet. Thans is, conform artikel 420, eerste lid, Wetboek van strafvordering, cassatieberoep tegen een dergelijke beslissing enkel mogelijk samen met de eindbeslissing.

In het arrest van 31 oktober 2018¹⁶ ziet de Franstalige strafkamer van het Hof hierin een mogelijke discriminatie en beslist het Grondwettelijk Hof de vraag voor te leggen of de afschaffing van het onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen *ex 57bis* Jeugdbeschermingswet de artikelen 10 en 11 Grondwet schendt in zoverre dit de minderjarige de mogelijkheid ontnemt om onmiddellijk cassatieberoep in te stellen tegen een beslissing tot uithandengeving, terwijl deze mogelijkheid wel bestaat voor een beklaagde of in verdenking gestelde tegen een in laatste aanleg gewezen niet-definitieve beslissing over de bevoegdheid.

In het arrest van 18 december 2018 ontwaart ook de Nederlandse strafkamer van het Hof in deze afschaffing een mogelijke discriminatie vermits hierdoor een beslissing van de jeugdrechter tot verwijzing in wezen wordt gelijkgesteld met een beslissing tot verwijzing van het onderzoeksgerecht naar het vonnisgerecht, waartegen evenmin onmiddellijk cassatieberoep kan worden ingesteld, hoewel de gevolgen van het ontbreken van een onmiddellijk cassatieberoep in beide situaties wezenlijk verschillend is. Zo kan de hoedanigheid van de minderjarige in de loop van de strafprocedure wijzigen en kan de jeugdrechter, in geval van cassatie van de verwijzingsbeslissing, een ondertussen meerderjarig geworden beklaagde voor de bewezen verklaarde feiten nog enkel een beperkt aantal beschermingsmaatregelen opleggen. Bovendien beïnvloedt het ogenblik waarop de verwijzingsbeslissing definitief wordt de kwalificatie van nieuwe feiten die de minderjarige pleegt vermits deze, zodra deze beslissing definitief is, voor alle feiten gepleegd na de dagvaarding tot uithandengeving als een volwassene wordt berecht.

Het Hof beslist het Grondwettelijk Hof ook over deze mogelijke schending van de artikelen 10 en 11 Grondwet te ondervragen.

¹⁶ Cass. 31 oktober 2018, [P.18.0897.F](#).

Andere uitspraken in strafprocedure

Jeugdbescherming – Niet-begeleide minderjarige vreemdeling – Uithandengeving – Vonnis van de bijzondere kamer binnen de jeugdrechtbank – Rechtsmiddelen – Vertegenwoordigingsbevoegdheid van de voogd

Arrest van 10 oktober 2018 ([P.18.0660.F](#))

Een niet-begeleide minderjarige vreemdelinge in de zin van hoofdstuk VI, titel XIII programmawet (I) van 24 december 2002 (Voogdijwet) was, met toepassing van artikel 57bis Jeugdbeschermingswet, het voorwerp van een beslissing tot uithandengeving met het oog op vervolging voor een bijzondere kamer binnen de jeugdrechtbank die het gemeen strafrecht en de gemeenrechtelijke strafprocedure toepast. Bij een ten aanzien van de minderjarige op tegenspraak gewezen vonnis heeft de bijzondere kamer haar tot een straf veroordeeld. De minderjarige heeft, buiten de termijn van dertig dagen te rekenen van de uitspraak, tegen dat vonnis hoger beroep ingesteld. Vervolgens heeft de met toepassing van de Voogdijwet aangewezen voogd eveneens hoger beroep ingesteld namens zijn pupil.

Het hof van beroep heeft het hoger beroep van de minderjarige niet-ontvankelijk verklaard op grond dat, krachtens de Voogdijwet, de voogd als enige bevoegd is om de niet-begeleide minderjarige vreemdeling te vertegenwoordigen voor het instellen van rechtsmiddelen. Het hoger beroep van de voogd namens de minderjarige werd daarentegen ontvankelijk verklaard. De appelrechters hebben geoordeeld dat bij ontstentenis van kennisgeving van het vonnis aan de voogd, de termijn om hoger beroep in te stellen niet was ingegaan. Het hof van beroep, dat met een afzonderlijk arrest uitspraak doet over de gegrondheid van dat hoger beroep, heeft het vonnis van de bijzondere kamer binnen de jeugdrechtbank hervormd en heeft de saisine van dat rechtscollege, alsook de bij hem aangebrachte rechtspleging onregelmatig verklaard omdat de voogd niet voor de onderzoeksrechter, de raadkamer en de bijzondere kamer werd opgeroepen, hij de minderjarige niet heeft vertegenwoordigd bij de ondervraging door de onderzoeksrechter en op de rechtszittingen, alsook omdat van het bevel tot aanhouding en van de beslissingen van de raadkamer en de bijzondere kamer geen kennis werd gegeven aan de voogd.

De procureur-generaal bij het hof van beroep heeft cassatieberoep ingesteld tegen beide voornoemde arresten.

Het Hof oordeelt dat de voogdijregeling voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen werd ingesteld teneinde te verhelpen aan het probleem van een gebrek aan wettelijke vertegenwoordiging van minderjarigen die in België aankomen zonder begeleid te zijn door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent en dat uit de tekst of de wetsgeschiedenis van de Voogdijwet niet blijkt dat de wetgever de bedoeling heeft gehad om de niet-begeleide minderjarige vreemdeling de bekwaamheid te ontzeggen om persoonlijk of door middel van zijn advocaat de rechts- of procedurehandelingen te stellen die minderjarigen zelf stellen, zonder tussenkomst van hun wettelijke vertegenwoordiger. Aangezien de niet-begeleide minderjarige vreemdeling die het voorwerp is geweest van een beslissing tot uithandengeving, persoonlijk en in voorkomend geval via zijn advocaat de bij wet bepaalde rechtsmiddelen instelt tegen de opeenvolgende beslissingen van de

onderzoeksgerechten en de bijzondere kamers van de jeugdgerechten betreffende de strafvordering, bevindt de niet-begeleide minderjarige vreemdeling zich, wat die beslissingen betreft, niet in de toestand waaraan de Voogdijwet heeft willen verhelpen. Bijgevolg beslist het Hof dat de Voogdijwet niet aldus kan worden uitgelegd dat ze tot gevolg heeft dat de niet-begeleide minderjarige die het voorwerp is geweest van een beslissing tot uithandengeving, het recht wordt ontzegd om persoonlijk dan wel door tussenkomst van zijn advocaat de bij wet bepaalde rechtsmiddelen in te stellen tegen de beslissingen van de onderzoeksgerechten en van de bijzondere kamer van de jeugdgerechten betreffende de strafvordering, dat ze de uitoefening van dat recht toekent aan de voogd die optreedt in de hoedanigheid van vertegenwoordiger van de niet-begeleide minderjarige en dat ze de beroepstermijn doet ingaan vanaf de kennisgeving van die beslissingen aan de voogd.

Het Hof oordeelt ook dat, indien de Voogdijwet een dergelijke uitwerking zou hebben, die wet in strijd zou zijn met artikel 6.3.c, EVRM alsook met de artikelen 14.3.d, en 14.5 IVBPR en, in zoverre, niet kan worden toegepast. Het Hof vernietigt bijgevolg beide bestreden arresten.

Jeugdbescherming – Uithandengeving – Ontvankelijkheid van het cassatieberoep – Prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof

Arrest van 18 december 2018 ([P.18.0972.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Rechtsmiddelen”.

Straf en strafuitvoering

Uitstel van tenuitvoerlegging – Herroeping – Verruiming van de voorwaarden tot herroeping – Werking in de tijd

Arrest van 27 februari 2018 ([P.17.0509.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht A. Winants

Bij vonnis van de politierechtbank van 28 januari 2015 werd een beklagde veroordeeld voor op 4 maart 2014 begane inbreuken op de Wegverkeerswet en het Wegverkeersreglement tot een geldboete en een rijverbod, deels met uitstel van tenuitvoerlegging gedurende een periode van drie jaar. Bij vonnis van 2 december 2015 veroordeelde de correctionele rechtbank de beklagde wegens nieuwe verkeersinbreuken gepleegd binnen deze proeftijd. De rechtbank verklaarde de vordering tot herroeping van het uitstel van tenuitvoerlegging bij toepassing van artikel 14, § 1ter, Probatiwet gegrond en herriep het uitstel.

Vóór 1 januari 2015 was een herroeping van een uitstel van tenuitvoerlegging wegens straffen opgelegd op grond van een overtreding van de Wegverkeerswet of de uitvoeringsbesluiten ervan slechts mogelijk op grond van artikel 14, § 1, Probatiwet (herroeping van rechtswege ingeval gedurende de proeftijd een nieuw misdrijf werd gepleegd dat een veroordeling tot een criminele straf of hoofdgevangenisstraf van meer dan zes maanden of tot een gelijkaardige straf overeenkomstig artikel 99bis Strafwetboek zonder uitstel ten gevolge heeft gehad) en artikel 14, § 1bis, Probatiwet (facultatieve herroeping op vordering van het openbaar ministerie indien gedurende

de proeftijd een nieuw misdrijf werd gepleegd dat een veroordeling tot een effectieve hoofdgevangenis van ten minste één maand en ten hoogste zes maanden of tot een gelijkwaardige straf overeenkomstig artikel 99*bis* Strafwetboek ten gevolge heeft gehad).

Artikel 29, 1°, van de wet van 9 maart 2014 voerde artikel 14, § 1*ter*, Probaticwet in. Overeenkomstig deze bepaling kunnen het gewoon uitstel en het probatie-uitstel ook worden herroepen indien diegene voor wie de maatregel is genomen wegens een overtreding van de Wegverkeerswet of van haar uitvoeringsbesluiten, gedurende de proeftijd een nieuw misdrijf heeft gepleegd dat veroordeling krachtens de Wegverkeerswet tot gevolg heeft gehad. Deze nieuwe regeling, die in werking getreden is op 1 januari 2015, maakt voor met uitstel van tenuitvoerlegging uitgesproken straffen voor overtredingen van de Wegverkeerswet en de uitvoeringsbesluiten ervan een herroeping mogelijk buiten de in artikel 14, § 1, en 14, §1*bis*, Probaticwet bepaalde voorwaarden.

Voor het Hof voerde de beklaagde aan dat artikel 14, § 1*ter*, Probaticwet niet kan worden toegepast voor feiten gepleegd vóór de inwerkingtreding ervan, zodat de correctionele rechtbank het uitstel ten onrechte herriep.

Het Hof oordeelt dat het verbod voor de rechter om een wet die een zwaardere straf bepaalt toe te passen op feiten gepleegd vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet, niet alleen geldt voor wetten die in strafsancities voorzien, maar ook voor wetten die reeds door de rechter opgelegde strafsancities herdefiniëren of wijzigen. Hoewel het toestaan van een proeftijd aan een veroordeelde door de tenuitvoerlegging van de straffen uit te stellen een strafuitvoeringsmodaliteit is die integraal deel uitmaakt van de straf, houdt de herroeping van het uitstel van tenuitvoerlegging na een veroordeling ingevolge het plegen van nieuwe strafbare feiten tijdens de proeftijd geen herdefiniëring of wijziging van de door de rechter met de eerste veroordeling opgelegde straf in, voor zover die herroeping wordt beoordeeld volgens bepalingen die van toepassing zijn op het tijdstip van de veroordeling die uitstel van tenuitvoerlegging toekent. De straf zelf blijft immers ongewijzigd. Het is enkel de tenuitvoerlegging van de straf die effectief wordt ingevolge het plegen van nieuwe feiten door de veroordeelde tijdens de proeftijd. Hij weet ingevolge die veroordeling dat indien hij tijdens de proeftijd nieuwe feiten pleegt die tot een nieuwe veroordeling aanleiding kunnen geven, het openbaar ministerie kan dagvaarden tot herroeping van het uitstel van tenuitvoerlegging en dat de rechter het uitstel kan herroepen. De rechter kan bijgevolg de bepalingen toepassen die de herroeping regelen op het ogenblik van de veroordeling die uitstel van tenuitvoerlegging toekent, ook als die bepalingen de voorwaarden verruimen waaronder het uitstel van tenuitvoerlegging van de straf kan worden herroepen in vergelijking met de herroepingsregeling die van toepassing was op het ogenblik van de feiten waarvoor de straf werd uitgesproken.

Door de vordering tot herroeping van het uitstel van tenuitvoerlegging te beoordelen op grond van artikel 14, §1*ter*, Probaticwet, verantwoordt de correctionele rechtbank volgens het Hof haar beslissing naar recht. Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie verwerpt het Hof het cassatieberoep.

Administratieve sanctie – Toezicht met volle rechtsmacht – Omvang

Arrest van 21 maart 2018 (P.17.0499.F)

Op 5 juli 2016 heeft de afdeling politie en toezicht van de Waalse overheidsdienst een proces-verbaal opgemaakt tegen een landbouwexploitant van fokdieren omdat hij niet over het conformiteitsattest beschikte voor de opslagaccommodatie voor dierlijke mest, zoals vereist bij artikel R.198, § 1, Waterwetboek, en omdat hij vóór 1 januari 2016 geen aanvraag voor dat attest had ingediend, zoals in het tweede lid van dat artikel is bepaald.

Ingevolge dat proces-verbaal heeft de gewestelijke sanctionerend ambtenaar hem op 19 september 2016 een administratieve geldboete van 2.000 euro opgelegd, met drie jaar uitstel voor drie vierde van het bedrag.

De politierechtbank, waar het beroep van de veehouder aanhangig is gemaakt op grond van artikel D.164 decreet Waals Gewest van 27 mei 2004 betreffende Boek I Milieuwetboek, heeft de beslissing nietig verklaard waarbij hem een geldboete werd opgelegd, door te oordelen dat hij weliswaar artikel R.198, §§ 1 en 2, Waterwetboek had overtreden op het tijdstip waarop het proces-verbaal van vaststelling werd opgemaakt maar dat de wederrechtelijke toestand die een administratieve sanctie had kunnen verantwoorden sinds 30 november 2016 is verdwenen, datum waarop hij officieel een conformiteitsaanvraag heeft ingediend, alsook dat er kennelijk geen redelijke verhouding bestaat tussen, eensdeels, het beginsel van de administratieve sanctie en het bedrag daarvan en, anderdeels, het door de wetgeving en de toepasselijke reglementering beoogde doel.

De sanctionerend ambtenaar heeft deze nietigverklaring, uitgesproken ondanks de vaststelling van het misdrijf, beschouwd als een aanmatiging van zijn bevoegdheid aangezien hij de enige is die over de opportuniteit van de vervolging beslist, en heeft cassatieberoep ingesteld.

Het Hof onderzoekt het middel en lijnt de omvang af van het toezicht met volle rechtsmacht van de rechter bij wie het beroep bedoeld in artikel D.164 Milieuwetboek aanhangig is gemaakt met betrekking tot de geldboete die door de administratieve overheid is opgelegd.

Eensdeels zegt het Hof voor recht dat dit toezicht inhoudt dat de rechter nagaat of de voor hem betwiste geldboete in feite en in rechte verantwoord is en of die geldboete in overeenstemming is met alle aan de administratie opgelegde wettelijke bepalingen en algemene beginselen, waaronder het evenredigheidsbeginsel. Zodoende kan de rechtbank, uitspraak doende over de redenen van het door de overtreder bij haar aanhangig gemaakte beroep, de administratieve geldboete nietig verklaren als de sanctionerend ambtenaar de in de artikelen D.161 tot D.163 van het decreet bepaalde procedure niet heeft nageleefd of wanneer de gegevens van het dossier onvoldoende aantonen dat de persoon aan wie een geldboete werd opgelegd, de feiten heeft gepleegd zoals omschreven in de decreets- of reglementsbevestiging waarbij die feiten strafbaar zijn gesteld. Binnen de door artikel D.160, § 2, en D.164, vijfde lid, van het decreet aan de sanctionerend ambtenaar gestelde grenzen kan de rechtbank het bedrag van de administratieve geldboete verminderen als dat bedrag niet in verhouding staat tot de overtreding of, wanneer de omstandigheden dit rechtvaardigen, uitstel van de

uitvoering toestaan dan wel die maatregel verlengen. In geval van verzachtende omstandigheden kan de rechtbank de administratieve geldboete tot onder het wettelijk minimum verminderen.

Anderdeels zegt het Hof voor recht dat het toezicht met volle rechtsmacht het aan de rechter bij wie het beroep van de overtreder aanhangig is gemaakt, niet toestaat om de opportuniteit tot het opleggen van een geldboete voor de bij hem bewezen gebleven feiten in vraag te stellen. De rechtbank mag zich immers niet in de plaats stellen van de sanctionerend ambtenaar om de opportuniteit te beoordelen om de overtreder al dan niet de in artikel D.160, § 2, van het decreet bepaalde administratieve geldboete op te leggen.

Het Hof besluit daaruit dat de politierechtbank te dezen niet bevoegd was om de administratieve sanctie nietig te verklaren en, zich stellend in de plaats van de administratieve overheid, te oordelen dat het ongepast was om de overtreder op 19 december 2016 nog een geldboete op te leggen ter bestraffing van overtredingen waaraan hij vóór die datum een einde had gesteld.

Elektronisch toezicht – Berekening van de toelaatbaarheidsdrempel – Wanbedrijf of gecorrectionaliseerde misdaad die vóór de correctionalisering ervan strafbaar was met vijf tot tien jaar opsluiting – Herhaling – Gevolg

Arrest van 28 maart 2018 ([P.17.0545.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Op 23 december 2014 veroordeelde de correctionele rechtbank een beklaagde bij verstek tot tien jaar gevangenisstraf wegens de gecorrectionaliseerde misdaad van poging tot doodslag die gepleegd werd in staat van wettelijke herhaling. Op 3 oktober 2016 veroordeelde de correctionele rechtbank hem op verzet tot twee jaar gevangenisstraf wegens dezelfde feiten die geherkwalificeerd werden in opzettelijke slagen en verwondingen met arbeidsongeschiktheid tot gevolg, gepleegd in staat van wettelijke herhaling.

Op 21 februari 2017 diende de veroordeelde een verzoek om elektronisch toezicht in en betoogde dat hij in aanmerking kwam voor voorwaardelijke invrijheidstelling nadat hij één derde van zijn straf had uitgezeten, en niet twee derde zoals artikel 25, § 2, b, Wet Strafvueroering bepaalt. De strafuitvoeringsrechtbank oordeelde daarentegen dat de staat van herhaling die was vastgesteld in het vonnis van 3 oktober 2016, in aanmerking moest worden genomen voor de berekening van de datum waarop de betrokkene in aanmerking zou komen voor voorwaardelijke invrijheidstelling, en dat de veroordeelde in aanmerking kwam voor voorwaardelijke invrijheidstelling op 25 oktober 2018 en voor elektronisch toezicht op 28 april 2018. Bijgevolg verklaarde die rechtbank het verzoek om elektronisch toezicht niet-ontvankelijk omdat het voorbarig was.

In zijn arrest van 31 maart 2017 heeft het Hof, op cassatieberoep van de veroordeelde, een prejudiciële vraag gesteld aan het Grondwettelijk Hof. In arrest nr. 15/2018 van 7 februari 2018 heeft dat hof geantwoord dat artikel 25, § 2, b), van de wet van 17 mei 2006, in de versie ervan die van toepassing is voor de verwijzende rechter, in samenhang gelezen met de artikelen 25, 56, tweede en derde lid, en 80 van het Strafwetboek en met artikel 2 van de wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende

omstandigheden, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, in zoverre het tot gevolg heeft dat een persoon die, in staat van wettelijke herhaling, door een correctioneel rechtscollege wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf wegens een wanbedrijf of een gecorrectionaliseerde misdaad die oorspronkelijk, vóór de correctionalisering ervan, strafbaar was met de straf van opsluiting van vijf tot tien jaar, in aanmerking komt voor de voorwaardelijke invrijheidstelling na twee derde van zijn straf te hebben ondergaan, terwijl een persoon die, in staat van wettelijke herhaling, door een correctioneel rechtscollege wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf wegens een gecorrectionaliseerde misdaad die oorspronkelijk, vóór de correctionalisering ervan, strafbaar was met een andere straf van opsluiting, in aanmerking komt voor de voorwaardelijke invrijheidstelling na een derde ervan te hebben ondergaan.

Het Hof leidt daaruit af dat de strafuitvoeringsrechtbank die in deze zaak oordeelde dat het verzoek om elektronisch toezicht van de veroordeelde voorbarig was, zijn beslissing niet naar recht heeft verantwoord.

Veroordeling met uitstel en opschorting van de veroordeling – Volgen van een bepaalde opleiding – Voorwaarden

Arrest van 22 mei 2018 ([P.18.0198.N](#))

Het bestreden vonnis veroordeelde de bestuurder van een voertuig tot een geldboete met gedeeltelijk uitstel van tenuitvoerlegging en bovendien tot een rijverbod met gedeeltelijk probatie-uitstel. Aan dat probatie-uitstel werd als bijzondere voorwaarde het volgen van een sensibiliseringscursus “Rijden Onder Invloed van Alcohol” bij het VIAS Institute of een gelijkwaardige cursus opgelegd.

Dat vonnis wordt vernietigd. Het volgen van een dergelijke cursus is immers een opleiding in de zin van artikel 1, § 3, eerste lid, Probatiwet. Krachtens die bepaling kan opleiding als bijzondere voorwaarde enkel worden gelast voor de hoofdstraf, dit is gevangenisstraf of geldboete, eventueel samen met een bijkomende straf zoals een rijverbod, voor zover de hoofdstraf volledig met uitstel wordt verleend, onverminderd de toepassing van artikel 1, § 3, tweede lid, Probatiwet. Aldus belet de wet dat opleiding enkel wordt opgelegd voor een bijkomende straf.

Non bis in idem-beginsel – Werkloosheid

Arrest van 18 september 2018 ([P.17.0544.N](#))

De zaak betreft de vraag of de door de strafrechter opgelegde sanctie een “nieuwe” sanctie is die bovenop een eerdere, door de directeur van een werkloosheidsbureau opgelegde administratieve sanctie kan komen. Hierbij wordt de rechtspraak die focust op het element “bis” van het *non bis in idem*-beginsel verder verduidelijkt.

De appelrechters oordeelden dat de uitsluiting van het recht op werkloosheidsuitkeringen opgelegd door de directeur van een werkloosheidsbureau, niet kan gelden als een strafsancie omdat zij geen repressief karakter heeft en niet in verhouding staat tot de inbreuk omdat het geen straf betreft die de beklagde daadwerkelijk heeft ondergaan. Immers, in de periode dat de betrokkene was uitgesloten van het recht op werkloosheidsuitkeringen werkte zij en was zij niet

zonder loon, zodat de sanctie geen daadwerkelijke en concrete gevolgen had of kon hebben.

Op het cassatieberoep van de beklagde verbreekt het Hof dit arrest.

Het Hof oordeelt dat de sanctie van de uitsluiting als bedoeld door artikel 153, eerste lid, 2°, Werkloosheidsbesluit de handhaving beoogt van een norm met een algemene draagwijdte en dus de bescherming van het algemeen belang zoals dat traditioneel wordt beschermd door het strafrecht. De sanctie is repressief en preventief van aard. Ze beoogt geen herstel van de geleden schade, maar het bestraffen van de overtreder en het vermijden dat hij zich in de toekomst nog aan dergelijke feiten schuldig maakt. Bovendien kan ze voor de overtreder aanzienlijke pecuniaire gevolgen hebben. Aldus beantwoordt de procedure die leidt tot deze sanctie aan een strafvervolgning in de zin van artikel 16.1 EVRM, artikel 14.7 IVBPR en artikel 4.1 Zevende Aanvullend Protocol EVRM. De omstandigheid dat een sanctie door feitelijke omstandigheden geen daadwerkelijke en concrete gevolgen heeft voor de overtreder, is bij die beoordeling niet relevant.

Bescherming van de maatschappij – Internering – Voorwaarden

Arrest van 10 oktober 2018 ([P.18.0724.F](#))

Een inverdenkinggestelde werd op het ogenblik van de regeling van de rechtspleging door de raadkamer geïnterneerd. Op het hoger beroep van die inverdenkinggestelde heeft de kamer van inbeschuldigingstelling, bij arrest van 20 juni 2018, die veiligheidsmaatregel bevestigd.

De inverdenkinggestelde heeft tegen die beslissing cassatieberoep ingesteld, waarbij hij aanvoert dat het hof van beroep, met miskenning van het algemeen rechtsbeginsel van de strikte interpretatie van de strafwet, artikel 9 van de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering, zoals gewijzigd bij artikel 150 van de wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie, in de ruime zin heeft geïnterpreteerd door te oordelen dat de feiten van de telastleggingen de fysieke of psychische integriteit van derden aantastten dan wel bedreigden.

De inverdenkinggestelde werd vervolgd wegens, enerzijds, het bewust mondeling verspreiden van valse informatie, met name op YouTube, omtrent het bestaan van gevaar voor een aanslag tegen personen of eigendommen, een telastlegging waarop een criminele straf is gesteld, en, anderzijds, het onrechtmatig gebruiken van een elektronisch communicatienetwerk of een elektronische communicatiedienst teneinde zijn correspondent lastig te vallen of schade te berokkenen.

Het Hof stelt vast dat de rechter, krachtens artikel 9, tweede lid, wet betreffende de internering, op gemotiveerde wijze oordeelt of het feit de fysieke of psychische integriteit van derden heeft aangetast dan wel bedreigd. Met verwijzing naar de wetsgeschiedenis stelt het Hof vast dat die wet tot doel heeft het toepassingsgebied van de interneringsmaatregel te beperken tot die feiten alleen die de gevaarlijkheid van de pleger aantonen, ook al heeft die de fysieke of psychische integriteit van derden niet daadwerkelijk aangetast.

De wetgever heeft de rechter daarbij de mogelijkheid willen laten om geval per geval, maar met een gemotiveerde beslissing te bepalen of die aantasting of die bedreiging wel degelijk bestaat.

Het Hof oefent bijgevolg een marginale toetsing uit door te onderzoeken of de appelrechters uit hun vaststellingen al dan niet hebben kunnen afleiden dat dergelijke aantasting of bedreiging is aangetoond¹⁷.

De kamer van inbeschuldigingstelling heeft geoordeeld dat de talrijke berichten van de eiser op de sociale netwerken van aard waren de fysieke of psychische integriteit van derden aan te tasten dan wel te bedreigen, omdat zij in de waarachtigheid van de verspreide informatie hadden kunnen geloven dan wel hadden kunnen denken dat de inverdenkinggestelde zelf zich aan het opmaken was om aanslagen te plegen. De appelrechters hebben ook een bevestiging gezien van wat voorafgaat, in het groot aantal bezoekers dat deze berichten heeft gedownload.

Het Hof verwerpt het cassatieberoep door te benadrukken dat de appelrechters, met die overwegingen, naar recht hebben kunnen beslissen dat de feiten van de twee telastleggingen van aard waren de fysieke of psychische integriteit van derden aan te tasten dan wel te bedreigen.

Non bis in idem-beginsel – Administratieve sanctie en strafsanctie

Arrest van 27 november 2018 ([P.18.0007.N](#))

Een beklagde, rechtspersoon, aan wie van ambtswege door het Vast Bureau van het Vlaams Parlement een geldboete werd opgelegd, werd vervolgens voor dezelfde feiten strafrechtelijk vervolgd voor actieve omkoping, gepleegd met de bedoeling bepaalde werken te kunnen uitvoeren voor het Vlaams Parlement. Die beklagde voert schending aan van onder meer artikel 4 Zevende Aanvullend Protocol EVRM, alsmede miskening van het algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem*. Ze voert aan dat het arrest onwettig het *non bis in idem*-beginsel verwerpt door aan te nemen dat de betaling van de eiseres, met inbegrip van voormelde geldboete, niet kan worden gekwalificeerd als een straf.

In het arrest van 27 november 2018, dat eveneens wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering”, oordeelt het Hof dat er sprake is van een strafvervolgung als bedoeld in artikel 6.1 EVRM en artikel 4.1 Zevende Aanvullend Protocol EVRM wanneer deze vervolgung beantwoordt aan een strafrechtelijke kwalificatie volgens het interne recht, de inbreuk volgens haar aard geldt voor alle burgers of de sanctie op de inbreuk volgens haar aard en haar ernst een repressief of preventief oogmerk heeft.

Het Hof besluit dat de beslissing van het bestreden arrest, dat de voormelde betaling met inbegrip van de geldboete niet is te kwalificeren als een straf maar als een maatregel van burgerlijke aard, zodat het *non bis in idem*-beginsel niet kan worden miskend, naar recht is verantwoord met de redenen waarop het arrest die beslissing steunt.

¹⁷ Zie Cass. 25 september 2018, [P.18.0343.N](#).

Sociaal recht

Arbeidsrecht

Ondernemingsraad en veiligheidscomité – Beschermde werknemers – Ontslag om economische of technische redenen – Erkenning door het paritair comité – Rechterlijke controle

Arrest van 12 maart 2018 ([S.15.0060.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Vanderlinden

Een lijnvaartrederij kwam wegens de door de economische crisis veroorzaakte terugval van transportactiviteiten in moeilijk vaarwater terecht. Naast andere maatregelen werd beslist tot ontslag van een aantal werknemers, waaronder beschermde werknemers. Het paritair comité erkende unaniem het bestaan van economische en technische redenen. De rederij ging over tot ontslag, met betaling van een opzeggingsvergoeding conform de afspraken van het sociaal plan. Een ontslagen beschermde werkneemster betwistte het bestaan van de technische en economische redenen. Zij vorderde een beschermingsvergoeding voor de arbeidsrechtbank. De arbeidsrechtbank verklaarde de vordering ongegrond.

Op het hoger beroep van de werkneemster oordeelden de appelrechters dat de vordering in eerste aanleg terecht werd afgewezen. Zij grondden hun beslissing op het motief dat het arbeidshof dat gevat wordt om kennis te nemen van een vordering tot betaling van een beschermingsvergoeding aan een beschermde werknemer, de beslissing van het paritair comité met volheid van rechtsmacht kan toetsen, zodat de ingeroepen economische of technische reden niet beperkt dient te blijven tot de sluiting van (een afdeling van) de onderneming of het ontslag van een welbepaalde personeelsgroep. Zij stelden vast dat de werkneemster geen argumenten opwierp die doen twijfelen aan het bestaan van de redenen van economische aard die de rederij op omstandige wijze ter verantwoording van de noodzaak tot herstructurering inriep. Zij besloten dat de rederij het bestaan bewees van een economische reden voor het ontslag die van aard was om alle werknemers (inclusief de beschermden) te treffen en dat het ontslag regelmatig en rechtmatig werd doorgevoerd omwille van economische redenen, zodat de werkneemster niet gerechtigd was op enige beschermingsvergoeding.

Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie verwerpt het Hof het cassatieberoep van de werkneemster. Uit het arrest nr. 57/93 van 8 juli 1993 van het Grondwettelijk Hof volgt dat de werknemer of de werkgever de beslissing die het paritair comité in toepassing van artikel 3, § 1, van de Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden neemt over het bestaan van economische of technische redenen tot ontslag, aan de rechter moet kunnen voorleggen.

Wanneer het arbeidsgerecht, in het kader van een door de werknemer ingestelde vordering tot het verkrijgen van een beschermingsvergoeding wegens de onregelmatigheid van het ontslag om economische of technische redenen, de beslissing van het paritair orgaan tot erkenning van de economische of technische redenen moet beoordelen, oefent het een controle met volle rechtsmacht uit op het bestaan van deze redenen. Die controle impliceert geen beoordeling van de

opportuniteit van de door de werkgever voorgenomen maatregelen om aan de ingeroepen economische of technische redenen het hoofd te bieden.

De te beoordelen redenen dienen in die omstandigheid niet beperkt te blijven tot de gevallen van sluiting van de onderneming of een afdeling ervan of ontslag van een welbepaalde personeelsgroep.

Arbeidsovereenkomst – Bescherming van personeelsafgevaardigden tegen ontslag – Gerechtelijke ontbinding op vordering van de werknemer – Beschermingsvergoeding

Arrest van 8 oktober 2018 ([S.14.0044.N](#))

Een werknemer met een verantwoordelijke functie in de ICT-afdeling van een multinationale onderneming die zich erover had beklaagd dat hij na een reorganisatie was gedegradeerd tot helpdeskmedewerker, werd bij de sociale verkiezingen van 2012 verkozen als werknemersafgevaardigde in het Comité voor preventie en bescherming op het werk. Omdat niet werd ingegaan op zijn vraag om hem terug een gelijkwaardige functie te geven, vorderde hij de gerechtelijke ontbinding van de arbeidsovereenkomst, met veroordeling tot het betalen van de bijzondere beschermingsvergoedingen bedoeld in de artikelen 16 en 17 Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden.

Net als de eerste rechter oordeelde het arbeidshof dat de werkgever een ernstige contractuele wanprestatie had begaan door de functie van de werknemer uit te hollen en verklaarde het de arbeidsovereenkomst gerechtelijk ontbonden ten laste van de werkgever. Anders dan de eerste rechter oordeelde het arbeidshof dat de werknemer aanspraak kon maken op de bijzondere beschermingsvergoedingen bedoeld in de artikelen 16 en 17 Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden. Volgens het arbeidshof beantwoordt de gerechtelijke ontbinding van de arbeidsovereenkomst aan de omschrijving van artikel 2, § 1, tweede lid, 2°, van de voormelde wet.

Het Hof verwerpt vooreerst het middel van de werkgever dat de bepalingen van de Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden de gerechtelijke ontbinding van de arbeidsovereenkomst op vordering van de beschermde werknemer niet toelaten. Zoals ook blijkt uit de wetsgeschiedenis, volgt uit het geheel van de bepalingen van artikel 2, § 1, eerste en tweede lid, en § 6, dat de Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden wel de gerechtelijke ontbinding op verzoek van de werkgever uitsluit als wijze waarop de arbeidsovereenkomst van een personeelsafgevaardigde kan worden beëindigd, maar dat deze wet niet verhindert dat de gerechtelijke ontbinding van zijn arbeidsovereenkomst kan worden uitgesproken op verzoek van de personeelsafgevaardigde zelf.

Verder oordeelt het Hof dat artikel 2, § 1, tweede lid, 2°, Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden dat bepaalt dat elke beëindiging van de arbeidsovereenkomst door de werknemer wegens feiten die een reden uitmaken die ten laste van de werkgever kan gelegd worden, voor de toepassing van dit artikel als ontslag geldt, niet uitsluitend betrekking heeft op een door de werknemer in toepassing van artikel 35 Arbeidsovereenkomstenwet gegeven ontslag wegens feiten die een dringende reden uitmaken in hoofde van de werkgever. Die wetsbepaling ziet ook op de gerechtelijke ontbinding van de overeenkomst van een

personeelsafgevaardigde, uitgesproken op grond van een ernstige contractuele wanprestatie van de werkgever van die aard dat de personeelsafgevaardigde op grond van die feiten terecht de onregelmatige beëindiging van de arbeidsovereenkomst door de werkgever zoals bedoeld in artikel 2, § 1, eerste lid, 1°, Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden had kunnen vaststellen.

Het arbeidshof dat de gerechtelijke ontbinding van de arbeidsovereenkomst ten laste van de werkgever uitsprak op grond van een ernstige contractuele wanprestatie die kan omschreven worden als een belangrijke eenzijdige wijziging van een essentieel bestanddeel van de overeenkomst, kon aldus wettig oordelen dat de uitgesproken gerechtelijke ontbinding hier geldt als een ontslag zoals bedoeld in artikel 2, § 1, tweede lid, 2°, Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden en de werknemer kan dan ook aanspraak maken op de vergoeding waarvan sprake in artikel 16 van die wet.

Het Hof vernietigt wel de veroordeling van de werkgever tot betaling van de variabele vergoeding op grond van artikel 17 Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden aangezien het arbeidshof niet had vastgesteld dat de werknemer of de organisatie die zijn kandidatuur had voorgedragen, zijn re-integratie had aangevraagd en de werkgever deze aanvraag had geweigerd.

Arbeidsovereenkomst – Aanvullend pensioen – Groepsverzekering – Uittreding van de werknemer – Aanzuivering van de tekorten in de groepsverzekering – Verjaring van de vordering

Arrest van 8 oktober 2018 ([S.16.0032.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Vanderlinden

Een werknemster was sinds 1 januari 1994 aangesloten bij een groepsverzekering die haar werkgever had afgesloten bij een pensioeninstelling. In juni 2010 nam haar arbeidsovereenkomst een einde en trad zij toe tot het stelsel van het conventioneel brugpensioen. Zij liet de verworven reserves bij de pensioeninstelling.

In 2011 trok de CBFA (de huidige FSMA) de vergunning van die pensioeninstelling in, waardoor zij van rechtswege in vereffening werd gesteld. De vereffening was deficitair. Nadat zij hiervan was ingelicht door de vereffenaars en de CBFA, stelde de werknemster tegen haar voormalige werkgever in maart 2013 een vordering in strekkend tot aanzuivering van de tekorten in de groepsverzekering ten opzichte van de in artikel 24 Wet Aanvullende Pensioenen bepaalde garanties.

In zijn arrest van 6 maart 2017¹⁸ oordeelde het Hof reeds dat uit artikel 30 Wet Aanvullende Pensioenen volgt dat de werkgever bij uittreding van de werknemer verplicht is de tekorten van de verworven reserves aan te zuiveren, alsook de tekorten ten opzichte van de in artikel 24 bedoelde garanties, ongeacht de oorzaak van die tekorten.

In deze zaak stond niet ter discussie dat de werkgever verplicht is de tekorten in de groepsverzekering aan te zuiveren wanneer de pensioeninstelling in gebreke blijft, maar ging de betwisting over de verjaring van de daartoe strekkende vordering.

¹⁸ Cass. 6 maart 2017, [S.15.0107.N](#), met conclusie van advocaat-generaal H. Vanderlinden, Jaarverslag 2017, p. 108.

Thans bepaalt artikel 55 Wet Aanvullende Pensioenen, zoals vervangen bij artikel 2 wet 15 mei 2014, dat alle rechtsvorderingen tussen een werknemer of een aangeslotene, enerzijds, en een inrichter of een pensioeninstelling, anderzijds, die voortvloeien uit of verband houden met een aanvullend pensioen of het beheer ervan, verjaren door verloop van vijf jaar vanaf de dag volgend op die waarop de benadeelde werknemer of aangeslotene kennis heeft gekregen of redelijkerwijze kennis had moeten krijgen, hetzij van het voorval dat het vorderingsrecht doet ontstaan, hetzij van de schade en van de identiteit van de daarvoor aansprakelijke persoon. In deze zaak was die bepaling echter nog niet van toepassing, maar werd de verjaring van de tegen de werkgever ingestelde vordering nog beheerst door artikel 15 Arbeidsovereenkomstenwet.

Uit de artikelen 24, § 2, 30 en 32, § 1 en § 3, van de wet en de artikelen 2, § 3, en 3, § 3, van het uitvoeringsbesluit van 14 november 2003 leidt het Hof af dat de verplichting van de werkgever tot aanzuivering van de tekorten niet eindigt op het tijdstip van de uittreding van de werknemer, maar blijft voortduren tot het ogenblik dat de reserves worden overgedragen naar een andere pensioeninstelling of, bij ontstentenis van een dergelijke overdracht, tot de pensionering of de opheffing van de pensioentoezegging.

Uit artikel 15 Arbeidsovereenkomstenwet, *juncto* artikel 2257 Burgerlijk Wetboek, volgt dan ook dat de verjaring van de tegen een werkgever ingestelde vordering tot aanzuivering, gesteund op de artikelen 24 en 30 Wet Aanvullende Pensioenen, slechts begint te lopen vanaf de dag waarop de aanzuiveringsplicht van de werkgever een einde neemt, dit is vanaf de datum waarop de reserves worden overgedragen met toepassing van artikel 32, § 3, derde lid, van de laatst vermelde wet of, bij ontstentenis van een dergelijke overdracht, vanaf de dag van de pensionering of de opheffing van de pensioentoezegging.

Het Hof vernietigt bijgevolg het bestreden arrest van het arbeidshof te Antwerpen dat oordeelde dat de bij artikel 15 Arbeidsovereenkomstenwet bedoelde verjaringstermijn van een jaar begon te lopen op het ogenblik van de uittreding, dit is de datum van uitdiensttreding, zodat de vordering van de werkneemster verjaard was.

Arbeidsovereenkomst – Opzegging – Recht op aanvullende opzeggingsvergoeding – Tenietgaan – Ontslagbescherming Preventieadviseur – Beschermingsvergoeding – Tegenopzegging door de werknemer – Gevolg

Arrest van 10 december 2018 ([S.13.0034.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Vanderlinden

De arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd van een werknemer die deeltijds de functie van preventieadviseur uitoefende, werd door de werkgever beëindigd door middel van een opzegging met een opzeggingstermijn van 14 maanden. In de loop van de opzeggingstermijn gaf de werknemer een tegenopzegging waardoor de arbeidsovereenkomst eindigde vóór het verstrijken van de door de werkgever gegeven opzeggingstermijn.

De werknemer maakte aanspraak op een aanvullende opzeggingsvergoeding ten belope van 10 maanden loon, evenals op een bijzondere ontslagvergoeding omdat de werkgever had nagelaten de in de wet van 20 december 2002 betreffende de

bescherming van de preventieadviseurs bepaalde procedures na te leven vooraleer opzegging te geven.

Evenals de eerste rechter oordeelde het arbeidshof dat de werknemer zowel het recht op een aanvullende opzeggingsvergoeding als het recht op een bijzondere ontslagvergoeding had verloren doordat de arbeidsovereenkomst ingevolge zijn tegenopzegging geëindigd is vroeger dan dit ingevolge de oorspronkelijke opzegging het geval zou zijn geweest.

In een in het jaarverslag 2009 weergegeven beslissing in voltallige terechtzitting van 5 januari 2009¹⁹ oordeelde het Hof reeds dat het recht op een aanvullende opzeggingsvergoeding dat artikel 39, § 1, Arbeidsovereenkomstenwet toekent wanneer de arbeidsovereenkomst wordt beëindigd met een ontoereikende opzeggingstermijn, tenietgaat wanneer de werknemer zich gedurende de in acht genomen opzeggingstermijn schuldig maakt aan een ernstige tekortkoming die zijn ontslag om een dringende reden rechtvaardigt.

Thans diende het Hof uitspraak te doen over het lot van het recht op een aanvullende opzeggingsvergoeding ingeval de bediende in toepassing van artikel 84 Arbeidsovereenkomstenwet een einde aan de arbeidsovereenkomst maakt met een verkorte opzeggingstermijn wanneer hij een andere dienstbetrekking heeft gevonden.

Het Hof herhaalt vooreerst dat wanneer een werknemer die door een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur gebonden is, ontslagen wordt met een ontoereikende opzeggingstermijn, er te zijnen voordele een recht op een aanvullende opzeggingsvergoeding ontstaat vanaf de kennisgeving van het ontslag, hoewel de arbeidsovereenkomst blijft voortbestaan totdat de in acht genomen opzeggingstermijn verstrijkt. Het voegt daar thans aan toe dat dit recht dat ertoe strekt de werknemer in staat te stellen in zijn levensonderhoud en dat van zijn gezin te voorzien in de bijkomende periode die nodig wordt geacht een gelijkwaardige en passende dienstbetrekking te vinden, geen bestaansredenen meer heeft indien de arbeidsovereenkomst niet meer eindigt ten gevolge van de opzegging gegeven met een ontoereikende opzeggingstermijn, maar wel ten gevolge van een latere beëindiging waardoor het recht op de opzegging zelf uitdooft.

Het Hof oordeelt verder dat wanneer de bediende met toepassing van artikel 84 Arbeidsovereenkomstenwet een einde aan de arbeidsovereenkomst maakt met een verkorte opzeggingstermijn, de termijn van de door de werkgever gegeven opzegging niet wordt verkort, maar de arbeidsovereenkomst eindigt als gevolg van de door de bediende gegeven opzegging bij het verstrijken van de door hem in acht genomen opzeggingstermijn. Aangezien het recht op de door de werkgever gegeven opzegging hierdoor uitdooft, gaat bijgevolg ook het recht op de aanvullende opzeggingsvergoeding erdoor teniet.

Het Hof vernietigt wel de beslissing dat de werknemer ook het recht op de bijzondere ontslagvergoeding heeft verloren doordat aan de arbeidsovereenkomst een einde is gekomen ingevolge de tegenopzegging van de werknemer.

¹⁹ Cass. 5 januari 2009, [S.08.0013.N](#), AC 2009, nr. 3, met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier, Jaarverslag 2009, p. 54.

Het oordeelt dat de bescherming bij beëindiging van de overeenkomst en bij verwijdering uit de functie waarin de Wet Bescherming Preventieadviseurs voorziet, strekt tot de vrijwaring van de volledige onafhankelijkheid in de vervulling van de opdracht die artikel 43, eerste lid, Wet Welzijn Werknemers oplegt. Het recht op de in artikel 10 Wet Bescherming Preventieadviseurs bepaalde vergoeding strekt ertoe het in het gedrang brengen van de onafhankelijkheid van de preventieadviseur te voorkomen en sanctioneren. Dit recht dat ontstaat zodra de werkgever overgaat tot de beëindiging van de overeenkomst zonder de in de wet voorgeschreven procedures na te leven, gaat bijgevolg niet teniet doordat, nadat de werkgever tot het ontslag van de preventieadviseur is overgegaan, aan de arbeidsovereenkomst een einde komt ingevolge een door de werknemer in toepassing van artikel 84 Arbeidsovereenkomstenwet gegeven tegenopzegging.

Socialezekerheidsrecht

Werkloosheid – Inschakelingsuitkering – Beperking in de tijd – Standstill

Arrest van 5 maart 2018 ([S.16.0033.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Krachtens artikel 79ter, § 1, Werkloosheidsbesluit wordt, met het oog op het stimuleren van de werkgelegenheid, een betrekking als stadswachter onder bepaalde voorwaarden opengesteld voor werklozen die een inschakelingsuitkering ontvangen.

Aangezien die bezoldigde functie gekoppeld was aan het recht op een inschakelingsuitkering, werd zij aanvankelijk toegekend voor onbepaalde duur, aangezien dat recht niet in de tijd beperkt was en de stadswachter vrijgesteld was van de door de artikelen 51, § 1, tweede lid, 3° tot 5°, 56 en 58 Werkloosheidsbesluit bepaalde verplichtingen werk te vragen, te zoeken en ervoor beschikbaar te zijn.

Artikel 63, § 2, Werkloosheidsbesluit, dat ingevoegd werd door artikel 9 van het koninklijk besluit van 28 december 2011, beperkt het recht op inschakelingsuitkeringen voortaan in de tijd. Die beperking brengt de beperking van de duur van de betrekking als stadswachter met zich mee.

De verweerster werd in 1966 geboren en was begunstigde van inschakelingsuitkeringen. Vanaf 1998 was zij actief als stadswachter bij de politie van Aarlen. Na meer dan zeventien jaar activiteit werd zij ervan in kennis gesteld dat haar recht op inschakelingsuitkeringen in principe op 1 januari 2015 zou eindigen. Dat recht, en bijgevolg de betrekking als stadswachter, werd effectief op die datum beëindigd.

Het middel van de eiser, de RVA, verwijt het bestreden arrest dat het ten onrechte beslist dat de door hem aangevoerde redenen van openbaar belang uit budgettaire redenen niet in verhouding staan met het door voornoemd artikel 63, § 2, beoogde doel, dat die redenen de aanzienlijke vermindering van de bescherming van de rechten van de verweerster die voortvloeit uit die bepaling niet rechtvaardigt en dat de beslissing de *standstill*-verplichting die artikel 23 Grondwet aan de Koning oplegt, bijgevolg schendt, zodat zij niet kan worden toegepast.

Op eensluidende conclusie van het openbaar ministerie verwerpt het Hof het cassatieberoep. Het Hof brengt in herinnering dat artikel 23 Grondwet inzake

arbeidsrecht en sociaal recht een *standstill*-verplichting inhoudt die eraan in de weg staat dat de wetgever en de bevoegde regelgevende overheden de graad van bescherming die de toepasselijke norm biedt, aanzienlijk verminderen zonder dat daarvoor redenen zijn die aan het openbaar belang raken. Vervolgens oordeelt het Hof dat het arrest dat beslist dat voornoemd artikel 63, § 2, de graad van bescherming die de toepasselijke norm biedt met betrekking tot het recht op werk en op sociale zekerheid van de verweerster, in aanzienlijke mate vermindert door haar de mogelijkheid te ontzeggen ten voordele van lokale overheden activiteiten van preventie en veiligheid, die op de reguliere arbeidsmarkt niet worden aangeboden, te verrichten, naar recht oordeelt dat dat artikel 63, § 2, zoals toegepast op de verweerster, strijdig is met artikel 23 Grondwet. Het Hof voegt daaraan toe dat het arrest dat aldus de naleving toetst van de *standstill*-verplichting die voornoemd artikel 23 aan de Koning oplegt, artikel 7, § 1, derde lid, van de Besluitwet van 28 december 1944, dat de Koning belast om de voorwaarden van het recht op werkloosheidsuitkeringen te bepalen, niet schendt, noch het algemeen rechtsbeginsel van de scheiding der machten miskent.

Werkloosheid – Sanctie – Uitsluiting – Gerechtelijke procedure – Arbeidsrechtbank – Bevoegdheden van de rechter – Bevoegdheid van de rechter na vernietiging van de sanctie

Arrest van 5 maart 2018 ([S.16.0062.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Een werkloze werd door de RVA tijdelijk uitgesloten van het recht op werkloosheidsuitkeringen, gedeeltelijk met uitstel, omdat hij met een bedrieglijke bedoeling werkloosheidsuitkeringen heeft ontvangen.

Met bevestiging van het beroepen vonnis vernietigt het bestreden arrest die beslissing tot uitsluiting, waarbij het weigert in de plaats te treden van de RVA om een nieuwe sanctie uit te spreken, op straffe van machtoverschrijding.

Het middel verwijt het bestreden arrest dat het de aan de verweerder opgelegde sanctie tot tijdelijke uitsluiting van het recht op werkloosheidsuitkeringen heeft vernietigd zonder, krachtens zijn volle rechtsmacht, een andere door de artikelen 154, eerste lid en derde lid, en artikel 157bis Werkloosheidsbesluit bepaalde sanctie in de plaats te stellen.

Het Hof vernietigt het arrest op eensluidende conclusie van het openbaar ministerie. Het beslist dat wanneer de directeur van het werkloosheidsbureau een werkloze uitsluit van het recht op uitkeringen en laatstgenoemde die administratieve sanctie betwist, er tussen de RVA en de werkloze een geschil ontstaat over het recht op uitkeringen gedurende het tijdvak van de uitsluiting; de arbeidsrechtbank is bevoegd om uitspraak te doen over die betwisting, aangezien dat rechtscollege, krachtens artikel 580, 2°, Gerechtelijk Wetboek, kennisneemt van de geschillen over de rechten en plichten van de loontrekkenden die voortvloeien uit de wetten en reglementen inzake werkloosheid; de arbeidsrechtbank die over een dergelijk geschil moet beslissen, oefent, met naleving van het recht van verdediging en binnen het kader van het geding zoals de partijen dat hebben bepaald, een toetsing met volle rechtsmacht uit over de beslissing die de directeur heeft genomen over de strafmaat, waarbij ze keuze heeft tussen uitsluiting van het recht op de uitkeringen zonder uitstel, uitsluiting

met uitstel of verwittiging en, desgevallend, de duur en de modaliteiten van die sanctie kan kiezen. Het arbeidshof dat de beslissing van de directeur om de sanctie op te leggen had vernietigd omdat er een tegenstrijdigheid was tussen de redenen betreffende de duur van uitsluiting en die betreffende het toekennen van uitstel, moest dus een uitsluiting uitspreken, een uitsluiting met uitstel of verwittiging.

Arbeidsongeval – Vergoeding – Cumulatie en verbod – Blijvende arbeidsongeschiktheid – Bijkomende werkzaamheid als zelfstandige

Arrest van 2 november 2018 ([C.17.0393.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier

Het slachtoffer van een verkeersongeval vorderde vergoeding voor het verlies aan inkomsten dat hij had geleden als zelfstandige in bijberoep, met name als kunstenaar. Volgens het bestreden vonnis staat de schade, bestaande uit dit inkomstenverlies, los van de vergoedingen die hij als deeltijds leerkracht na het ongeval van zijn werkgever in zijn hoedanigheid van arbeidsongevallenverzekeraar ontving. Geen enkele vergoeding die het slachtoffer ontving van de Vlaamse overheid als arbeidsongevallenverzekeraar dekte de schade die hij leed ingevolge de inactiviteit als kunstenaar.

De verzekeraar die volgens het bestreden vonnis gehouden was tot vergoeding van het inkomstenverlies van de zelfstandige nevenactiviteit, voerde voor het Hof schending aan van het cumulatieverbod neergelegd in artikel 14*bis* Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel. Aldus was de vraag aan de orde of bij de bepaling van het excedent dat bij een arbeidsongeval toekomt aan de getroffene – dit is het saldo van de vergoeding in gemeen recht na aftrek van de vergoeding verkregen van de arbeidsongevallenverzekeraar – al dan niet rekening moet gehouden worden met de inkomsten uit een zelfstandig bijberoep van de getroffene.

Het in artikel 14*bis* Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel omschreven cumulatieverbod betekent dat de getroffene of zijn rechthebbenden slechts vergoeding voor lichamelijke schade volgens het gemeen recht mogen vorderen wanneer de volgens het gemeen recht berekende lichamelijke schade meer bedraagt dan het bedrag van de schadeloosstelling op grond van de arbeidsongevallenwet en enkel voor het verschil. Bij de vergelijking tussen de gemeenrechtelijke vergoeding en de arbeidsongevallenvergoeding moet worden nagegaan of zij betrekking hebben op dezelfde schade, terwijl de vergoedingen verschillend zijn aangezien zij berekend worden volgens eigen regels. De door de arbeidsongevallenwet gedekte schade bestaat in de vermindering van de waarde van de getroffene op de arbeidsmarkt en, eventueel, ook in de noodzaak om zich harder in te spannen bij het volbrengen van de normale beroepsbezigheden. De vraag rijst of ook de materiële schade die betrekking heeft op een nevenactiviteit als zelfstandige, dezelfde lichamelijke schade betreft als degene die de arbeidsongevallenwet dekt. Bij arrest van 1 juni 1993 oordeelde het Hof dat dit inderdaad het geval is²⁰. De getroffene kon hierdoor nog slechts een gemeenrechtelijke vergoeding verkrijgen van de aansprakelijke indien zijn totale gemeenrechtelijke aanspraken voor materiële professionele schade, inclusief degene die voortvloeide uit een zelfstandige nevenactiviteit, de door de arbeidsongevallenverzekeraar verschuldigde vergoeding overschreden. In het arrest

²⁰ Cass. 1 juni 1993, AC 1993, 541.

van 2 november 2018 is het Hof omgegaan. Het Hof oordeelt thans dat het cumulatieverbod niet geldt voor schade waarvan de vergoeding niet door de arbeidsongevallenwet is gedekt. Dit houdt in dat bij de vergelijking tussen de gemeenrechtelijke vergoeding en de arbeidsongevallenvergoeding geen rekening moet gehouden worden met professionele schade voortvloeiende uit de zelfstandige nevenactiviteit.

Gerechtelijk recht

Algemeen

Voorlopige tenuitvoerlegging van een vonnis

Arrest van 3 mei 2018 (C.17.0564.N)

Volgens artikel 1398 Gerechtelijk Wetboek vindt de voorlopige tenuitvoerlegging van het vonnis steeds plaats op risico van de partij die daartoe last geeft. Deze bepaling creëert een objectieve aansprakelijkheid. De partij die tot tenuitvoerlegging overgaat, moet wanneer het vonnis wordt hervormd of vernietigd, alles teruggeven wat hij heeft ontvangen en ook de mogelijke schade vergoeden en dit zonder dat hem kwade trouw of onzorgvuldigheid moet kunnen worden verweten.

Met dit arrest brengt het Hof nog twee preciseringen aan. Zo blijft voor de toepassing van deze risicoaansprakelijkheid de reden van de hervorming of vernietiging van het vonnis buiten beschouwing. Ook een wijziging van de wetgeving op grond waarvan het vonnis wordt hervormd, blijft voor rekening van diegene die tot de tenuitvoerlegging is overgegaan. Verder geldt dit regime ook indien de schuldenaar zich blootstelt aan strafrechtelijke aansprakelijkheid indien hij zelf niet vrijwillig tot uitvoering van een vonnis overgaat.

Materiële bevoegdheid van de rechter

Geschillen over de invordering van belastingschulden – Beslagrechter

Arrest van 25 januari 2018 (C.16.0534.N)

De zaakvoerder van een bvba ondertekende in 2017 in het kader van de wetgeving inzake de registratie van aannemers een hoofdelijke borgstelling voor de belastingschulden van deze vennootschap tot beloop van 19.829 euro.

Bij beschikking van 16 september 2009 van de voorzitter van de rechtbank van koophandel werd een voorlopige bewindvoerder aangesteld met opdracht gedurende een termijn van zes maanden het volledig bestuur waar te nemen van de vennootschap, terwijl zelfde vennootschap op 2 januari 2010 in staat van faillissement werd verklaard. Hangende de voorlopige bewindvoering en het faillissement werden aanslagen in de bedrijfsvoorheffing en in de vennootschapsbelasting ingekohierd op naam van de vennootschap en ook aan deze laatste verzonden. Op grond van voormelde borgstelling werd vervolgens door de fiscale administratie in handen van een notaris uitvoerend beslag onder derden gelegd lastens de zaakvoerder van de vennootschap, die hiertegen verzet aantekende voor de beslagrechter.

Nadat de beslagrechter in eerste aanleg had geoordeeld dat het hem niet toekwam te oordelen of de zaakvoerder op grond van het gemeen recht dan wel op grond van bepalingen van fiscaal recht gehouden was voor de schulden van de vennootschap, oordeelden de appelrechters dat, vooraleer te oordelen over het bestaan van een rechtsgeldige borgstelling, het hen toekwam te oordelen of de administratie beschikte over een formeel rechtsgeldige belastingschuld lastens de vennootschap. Zij oordeelden hierbij dat aangezien alle inkohieringen plaatsvonden na de beschikking van 16 september 2009 en enkel werden gevestigd op naam van de vennootschap, terwijl zij hadden dienen te worden gevestigd op naam van de voorlopige bewindvoerder of de curator, niet bewezen was dat de fiscale administratie beschikte over een lastens de vennootschap uitvoerbare fiscale schuldvordering.

In cassatie voerde de fiscale administratie aan dat de beslagrechter in het kader van het verzet van de zaakvoerder tegen het lastens hem gelegd uitvoerend beslag onder derden niet bevoegd was uitspraak te doen over de vraag of de belastingschuld ten aanzien van de belastingschuldige formeel rechtsgeldig werd ingekohierd, aangezien dat geschil geen verband houdt met de regelmatigheid van de tenuitvoerlegging maar met de aanslagprocedure en de geldigheid van de aanslag.

In zijn arrest van 25 januari 2018 benadrukt het Hof vooreerst dat het aan de rechtbank van eerste aanleg behoort om, na uitputting van het voorafgaand administratief beroep, uitspraak te doen over geschillen tussen de fiscale administratie en de belastingschuldige inzake het bestaan en bedrag van de fiscale schuld, dat geschillen met betrekking tot de invordering van de belasting geen geschillen zijn betreffende de toepassing van de belastingwet en dat, zo de beslagrechter bevoegd is om uitspraak te doen over geschillen betreffende de tenuitvoerlegging, hij geen uitspraak kan doen over de zaak zelf. In het kader van een verzet tegen een dwangbevel door een belastingschuldige of van het verzet van een persoon lastens wie het kohier uitvoerbaar is, vermag de beslagrechter aldus geen uitspraak te doen over de geldigheid van de aanslag. Het Hof preciseert dat de aanwijzing van de betrokken belastingschuldige bij de inkohiering deel uitmaakt van de vestiging van de aanslag, zodat de betwisting nopens de wettigheid en regelmatigheid van deze aanwijzing in de regel geen betwisting is nopens de wettigheid en de regelmatigheid van de tenuitvoerlegging.

Het Hof casseert dan ook de beslissing van de appelrechters, die zich bevoegd verklaarden om na te gaan of de belastingschuld formeel rechtsgeldig werd ingekohierd lastens de vennootschap en oordeelden dat dit ten deze niet het geval was aangezien de inkohiering had dienen te geschieden op naam van de voorlopige bewindvoerder of de curator.

Procedure

Artikel 806 Gerechtelijk Wetboek – Verstek – Verwerping van de vordering – Openbare orde

Arrest van 15 oktober 2018 ([S.18.0002.F](#)) en conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Krachtens artikel 806 Gerechtelijk Wetboek, zoals gewijzigd bij artikel 20 van de wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende

diverse bepalingen inzake justitie, willigt de rechter in het verstekvonnis de vorderingen of verweermiddelen van de verschijnende partij in, behalve in zoverre de rechtspleging, die vorderingen of middelen strijdig zijn met de openbare orde.

Artikel 138 van de wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, heeft voornoemd artikel 806 vervolledigd. Dat artikel bepaalt voortaan dat de rechter in het verstekvonnis de vorderingen of verweermiddelen van de verschijnende partij inwilligt, behalve in zoverre de rechtspleging, die vorderingen of middelen strijdig zijn met de openbare orde, met inbegrip van de rechtsregels die de rechter krachtens de wet ambtshalve kan toepassen.

Het Hof herinnert eraan dat een rechtsregel van openbare orde is als hij de wezenlijke belangen van de Staat of van de gemeenschap raakt of, in het privaat recht, de juridische grondslagen vastlegt waarop de economische of morele orde van de samenleving berust. Verder bevestigt²¹ en preciseert het Hof dat het strijdig is met de aldus omschreven openbare orde wanneer een rechter, zelfs als hij uitspraak doet bij verstek, een vordering of een verweermiddel inwilligt dat volgens de elementen die hij moet beoordelen, kennelijk niet ontvankelijk of niet gegrond is.

In deze zaak legde een sociaal verzekerde een verzoekschrift neer waarbij hij tegen het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn vorderingen instelde, waarvan hij betwistte dat zij vatbaar waren voor de exceptie van gewijsde als bedoeld in artikel 23 Gerechtelijk Wetboek, aangezien ze volgens hem verschilden van de vorderingen die hij in eerdere rechtsplegingen tegen datzelfde Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn had ingesteld. De eerste rechter verklaarde in een vonnis, dat bij verstek gewezen was ten aanzien van laatstgenoemde, dat verzoekschrift niet ontvankelijk omdat het strijdig was met het gezag van gewijsde aangezien de sociaal verzekerde reeds identieke vorderingen in verschillende processen tegen dezelfde verweerder had ingesteld die definitief niet-ontvankelijk of niet-gegrond waren verklaard. De appelrechters die nog steeds bij verstek uitspraak deden ten aanzien van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn, stelden, op het hoger beroep van de eiser die aanvoerde dat de rechter het gezag van gewijsde niet ambtshalve mag opwerpen, vast dat het inwilligen van de vordering van de appellant strijdig zou zijn met de openbare orde.

Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Het merkt vooreerst op dat het arbeidshof dat, precies zoals de eerste rechter, bij het nagaan of het voorwerp van de vordering hetzelfde was als dat van eerder ingestelde vorderingen van de eiser tegen de verweerder, de exceptie van gewijsde niet ambtshalve heeft opgeworpen maar dat het uitspraak heeft gedaan over een middel waarbij de verschijnende partij die exceptie wilde voorkomen.

Vervolgens oordeelt het Hof dat, aangezien het arbeidshof heeft vastgesteld dat de eiser de procedures tegen het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn opstapelde hoewel zijn vordering reeds verschillende jaren definitief beslecht was, niettegenstaande de herhaalde herinneringen van de rechtbank en het hof inzake het

²¹ Cass. 13 december 2016, [P.16.0421.N](#), AC 2016, nr. 725.

gezag van gewijsde, laatstgenoemde kon oordelen dat het strijdig zou zijn met de openbare orde de vordering in te willigen niettegenstaande de afwezigheid van de verweerder.

Hoger beroep – Bevestiging van een onderzoeksmaatregel – Verwijzing – Hervorming op een punt dat niet de grondslag is van een onderzoeksmaatregel

Arrest van 9 november 2018 ([C.18.0070.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal A. Van Ingelgem

Wanneer de appelrechter de beslissing van de eerste rechter die aan de grondslag ligt van een door hem bevolen onderzoeksmaatregel hervormt, is er geen sprake van een gehele of gedeeltelijke bevestiging van de onderzoeksmaatregel in de zin van artikel 1068, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek en kan de appelrechter de zaak niet verwijzen naar de eerste rechter, ook al beveelt hij een onderzoeksmaatregel die dezelfde of grotendeels dezelfde is als deze die de eerste rechter had bevolen. De rechtspraak van het Hof is op dit punt vaststaand.

Wat echter wanneer de appelrechter zowel de beslissing van de eerste rechter die ten grondslag ligt aan de onderzoeksmaatregel als de onderzoeksmaatregel zelf bevestigt, maar hij het beroepen vonnis hervormt op een punt dat niet de grondslag vormt van de onderzoeksmaatregel? Over deze rechtsvraag bestond binnen het Hof tegenstrijdige rechtspraak. In een arrest van 10 januari 2011²² oordeelde de Nederlandstalige afdeling van het Hof dat de appelrechter ook zelf uitspraak doet over het geschil en de zaak bijgevolg niet mag terugzenden naar de eerste rechter wanneer hij een geschilpunt dat niet de grondslag vormt van de bevestigde onderzoeksmaatregel anders beoordeelt dan de eerste rechter. In enkele latere arresten werd dit standpunt bijgetreden. In een arrest van 15 september 2017²³ nam de Franstalige afdeling het tegenovergestelde standpunt in en oordeelde het dat de appelrechter zich ertoe beperkt een onderzoeksmaatregel, zelfs maar gedeeltelijk, te bevestigen, wanneer hij anders beschikt over een geschilpunt dat niet de grondslag van die onderzoeksmaatregel vormt.

Bij arrest van 9 november 2018, gewezen in voltallige zitting en op gelijklopende conclusie van het openbaar ministerie, sluit het Hof zich bij deze laatste zienswijze aan. Het Hof oordeelt vooreerst dat een onderzoeksmaatregel wordt bevestigd in de zin van artikel 1068, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek wanneer de appelrechter enerzijds de beslissing die aan de grondslag ligt van de onderzoeksmaatregel bevestigt en anderzijds de onderzoeksmaatregel zelf, geheel of gedeeltelijk, bevestigt. Vervolgens verduidelijkt het dat de omstandigheid dat de appelrechter die een onderzoeksmaatregel bevestigt, een geschilpunt dat niet de grondslag vormt van de onderzoeksmaatregel anders beoordeelt dan de eerste rechter, niet eraan afdoet dat de appelrechter toepassing dient te maken van artikel 1068, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek en de zaak, in zoverre de beoordeling ervan afhankelijk is van de resultaten van de onderzoeksmaatregel, dient te verwijzen naar de eerste rechter. Het cassatiemiddel, dat geheel steunde op de opvatting dat de appelrechter de zaak niet naar de eerste rechter dient te verwijzen zodra hij het beroepen vonnis op enig punt

²² Cass. 10 januari 2011, [S.09.0102.N](#), AC 2011, nr. 23.

²³ Cass. 15 september 2017, [C.16.0340.F](#), AC 2017, nr. 472.

wijzigt, ook al gaat het om een geschilpunt dat niet de grondslag vormt van de onderzoeksmaatregel, faalde dan ook naar recht.

Opmerkingen van de Europese Commissie als amicus curiae

Arrest van 22 november 2018 ([C.17.0126.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal Ph. de Koster

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Economisch recht – Mededinging en marktpraktijken”.

Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging

Weigering van beschrijvende maatregelen – Rechtsmiddelen – Vordering tot wijziging of intrekking

Arrest van 2 februari 2018 ([C.16.0167.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal Ph. de Koster

Een vennootschap naar Zwitsers recht die in Frankrijk houder is van een octrooi voor de bereiding van een *cross-linked* gel, vernam tijdens een congres voor esthetische geneeskunde dat vennootschappen naar Belgisch recht van plan waren nieuwe injecteerbare producten voor rimpelbestrijding op de markt te brengen.

Het Zwitserse bedrijf dat vreesde dat de nakende verkoop van die producten haar intellectuele eigendomsrechten in het gedrang zou brengen, diende bij de voorzitter van de Franstalige rechtbank van koophandel te Brussel een eerste verzoekschrift tot beschrijvend beslag in op grond van artikel 1369*bis*/1 Gerechtelijk wetboek. Die vordering, evenals het daaropvolgend hoger beroep werden niet gegrond verklaard.

Enkele maanden later diende het Zwitserse bedrijf ingevolge nieuwe en pertinente feiten een tweede verzoekschrift tot beschrijvend beslag in. De voorzitter van de rechtbank van koophandel verklaarde vervolgens het tweede verzoekschrift niet-ontvankelijk.

Het Zwitserse bedrijf stelde tegen die beschikking hoger beroep in. Dit hoger beroep werd niet gegrond verklaard door het hof van beroep te Brussel op grond dat het tweede verzoekschrift dat dezelfde litigieuze feiten betrof en op dezelfde wettelijke bepaling steunde, een herneming van de eerste vordering was. Aangezien het een vordering tot wijziging of intrekking betrof in de zin van artikel 1032 Gerechtelijk Wetboek, had die vordering voor het hof van beroep moeten worden gebracht en niet voor de voorzitter van de rechtbank van koophandel.

Op de eensluidende conclusie van het openbaar ministerie vernietigt het Hof die beslissing.

Volgens het Hof volgt uit de artikelen 1369*bis*/1, § 7, eerste lid, 1031 en 1032 Gerechtelijk Wetboek dat, wanneer de rechter de gevorderde beschrijvende maatregelen heeft geweigerd, de verzoeker de keuze heeft om hetzij hoger beroep tegen die beslissing in te stellen hetzij, in geval van veranderde omstandigheden, zijn vordering opnieuw in te stellen. De herneming wegens nieuwe omstandigheden van een eerder verworpen vordering tot het verkrijgen van beschrijvende maatregelen, is

geen vordering tot wijziging of intrekking van de beschikking in de zin van artikel 1032 Gerechtelijk Wetboek.

Het arrest dat beslist dat artikel 1032 Gerechtelijk Wetboek te dezen van toepassing is en dat het tweede verzoekschrift tot beschrijvend beslag voor het hof van beroep te Brussel had moeten worden ingediend, schendt bijgevolg het voormelde artikel 1032.

Dwangsom

Arrest van 19 oktober 2018 ([C.15.0086.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal Chr. Vandewal

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Burgerlijk recht – Verbintenissen”.

Collectieve schuldenregeling

Ontstentenis van aangifte van schuldvordering – Sanctie

Arrest van 19 maart 2018 ([S.17.0038.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Krachtens artikel 1675/9, § 1, Gerechtelijk Wetboek moet de griffier de beschikking van toelaatbaarheid tot het voordeel van de collectieve schuldenregeling ter kennis brengen van de schuldeisers. Zij dienen uiterlijk een maand na toezending van die beschikking aangifte te doen van hun schuldvordering bij de schuldbemiddelaar. Laat een schuldeiser dit na, dan brengt de schuldbemiddelaar hem ervan op de hoogte dat hij over een laatste termijn van vijftien dagen beschikt om die aangifte alsnog te doen. Indien de aangifte niet binnen die termijn wordt gedaan, wordt de betrokken schuldeiser geacht afstand te doen van zijn schuldvordering.

In deze zaak werden de verweerders toegelaten tot het voordeel van de collectieve schuldenregeling en liet de eiseres, een schuldeiser, ondanks de waarschuwing van de schuldbemiddelaar, de laatste termijn verstrijken. Bijgevolg werd zij geacht afstand te hebben gedaan van haar schuldvordering.

In dit arrest dat gewezen werd op gelijklopende conclusie van het openbaar ministerie, verwerpt het Hof allereerst het middel van de schuldeiser omdat het faalt naar recht. Dat middel voert aan dat de schuldeiser geen aangifte van schuldvordering moet doen volgens de wijze en binnen de termijnen die door artikel 1675/9, § 2 en 3, Gerechtelijk Wetboek zijn voorgeschreven aangezien de kennisgeving van zijn schuldvordering in het gedinginleidend verzoekschrift van de vordering tot collectieve schuldenregeling wordt vermeld.

Het beslist bovendien, met substitutie van motieven, dat hoewel de termijn waarbinnen de schuldeiser zijn aangifte van schuldvordering moet doen niet op straffe van verval is voorgeschreven, uit § 3 van artikel 1675/9, Gerechtelijk Wetboek volgt dat indien hij geen aangifte van schuldvordering doet binnen de in die wettelijke bepaling bedoelde termijn van vijftien dagen, te rekenen van de ontvangst van de hem door de schuldbemiddelaar gerichte aangetekende brief, de betrokken schuldeiser geacht wordt afstand te doen van zijn schuldvordering. Daaruit volgt dat hij in dat geval het recht verliest om zich te verhalen op de schuldenaar en op de personen die voor hem een persoonlijke zekerheid hebben gesteld en dit recht enkel herwint in

geval van afwijzing of herroeping van de aanzuiveringsregeling. Daaruit volgt dat de schuldvordering waarvan de schuldeiser wordt geacht afstand te doen omdat hij daarvan geen aangifte heeft gedaan binnen de voorgescreven termijn, niet in de minnelijke aanzuiveringsregeling kan worden opgenomen.

Andere uitspraken in gerechtelijk recht

Beslissing tot het verlenen van juridische tweedelijnsbijstand – Beslissing minder dan een jaar oud – Gevolg voor het verzoek om rechtsbijstand

Arrest van 21 februari 2018 ([P.18.0122.F](#))

Bij beslissing van 10 maart 2017 heeft het bureau voor juridische bijstand een rechtzoekende gratis juridische tweedelijnsbijstand verleend. Bij verzoek van 10 januari 2018 heeft die rechtzoekende de rechtsbijstand gevraagd van het bureau voor rechtsbijstand van de rechtbank van eerste aanleg om een echtscheidingsvonnis te doen betekenen. De rechtbank oordeelde dat de zaak kennelijk niet-ontvankelijk of kennelijk ongegrond was en heeft geweigerd de verzoekster rechtsbijstand te verlenen, op grond dat artikel 667 Gerechtelijk Wetboek, gelet op de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht zoals vastgelegd in artikel 151, § 1, Grondwet en artikel 6.1 EVRM, het bureau voor rechtsbijstand de controlebevoegdheid van de bestaansmiddelen van de verzoeker niet ontzegt of kan ontzeggen, aangezien de toekenning van de gratis juridische bijstand niet *ipso facto* de toekenning van rechtsbijstand met zich meebrengt en dat het onvermogen van de verzoekster te dezen niet was aangetoond.

Het hof van beroep heeft die beslissing hervormd, met name op grond dat de onafhankelijkheid van de rechter een waarborg vormt voor een eerlijke behandeling van de zaak en dat, aangezien ze verband houdt met de onpartijdigheid van de rechter, voor de rechter een bron van verplichtingen vormt en geen prerogatief dat hem zou toelaten een wet niet toe te passen ter uitoefening van een toezicht dat onderscheiden is van het toezicht dat de wetgever hem toekent en dat, krachtens artikel 667, zoals vervangen door artikel 16 wet van 6 juli 2016 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand, de ontoereikendheid van de bestaansmiddelen wordt bewezen door de minder dan een jaar oude beslissing waarbij de rechtsbijstand wordt verleend.

De procureur-generaal heeft cassatieberoep ingesteld. Na de vaststelling dat de rechtspraak in eerste aanleg en bij het hof van beroep nog steeds uiteenlopend is, heeft hij tot staving van het cassatieberoep aangevoerd dat het arrest artikel 667 Gerechtelijk Wetboek schond, aangezien die bepaling het bureau voor rechtsbijstand de bevoegdheid niet kon ontzeggen om de bestaansmiddelen van de verzoeker te controleren.

Het Hof verwerpt dat cassatieberoep op grond dat, enerzijds, volgens de wetsgeschiedenis van de wet van 6 juli 2016 het de bedoeling van de wetgever was om de toegankelijkheidsvoorwaarden van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand te harmoniseren en de toekenningsvoorwaarden op elkaar af te stemmen door niet langer een nieuw onderzoek van het criterium voor ontoereikende bestaansmiddelen op te leggen en dat, anderzijds, uit het tweede en derde lid van

artikel 677 Gerechtelijk Wetboek volgt dat zodra de juridische tweedelijnsbijstand is verleend, de rechter bij wie een verzoek tot rechtsbijstand aanhangig is gemaakt het bewijs van de voorwaarde van ontoereikende bestaansmiddelen van de verzoeker niet opnieuw dient te onderzoeken en enkel tot dat onderzoek mag overgaan als de beslissing van het bureau voor juridische bijstand meer dan een jaar oud is.

Publiek en administratief recht

Algemeen

Gebruik van de talen

Arrest van 6 december 2018 (C.18.0132.F)

Het geschil betreft de invordering door de Vlaamse Gemeenschap van een onroerende voorheffing die verschuldigd is door een inwoner van Wezembeek-Oppem, die gevraagd had om “definitief en permanent van het Frans gebruik te maken” in zijn betrekkingen met de administratie.

Aangezien zowel het aanslagbiljet als de betalingsherinnering, de ingebrekestelling en het dwangbevel in het Nederlands waren opgesteld, heeft de belastingplichtige verzet aangetekend tegen het – eveneens in die taal opgestelde – bevel tot betaling, dat hem ten slotte werd betekend.

Het bestreden arrest heeft het bevel tot betaling tenietgedaan wegens schending van de Taalwet Bestuurszaken.

Krachtens artikel 36, § 2, eerste lid, van de gewone wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en de artikelen 7, eerste en tweede lid, en 25, eerste lid, Taalwet Bestuurszaken, gebruiken, in de zogenaamde “faciliteitengemeenten” Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem, zowel de diensten van de Vlaamse Executieve als de plaatselijke diensten in hun betrekkingen met een particulier de door de betrokkene gebruikte taal voor zover die taal het Nederlands of het Frans is.

Een particulier die gedomicilieerd is in één van die gemeenten kan vragen dat die overheden in hun betrekkingen met hem het Frans gebruiken.

In de omzendbrief BA-97/22 van 16 december 1997 betreffende het taalgebruik in gemeentebesturen van het Nederlandse taalgebied heeft de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden geoordeeld dat de Franstaligen die in de gemeenten met een specifieke taalregeling wonen – in de gevallen waar de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken hun de mogelijkheid biedt om het Frans te gebruiken – deze faciliteit slechts mogen gebruiken voor zover zij daar telkens uitdrukkelijk om verzoeken.

De Raad van State heeft in verschillende arresten van 23 december 2004 die uitlegging bevestigd, die de begunstigden van de taalfaciliteiten verplicht om in elke administratieve betrekking opnieuw te verzoeken om de hun bestemde documenten in het Frans te ontvangen.

Om de principiële eentaligheid van het Nederlandse taalgebied en de voorrangstatus van het Nederlands in de faciliteitengemeenten van dat gebied te verzoenen met de waarborgen die de Franstalige inwoners van die gemeenten worden geboden, is de algemene vergadering van de Raad van State in zijn arrest van 20 juni 2014 op die rechtspraak teruggekomen, door te oordelen dat de particulier die in één van die gemeenten woont, “gehouden is om op redelijk geregelde tijdstippen het bestuur ervan op de hoogte te brengen dat hij in het Frans wenst te worden bediend”, welke tijdstippen op vier jaar zijn vastgesteld.

Het Hof, dat de principiële eentaligheid van het Nederlandse taalgebied heeft erkend in zijn arrest van 22 december 2016²⁴, oordeelt in dit arrest dat de inwoner van een faciliteitengemeente die te kennen heeft gegeven dat hij gebruikmaakt van het Frans, het recht heeft dat de overheden voortaan die taal gebruiken in al hun administratieve betrekkingen met hem, zonder dat hij zijn keuze moet verduidelijken naar aanleiding van een concrete administratieve betrekking of dat hij die keuze moet herhalen, hetzij in elke latere betrekking, hetzij met regelmatige tussenpozen. Het cassatieberoep van de Vlaamse Gemeenschap wordt derhalve verworpen.

Grondwettelijk Hof

Hof van Cassatie – Bevoegdheid tot uitlegging van de wet – Substitutie van motieven

Arrest van 27 november 2018 ([P.18.0007.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de categorieën “Strafprocedure – Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering” en “Straf en strafuitvoering”.

Stedenbouw

Herstelvordering – Rechtsaard

Arrest van 6 maart 2018 ([P.17.1057.N](#))

De correctionele rechtbank veroordeelde de dader van een stedenbouwmisdrijf wegens het ombouwen van een chalet zonder vergunning en wegens de instandhouding van de niet-vergunde constructie. Het hof van beroep beval in zijn arrest van 11 juni 2012 het herstel van de plaats in de oorspronkelijke staat. Het Hof verwierp het tegen dat arrest ingestelde cassatieberoep bij arrest van 14 oktober 2014.

De beklagde verzocht het hof van beroep tot herroeping van het gewijsde van het arrest van 11 juni 2012 over te gaan. Volgens haar wierpen bepaalde documenten een nieuw licht op de stedenbouwkundige toestand van het perceel, in tegenstelling tot datgene wat de gewestelijk stedenbouwkundig inspecteur tegenover de Hoge Raad voor het Handhavingsbeleid en het hof van beroep te Brussel had voorgehouden.

Het hof van beroep oordeelde dat de herstelvordering geen burgerlijke belangen in de zin van artikel 4 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering en van artikel 1132 Gerechtelijk Wetboek betreft en wees het verzoek tot herroeping van gewijsde af omdat zulk verzoek in strafzaken uitsluitend op grond van artikel 1133, 5°,

²⁴ Cass. 22 december 2016, [C.10.0051.F](#), AC 2016, nr. 742.

Gerechtelijk Wetboek, dat bepaalt dat een verzoek tot herroeping kan worden ingediend onder meer indien de beslissing berust op een vonnis of arrest in strafzaken dat naderhand is vernietigd.

Op het door de beklaagde ingestelde cassatieberoep brengt het Hof vooreerst de tekst van 1132 Gerechtelijk Wetboek in herinnering dat bepaalt dat in kracht van gewijsde gegane door het strafgerecht met betrekking tot de burgerlijke belangen gewezen beslissingen kunnen worden herroepen op verzoek tot herroeping van het gewijsde van diegene die partij zijn geweest of behoorlijk werden opgeroepen. De herstellvordering beoogt het doen verdwijnen van een met de strafwet strijdige toestand en met name het in het algemeen belang doen verdwijnen van een ingevolge het stedenbouwmisdrijf ontstane aantasting van de goede ruimtelijke ordening. Hoewel de beslissing over die vordering tot de strafvordering behoort, is het volgens het Hof ook een beslissing van burgerlijke aard en bijgevolg een beslissing van het strafgerecht met betrekking tot de burgerlijke belangen in de zin van artikel 1132 Gerechtelijk Wetboek. De omstandigheid dat de beslissing op de herstellvordering geen beslissing is over de burgerlijke belangen in de zin van artikel 4 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering laat niet toe anders te oordelen.

Daarnaast kwam de beklaagde op tegen het oordeel van de appelrechters dat een verzoek tot herroeping van het gewijsde in strafzaken uitsluitend kan worden ingediend op grond van artikel 1133, 5°, Gerechtelijk Wetboek.

Volgens het Hof beoogt artikel 1133, 5°, Gerechtelijk Wetboek de herroeping van gewijsde mogelijk te maken voor beslissingen waarvan de juridische oorzaak is weggevallen doordat naderhand het vonnis of arrest in strafzaken waarop de beslissing over de burgerlijke belangen berust, wordt vernietigd. Uit die bepaling volgt tevens dat het gewijsde van een beslissing van de strafrechter over een beslissing over de burgerlijke belangen en dus ook over de herstellvordering, in beginsel slechts kan worden herroepen op grond van artikel 1133, 1°, 2°, 3°, 4° en 6°, Gerechtelijk Wetboek, voor zover het vonnis of arrest in de strafzaak, waarop de beslissing over de herstellvordering rust, is vernietigd. Indien evenwel de grond tot herroeping van gewijsde specifiek betrekking heeft op de beslissing over de herstellvordering, bijvoorbeeld omdat die betrekking heeft op de beslissing over de kennelijke onredelijkheid van die vordering of de impact van het bewezen verklaarde stedenbouwmisdrijf op de goede ruimtelijke ordening, en dus op een beslissing die niet rust op het vonnis of arrest in de strafzaak, vereist de vordering tot herroeping van het gewijsde op grond van artikel 1133, 1°, 2°, 3°, 4° en 6°, Gerechtelijk Wetboek niet dat het vonnis of het arrest in de strafzaak is vernietigd. Het bestreden arrest dat oordeelt dat de vordering tot herroeping van gewijsde van de beslissing over de herstellvordering niet ontvankelijk is gelet op het bestaan van een niet-aangevochten strafrechtelijke veroordeling, zonder te onderzoeken of de aangevoerde grond tot herroeping van gewijsde specifiek betrekking heeft op de beslissing over de herstellvordering en eventueel niet rust op de strafrechtelijke veroordeling, is niet naar recht verantwoord. Het Hof vernietigt het bestreden arrest.

Inbreuk – Herstel gevorderd door de gemachtigd ambtenaar – Toezicht van de rechtbanken

Arrest van 1 juni 2018 ([C.16.0483.F](#))

De huurders van een handelszaak hebben een stedenbouwkundige inbreuk begaan die door de eigenaars werd gedoogd en die erin bestaat dat zij, naast een regelmatig vergund parkeerterrein, een grasperk hebben omgebouwd tot parkeerplaatsen.

Het bestreden arrest heeft de vordering tot herstel van de plaats in de oorspronkelijke staat verworpen, op grond dat “de gevorderde maatregel deels niet gegrond is op een vastgestelde inbreuk en daarenboven volkomen onredelijk is, gelet op de aard van de inbreuk, de omvang van de aantasting van de goede ruimtelijke ordening en het voordeel van het aldus gevorderde herstel van de plaats in haar vorige staat ten opzichte van de last en de nadelen die dat voor de overtreder inhoudt”.

Het cassatieberoep tegen die beslissing voert aan dat de rechter, om de vordering tot herstel van de plaats in haar vorige staat te kunnen afwijzen, moet vaststellen dat een minder ingrijpende maatregel eveneens de goede ruimtelijke ordening kan herstellen.

Het Hof heeft in zijn arrest van 25 juni 2014²⁵ geoordeeld dat “de herstelmaatregel een verplichte aanvulling van de strafrechtelijke veroordeling is” en dat “de rechter, om de door de gemachtigd ambtenaar gevorderde herstelmaatregel te kunnen afwijzen, moet vaststellen dat een minder ingrijpende maatregel eveneens de goede ruimtelijke ordening kan herstellen”.

In zijn arrest van 1 juni 2018 preciseert het Hof de draagwijdte van dat criterium. Het Hof herhaalt dat de rechterlijke macht bevoegd is om een vordering tot herstel van de plaats in haar vorige staat op haar externe en interne wettigheid te toetsen en met name te onderzoeken of ze al dan niet op een machtsoverschrijding berust, zonder evenwel de opportuniteit ervan te mogen beoordelen.

Het Hof voegt hieraan toe dat wanneer de wettigheid van de vordering betwist wordt, de rechter moet nagaan of ze niet kennelijk onredelijk is, met name in het licht van de aard van de inbreuk, van de omvang van de aantasting van de goede ruimtelijke ordening en van het voordeel, voor die ruimtelijke ordening, van het herstel van de plaats in haar oorspronkelijke staat ten opzichte van de last die dat voor de overtreder inhoudt.

Het Hof leidt hieruit af dat de hogervermelde redenen van het bestreden arrest zijn beslissing naar recht verantwoord en dat het arrest niet diende vast te stellen dat een minder ingrijpende maatregel eveneens de goede ruimtelijke ordening kan herstellen.

Vreemdelingen

Asielaanvraag – Hechtenismaatregel – Beslissing van inoverwegingname van de asielaanvraag

Arrest van 16 januari 2018 ([P.18.0002.N](#))

Artikel 57/6/2, eerste lid, Vreemdelingenwet bepaalt dat de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen, na ontvangst van een asielverzoek dat hem door de minister of zijn gemachtigde is verzonden op grond van artikel 51/9, bij voorrang onderzoekt of er nieuwe elementen aan de orde zijn, of door de asielzoeker zijn

²⁵ Cass. 25 juni 2014, [P.14.0394.F](#), AC 2014, nr. 455.

voorgelegd, die de kans aanzienlijk groter maken dat de asielzoeker voor erkenning als vluchteling of voor subsidiaire bescherming in aanmerking komt. Bij gebreke van dergelijke elementen, neemt de Commissaris-generaal het asielverzoek niet in overweging en oordeelt hij dat een terugkeerbesluit niet leidt tot direct of indirect refoulement. In het andere geval of indien de vreemdeling reeds voorheen het voorwerp heeft uitgemaakt van een weigeringsbeslissing die werd genomen bij toepassing van de artikelen 52, § 2, 3°, 4° en 5°, § 3, 3° en § 4, 3°, of 57/10, neemt de Commissaris-generaal een beslissing tot inoverwegingname van de asielaanvraag.

In deze zaak werd een illegaal op het grondgebied verblijvende vreemdeling, wiens initiële asielaanvraag verworpen was, opgepakt en in een gesloten centrum opgesloten. Hij diende er een nieuwe asielaanvraag in, die aanleiding gaf tot een beslissing door de Commissaris-generaal van inoverwegingname.

De vraag rees of de vreemdeling in die omstandigheden kon worden vastgehouden met toepassing van artikel 74/6, §1*bis*, Vreemdelingenwet, dat bepaalt dat de vreemdeling die het Rijk is binnengekomen zonder te voldoen aan de in artikel 2 gestelde voorwaarden of wiens verblijf heeft opgehouden regelmatig te zijn en die een asielaanvraag indient, door de minister of zijn gemachtigde in een welbepaalde plaats kan worden vastgehouden teneinde de effectieve verwijdering van het grondgebied van de vreemdeling te waarborgen, indien de vreemdeling reeds een andere asielaanvraag heeft ingediend (9°) of indien hij een asielaanvraag indient teneinde de uitvoering van een eerdere of van een op handen zijnde beslissing die tot zijn verwijdering zou leiden, uit te stellen of te verwijderen (12°). De kamer van inbeschuldigingstelling beantwoordde die vraag bevestigend.

Op het door de vreemdeling ingestelde cassatieberoep oordeelt het Hof dat uit de wetsgeschiedenis van artikel 74/6, §1*bis*, Vreemdelingenwet blijkt dat de wetgever uitzonderlijk de opsluiting van vreemdelingen wil mogelijk maken, alvorens een beslissing wordt getroffen over hun asielaanvraag, voor zover het verblijf van die vreemdelingen onregelmatig is en duidelijk in de wet opgesomde omstandigheden erop wijzen dat er oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de asielprocedure.

Daarnaast blijkt uit de wetsgeschiedenis van artikel 57/6/2, eerste lid, Vreemdelingenwet dat zo een soort van filter wordt ingevoerd om het oneigenlijk of frauduleus gebruik van het recht tot het indienen van asielaanvragen te voorkomen. Uit de omstandigheid dat de Commissaris-generaal betreffende een asielaanvraag een beslissing van inoverwegingname heeft genomen en hij dus van oordeel is dat er nieuwe elementen aan de orde zijn, of door de asielzoeker zijn voorgelegd, die de kans aanzienlijk groter maken dat de asielzoeker voor erkenning als vluchteling in de zin van artikel 48/3 of voor subsidiaire bescherming in de zin van artikel 48/4 in aanmerking komt, volgt volgens het Hof dat het misbruik van de asielprocedure dat de wetgever wil bestrijden met artikel 74/6, §1*bis*, 9° en 12°, Vreemdelingenwet niet aanwezig is, ook al zou formeel voldaan zijn aan de in die bepalingen gestelde voorwaarden voor een beslissing van vasthouding. De beslissing tot vasthouding van de asielzoeker kan dan ook niet op die bepalingen van de Vreemdelingenwet worden gegrond. Het Hof vernietigt het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling.

Vrijheidsberoving – Beroep bij de rechterlijke macht – Nieuwe autonome titel van vrijheidsberoving – Gevolg – Toezicht door het onderzoeksgerecht

Arresten van 23 januari 2018 ([P.17.1282.N](#) en [P.17.1318.N](#))

In twee arresten spreekt het Hof zich uit over een beroep bij het onderzoeksgerecht tegen een administratieve beslissing tot vrijheidsberoving van een vreemdeling.

In de zaak met het rolnummer P.17.1282.N werd een vreemdeling bij beslissing van 9 oktober 2017 van zijn vrijheid beroofd. Bij nieuwe beslissing van 8 december 2017 werd bevolen dat hij ter beschikking van de regering zou worden gesteld.

De vreemdeling stelde tegen de eerste beslissing beroep in bij het onderzoeksgerecht. De appelrechters oordeelden dat dit beroep zonder voorwerp was, aangezien niet langer de aangevochten beslissing, maar die van 8 december 2017 de grondslag vormde voor de vrijheidsberoving.

In zijn cassatieberoep voerde de vreemdeling aan dat de appelrechters artikel 5.4 EVRM hadden geschonden en de algemene motiveringsplicht hadden miskend, door na te laten de wettigheid van de beslissing tot vrijheidsberoving van 9 oktober 2017 en van de beslissing tot terbeschikkingstelling van 8 december 2017 te onderzoeken.

Het onderzoeksgerecht dat op grond van artikel 72 Vreemdelingenwet verzocht wordt uitspraak te doen over de wettigheid van een administratieve beslissing tot vrijheidsberoving van een vreemdeling, dient volgens het Hof vast te stellen dat dit rechtsmiddel zonder voorwerp is indien de vreemdeling niet langer krachtens die beslissing, maar op grond van een andere autonome titel van zijn vrijheid is beroofd. Wanneer evenwel op gemotiveerde wijze wordt aangevoerd dat de eerste beslissing tot vrijheidsberoving door een onwettigheid is aangetast die de navolgende beslissing ongeldig maakt, staat het aan de rechter bij wie die betwisting aanhangig is gemaakt, dit in het licht van artikel 5.4 EVRM te onderzoeken. Dit houdt in dat het onderzoeksgerecht in dat geval moet nagaan of de aangevoerde onwettigheid die de eerste beslissing aantast, doorwerkt tot de tweede, nieuwe beslissing en deze ook onwettig kan maken. Het Hof oordeelt dat de appelrechters te dezen niet hoefden na te gaan of de aangevoerde onwettigheid van de aangevochten beslissing de wettigheid van de nieuwe beslissing aantast. De vreemdeling heeft voor de appelrechters in conclusie immers niet gepreciseerd hoe en waarom de aangevoerde onwettigheid van de administratieve beslissing van 9 oktober 2017 de navolgende beslissing ongeldig zou maken. Het Hof verwierpt het cassatieberoep.

In de zaak met het rolnummer P.17.1318.N werd een vreemdeling bij beslissing van 12 september 2017 van zijn vrijheid beroofd. Op 29 september 2017 werd een beslissing tot heropsluiting genomen.

Bij arrest van 19 oktober 2017 oordeelde de kamer van inbeschuldigingstelling dat het beroep tegen de eerstgenoemde beslissing zonder voorwerp was geworden, gelet op de laatstgenoemde beslissing. Bij arrest van 7 november 2017 oordeelde de kamer van inbeschuldigingstelling dat deze beslissing tot heropsluiting volledig conform artikel 27 Vreemdelingenwet werd genomen.

Bij beslissing van 28 november 2017 werd de opsluiting van de vreemdeling verlengd tot 27 januari 2018. Op het hoger beroep van de vreemdeling oordeelden de

appelrechters dat deze beslissing niet de oorspronkelijke vrijheidsberoving van 12 september 2017 verlengde, maar wel de heropsluiting van 29 september 2017. Zij verklaarden het beroep niet ontvankelijk in zoverre het gericht was tegen de oorspronkelijke vrijheidsberoving en de maatregel tot heropsluiting, en ongegrond in zoverre het gericht was tot de beslissing tot verlenging van de opsluiting tot 27 januari 2018.

De vreemdeling voerde voor het Hof de schending aan van artikel 5.4 EVRM, doordat de appelrechters het verweer niet hadden beantwoord over de onwettigheid van de oorspronkelijke maatregel van 12 september 2017 en over het belang daarvan voor de wettigheid van de maatregel tot heropsluiting van 29 september 2017 en deze tot verlenging van de opsluiting van 28 november 2017. Volgens de vreemdeling oordeelden de appelrechters ten onrechte dat zij zich niet meer konden uitspreken over de onwettigheid van deze maatregelen gelet op het gezag van gewijsde van de arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling van 19 oktober en 7 november 2017. De vreemdeling zou immers een belang blijven hebben bij de betwisting van die maatregel, omdat de gevolgen van de onwettigheid ervan zich zouden uitstrekken tot de tweede en de derde maatregel.

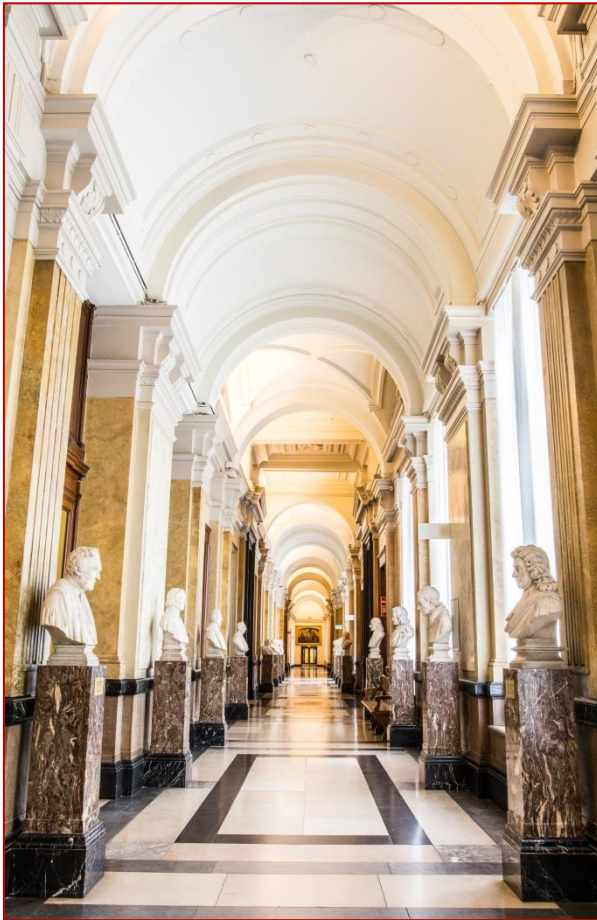
Het Hof volgt deze redenering niet. Het Hof oordeelt dat wanneer een nieuwe administratieve beslissing met een verschillende grondslag in de plaats komt van de oorspronkelijke beslissing van vrijheidsberoving, het beroep bij de rechterlijke macht tegen de oorspronkelijke beslissing in de regel geen bestaansreden meer heeft. Wanneer de vreemdeling echter in het kader van zijn beroep tegen de nieuwe beslissing op gemotiveerde wijze aanvoert dat de oorspronkelijke beslissing van vrijheidsberoving is aangetast door een onwettigheid die ook de nieuwe beslissing ongeldig maakt en het onderzoeksgerecht daarover nog niet bij een definitieve beslissing heeft geoordeeld, moet dat gerecht die onwettigheid en de doorwerking ervan op de nieuwe beslissing onderzoeken in het licht van artikel 5.4 EVRM. Aangezien de appelrechters vaststellen dat de kamer van inbeschuldigingstelling reeds in haar respectieve arresten van 19 oktober en 7 november 2017 de wettigheid van de vrijheidsberovende maatregelen van 12 en 29 september 2017 heeft onderzocht, oordelen zij terecht dat zij zich niet meer konden uitspreken over de onwettigheid ervan en de doorwerking op de beslissing van 28 november 2017. Aldus bevestigt het Hof de redenering van de appelrechters.

Daarnaast voerde de vreemdeling schending aan van artikel 29, tweede lid, Vreemdelingenwet. Krachtens deze bepaling kan de minister of zijn gemachtigde de opsluiting telkens met een periode van twee maanden verlengen, wanneer de nodige stappen om de vreemdeling te verwijderen werden genomen binnen zeven werkdagen na diens opsluiting. Volgens de vreemdeling oordeelden de appelrechters ten onrechte dat binnen de voormelde termijn de nodige stappen werden genomen om hem te verwijderen, namelijk vanaf 2 oktober 2017. Volgens hem was de termijn van zeven werkdagen immers beginnen lopen vanaf de oorspronkelijke beslissing tot opsluiting van 12 september 2017 en niet vanaf de beslissing tot heropsluiting van 29 september 2017, zodat die termijn op 2 oktober 2017 reeds verstreken was.

Hierover oordeelt het Hof dat de termijn van zeven werkdagen bedoeld in artikel 29, tweede lid, Vreemdelingenwet niet begint te lopen vanaf de oorspronkelijke vrijheidsberoving van de vreemdeling, maar wel vanaf zijn vrijheidsberoving die

samenvalt met het ogenblik waarop zijn weigering om te worden gerepatrieerd werd vastgesteld, dit is op 29 september 2017. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Belangrijkste conclusies van het openbaar ministerie

De conclusies van het openbaar ministerie zijn beschikbaar op de website van het Hof (https://justitie.belgium.be/nl/rechterlijke_orde/hoven_en_rechtbanken/hof_van_cassatie/) onder de datum van het arrest waarop ze betrekking hebben.

Burgerlijk recht

Zakenrecht

- De ontvankelijkheid van het hoger beroep ingesteld door de syndicus zonder beslissing van de algemene vergadering van mede-eigenaars, Cass. 8 maart 2018, C.17.0394.N;
- Niet elke afstand van het recht van natrekking doet een recht van opstal ontstaan, Cass. 6 september 2018, C.17.0265.F.

Verbintenissen

- De leer van het schijnmandaat, Cass. 22 februari 2018, C.17.0302.N;
- Financieel onvermogen en overmacht, Cass. 28 juni 2018, C.17.0701.N;
- De sanctie bij rechtsmisbruik, Cass. 19 oktober 2018, C.17.0470.N;
- Tijdstip waarop het geoorloofd karakter van het voorwerp van een overeenkomst moet worden beoordeeld, Cass. 29 oktober 2018, C.18.0152.F;
- De interne gevolgen van een rafactieformule in de overeenkomst tussen hoofdaannemer en opdrachtgever ten aanzien van de in gebreke gebleven onderaannemer, Cass. 2 november 2018, C.17.0309.N.

Buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht

- Toepassing van de buitenlandse wet voor het bepalen van de buitencontractuele aansprakelijkheid voor een verkeersongeval dat zich voordeed op buitenlands grondgebied, Cass. 22 februari 2018, C.17.0288.N;
- De wet die het Verdrag van Den Haag van 4 mei 1971 aanwijst, is zowel toepasselijk op de aansprakelijkheid die voortvloeit uit een verkeersongeval als op de vordering van het slachtoffer tegen de verzekeraar die gehouden is tot schadevergoeding op buitencontractuele grondslag zonder dat artikel 29bis WAM van toepassing is, Cass. 16 maart 2018, C.17.0240.F;
- Burenhinder: aard en draagwijdte, Cass. 7 mei 2018, C.17.0285.F;
- De gevolgen van het “de vervuiler betaalt”-beginsel bij het bepalen van de milieuschade, Cass. 1 juni 2018, C.17.0465.F;

- Het “rechtmatig alternatief” bij de beoordeling van het oorzakelijk verband tussen fout en schade, Cass. 28 juni 2018, C.17.0603.N;
- Ontstaan van de schade ten gevolge van de niet-betaling door de belastingplichtige van zijn aanslagen in de inkomstenbelastingen wegens de fout van een derde, Cass. 20 september 2018, C.16.0317.F;
- De draagwijdte van het begrip “zaakschade” bij openbaardomeingoederen, Cass. 5 oktober 2018, C.18.0145.N;
- De schade van de werkgever uit de overheidssector die, door de fout van een derde, krachtens zijn wettelijke of reglementaire verplichtingen aan zijn personeelslid loon en de lasten op dat loon moet blijven betalen maar geen arbeidsprestaties als tegenprestatie ontvangt, wordt vastgesteld door de beslissingen van de administratieve gezondheidsdienst, tenzij de aansprakelijke derde of zijn verzekeraar het tegenbewijs levert, desgevallend op grond van een deskundigenonderzoek dat de rechter kan bevelen, Cass. 18 oktober 2018, C.17.0506.F;
- De vraag of het verlies aan inkomsten uit een zelfstandige activiteit ook tot de materiële professionele schade behoort in het licht van het cumulatieverbod vervat in artikel 14*bis* Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel, Cass. 2 november 2018, C.17.0393.N;
- Burenhinder: de abnormale vatbaarheid van het pand van de naburige eigenaar en de weerslag en impact ervan op de omvang van de vergoeding, Cass. 9 november 2018, C.18.0087.N;
- De ontvankelijkheid van het middel waarbij de dader van een fout die schade heeft veroorzaakt of daartoe heeft bijgedragen, tot staving van een cassatieberoep tegen het slachtoffer, aanvoert dat aan die schade ook de fout van een derde ten grondslag ligt, Cass. 28 november 2018, P.18.0766.F.

Bijzondere overeenkomsten

- Bewijsmiddelen in het kader van de pachtwetgeving, Cass. 4 januari 2018, C.17.0267.N;
- De vraag of de bescherming van de pachtwetgeving geldt ingeval een industriële varkensfokkerij afhankelijk is van een elders gelegen landbouwbedrijf, Cass. 4 januari 2018, C.17.0230.N;
- De geldigheid van het voorleggen van een bodemattest als een opschortende voorwaarde in een overeenkomst betreffende de overdracht van gronden, 22 maart 2018, C.17.0067.N;

- De mogelijkheid tot gerechtelijke ontbinding van de pachtovereenkomst wegens wanprestatie van de pachter wanneer de berokkende schade inmiddels is hersteld, Cass. 19 oktober 2018, C.18.0036.N.

Verjaring

- Het begrip “dagvaarding voor het gerecht” in de zin van artikel 2244, §1, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek, Cass. 1 februari 2018, C.17.0130.N;
- Het aanvangspunt van de tienjarige verjaringstermijn van de herstellvordering van de stedenbouwkundig inspecteur en van het college van burgemeester en schepenen voorzien in artikel 6.1.41, §5, eerste lid, 1°, Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, in ruimtelijk kwetsbare gebieden, Cass. 8 maart 2018, C.14.0239.N;
- Verjaringstermijn van de vordering van de reiziger tegen de verzekeraar van de reisorganisatie of van de reisbemiddeling (artikel 88, § 2, Wet van 4 april 2014; artikel 30.1, Wet van 16 februari 1994), Cass. 28 mei 2018, C.17.0586.F;
- De verjaringstermijn van de vervolging in het kader van de bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen: de toepassing ervan in de lidstaten naar aanleiding van de rechtspraak van het Hof van Justitie en de voorwaarde van de jurisprudentiële praktijk (artikel 3, derde lid, Verordening(EG) nr. 2988/95 en artikel 2262*bis*, §1, eerste lid, Burgerlijk Wetboek), Cass. 12 oktober 2018, C.17.0699.N;
- De gelding van (en de uitzondering op) de regel dat het recht op de terugvordering van sommen die onverschuldigd zijn betaald, ontstaat op de dag van de betaling, waardoor de verjaringstermijn dan ingaat, en de impact ervan op het ontstaan van de schuldvordering in geval van onrechtmatige overheidsdaad (artikel 1382 en 1383 Burgerlijk Wetboek), Cass. 12 oktober 2018, C.17.0053.N;
- De verjaringstermijn van de “*actio judicati*”, Cass. 19 oktober 2018, C.17.0470.N;
- Dagvaarding voor het gerecht en stuitende werking van de verjaring van de rechtsvordering, Cass. 29 oktober 2018, C.18.0212.F;
- Artikel 2262*bis* Burgerlijk Wetboek heeft betrekking op de verjaring en is niet van toepassing op de termijn om een rechtsmiddel in te stellen, Cass. 9 november 2018, C.18.0070.N.

Andere conclusies in burgerlijk recht

- Verbod en gerechtelijk raadsman; beschermd persoon: wijze van aanwijzing van de vertrouwenspersoon en aantal vertrouwenspersonen, Cass. 19 februari 2018, C.17.0273.F;
- Het rechtmatig belang als voorwaarde voor de rechtsvordering, in geval van een ongeoorloofde overeenkomst, Cass. 8 maart 2018, C.17.0390.N;
- Interpretatieve wet en de bekentenis als bewijsmiddel in het kader van een pachtovereenkomst, Cass. 22 maart 2018, C.17.0320.N;
- De samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten van de Europese Unie op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken: overlegging van stukken door een in een andere lidstaat woonachtige partij of derde en consequenties daaraan verbonden, Cass. 26 april 2018, C.16.0192.N;
- De buitengerechtelijke bekentenis als bewijs in burgerlijke zaken (in substantie), Cass. 3 mei 2018, C.16.0482.N;
- Het begrip “plaats waar de schade is ingetreden” in toepassing van de interpretatieve rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie m.b.t. artikel 96, 2°, Wetboek IPR, Cass. 24 mei 2018, C.17.0514.N;
- Recht op eerbiediging van het privéleven en recht op vergetelheid waardoor de persoon die schuldig werd bevonden aan een misdaad of wanbedrijf zich in bepaalde omstandigheden ertegen kan verzetten dat zijn gerechtelijk verleden opnieuw in de herinnering van het publiek wordt gebracht naar aanleiding van een nieuwe openbaarmaking van die feiten; de digitale archivering van een oud artikel uit de geschreven pers dat, ten tijde van de feiten, op wettige wijze het verhaal van gebeurtenissen uit het verleden heeft gebracht en het recht op vergetelheid, het recht op eerbiediging van het privéleven en het recht op vrijheid van meningsuiting; inmengingen in het recht op vrijheid van meningsuiting die het gevolg zijn van het recht op eerbiediging van het privéleven en wijziging van de gearchiveerde tekst waardoor een aantasting van het recht op vergetelheid kan worden voorkomen of hersteld, Cass. 8 november 2018, C.16.0457.F;
- De wijze van beoordeling door de rechter van de toelaatbaarheid van onrechtmatig verkregen bewijs (artikel 70, §§1 en 2, Wet Financieel Toezicht), Cass. 9 november 2018, C.17.0220.N-C.17.0318.N.

Economisch recht

Handelstussenpersonen

- Het winstoogmerk als al dan niet noodzakelijke voorwaarde voor de kwalificatie van een overeenkomst als handelsagentuurovereenkomst, Cass. 16 november 2018, C.18.0106.N.

Vennootschappen

- De rechthebbende van de vordering tot nietigverklaring van de beslissingen of verrichtingen van het college van zaakvoerders van een vennootschap, waarvan een lid een rechtstreeks of onrechtstreeks strijdig belang heeft, Cass. 1 juni 2018, C.17.0642.F;
- De hoedanigheid van onderneming t.a.v. alle vennoten van een vennootschap onder firma, Cass. 22 juni 2018, C.17.0587.F.

Verzekeringen

- De niet-nakoming door de verzekeringsmakelaar van zijn informatie- en adviesplicht vóór het sluiten van de verzekeringsovereenkomst tussen de verzekeraar en de verzekeringsnemer levert de niet-uitvoering van een verplichting van de makelaarsovereenkomst op, Cass. 16 maart 2018, C.17.0200.F;
- De onmogelijkheid voor de verzekeraar om zich van zijn dekking te bevrijden voor de gevallen van grove schuld van de verzekerde die in algemene bewoordingen zijn gesteld, Cass. 16 maart 2018, C.17.0428.F;
- De werking in de tijd van het WIPR, meer in het bijzonder wat betreft het bestaan van een rechtstreekse vordering van de arbeidsongevallenverzekeraar tegen de voor het ongeval aansprakelijke, Cass. 3 mei 2018, C.17.0095.N.

Mededinging en marktpraktijken

- De toepassing van het *non bis in idem*-beginsel in het mededingingsrecht, Cass. 22 november 2018, C.17.0126.F.

Transportrecht

- Beteugeling van overtredingen van de Europese overeenkomst nopens de arbeidsvoorwaarden voor de bemanningen van motorrijtuigen in het internationale vervoer over de weg (AETR) voor ritten die gedeeltelijk over het grondgebied van een derde land verlopen, Cass. 14 november 2018, P.18.0827.F.

Andere conclusies in economisch recht

- De terugkoopregeling zoals bedoeld in artikel 32 Wet Economische expansie en artikel 76 Decreet van 19 december 2003 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2004, Cass. 22 februari 2018, C.13.0095.N;
- De draagwijdte van het belangenconflict van de bemiddelaar in het kader van artikel 36 Wet secundaire markten, Cass. 14 juni 2018, C.17.0388.N;
- De beoordeling van de omvang van de informatieplicht van de financiële bemiddelaar met betrekking tot een transactie in financiële instrumenten, Cass. 22 juni 2018, C.17.0017.F.

Fiscaal recht

Algemeen

- De vraag of de aanwijzing van de betrokken belastingschuldige bij de inkohiering deel uitmaakt van de vestiging van de belasting en de betwisting nopens de wettigheid en de regelmatigheid ervan tot de bevoegdheid van de beslagrechter behoort, Cass. 25 januari 2018, C.16.0534.N;
- Het tijdstip waarop de uit het kohier voortvloeiende uitvoerbare kracht definitief wordt vastgesteld en de toepasselijke wet waardoor de uitvoerbare kracht wordt beheerst, Cass. 21 juni 2018, F.17.0009.N;
- De voorwaarden waaronder het geoorloofd is voor de fiscale administratie om observaties uit te oefenen in de openbare ruimte, Cass. 14 december 2018, F.18.0093.N.

Inkomstenbelasting

- De vraag of artikel 23, paragraaf 1, subparagraaf a, Belgisch-Nederlands dubbelbelastingverdrag aan België het recht toekent om op inkomsten die in Nederland niet effectief werden belast, alsnog belasting te heffen, Cass. 25 januari 2018, F.16.0060.N;
- Inkohiering, inzake inkomstenbelastingen, van een aanslag of bestaan van een administratieve akte die leidt tot de definitieve inning van een belasting op een andere wijze dan per kohier als aan elk bezwaar voorafgaande noodzakelijke voorwaarde, Cass. 9 februari 2018, F.15.0141.F;
- Voorwaarde voor de belastbaarheid van de openbare domeingoederen van de Staat en zijn private domeingoederen die bestemd zijn voor een openbare dienst of een dienst van algemeen belang; eventuele toepassing van artikel 172, tweede lid, van de Grondwet, Cass. 23 februari 2018, F.16.0102.F;

- De voorwaarde inzake onproductiviteit waaraan de vrijstelling van onroerende voorheffing voor nationale domeingoederen onderworpen is, Cass. 15 maart 2018, F.16.0141.N;
- De onmogelijkheid op grond van artikel 444 WIB92 een belastingverhoging op te leggen in geval van laattijdige indiening van de aangifte, Cass. 15 maart 2018, F.17.0004.N;
- De vraag wie belastingplichtige is voor de onroerende voorheffing die wordt geheven op door de erfpachter in erfpacht gehouden goederen, Cass. 19 april 2018, F.16.0026.N;
- De toepassing van de kwijtschelding of proportionele vermindering van de onroerende voorheffing wegens improductiviteit in de gevallen waarin de belastingplichtige in het raam van een overeenkomst van onroerende leasing een gebruiksrecht toestaat aan een derde, Cass. 19 april 2018, F.16.0026.N;
- De interpretatie van het begrip “geldlening” in de zin van artikel 18, tweede lid, WIB92, Cass. 19 april 2018, F.17.0076.N;
- Voorwaarden waaronder Noorwegen lonen kan belasten die een Belgische fiscale rijksinwoner verkrijgt uit het verrichten van arbeid in loondienst als piloot van luchtvaartuigen die in het internationaal verkeer door een Noorse onderneming worden geëxploiteerd (Belgisch-Noorse overeenkomst tot het vermijden van dubbele belasting van 14 april 1988), Cass. 20 april 2018, F.16.0071.F;
- Plaats waar de Belgische fiscale rijksinwoner, die arbeid in loondienst verricht aan boord van een wegvoertuig dat in het internationale verkeer wordt geëxploiteerd door een transportbedrijf dat zijn plaats van werkelijke leiding in het Groothertogdom Luxemburg heeft, wordt geacht die activiteit uit te oefenen (Belgisch-Luxemburgse overeenkomst tot het vermijden van dubbele belasting van 17 september 1970 en Avenant van 11 december 2002), Cass. 20 april 2018, F.17.0005.F;
- De voorwaarden waaronder beroepsverliezen van burgerlijke vennootschappen aftrekbaar zijn van de beroepsinkomsten van de vennoten, Cass. 21 juni 2018, F.15.0168.N;
- De vraag of een eerder pandrecht tegenwerpelijk is aan een later beslag op dezelfde schuldvordering en of de betaling door de derde-schuldenaar aan de ontvanger krachtens artikel 164, §1, KB WIB92, in weerwil van de kennisgeving van het pand aan de derde-schuldenaar, tegenwerpelijk is aan die pandhouder, Cass. 21 juni 2018, F.17.0140.N;
- De impact van het overschrijden van de redelijke termijn bij de beslissing over een strafprocedure op de aanslagtermijn van 12 maanden voorzien in artikel 263,

§2, 3°, WIB64, thans 358, §2, 3°, WIB92, en op de mogelijkheid een belastingverhoging op te leggen bij het vestigen van een belastingaanslag op grond van de gegevens die aan het licht kwamen in die procedure, Cass. 21 september 2018, F.15.0005.N;

- De stortingen van de werkgeversbijdragen in een pensioenfonds betaald tot en met 31 december 2003, die in het individueel en definitief verworven voordeel van de belastingplichtige zijn gebeurd, kunnen niet genieten van de vrijstelling van artikel 38, §1, 18°, WIB92 zodat de latere pensioenuitkering niet nogmaals kan worden belast, Cass. 21 september 2018, F.15.0150.N;
- De vraag of de omstandigheid dat tussen een verrichting van een vennootschap en haar maatschappelijke activiteit of statutair doel geen verband bestaat en dat een verrichting uitsluitend werd gesteld met het oog op een belastingvoordeel, uitsluit dat de kosten die met zulke verrichtingen verband houden als aftrekbare beroepskosten worden aangemerkt, Cass. 21 september 2018, F.17.0054.N;
- De vraag of onroerende goederen die worden aangewend voor de behartiging van de aan de Orde der Artsen toevertrouwde diensten kunnen genieten van de vrijstelling van onroerende voorheffing voorzien voor “nationale domeingoederen”, Cass. 23 november 2018, F.16.0020.N;
- De vraag of onroerende goederen die worden aangewend voor de behartiging van de aan de Orde der Architecten toevertrouwde diensten kunnen genieten van de vrijstelling van onroerende voorheffing voorzien voor “nationale domeingoederen”, Cass. 23 november 2018, F.16.0090.N;
- De voorwaarden waaronder de uitgaven van een bedrijfsleider aftrekbaar zijn als beroepskosten op grond van artikel 49 WIB92, Cass. 23 november 2018, F.17.0082.N;
- De vraag of het gedeelte van het fiscaal resultaat van de vennootschap dat voortkomt uit abnormale of goedgunstige voordelen al dan niet mag worden gecompenseerd met het verlies van het belastbare tijdperk, Cass. 23 november 2018, F.18.0016.N;
- De voorwaarden voor het toekennen van moratoriumintresten op grond van artikel 308 WIB64/artikel 418 WIB92, Cass. 14 december 2018, F.14.0111.N.

Belasting over de toegevoegde waarde

- Geen toepassing, op de geldboete bedoeld in artikel 70, §2, Btw-wetboek, van inzonderheid de artikelen 18 en 18*bis* van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie; wijze waarop de belastingrechter, die oordeelt dat daartoe grond bestaat, uitstel verleent, indien die maatregel in de wet was voorzien, Cass. 12 januari 2018, F.16.0127.F;

- De vraag of het vermoeden van onschuld gewaarborgd door artikel 6.2 EVRM uitsluit dat wordt overgegaan tot tenuitvoerlegging van een administratieve boete vooraleer de belastingplichtige bij een definitieve rechterlijke beslissing schuldig is bevonden, Cass. 18 januari 2018, F.17.0003.N;
- De draagwijdte van de motiveringsverplichting van het dwangbevel inzake btw, Cass. 19 april 2018, F.17.0066.N;
- De criteria waarop de rechter in het bijzonder acht mag slaan om na te gaan of de administratieve sanctie die een repressief karakter heeft in de zin van artikel 6 EVRM niet onevenredig is met de inbreuk, Cass. 21 september 2018, F.17.0086.N.

Douane en accijnzen

- De mogelijkheid van de boeking achteraf af te zien bij toepassing van artikel 220, tweede lid, b), CDW wanneer het preferentieel tarief wordt geweigerd op grond van artikel 94.5 TCDW, Cass. 21 september 2018, F.13.0034.N;
- De voorwaarden waaronder de termijn van drie jaar voor het inleiden van een procedure tot navordering van niet-geheven rechten, bedoeld in artikel 2.1, tweede lid, Verordening (EEG) nr. 1697/79, een aanvang kan nemen op de dag waarop het oorspronkelijk van de belastingplichtige opgeëiste bedrag is geboekt, Cass. 14 december 2018, C.14.0175.N – F.14.0057.N – F.14.0062.N – F.14.0063.N.

Gemeente- provincie- en plaatselijke belastingen

- De vraag of in het kader van de beoordeling door de rechter of er voor een door de overheid gemaakt onderscheid tussen belastingplichtigen een objectieve en redelijke verantwoording bestaat, van die overheid kan worden gevergd het bewijs te leveren dat dit onderscheid of de afwezigheid ervan berust op zekere en vaststaande feiten of dat het gemaakte onderscheid noodzakelijk bepaalde gevolgen heeft, Cass. 17 mei 2018, F.17.0032.N.

Registratierechten

- Het verzoek tot toepassing van het preferentieel tarief van artikel 131*ter*, §1, van het Wetboek van registratierechten, dat wordt geformuleerd na de registratie van de schenkingsakte, vormt een grond van teruggave, Cass. 11 mei 2018, F.16.0126.F.

Andere conclusies in fiscaal recht

- De vraag of de in artikel 35*quater*, §1, Oppervlaktewaterenwet bepaalde methode ter berekening van de vuilvracht geldt ten aanzien van heffingsplichtigen die in het jaar dat aan het heffingsjaar voorafging hemelwater

loosden op het grondgebied van het Vlaamse Gewest, Cass. 25 januari 2018?, F.15.0274.N;

- De kwalificatie van de boete wegens het meer dan een maand vervallen zijn van het eurovignet als strafrechtelijk van aard in de zin van artikel 6.1 EVRM, Cass. 21 september 2018, F.17.0141.N.

Strafrecht

Algemeen

- De draagwijdte van de strafuitsluitingsgrond in de gevallen waarin de verantwoordelijkheid van een natuurlijke persoon en van een rechtspersoon in het gedrang komen wegens eenzelfde misdrijf (artikel 5, tweede lid, Strafwetboek), Cass. 9 november 2018, C.17.0220.N – C.17.0318.N.

Misdrijven

- Waals milieurecht: het begrip “afvalstoffen”, Cass. 7 februari 2018, P.17.1275.F;
- Moreel bestanddeel van het misdrijf bedoeld in artikel 226, eerste lid, 1°, c, Sociaal Strafwetboek, Cass. 21 februari 2018, P.16.1199.F;
- Begrip “bezit van kinderpornografische beelden”, Cass. 28 februari 2018, P.17.1216.F;
- Moreel bestanddeel van het misdrijf diefstal, Cass. 21 maart 2018, P.17.1199.F;
- Het ophouden van borden tijdens een betoging kan een feit of een gebaar opleveren in de zin van artikel 276 Strafwetboek, dat smaad bestraft, Cass. 18 april 2018, P.17.1113.F;
- Het wetens en willens achterhouden door een lid van een politiedienst van persoonsgegevens of informatie van belang voor de uitoefening van de strafvordering, Cass. 22 mei 2018, P.17.1286.N;
- Begrip bij wet beschermd geschrift: de beslissing dat een geschrift geen valsheid in geschriften is op grond dat een geschrift geen bewijs oplevert, Cass. 30 mei 2018, P.18.0034.F;
- Sturen spijts verval; erkenning in België van een nieuw rijbewijs uitgereikt in een andere lidstaat, Cass. 11 september 2018, P.17.0839.N;
- Begrip “voorwaarden in strijd met de menselijke waardigheid” in het kader van de telastlegging mensenhandel, Cass. 26 september 2018, P.18.0269.F;

- Begrip “fabrieksgeheim” in de zin van artikel 309 Strafwetboek, Cass. 10 oktober 2018, P.18.0448.F;
- Draagwijdte van de verzwarende omstandigheid van het overlijden van het slachtoffer, als bedoeld in artikel 376, eerste lid, Strafwetboek, Cass. 17 oktober 2018, P.18.0753.F;
- De vraag of de niet-doorzending van sociale documenten aan de bevoegde ambtenaren een schending uitmaakt van het artikel 209 Sociaal Strafwetboek betreffende de belemmering van toezicht, Cass. 6 november 2018, P.18.0339.N;
- Beteugeling van overtredingen van de Europese overeenkomst nopens de arbeidsvoorwaarden voor de bemanningen van motorrijtuigen in het internationale verkeer over de weg (AETR) voor ritten die gedeeltelijk over het grondgebied van een derde land verlopen, Cass. 14 november 2018, P.18.0827.F.

Andere conclusies in strafrecht

- Toepassing door het hof van assisen van de regels betreffende de samenloop van misdaden, Cass. 21 februari 2018, P.17.1164.F;
- Tussenkost van de probatiecommissie in het kader van de vordering tot herroeping van het probatie-uitstel, Cass. 9 mei 2018, P.18.0344.F.

Strafprocedure

Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering

- Waals Milieurecht: recht op mondelinge voordracht van het verweer, voorafgaand aan de eventuele oplegging van een administratieve sanctie, Cass. 24 januari 2018, P.17.1221.F;
- Stuitende werking van de verjaring van de strafvordering door dagvaarding voor een niet-bevoegde rechter, Cass. 19 september 2018, P.18.0456.F.

Onderzoek in strafzaken

- Woning, huiszoeking en voorafgaande toestemming, Cass. 7 februari 2018, P.18.0100.F;
- Toelaatbaarheid van het bewijs verkregen door onderzoekshandelingen die buiten de saisine van de onderzoeksrechter zijn verricht, Cass. 12 december 2018, P.18.0987.F;
- Gevolgen voor de saisine van de onderzoeksrechter van het arrest van de jeugdkamer van het hof van beroep dat, enerzijds, het beroepen vonnis van

uithandengeving met voorlopige tenuitvoerlegging nietig verklaart en, anderzijds, bij wege van nieuwe beschikkingen de uithandengeving beveelt, Cass. 6 juni 2018, P.18.0562.F.

Onderzoeksgerechten

- Samenstelling van de jeugdkamer van het hof van beroep na de wet van 19 oktober 2015 (Potpourri I), Cass. 19 september 2018, P.18.0761.F;
- Wettigheid van de overlegging voor de rechtbank, door een cliënt, van briefwisseling met zijn advocaat teneinde zijn verweer te verzekeren, Cass. 3 oktober 2018, P.18.0235.F;
- Voorrang van rechtsmacht (rechter van eerste aanleg): toezicht op het gerechtelijk onderzoek en regeling van de rechtspleging na de recente arresten van het Grondwettelijk Hof, Cass. 21 november 2018, P.18.0763.F;
- Het vraagstuk van de teruggave van de bij de beklaagde in beslag genomen voorwerpen, na zijn vrijspraak van de telastlegging die tot de inbeslagname aanleiding had gegeven, Cass. 28 november 2018, P.18.0104.F.

Vonnisgerechten

- De samenstelling van de correctionele rechtbank zetelend in graad van beroep in aangelegenheden behorend tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, Cass. 20 februari 2018, P.16.1133.N en P.17.0314.N;
- Begrip “kennelijk onredelijke toestand” dat de rechter in aanmerking neemt om af te wijken van het basisbedrag van de rechtsplegingsvergoeding, Cass. 30 mei 2018, P.18.0034.F.

Rechtsmiddelen

- Ontvankelijkheid van het onmiddellijk cassatieberoep tegen de beslissing die, gewezen op de burgerlijke rechtsvordering, de verzwarende omstandigheid van arbeidsongeschiktheid uitsluit en tegelijkertijd geen definitieve uitspraak doet over de omvang van de schade, Cass. 3 januari 2018, P.17.0786.F;
- Niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep van het openbaar ministerie dat gericht is tegen een vrijsprekend vonnis maar geen grieven over de straf bevat, Cass. 24 januari 2018, P.17.1070.F;
- Het bewijs van kennis van de dagvaarding als voorwaarde om het verzet ongedaan te verklaren, Cass. 21 februari 2018, P.17.1130.F;
- Het begrip “wettige reden van verschoning” bij ongedaan verzet, Cass. 27 februari 2018, P.17.1074.N;

- Vormen van het verzet van een beschuldigde tegen de op verstek gewezen arresten van het hof van assisen, Cass. 7 maart 2018, P.17.1257.F;
- Wijze en termijnen van de cassatieberoepen tegen de ongedaanverklaring en de verstekbeslissing, Cass. 13 maart 2018, P.17.0365.N;
- Het begrip “wettige reden van verschoning” inzake ongedaan verzet, Cass. 21 maart 2018, P.17.1062.F;
- Ontvankelijkheid van het onmiddellijk cassatieberoep tegen het niet-definitief arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling over een vraagstuk van parlementaire onschendbaarheid, Cass. 21 maart 2018, P.18.0141.F;
- Waals Milieurecht: beroep tegen de administratieve geldboeten, Cass. 11 april 2018, P.18.0114.F;
- Het hoger beroep van de veroordeelde met als grief “vrijpraak”, Cass. 16 mei 2018, P.17.1086.F;
- Gebrek aan duidelijkheid, binnen de wettelijke termijn, van de grieven in hoger beroep van de gedetineerde beklaagde, Cass. 30 mei 2018, P.18.0232.F;
- Mogelijkheid voor de appelrechter om de straf te verminderen op de grief in hoger beroep van het openbaar ministerie, als enige appellant, tot verzwaring van de straf, Cass. 30 mei 2018, P.18.0387.F;
- Het bewijs van kennis van de dagvaarding als voorwaarde om het verzet in hoger beroep ongedaan te verklaren, Cass. 6 juni 2018, P.18.0254.F;
- Vaststelling van ontstentenis van een wettige verschoningsgrond als voorwaarde voor het ongedaan verklaard verzet in hoger beroep, Cass. 6 juni 2018, P.18.0404.F;
- Betekening van het cassatieberoep van de burgerlijke partij aan de inverdenkinggestelde die buiten vervolging werd gesteld door het Hof van Cassatie bij voorrecht van rechtsmacht, Cass. 18 september 2018, P.18.0222.N;
- Ontvankelijkheid van het onmiddellijk cassatieberoep tegen een vonnis in beroep dat de beklaagde veroordeelt tot straf en een deskundige aanduidt met het oog op een onderzoek van de lichamelijke of geestelijke geschiktheid van de beklaagde tot het besturen van een motorvoertuig, Cass. 2 oktober 2018, P.18.0578.N;
- Toepasselijkheid van artikel 211*bis* Wetboek van Strafvordering in geval van bevestiging van de gevangenisstraf met verlenging van, enerzijds, de duur van het uitstel en, anderzijds, het gedeelte van de straf waarvoor uitstel werd verleend, Cass. 10 oktober 2018, P.18.0264.F;

- Noodzaak om een prejudiciële vraag te stellen aan het Grondwettelijk Hof over de bijkomende termijn voor het openbaar ministerie of de burgerlijke partij om hoger beroep in te stellen, wanneer de beklaagde hoger beroep instelt, Cass. 24 oktober 2018, P.18.0715.F;
- De draagwijdte van de vereiste van duidelijkheid, in de zin van artikel 204, eerste lid, Wetboek van Strafvordering, bij de vermelding van de grieven in hoger beroep, Cass. 31 oktober 2018, P.18.0394.F;
- De vraag naar de grondwettigheid van artikel 20 Wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, dat de mogelijkheid afschaft voor een uit handen gegeven minderjarige om onmiddellijk cassatieberoep in te stellen tegen een verwijzingsarrest gewezen overeenkomstig artikel 57bis Jeugdbeschermingswet, Cass. 31 oktober 2018, P.18.0673.F;
- Verzoekschrift tot heropening van de rechtspleging en gebrek aan gezag van uitlegging van de door het EHRM genomen beslissing om een verzoekschrift van de rol te schrappen zonder te beslissen dat het EVRM werd geschonden, na akte te hebben genomen van een eenzijdige verklaring van de Belgische regering waarin de schending werd erkend, Cass. 7 november 2018, P.18.0949.F en P.18.0950.F;
- Bestaanbaarheid met artikel 6, §1, EVRM van de sanctie op de ontstentenis van vermelding van de hoedanigheid “getuigschrijfhoudend advocaat” binnen de termijn bepaald in artikel 429, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, Cass. 7 november 2018, P.18.0949.F en P.18.0950.F;
- Verplichting voor de burgerlijke partij om haar cassatieberoep tegen een beslissing tot buitenvervolginstelling aan de inverdenkinggestelde te doen betekenen, Cass. 12 december 2018, P.18.0786.F;
- Omvang van de vernietiging in geval van onwettigheid van de hoofdstraf, Cass. 12 december 2018, P.18.0987.F;
- De rechtsmacht van de rechter die het verzet ongedaan verklaart, om de verjaring van de strafvordering na te gaan alsook de termijn voor het cassatieberoep tegen de verstekbeslissing waartegen het verzet ongedaan is verklaard, Cass. 19 december 2018, P.18.0421.F.

Andere conclusies in strafprocedure

- Inhoud van het Europees aanhoudingsbevel gelet op het aanhoudingsbevel bij verstek dat daaraan ten grondslag ligt, Cass. 7 maart 2018, P.18.0228.F;

- Aanvang van de termijn bepaald bij artikel D.163, zesde lid, Boek I Milieuwetboek, om een administratieve geldboete op te leggen, Cass. 19 september 2018, P.18.0473.F.

Straf en strafuitvoering

- Toelaatbaarheid tot het elektronisch toezicht of voorwaardelijke invrijheidstelling na een derde van de gevangenisstraf, zelfs als die gevangenisstraf de staat van herhaling vaststelt: aanvulling na het arrest van het Grondwettelijk Hof nr. 15/2018 van 7 februari 2018, Cass. 28 maart 2018, P.17.0545.F;
- De toepassing van het legaliteits- en non-retroactiviteitsbeginsel op een wet die de mogelijkheid tot herroeping van gewoon uitstel en probatieuitstel wijzigt, Cass. 20 februari 2018, P.17.0509.N;
- De nieuwe aanvragen die onmiddellijk kunnen worden ingediend voor de strafuitvoeringsrechtbank die een uitvoeringsmodaliteit van de straf heeft herroepen, Cass. 18 april 2018, P.18.0383.F;
- Aard van de termijnen bepaald in artikel 68 Wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, Cass. 18 april 2018, P.18.0383.F;
- Territoriale bevoegdheid van de strafuitvoeringsrechter die uitspraak doet over een verzoek tot voorlopige invrijheidstelling om medische redenen, Cass. 25 april 2018, P.18.0333.F;
- Weigering van uitstel bij gebrek aan voeging bij het rechtsplegingsdossier van het eensluidend afschrift van de veroordelende beslissing die daaraan in de weg staat, Cass. 24 oktober 2018, P.18.0936.F.

Sociaal recht

Arbeidsrecht

- Verjaring van de vordering die ontstaat uit de arbeidsovereenkomst van een personeelslid van het gesubsidieerd vrij onderwijs, Cass. 5 maart 2018, S.16.0027.F;
- De rechtsmacht van de rechter in het kader van een door de werknemer ingestelde vordering tot het verkrijgen van een beschermingsvergoeding wegens de onregelmatigheid van het ontslag om economische of technische redenen, Cass. 12 maart 2018, S.15.0060.N;

- Betaling van het loon voor feestdagen die vallen in de periode van veertien dagen die volgt op het einde van de arbeidsovereenkomst; voorafgaande voorwaarde: arbeidstijd zonder onderbreking (Wet 4 januari 1974; AR 18 april 1974, artikel 14, eerste en tweede lid), Cass. 11 juni 2018, S.17.0002.F;
- Tenlasteneming van de kosten van een technisch raadsman die werd aangeworven tijdens een gerechtelijk deskundigenonderzoek bij een verkeersongeval, Cass. 17 september 2018, S.17.0034.F;
- De toepassing van de bepalingen van de Uitzendarbeidwet 1987 wanneer het gaat om een vaste werknemer van de terbeschikkingsteller, Cass. 8 oktober 2018, S.14.0006.N-S.14.0059.N;
- Het eindpunt van de verplichtingen van de werkgever inzake de verworven reserves, in het kader van het aanvullend pensioen bij uitdiensttreding van de werknemer, Cass. 8 oktober 2018, S.16.0032.N;
- Begrip “willekeurig ontslag”: draagwijdte en grenzen, Cass. 15 oktober 2018, S.18.0010.F;
- Beoordelingsbevoegdheid van de rechter bij een vordering tot schadevergoeding wegens willekeurig ontslag wanneer het ontslag verband houdt met economische redenen en de noodwendigheden inzake de werking van de onderneming (Wet 3 juli 1978, artikel 63, tweede lid, in de versie van toepassing vóór de inwerkingtreding van de Collectieve Arbeidsovereenkomst nr. 109), Cass. 15 oktober 2018, S.18.0015.F;
- De onderscheiden invloed van omstandigheden die zich voordoen na de opzegging op de aanvullende opzeggingsvergoeding en de beschermingsvergoeding, Cass. 10 december 2018, S.13.0034.N;
- Omvang van de toepassing van het vermoeden van blootstelling aan het beroepsrisico in het kader van het herstel van een schade die het gevolg is van een beroepsziekte in de publieke sector, Cass. 10 december 2018, S.18.0001.F;
- Wetgeving die van toepassing is op het arbeidsongeval van een statutaire ambtenaar van de naamloze vennootschap naar publiek recht NMBS holding, Cass. 10 december 2018, S.18.0057.F.

Socialezekerheidsrecht

- Werkloosheid: begrip “samenwoning”, Cass. 22 januari 2018, S.17.0024.F;
- De in artikel 1675/2, derde lid, Gerechtelijk Wetboek bepaalde wachtermijn van vijf jaar om een nieuw verzoek in te dienen in geval van herroeping, Cass. 12 februari 2018, S.17.0047.N;

- Werkloosheid: aard en draagwijdte van de toetsing van de *standstill*-verplichting door de rechter inzake inschakelingsuitkeringen, Cass. 5 maart 2018, S.16.0033.F;
- Werkloosheid: toetsing met volle rechtsmacht door de arbeidsgerechten van de beslissing die de directeur van het werkloosheidsbureau heeft genomen over de strafmaat en de modaliteiten van de opgelegde administratieve sanctie, Cass. 5 maart 2018, S.16.0062.F;
- De invulling van het begrip “betaling” in het kader van de in artikel 30*bis*, §4, eerste lid, RSZ-wet bepaalde verplichting van de opdrachtgever om 35 pct. van het door hem verschuldigd bedrag in te houden en te storten aan de RSZ, Cass. 12 maart 2018, S.16.0005.N;
- Het Bijzonder solidariteitsfonds en de onderscheiden rechtsmacht van de rechter betreffende de beoordeling van de beslissing omtrent de tegemoetkoming en het bedrag van deze tegemoetkoming, Cass. 12 maart 2018, S.17.0077.N;
- Berekening van het bedrag van de werkloosheidsuitkering en weerslag ervan op de duur van de werkloosheid tijdens welke de werknemer uitsluitend is tewerkgesteld met overeenkomsten van zeer korte duur, Cass. 23 april 2018, S.16.0044.F;
- Bestaansminimum: geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie en recht op maatschappelijke integratie, Cass. 11 juni 2018, S.17.0061.F;
- Teruggave aan de betrokken sociale zekerheidsinstelling van door de beklagde onrechtmatig ontvangen gelden die werden in beslag genomen, Cass. 12 juni 2018, P.17.1215.N;
- De toepassingsvoorwaarden inzake de toekenning van een bijslag voor een tijdelijke verergering van de arbeidsongeschiktheid na de herzieningstermijn, Cass. 18 juni 2018, S.17.0080.N;
- De verenigbaarheid van de waarborgregeling van het “Fonds voor bestaanszekerheid van de uitzendkrachten” met de Europese regelgeving, Cass. 8 oktober 2018, S.13.0074.N;
- Berekening van de loonkost waarop de compenserende vergoeding moet worden berekend die toekomt aan de werkgever die maatregelen neemt waardoor de mindervalide werknemer zijn betrekking kan uitoefenen, Cass. 26 november 2018, S.18.0051.F;
- Sociale zekerheidsbijdragen: loon en mobiliteitsvergoeding (artikel 19, §2, 4°, Uitvoeringsbesluit RSZ-wet), Cass. 10 december 2018, S.13.0118.N-S.13.0119.N.

Gerechtigd recht

Materiële bevoegdheid van de rechter

- Het begrip “voorlopige of bewarende maatregelen” in de zin van artikel 35 Brussel I-*bis* Verordening, Cass. 3 mei 2018, C.17.0387.N;
- De rechtsmacht van de appelrechter ingeval van derdenverzet tegen een in hoger beroep gewezen beslissing, Cass. 14 juni 2018, C.17.0661.N.

Procedure

- Het recht op bijstand van een advocaat van zijn keuze is niet absoluut en kan onderworpen worden aan beperkingen wanneer relevante en voldoende gronden deze in het belang van een behoorlijke rechtspleging noodzakelijk maken, Cass. 8 februari 2018, C.15.0537.N en C.15.0538.N;
- Wanneer de betekening van de goedkeuring van de offerte per telefax of via andere elektronische middelen aan de begunstigde gebeurt, maakt de bevestiging binnen de vijf dagen per aangetekende brief een geldigheidsvoorwaarde van de betekening uit, Cass. 8 februari 2018, C.16.0523.N;
- Artikel 19, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, eindvonnis: begrip, Cass. 19 februari 2018, S.17.0052.F;
- De afwezigheid van de mogelijkheid om cassatieberoep in te stellen tegen beslissingen in eerste en laatste aanleg van de vrederechter in het kader van de Ruilverkavelingswet, Cass. 22 februari 2018, C.16.0357.N – C.16.0358.N – C.16.0359.N;
- Het rechtmatig belang als voorwaarde voor de rechtsvordering, in geval van een ongeoorloofde overeenkomst, Cass. 8 maart 2018, C.17.0390.N;
- Het mandaat *ad litem* van de advocaat, Cass. 8 maart 2018, C.17.0394.N;
- De ontvankelijkheid van het hoger beroep ingesteld door de syndicus zonder beslissing van de algemene vergadering van mede-eigenaars, Cass. 8 maart 2018, C.17.0394.N;
- Toepassing van artikel 53*bis* Gerechtelijk Wetboek, dat de berekening bepaalt van de termijnen die beginnen te lopen vanaf een kennisgeving op papieren drager, op de administratieve bezwaarprocedure tegen inkomstenbelastingen en mogelijkheid voor de rechter om op die grond de leemte te verhelpen die voortvloeit uit de ongrondwettigheid van artikel 371 WIB92, Cass. 23 maart 2018, F.17.0065.F;

- Wanneer de feitenrechter de buitenlandse wet toepast, moet hij de draagwijdte ervan bepalen door rekening te houden met de uitlegging die eraan gegeven wordt in het land van oorsprong, Cass. 26 april 2018, C.16.0192.N;
- De beoordeling door de rechter in verband met de afwijzing van een verzoek tot heropening van het debat en het recht van verdediging in het kader van de procedure, Cass. 26 april 2018, C.15.0258.N;
- Niet-ontvankelijkheid van een middel, gegrond op de overschrijding van de redelijke termijn, dat niet werd voorgelegd aan het hof van beroep, Cass. 4 mei 2018, C.17.0667.F;
- Begrip “belang bij een verhaal voor de gewone rechter” voor de benadeelde, in het kader van de toewijzing van overheidsopdrachten, Cass. 7 mei 2018, C.16.0516.F;
- Vermeldingen over een vervroegde uitspraak van een vonnis, Cass. 7 mei 2018, C.17.0490.F;
- De verplichting van de rechter om bij de bepaling van de draagwijdte van de buitenlandse wet rekening te houden met de interpretatie die deze krijgt in het land waarvan de wet afkomstig is, Cass. 25 mei 2018, C.15.0354.F;
- De voorwaarden in verband met het instellen van hoger beroep tegen een beslissing inzake bevoegdheid zoals deze volgen uit de bepalingen en uit de wetsgeschiedenis van de wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de artikelen 1050, tweede lid, en 1055, Cass. 7 juni 2018, C.16.0011.N;
- Voorwaarde voor de ontvankelijkheid van een vordering in rechte van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding wanneer de discriminatie een onbepaald aantal personen treft, Cass. 11 juni 2018, S.15.0072.N;
- De voorwaarden voor het ambtshalve aanvullen van redenen door de rechter, Cass. 28 juni 2018, C.17.0696.N;
- De noodzaak om benevens de mogelijkheid om rechtsmiddelen aan te wenden ook de termijn waarbinnen dit dient te gebeuren te vermelden in het licht van artikel 6.1 EVRM, Cass. 7 september 2018, C.17.0711.N;
- Vermelding van de woonplaats van een partij bij het nagaan van de geldigheid van de kennisgeving van een beslissing aan die partij en termijn van het cassatieberoep (artikelen 36, §2, eerste lid, en 1073 Gerechtelijk Wetboek), Cass. 17 september 2018, S.18.0011.F;

- De invloed op de toelaatbaarheid van het hoger beroep indien de inschrijving van een zaak op de algemene rol gebeurt op een latere datum dan het neerleggen ter griffie van een verzoekschrift tot hoger beroep, Cass. 5 oktober 2018, C.18.0095.N en C.18.0097.N;
- Begrip openbare orde, in de zin van artikel 806 van het Gerechtelijk Wetboek zoals gewijzigd door artikel 20 van de wet van 19 oktober 2015, bij een verstekvonnis, Cass. 15 oktober 2018, S.18.0002.F;
- De interpretatie van de overgangsbepaling in de wet van 13 augustus 2011 houdende hervorming van de procedure van gerechtelijke vereffening-verdeling, Cass. 2 november 2018, C.18.0134.N;
- De bevestiging van een onderzoeksmaatregel in de zin van artikel 1068, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek: geschilpunt dat niet de grondslag van de onderzoeksmaatregel vormt, Cass. 9 november 2018, C.18.0070.N;
- De ontvankelijkheid van de opmerkingen van de Europese Commissie in de hoedanigheid van *amicus curiae*, Cass. 22 november 2018, C.17.0126.F;
- Gerechtskosten; bijdrage van 20 euro ten voordele van het begrotingsfonds voor de juridische tweedelijnsbijstand: toepassing (artikel 4, §§1 en 2, wet van 19 maart 2017), Cass. 26 november 2018, S.18.0037.F;
- Wijzigingen van de wet betreffende de rechtsmiddelen en toepassing van de wet in de tijd, Cass. 26 november 2018, C.18.0153.F.

Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging

- Herneming, wegens nieuwe omstandigheden, van een eerder verworpen vordering tot het verkrijgen van beschrijvende maatregelen, Cass. 2 februari 2018, C.16.0167.F;
- De bevoegdheidsverdeling tussen de dwangsomrechter en de beslagrechter bij dwangsombetwistingen, Cass. 19 oktober 2018, C.15.0086.N.

Collectieve schuldenregeling

- Ontstentenis van aangifte van schuldvordering volgens de wijze en binnen de termijnen voorgeschreven door artikel 1675/9, §§2 en 3, van het Gerechtelijk Wetboek: gevolg, Cass. 19 maart 2018, S.17.0038.F.

Andere conclusies in gerechtelijk recht

- Het tijdstip waarop de dekking van de nietigheid ingevolge de niet-ondertekening van het verslag van de gerechtsdeskundige was verworven, Cass. 12 april 2018, C.17.0300.N;

- De ontvankelijkheid van een cassatiemiddel bij substitutie van motieven door het Hof, Cass. 12 april 2018, C.17.0300.N;
- Bevoegdheid van het Hof om het bestaan na te gaan van een materiële fout in een beslissing op grond van het zittingsblad, Cass. 28 mei 2018, C.17.0602.F.

Tuchtrecht

- Orde van apothekers: beslissing van een raad van beroep die aan een of meer apothekers beperkingen in de mededinging oplegt die niet vereist zijn om de fundamentele regels van het beroep te handhaven of aan de dwingende eisen van de regelmatige normale toediening van de gezondheidszorgen te voldoen, Cass. 7 juni 2018, D.16.0021.N.

Publiek en administratief recht

Algemeen

- De gevolgen van de wijziging van een samenwerkingsakkoord in het raam van de toepassing van artikel 92*bis* van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, Cass. 14 september 2018, C.17.0620.N.

Stedenbouw

- Het aanvangspunt van de tienjarige verjaringstermijn van de herstellvordering van de stedenbouwkundig inspecteur en van het college van burgemeester en schepenen voorzien in artikel 6.1.41, §5, eerste lid, 1°, Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, in ruimtelijk kwetsbare gebieden, Cass. 8 maart 2018, C.14.0239.N;
- Het moment waarop de wettelijke hypotheek van de openbare besturen of derden, die wegens het in gebreke blijven van de veroordeelde om de herstelmaatregel uit te voeren gedwongen zijn om zelf ambtshalve het vonnis uit te voeren, kan worden ingeschreven, Cass. 28 juni 2018, C.17.0603.N.

Andere conclusies in publiek en administratief recht

- De toepassing van de *standstill*-verplichting in de context van de modaliteiten van de juridische bijstand (artikel 23 Grondwet) en van de regel inzake gelijkheid en niet-discriminatie (artikelen 10 en 11 Grondwet), Cass. 8 februari 2018, C.15.0537.N en C.15.0538.N;
- Het herstel van het gebrek aan objectieve of structurele onpartijdigheid door een administratieve overheid, Cass. 9 november 2018, C.17.0220.N – C.17.0318.N;

- Verplichte veroordeling tot het inzamelen, vervoeren en verwerken van afvalstoffen die werden achtergelaten in strijd met het Materialendecreet: beoordelingsvrijheid van de rechter, Cass. 13 november 2018, P.17.1213.N;
- De mogelijkheid om cassatieberoep in te stellen tegen een arrest van het hof van beroep dat uitspraak doet over het beroep bepaald in het decreet van de Waalse Gewestraad betreffende de organisatie van de gewestelijke elektriciteitsmarkt, Cass. 13 december 2018, C.15.0405.F.

Mercuriale

Over grensoverschrijdende fiscaliteit en de bijdrage van het Hof, het Brussels International Business Court en bitcoins

Rede uitgesproken door André Henkes, eerste advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie, op de plechtige openingszitting van 3 september 2018¹

1. Het eerste deel van de openingsrede staat in het teken van de grensoverschrijdende fiscaliteit. Met name worden het doel en de grondslagen ervan onderzocht, en wordt de bijdrage van het Hof eraan voor het voetlicht gebracht.

Dubbele belasting is het gevolg van de samenlopende uitoefening door verschillende staten van hun nationale soevereiniteit. Wanneer staten dubbele belasting vermijden (vb. door middel van een dubbelbelastingovereenkomst), zien zij af van de uitoefening van die soevereiniteit. Bij het onderzoek van dat “afzien van de dubbele belasting” wordt vertrokken vanuit het principe dat dit het evenwicht tussen de grondwettelijke machten niet mag verstoren. Met name wordt aandacht besteed aan de regelmatigheid van het afgeleid verdragsrecht van administratieve oorsprong (veel dubbelbelastingovereenkomsten voeren namelijk een minnelijke procedure in waarbij voorzien wordt in overleg tussen de verschillende belastingadministraties). Ook de bevoegdheid tot uitlegging van dubbelbelastingovereenkomsten wordt onderzocht. Daarbij komt de rechtspraak van het Hof uitvoerig aan bod.

Ook de beperkingen van de fiscale soevereiniteit bij het verschillend behandelen van belastingplichtigen krijgen uitgebreide aandacht. Zulke beperkingen worden opgelegd door het verbod van discriminatie en de eerbiediging van de fundamentele vrijheden van de Europese Unie. Het Hof ziet erop toe dat de Belgische wetgever zulke beperkingen eerbiedigt wanneer hij belastingplichtigen verschillend behandelt naargelang hun woonplaats of de oorsprong van hun inkomsten. De problematiek van de forfaitaire minimummaatstaven van heffing wordt in deze context besproken. De vraag naar non-discriminatie werd ook gesteld wat betreft de vrijstellingen die verband houden met de persoonlijke situatie van de belastingplichtigen naargelang zij enkel binnenlandse inkomsten verwerven of, integendeel, bij verdrag vrijgestelde inkomsten van buitenlandse oorsprong. Ook dit vraagstuk wordt grondig onderzocht.

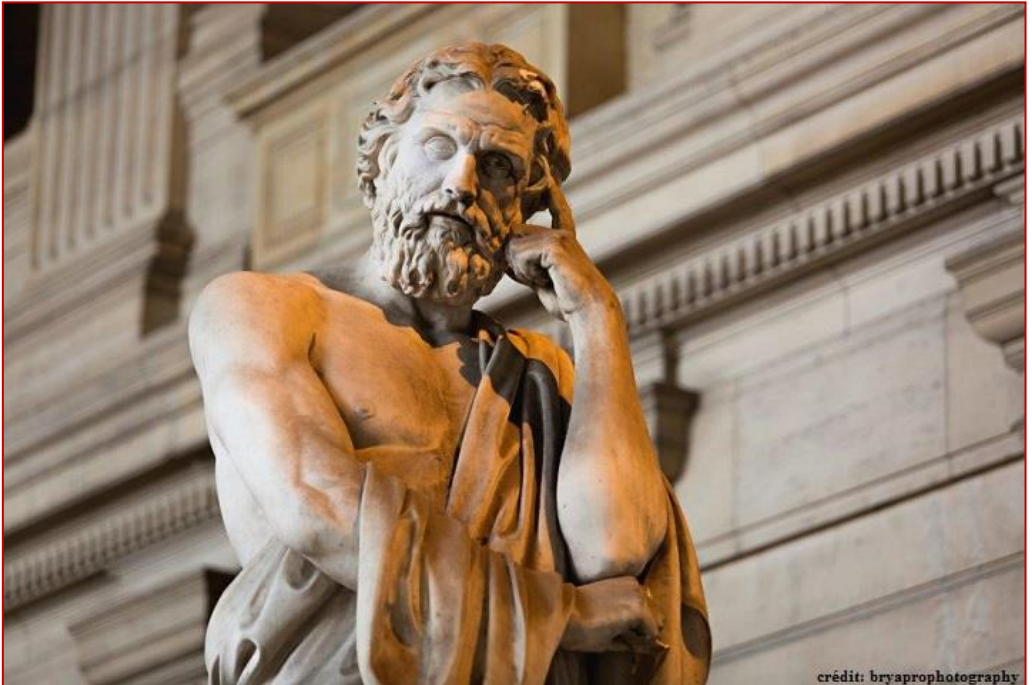
2. Het tweede deel van de openingsrede staat stil bij het voorontwerp van wet houdende oprichting van het Brussels International Business Court. Het voorontwerp wordt kritisch onthaald, inzonderheid wat het voorgestelde mogelijke cassatieberoep en de procedure voor het Hof van Cassatie aangaat. Wat wordt voorgesteld als een staatsrechtbank, komt neer op een “arbitragecommissie*bis*”, jammer genoeg behept met allerlei conceptuele imperfecties.

3. In het derde en laatste deel van de openingsrede worden enkele bedenkingen omtrent de cryptomunt verwoord. Met name wordt ervoor gepleit dat de Belgische wetgever de nodige aandacht aan dit maatschappelijke fenomeen schenkt, zowel in

¹ De integrale tekst van de openingsrede, waarvan het eerste deel werd opgesteld met bijstand van referendaris D. Patart, het tweede deel met bijstand van voorzitter Chr. Storck en het derde deel met bijstand van magistraat met opdracht E. Van Dooren en die te vinden is op de [website van het Hof](#) werd voorgesteld door eerste advocaat-generaal Henkes tijdens de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie, op 3 september 2018.

verbintenrechtelijk, financieelrechtelijk, goederenrechtelijk, strafrechtelijk als fiscaalrechtelijk perspectief.

Voorstellen de lege ferenda

crédit: bryaprophotography

Verslag van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het parlementair comité belast met de wetsevaluatie

Inleiding

Artikel 11 van de wet van 25 april 2007 tot oprichting van het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie bepaalt dat de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en het College van procureurs-generaal in de loop van de maand oktober aan het Comité een verslag toezenden, dat een overzicht bevat van de wetten die voor de hoven en rechtbanken tijdens het voorbije gerechtelijk jaar moeilijkheden bij de toepassing of de interpretatie ervan hebben opgeleverd.

Uit de bewoordingen van die bepaling blijkt dat het verslag van de procureurs-generaal uitsluitend tot hun verantwoordelijkheid behoort en niet tot die van de korpsvergaderingen. Niettemin wordt rekening gehouden met eventuele voorstellen van de zetel en van het parket van het Hof en van zijn referendarissen.

I. Voorstellen de lege ferenda 2018

Wijziging van de rechtspleging die van toepassing is op de vervolging van magistraten (art. 479-503bis Wetboek van Strafvordering).

Zowel het Grondwettelijk Hof als het Europees Hof voor de Rechten van de Mens stemmen ermee in dat de *ratio legis* van het “voorrecht van rechtsmacht” erin bestaat de magistraten te beschermen tegen roekeloze of tergende vervolging die bedoeld is om hen te destabiliseren en tegelijkertijd elk risico op straffeloosheid en elke schijn van partijdigheid te voorkomen wanneer zij in rechte worden aangesproken.

Het vorige wetgevend verslag¹ vermeldde reeds de noodzaak om de regels die van toepassing zijn op de vervolging van magistraten te wijzigen (rechtspleging van voorrecht van rechtsmacht bepaald in de artikelen 479 tot 503bis van het Wetboek van Strafvordering).

Naar aanleiding van het arrest nr. 131/2016 van 20 oktober 2016 van het Grondwettelijk Hof stelde het “wetgevend verslag 2017” voor dat “na het beëindigen van het onderzoek door de raadsheer-onderzoeker, de rechtspleging zou worden geregeld door de kamer van inbeschuldigingstelling, volgens een procedure die geënt is op die welke nu reeds geldt voor de berechting van de ministers (artt. 8, 9 en 16 van de wet van 25 juni 1998 tot regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van ministers) en die welke georganiseerd is door artikel 127 van het Wetboek van Strafvordering”.

Na het arrest nr. 131/2016 wees datzelfde Hof ondertussen nog de arresten nr. 9/2018 en nr. 35/2018, respectievelijk op 1 februari en 22 maart 2018.

Uit die arresten volgt dat:

- na het beëindigen van een gerechtelijk onderzoek dat gericht is tegen een magistraat van of bij een hof van beroep, het Hof van Cassatie in het kader

¹ “Voorstellen de lege ferenda”, in Hof van Cassatie van België, *Jaarverslag 2017*, Larcier, 2018, en www.cass.be, pp. 154 ev., punt 4.

- van een tegensprekelijke procedure moet overgaan tot de regeling van de rechtspleging en, naar aanleiding daarvan, onderzoeken of de bezwaren toereikend zijn en de rechtspleging regelmatig is (arrest nr. 131/2016);
- in de zaak van een magistraat van eerste aanleg, gelet op de afwezigheid *de lege lata* van een regeling van de rechtspleging na afloop van een gerechtelijk onderzoek, een onderzoeksgerecht in de loop van het gerechtelijk onderzoek toezicht moet houden op de regelmatigheid van de rechtspleging en als beroepsinstantie uitspraak moet doen over de beslissingen van de als onderzoeksrechter aangewezen magistraat (arrest nr. 9/2018);
 - in de zaak van een magistraat van eerste aanleg een onderzoeksgerecht, bij het afsluiten van het gerechtelijk onderzoek, in het kader van een op tegenspraak gevoerde procedure moet overgaan tot de regeling van de rechtspleging en daarbij de toereikendheid van de bezwaren en de regelmatigheid van de rechtspleging moet beoordelen (arrest nr. 35/2018).

Ook al kan de rechter de leemtes in de wet verhelpen die uit die arresten voortvloeien, is het niettemin noodzakelijk dat de wet deze zo snel mogelijk opvult om de rechtszekerheid te herstellen.

Bovendien lijkt het niet gepast dat het Hof van Cassatie bevoegdheden behoudt die tot de onderzoeksgerechten behoren, wat met name de samenstelling van de zetel bemoeilijkt in geval van een cassatieberoep waarvan de raadsheren die over de regeling van de rechtspleging uitspraak hebben gedaan, niet kunnen kennismaken. Het lijkt evenmin gepast dat het parket van het Hof van Cassatie belast wordt met het vorderen van de regeling van de rechtspleging, wat de verwarring in stand houdt tussen de specifieke taken van dat parket en die van het openbaar ministerie bij de hoven en rechtbanken (uitoefening van de strafvordering).

Bijgevolg werd een voorontwerp van wet bezorgd aan de minister van Justitie, waarvan de hoofdlijnen luiden als volgt:

- a) de artikelen 479 tot 503*bis* Wetboek van Strafvordering herschrijven in een begrijpelijke taal en volgorde;
- b) het voorrecht van rechtsmacht voorbehouden aan “diegenen die effectief en permanent belast zijn met de rechtsbedeling”² en bijgevolg de referendarissen bij het Hof van Cassatie of het Grondwettelijk Hof, de provinciegouverneurs, de magistraten op pensioen voor handelingen die gesteld zijn na het beëindigen van hun gerechtelijk ambt en de plaatsvervangende rechters en raadsheren hiervan uitsluiten³;
- c) de exclusieve bevoegdheid van de procureur-generaal bij het hof van beroep om de strafvordering uit te oefenen veralgemenen en die van dat hof om, zonder hoger beroep, de magistraten wegens wanbedrijven te berechten, alsook voor de voorlopige hechtenis, en deze uit te breiden naar de regeling

² Hoge Raad voor de Justitie, *Voorrecht van rechtsmacht in het kader van het dossier Jonathan Jacob* (bijzonder onderzoek), maart 2015, <http://www.csj.be>, p. 19.

³ Naar de aanbeveling van de Hoge Raad voor de Justitie.

- van de rechtspleging na afloop van een gerechtelijk onderzoek en naar het toezicht op de regelmatigheid van die rechtspleging;
- d) de procedure van verwijzing naar een ander rechtsgebied door het Hof van Cassatie aanpassen;
 - e) de nodeloze verschillen in behandeling schrappen tussen de stelsels die van toepassing zijn op de misdrijven naargelang zij buiten of binnen het kader van het ambt werden gepleegd en ook tussen de stelsels die afwijken van het gemeen recht en die van toepassing zijn op de misdaden enerzijds en de wanbedrijven anderzijds, alsook de specifieke rol van “brievenbus” van de minister van Justitie;
 - f) de regels van samenhang die gelden voor de mededaders en de medeplichtigen, bewaren, met name dat zij tegelijkertijd met de houders van het voorrecht van rechtsmacht worden vervolgd en berecht;
 - g) voor het overige zo min mogelijk afwijken van het gemeen recht.

Wijziging van artikel 185/2, §5 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de besluitvorming van het directiecomité van het Hof.

Artikel 185/2, §5, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat *het directiecomité beslist bij consensus en dat bij gebrek aan consensus, de korpschef beslist, behalve wat het directiecomité van het Hof van Cassatie betreft*. Die bepaling wekt de indruk dat het directiecomité van het Hof van Cassatie enkel bij consensus beslissingen kan nemen.

Met een dergelijke regel kan de werking van het directiecomité van het Hof verlamd geraken, in zoverre elk lid van het directiecomité vetorecht heeft. Een dergelijke toestand strookt beslist niet met de wil van de wetgever.

Artikel 185/2, §5, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek zou in die zin moeten worden gewijzigd dat, bij gebrek aan consensus binnen het directiecomité van het Hof, de beslissing wordt genomen door de eerste voorzitter en de procureur-generaal.

Wijziging van artikel 72 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

De wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen regelt de vasthoudingsmaatregel die samen met de verwijderingsmaatregel kan worden uitgevaardigd.

Het beroep voor de rechterlijke macht, dat geregeld wordt door de artikelen 71 tot 74 van die wet, is bepaald met verwijzing naar de bepalingen betreffende de voorlopige hechtenis, namelijk voor de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling.

In de wet is er geen sprake van het cassatieberoep, hetwelk, overeenkomstig de rechtspraak van het Hof⁴, in dat opzicht nog steeds geregeld wordt door het Wetboek van Strafvordering.

Artikel 72 van de wet heeft immers enkel betrekking op de procedure van onderzoek van het beroep dat daarin is vastgelegd en waarover de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling uitspraak doen. Bovendien verwijst die bepaling noodzakelijkerwijs naar de wet betreffende de voorlopige hechtenis die van kracht was ten tijde van de bekendmaking van de wet van 15 december 1980, namelijk de wet van 20 april 1874, die geen enkele bepaling bevatte betreffende het cassatieberoep, hetwelk werd ingesteld volgens de regels van het Wetboek van Strafvordering. Tenslotte heeft de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, die een hoofdstuk over het cassatieberoep bevat, voornoemd artikel 72 niet gewijzigd. Hieruit volgt met name dat, zelfs na de inwerkingtreding van de nieuwe wetsbepalingen betreffende de voorlopige hechtenis, het openbaar ministerie cassatieberoep kan instellen tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat de invrijheidstelling van een vreemdeling beveelt, aangezien dat cassatieberoep geregeld wordt door de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering.

Twee opeenvolgende wetswijzigingen hebben eveneens de niet-toepasselijkheid van de wet van 20 juli 1990 tot gevolg. Enerzijds heeft de wetgever, sinds de wet van 15 september 2006 tot hervorming van de Raad van State en tot oprichting van een Raad voor Vreemdelingenbetwistingen⁵, de minister of zijn gemachtigde een algemeen recht van hoger beroep⁶ ter zake toegekend (artikel 72 van de wet van 15 december 1980, zoals gewijzigd door artikel 204, 1° en 2°, van de wet van 15 september 2006), hetgeen impliceert dat hij, op grond van het gemeen recht, het recht heeft om cassatieberoep in te stellen. Een soortgelijk beroep door de minister of zijn gemachtigde bestaat niet inzake voorlopige hechtenis.

Anderzijds kan, wegens de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie⁷, tegen de beslissingen tot handhaving van de opsluiting geen onmiddellijk cassatieberoep meer worden ingesteld, met uitzondering van de arresten die door de kamer van inbeschuldigingstelling zijn gewezen op het hoger beroep tegen de beslissingen bedoeld in artikel 21, §1, tweede lid, van de wet van 20 juli 1990 (artikel 31, §2, eerste lid, van de wet van 20 juli 1990, zoals gewijzigd door artikel 137 van de wet van 5 februari 2016, en in werking getreden op 29 februari 2016). Een dergelijke beperking

⁴ Cass. 14 maart 2001, AR P.01.0179.F, AC 2001, nr. 133, met concl. van advocaat-generaal J. SPREUTELS in *Pas.* 2001; Cass. 21 maart 2001, AR P.01.0163.F, AC 2001, nr. 152; Cass. 28 april 2009, AR P.09.0545.N, AC 2009, nr. 283; Cass. 23 juni 2009, AR P.09.0844.N, AC 2009, nr. 434; Cass. 27 juli 2010, AR P.10.1165.N, AC 2010, nr. 484; Cass. 21 december 2011, AR P.11.2042.F, *Pas.* 2011, nr. 703; Cass. 10 september 2014, AR P.14.1374.F, AC 2014, nr. 509.

⁵ *BS*, 6 oktober 2006.

⁶ Met de wet van 10 juli 1996 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (*BS*, 5 oktober 1996), had de wetgever de minister of zijn gemachtigde reeds toegestaan hoger beroep in te stellen, maar wel in één enkel geval, namelijk dat waarin de minister zijn beslissing om de opsluiting of vasthouding te verlengen bij de raadkamer aanhangig heeft gemaakt.

⁷ *BS*, 19 februari 2016, 4de uitg.

van het recht op cassatieberoep bestaat niet inzake het recht van de opgesloten vreemdelingen.

Wat betreft de termijn is het mogelijk dat de juridische regeling van het beroep voor de rechterlijke macht, zoals deze thans is georganiseerd door de Belgische wetgeving, ten aanzien van de opgesloten vreemdeling niet voldoet aan artikel 5.4 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, een bepaling waarvan het belang inzake verwijdering van het grondgebied wordt onderstreept door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁸.

Luidens die bepaling heeft eenieder die door arrestatie of gevangenhouding van zijn vrijheid is beroofd, het recht voorziening te vragen bij de rechter opdat deze op korte termijn beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding en zijn invrijheidstelling beveelt, indien de gevangenhouding onrechtmatig is.

Het Europees Hof heeft op basis van dat artikel België tweemaal veroordeeld, op grond dat de opgesloten vreemdeling niet heeft kunnen verkrijgen dat de rechter op korte termijn uitspraak zou doen en zijn invrijheidstelling zou hebben bevolen indien zijn gevangenhouding onrechtmatig was gebleken.

In het eerste arrest, inzake Firoz Muneer⁹, heeft het Europees Hof een verdict van ongrondwettigheid uitgesproken, op grond dat:

- de vreemdeling, “ (...)privé de sa liberté (...) pendant près de quatre mois”, “n’a pas pu obtenir de décision finale sur la légalité de sa détention, alors qu’il avait entamé à deux reprises une procédure en vue de sa mise en liberté, que les dernières décisions juridictionnelles sur le bien-fondé des requêtes de mise en liberté, rendues par la chambre des mises en accusation, étaient chaque fois favorables [à l’étranger], et que ces décisions n’ont pas été cassées par la Cour de cassation pour des motifs tenant à leur justification légale”. In één van de arresten die het Hof van Cassatie in de zaak heeft gewezen¹⁰, verklaarde het dat het cassatieberoep, dat gericht was tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling, wegens de invrijheidstelling van de vreemdeling geen bestaansreden meer had;

- “(...) cette situation ne peut être reprochée [à l’étranger], lequel a respecté les délais légaux”;

- zijn invrijheidstelling, hoewel de tweede procedure tot invrijheidstelling nog hangende was, niet “op korte termijn” is geschied, vóór enig rechterlijk toezicht.

In het tweede arrest, inzake M.D.¹¹, heeft het Europees Hof tot dezelfde schending van artikel 5.4 geconcludeerd, door op soortgelijke wijze te oordelen dat:

- de vreemdeling, die gedurende iets meer dan vier maanden van zijn vrijheid werd beroofd, geen eindbeslissing over de wettigheid van zijn opsluiting heeft kunnen verkrijgen, hoewel hij tot drie keer toe een procedure met het oog op zijn invrijheidstelling had ingeleid, ook al werd de eerste procedure pas na méér dan een

⁸ Zie, onder meer, EHRM, arrest Sanchez-Reisse t. Zwitserland, 21 oktober 1986, §42 tot 61; EHRM, arrest Firoz Muneer t. België, 11 april 2013, §76; EHRM, arrest M.D. t. België, 14 november 2013, §36.

⁹ EHRM, arrest Firoz Muneer t. België, 11 april 2013, §§ 78 tot 88.

¹⁰ Cass. 29 juni 2010, AR P.10.0734.N, *arrest niet gepubliceerd*.

¹¹ EHRM, arrest M.D. t. België, 14 november 2013, §§ 37 tot 47.

maand na zijn gevangenneming ingeleid, dat de eerste twee rechterlijke beslissingen over de gegrondheid van de eerste twee verzoekschriften tot invrijheidstelling, die werden gewezen door de kamer van inbeschuldigingstelling, hebben vastgesteld dat het hoger beroep geen bestaansreden meer had wegens de nieuwe titel van vrijheidsberoving van de vreemdeling, dat de laatste rechterlijke beslissing over de gegrondheid van het derde verzoek tot invrijheidstelling, die werd gewezen door de kamer van inbeschuldigingstelling, gunstig was voor de vreemdeling, en dat “cette décision a été cassée par la Cour de cassation non pas pour un motif tenant à sa justification légale, mais pour un motif d’ordre procédural”, namelijk dat het laatste verzoek tot invrijheidstelling voorbarig was aangezien er nog geen maand was verstreken sinds de vorige beslissing over het vorige verzoek¹². Het Europees Hof oordeelt verder “(...) que ledit motif procédural retenu par la Cour de cassation (...), alors même que la légalité de la détention du requérant n’avait pas été examinée au fond dans le cadre des deux requêtes de mise en liberté précédentes, n’a fait qu’aggraver la situation [de l’étranger] au regard de son droit à obtenir une décision sur la légalité de sa détention à bref délai”;

- zijn invrijheidstelling, hoewel de derde procedure tot invrijheidstelling nog hangende was, niet “op korte termijn” is geschied, vóór enig rechterlijk toezicht;

Het Belgisch recht moet dus met de Europese rechtspraak in overeenstemming worden gebracht. De rechtsmiddelen die ter beschikking zijn gesteld van de vreemdeling die zijn opsluiting betwist, moeten effectief worden, waarbij rekening wordt gehouden met de beperkte duur van de beslissingen van de minister, en moeten het mogelijk maken om op korte termijn over zijn opsluiting uitspraak te doen.

Met het oog hierop werd destijds een voorontwerp van wet bezorgd aan de minister van Justitie, dat strekte tot wijziging van het cassatieberoep in die aangelegenheid, door het gedeeltelijk te onttrekken aan de gemeenrechtelijke procedure, met name door een versnelling van de termijnen, met tegelijkertijd echter voldoende tijd om het cassatieberoep in te dienen¹³ en de memorie voor te bereiden.

Wij menen dit voorstel nog steeds te moeten steunen.

Herinvoering van het onmiddellijk cassatieberoep tegen een arrest van het hof van beroep, jeugdkamer, dat de uithandengeving uitspreekt van een minderjarige ouder dan zestien jaar die een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd.

Artikel 420 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt dat tegen de voorbereidende beslissingen en beslissingen van onderzoek, zelfs al zijn die zonder voorbehoud ten uitvoer gelegd, slechts cassatieberoep kan worden ingesteld na het eindarrest of het eindvonnis, maar dat er niettemin onmiddellijk cassatieberoep kan worden aangetekend tegen de beslissingen inzake bevoegdheid, tegen de beslissingen die inzake de burgerlijke rechtsvordering uitspraak doen over het beginsel van aansprakelijkheid en tegen de beslissingen die, overeenkomstig artikel 524*bis*, §1,

¹² Cass. 31 augustus 2010, AR P.10.1423.N, AC 2010, nr. 490.

¹³ Vgl. GwH, 18 februari 2016, arrest nr. 22/2016.

uitspraak doen over de strafvordering en een bijzonder onderzoek naar vermogensvoordelen bevelen.

Die laatste bepaling heeft de niet-ontvankelijkheid tot gevolg van het onmiddellijk cassatieberoep tegen het arrest van uithandengeving dat gewezen is met toepassing van artikel 57bis, §1, eerste lid, van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.

Vóór de inwerkingtreding, op 1 februari 2015, van de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, was de regel dat geen cassatieberoep kan worden ingesteld tegen een voorbereidende beslissing of tegen een beslissing van onderzoek, niet van toepassing op de arresten tot verwijzing overeenkomstig artikel 57bis van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming¹⁴. Zo konden de partijen tot 1 februari 2015 onmiddellijk cassatieberoep instellen tegen het arrest waarbij de jeugdrechtbank de zaak van de minderjarige die een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd terwijl hij zestien jaar of ouder was, uit handen geeft, zonder te moeten wachten op de uitspraak van het eindvonnis of het eindarrest dat uitspraak doet volgens de gewone strafprocedure en het gewone strafrecht ten gevolge van de beslissing tot uithandengeving.

Artikel 20 van de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken heeft in artikel 420 van het Wetboek van Strafvordering de in artikel 416, tweede lid, van dat wetboek bepaalde uitzondering die het onmiddellijk cassatieberoep tegen het arrest van uithandengeving toestond, niet hernomen.

Recentelijk heeft het Hof van Cassatie, in overeenstemming met zowel de tekst van artikel 420 van het Wetboek van Strafvordering als met de wil van de wetgever zoals die kan worden teruggevonden in de parlementaire voorbereiding van de wet van 14 februari 2014, voor recht gezegd dat het arrest van uithandengeving geen eindbeslissing is in de zin van artikel 420, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering en dat het geen verband houdt met de gevallen die in het tweede lid van dat artikel bedoeld zijn¹⁵.

Deze toestand zorgt voor moeilijkheden omdat een cassatieberoep tegen een dergelijk arrest slechts na de eindbeslissing op de strafvordering volgens het gewone strafrecht en volgens de gewone strafprocedure kan worden ingesteld. In een artikel in het *Tijdschrift voor Strafrecht*¹⁶ merkt de heer Bart De Smet op dat in het geval waarin de veroordelende beslissing na uithandengeving uitgesproken wordt terwijl de minderjarige twintig jaar of ouder is en het arrest van uithandengeving op dat ogenblik

¹⁴ Artikel 416, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, in de versie van vóór de inwerkingtreding van de wet van 14 februari 2014.

¹⁵ Cass. 17 mei 2017, AR P.17.0146.F, AC 2017, nr. 338.

¹⁶ B. DE SMET, "Cassatieberoep gericht tegen een arrest van uithandengeving van een minderjarige", *T. Strafr.*, 2018, p. 234.

vernietigd wordt, de enige maatregel die de jeugdrechtbank dan nog ten aanzien van de minderjarige kan nemen, de berisping is¹⁷.

Aan die opmerking kan worden toegevoegd dat de jeugdrechtbank in voornoemd geval ten aanzien van personen die twintig jaar zijn of meer geen plaatsingsmaatregel in een gesloten opvoedingsafdeling van een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming kan bevelen¹⁸, zodat de persoon in geval van ernstige feiten¹⁹ vrij zal zijn. Desgevallend kan de procureur des Konings een nieuwe beslissing tot uithandengeving vorderen met toepassing van artikel 57*bis*, §1, derde lid²⁰, maar zal, tenzij ik me zou vergissen, geen enkele maatregel van vrijheidsberoving mogelijk zijn tussen het arrest tot vernietiging van de beschikking tot uithandengeving en de nieuwe beschikking tot uithandengeving.

In de voormelde studie merkt de heer De Smet eveneens op dat de onmogelijkheid om onmiddellijk cassatieberoep in te stellen tegen het arrest van uithandengeving het moeilijker maakt om het in artikel 57*bis*, §5, van de wet van 8 april 1965 voorziene stelsel toe te passen, volgens hetwelk iedere persoon ten aanzien van wie een beslissing tot uithandengeving genomen is met toepassing van dat artikel, vanaf de dag waarop deze beslissing definitief geworden is, onderworpen wordt aan de rechtsmacht van de gewone rechter voor de vervolging van feiten die gepleegd zijn na de dag van de dagvaarding tot uithandengeving.

Aangezien de minderjarige jegens wie een beslissing tot uithandengeving genomen is, slechts onderworpen wordt aan de rechtsmacht van de gewone rechter te rekenen vanaf de dag waarop die beslissing *definitief* wordt, en die beslissing, wegens ontstentenis van een onmiddellijk cassatieberoep, slechts definitief wordt wanneer de beslissing op de strafvordering volgens de gewone strafprocedure ten gevolge van de uithandengeving zelf definitief wordt, zal de procureur des Konings slechts op dat ogenblik vrijgesteld worden van de verplichting om een tweede beslissing tot uithandengeving te vorderen voor de nieuwe feiten die na de dagvaarding tot uithandengeving werden gepleegd. Gelet op de lange termijn die kan verstrijken tussen de beslissing tot uithandengeving en de beslissing die ten gevolge van laatstgenoemde beslissing volgens het gewone strafrecht en de gewone strafprocedure zal worden uitgesproken, is het mogelijk dat het in artikel 57*bis*, §5, voorziene stelsel in een bepaald aantal gevallen zonder uitwerking blijft.

Gelet op de hierboven uiteengezette moeilijkheden, zou kunnen worden overwogen om aan artikel 420, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering een sublid 4° toe te voegen dat als volgt is gesteld:

¹⁷ Artt. 37, §2, 1°, en 37, §4, van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming. Laatstgenoemde bepaling staat de jeugdrechtbank toe een berisping te geven, ook al is de jongere ouder dan achttien jaar. Zie ook artikel 52, negende lid, van die wet, dat bepaalt dat de jeugdrechtbank ten aanzien van de minderjarige die vóór de leeftijd van achttien jaar een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, voorlopige maatregelen kan nemen die uiterlijk kunnen duren tot de betrokkene de leeftijd van twintig jaar heeft bereikt.

¹⁸ Art. 37, §2*quater*, tweede lid, van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming.

¹⁹ Wat noodzakelijkerwijs het geval zal zijn als de eindveroordeling een arrest van het hof van assisen is.

²⁰ Dat artikel bepaalt dat artikel 57*bis* kan worden toegepast, zelfs indien de betrokkene op het tijdstip van het vonnis de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.

“van het hof van beroep dat de verwijzing beveelt overeenkomstig artikel 57bis van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.”

Wijziging van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden teneinde de strafuitvoeringsrechtbank de bevoegdheid te verlenen om kennis te nemen van de strafuitvoeringsmodaliteiten bedoeld in de artikelen 21, 22, 24 en 25/3 van de wet, zodra het gaat om de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf die gepaard gaat met een terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank.

Hoofdstuk II van Titel VI van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden bepaalt de regels die van toepassing zijn op veroordeelden waarvan het totaal van de uit te voeren straffen meer dan drie jaar bedraagt, met het oog op toekenning van de beperkte detentie, van het elektronisch toezicht, van de voorwaardelijke invrijheidstelling of van de invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied (strafuitvoeringsmodaliteiten vermeld in de artikelen 21, 22, 24 en 25/3). De strafuitvoeringsrechtbank is ook bevoegd voor de tenuitvoerlegging van de bijkomende straf van terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank en beslist, met het oog hierop, over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit.

Voor de veroordeelden tot straffen die in totaal drie jaar of minder bedragen, behoort de toekenning van die modaliteiten nog steeds tot de bevoegdheid van de minister van Justitie of van zijn gemachtigde en worden ze nog steeds geregeld door ministeriële omzendbrieven.

Artikel 27 van de wet van 17 mei 2006 bepaalt wat moet worden verstaan onder vrijheidsstraffen van drie jaar of minder, te weten “één of meer vrijheidsstraffen waarvan het uitvoerbaar gedeelte drie jaar of minder bedraagt”. Die bepaling houdt blijkbaar geen rekening met de duur van de straf van terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank die ook tegen de betrokken veroordeelde zou zijn uitgesproken.

Naar aanleiding van een aan het Hof voorgelegde zaak waarin een veroordeelde een gevangenisstraf van drie jaar uitzat, samen met een bijkomende straf van terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank²¹, werd beklemtoond dat de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteiten betreffende de gevangenisstraf van drie jaar tot de bevoegdheid van de minister behoorde, terwijl de strafuitvoeringsrechtbank bij het verstrijken van die straf moest tussenkomen om uitspraak te doen over de tenuitvoerlegging van de terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank.

Die opeenvolging in de tijd van overheden die bevoegd zijn om uitspraak te doen over de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteiten komt weinig coherent over: er moet worden aangemerkt dat wanneer een bijkomende straf van terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank (die minimum vijf jaar bedraagt) wordt uitgesproken, het gehele geschil betreffende de toekenning van de modaliteiten vermeld in de artikelen

²¹ Cass. 29 augustus 2018, AR P.18.0902.N, AC 2018, nr. 437.

21, 22, 24 en 25/3 van de wet van 17 mei 2006, toevertrouwd moet worden aan de strafuitvoeringsrechtbank, aangezien ervan uitgegaan kan worden dat het totaal van de uit te voeren straffen hoger is dan drie jaar (zelfs wanneer de tenuitvoerlegging van de terbeschikkingstelling wordt uitgesteld tot na het verstrijken van de hoofdstraf).

Artikel 27 van de wet van 17 mei 2006 zou in die zin gewijzigd moeten worden.

II. Voorstellen de lege ferenda die reeds werden geformuleerd in de voorgaande wetgevende verslagen

Wijziging van artikel 259undecies, §3, voorlaatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek – Secretariaat van het evaluatiecollege.

Artikel 259undecies van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt de regels die van toepassing zijn op de evaluatie van de magistraten die titularis zijn van een adjunct-mandaat en van een bijzonder mandaat. De derde paragraaf van die bepaling richt een evaluatiecollege op dat samengesteld is uit een Franstalige kamer en een Nederlandstalige kamer die respectievelijk belast zijn met de evaluatie van de korpschefs van de Nederlandstalige of Franstalige taalgroep.

De huidige versie van artikel 259undecies, §3, voorlaatste lid, bepaalt dat “het secretariaat van de kamers van het evaluatiecollege wordt waargenomen door de griffie van het Hof van Cassatie”.

Aangezien die bepaling, ten gevolge van de nietigverklaring door het Grondwettelijk Hof (arrest nr. 122/2008 van 1 september 2008) van artikel 259undecies, §3, van het Gerechtelijk Wetboek, voor wat betreft de korpschefs van de hoven en rechtbanken, enkel nog van toepassing is op de korpschefs van het openbaar ministerie, lijkt het bijgevolg niet langer gerechtvaardigd om die taak toe te wijzen aan de griffie van het Hof. In het wetgevend verslag van 2016 werd voorgesteld die taak aan het secretariaat van het parket bij het Hof toe te wijzen. Maar aangezien het openbaar ministerie thans zelf over een beheerscollege beschikt dat wordt bijgestaan door een gemeenschappelijke steundienst, is laatstgenoemde dienst perfect aangewezen om die taak over te nemen.

Er wordt bijgevolg voorgesteld artikel 259undecies, §3, voorlaatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek als volgt te wijzigen: "Het secretariaat van de kamers van het evaluatiecollege wordt waargenomen door de in artikel 185, §1, bedoelde steundienst".

Wetvoorstel taalexamen referendarissen bij het Hof van Cassatie.

Het voorontwerp van wet betreffende het verzelfstandigd beheer van het Hof van Cassatie, dat beoogt deze instelling het budgettair stelsel van de dotatie toe te kennen, betreft geen organieke wet die in de plaats zou treden van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek. Aan het statuut en de wijze van aanwerving van de magistraten, het rechtspersoneel en de referendarissen wordt niet geraakt.

Zulks impliceert ook dat Selor ten opzichte van het Hof van Cassatie zijn rol behoudt op het vlak van werving en voor de organisatie van de taalexamens.

Enkel wat betreft de organisatie van taalexamens waarmee de referendarissen bij het Hof van Cassatie hun kennis van de tweede taal of de Duitse taal kunnen bewijzen, is

het aangewezen het Hof van Cassatie zelf de bevoegdheid te verlenen deze examens te organiseren, nu de actuele regeling de aanwervingsprocedure van referendarissen in de praktijk jarenlang vertraagt en dus ernstig in het gedrang brengt.

Daartoe dient artikel 43*sexies*, tweede lid, van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken te worden vervangen als volgt:

“Alle referendarissen moeten via een bijzonder examen het bewijs leveren van de kennis van de andere landstaal. Het Hof van Cassatie bepaalt de samenstelling van de jury’s, de organisatie van het examen en het onderwerp waarop dit slaat, rekening houdend met de specifieke opdrachten van de referendarissen. Het reglement dat deze voorschriften vaststelt, wordt goedgekeurd door de voltallige vergadering van de magistraten van de zetel en van het parket van het Hof. Het treedt in werking de dag van de publicatie ervan in het Belgisch Staatsblad.”

Vanuit die optiek dient ook het koninklijk besluit van 12 oktober 2009 tot regeling van de examens waarbij de doctors, licentiaten of masters in de rechten in de gelegenheid worden gesteld te voldoen aan het voorschrift van artikel 43*sexies*, tweede en derde lid, van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, te worden opgeheven.

Wijziging van artikel 29*bis* van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

Het Hof heeft in een arrest van 22 juni 2017 (AR C.15.0080.F) geoordeeld dat uit artikel 29*bis*, §1, eerste en tweede lid, §2, §4, eerste lid, en §5, van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen volgt dat in geval van een verkeersongeval waarbij een of meer voertuigen betrokken zijn, de verzekeraar die het slachtoffer of een van diens rechthebbenden heeft vergoed, wordt gesubrogeerd in diens rechten tegen de in gemeen recht aansprakelijke derde en dat laatstgenoemde elke persoon is met uitzondering van de verzekerde, die bij het ongeval betrokken is en wiens fout de schade heeft veroorzaakt die door de verzekeraar werd vergoed.

De feiten die het bestreden vonnis heeft vastgesteld, waren de volgende: op 3 maart 2006 werden een moeder en haar zoon als voetgangers het slachtoffer van een verkeersongeval met een motorrijtuig waarvan de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor motorrijtuigen verzekerd was; beiden raakten gewond en de moeder werd vervolgd voor de politierechtbank omdat zij zich onvoorzichtig op de baan had begeven zonder rekening te houden met naderende voertuigen en voor het onopzettelijk toebrengen, bij gebrek aan voorzienigheid en voorzichtigheid, van slagen en verwondingen aan haar zoon; de politierechtbank verklaarde bij het in kracht van gewijsde gegaan vonnis van 5 februari 2008 die tenlasteleggingen bewezen en legde één enkele straf op aan de moeder wegens de tenlasteleggingen en veroordeelde haar op burgerrechtelijk vlak tot betaling van het bedrag van één euro aan elk van de burgerlijke partijen.

Het bestreden vonnis merkt op dat de verzekeraar van de bestuurder van het voertuig, die zich gesubrogeerd verklaarde in de rechten en vorderingen van de zoon, die hij vergoed had op grond van voormeld artikel 29*bis*, gevorderd heeft dat de moeder

veroordeeld wordt tot terugbetaling van de vergoedingen die aan haar zoon werden uitbetaald.

Het bestreden vonnis had de vordering tegen de moeder verworpen op grond dat haar toestand niet overeenstemde met het begrip van aansprakelijke derde.

Het Hof van Cassatie heeft dat vonnis vernietigd.

Artikel 29*bis*, §4, sluit immers niet uit dat de verzekeraar een subrogatoire vordering instelt voor het kind, slachtoffer van het ongeval, dat door de verzekeraar vergoed werd, tegen de ouders van het kind die een fout hebben begaan en bijgevolg aansprakelijke derden zijn.

Aangezien het door artikel 29*bis* ingerichte stelsel familiale en sociale bescherming tot doel heeft en het subrogatoir verhaal van de verzekeraar die op grond van dat artikel een kind heeft vergoed dat door een ongeval getroffen is, tegen de ouders die daarvoor aansprakelijk zijn, ertoe zou leiden dat het kind het volledige herstel van zijn schade wordt ontzegd, wordt voorgesteld een wetgevende bepaling op te stellen die elk subrogatoir verhaal tegen de naasten van het slachtoffer uitsluit. Het zal de taak van de wetgever zijn daarvan een definitie te geven.

Wijziging van artikel 25 van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten – Berekening van de datum waarop de veroordeelde tot voorwaardelijke invrijheidstelling kan worden toegelaten.

Deze kwestie werd reeds ter sprake gebracht in het wetgevend verslag van 2016.

Maar sindsdien werden zowel het Grondwettelijk Hof²² als het Hof van Cassatie²³ gevraagd om zich opnieuw uit te spreken over de kwestie.

Artikel 25, §2 van de wet van 17 mei 2006 bepaalt:

“De voorwaardelijke invrijheidstelling wordt toegekend aan elke veroordeelde tot één of meer vrijheidsstraffen waarvan het uitvoerbaar gedeelte meer dan drie jaar bedraagt voor zover de veroordeelde:

- a) hetzij één derde van deze straffen heeft ondergaan;
- b) hetzij, indien in het vonnis of in het arrest van veroordeling is vastgesteld dat de veroordeelde zich in staat van herhaling bevond, twee derden van die straffen heeft ondergaan, zonder dat de duur van de reeds ondergane straffen meer dan veertien jaar bedraagt;

(...)”.

In een arrest van 24 augustus 2016²⁴ heeft het Hof, betreffende andere vrijheidsstraffen dan de levenslange opsluiting, beslist dat de datum waarop de veroordeelde, die zowel straffen zonder herhaling als straffen in staat van herhaling

²² GwH 26 juli 2017, nr. 102/2017.

²³ Cass. 2 augustus 2017, AR P.17.0766.N, AC 2017, nr. 437.

²⁴ Cass. 24 augustus 2016, AR P.16.0903.F, AC 2016, nr. 445.

ondergaat, voor een maatregel van voorwaardelijke invrijheidstelling of van elektronisch toezicht in aanmerking komt, moet worden bepaald door een derde van de straffen zonder herhaling op te tellen bij twee derde van de straffen in staat van herhaling, zonder dat de aldus verkregen totale duur meer dan veertien jaar mag bedragen.

De vraag is van cruciaal belang voor de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen.

Zelfs al heeft het Hof beslist hoe die bepaling gelezen dient te worden, lijkt het derhalve aangewezen dat de wetgever deze wijzigt, teneinde de blijvende dubbelzinnigheid in de tekst te verwijderen.

Bovendien heeft het Grondwettelijk Hof in zijn arrest nr. 185/2014 van 18 december 2014 voor recht gezegd:

“- Artikel 56, tweede lid, van het Strafwetboek, in samenhang gelezen met artikel 25 van hetzelfde Wetboek, met artikel 2 van de wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden en met artikel 25, §2, b), van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf, schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doch enkel in zoverre het tot gevolg heeft de persoon die voor een poging tot moord is veroordeeld door de correctionele rechtbank wegens een gecorrectionaliseerde misdaad die is gepleegd minder dan vijf jaar nadat hij een gevangenisstraf van minstens één jaar heeft ondergaan of nadat die straf is verjaard, langer uit te sluiten van de mogelijkheid van een voorwaardelijke invrijheidstelling dan de persoon die door het hof van assisen tot een criminele straf is veroordeeld wegens dezelfde misdaad die in diezelfde omstandigheid is gepleegd.

- De gevolgen van die wetsbepaling worden gehandhaafd tot de inwerkingtreding van een wet die aan die discriminatie een einde maakt en uiterlijk tot 31 juli 2015”.

In een arrest van 19 oktober 2016²⁵ heeft het Hof van Cassatie geoordeeld dat artikel 56, tweede lid, van het Strafwetboek, bij gebrek aan een wetswijziging sinds 31 juli 2015, binnen de voormelde grenzen strijdig moet worden geacht met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en dat bijgevolg de wettelijke staat van herhaling, zoals deze door het hof van beroep is vastgesteld, niet in aanmerking kan worden genomen bij de berekening van de duur van de hechtenis die de eiser moet ondergaan alvorens de voorwaardelijke invrijheidstelling te kunnen genieten, zoals dat thans is bepaald in artikel 25, §2, b), van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden.

In zijn conclusie had het openbaar ministerie uiteengezet dat, aangezien de wet geen herhaling van misdaad op wanbedrijf bepaalt, de beschuldigde die door het hof van assisen is veroordeeld voor een misdaad die hij heeft gepleegd binnen een termijn van vijf jaar na een veroordeling tot een correctionele straf van minstens één jaar, niet wordt beschouwd als een beschuldigde in staat van herhaling ten aanzien van de wetgeving inzake voorwaardelijke invrijheidstelling en dat hij zich bijgevolg in een gunstigere toestand bevindt dan indien hij door de correctionele rechtbank was veroordeeld voor dezelfde (gecorrectionaliseerde) misdaad, aangezien die rechtbank

²⁵ Cass. 19 oktober 2016, AR P.16.0837.F, AC 2016, nr. 587.

de staat van herhaling zou hebben vastgesteld met toepassing van artikel 56, tweede lid, van het Strafwetboek.

In zijn arrest van 26 juli 2017 heeft het Grondwettelijk Hof zijn vroegere analyse bevestigd voor de correctioneel veroordeelden in staat van herhaling wegens een gecorrectionaliseerde misdaad die strafbaar is met vijftien tot twintig jaar opsluiting²⁶. Het lijkt er dus op dat de regel van één derde van de straf (en niet langer van twee derde in geval van herhaling) van toepassing is op alle gevallen²⁷.

Artikel 4, tweede lid, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering.

Artikel 4, tweede lid, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering bepaalt dat “de rechter bij wie de strafvordering aanhangig is gemaakt, ambtshalve de burgerlijke belangen aanhoudt, zelfs bij ontstentenis van burgerlijke-partijstelling, wanneer de zaak wat die belangen betreft niet in staat van wijzen is”.

Het aanhouden van de burgerlijke belangen geschiedt geenszins automatisch: de strafrechter moet beoordelen of er grond bestaat om het uit te spreken²⁸. Hoewel het aanhouden van de burgerlijke belangen niet met vermelding van namen dient te worden uitgesproken of naar een welbepaalde schade hoeft te verwijzen, moeten de rechters het niettemin uitdrukkelijk vaststellen: het geschiedt niet van rechtswege, het is geen verplichting en het moet, bijgevolg, in het vonnis staan dat de strafvordering definitief regelt²⁹.

Uit het voorgaande volgt dat wanneer de rechter ten onrechte verzuimt de burgerlijke belangen ambtshalve aan te houden, hetzij omdat hij dat vergeet te doen, hetzij omdat hij het niet noodzakelijk acht op het ogenblik waarop hij over de strafvordering uitspraak doet, de persoon die meent dat hij door het misdrijf persoonlijk werd benadeeld daarna niet kosteloos, met toepassing van het derde lid van die bepaling, kan verkrijgen dat het gerecht dat over de strafvordering uitspraak heeft gedaan, over de burgerlijke belangen uitspraak doet, maar dat hij de zaak daartoe bij de burgerlijke gerechten aanhangig moet maken.

De daaruit voortvloeiende discriminatie lijkt niet gerechtvaardigd.

Bijgevolg zou voornoemd artikel 4, tweede lid, als volgt kunnen worden aangepast:

“Bij de uitspraak over de strafvordering worden de burgerlijke belangen ambtshalve aangehouden, zelfs bij ontstentenis van burgerlijke-partijstelling, indien de zaak wat die belangen betreft niet in staat van wijzen is”.

²⁶ GwH 26 juli 2017, nr. 102/2017.

²⁷ Zie concl. van advocaat-generaal VANDERMEERSCH in *Pas.* 2017 vóór Cass. 10 mei 2017, AR P.17.0461.F, AC 2017, nr. 503; Cass. 2 augustus 2017, AR P.17.0766.N, AC 2017, nr. 437.

²⁸ A. SMETRYNS, “Het ambtshalve aanhouden van de burgerlijke belangen door de strafrechter en de procedure tot het regelen van conclusietermijnen en het bepalen van een rechtsdag”, *N.C.*, 2006, p. 296, met in noot 7 een citaat uit R. VERSTRAETEN, “Actuele knelpunten en ontwikkelingen omtrent de burgerlijke vordering uit een misdrijf”, in *Wie is er bang van het strafrecht?*, Postuniversitaire Cyclus Willy Delva 1997-1998, 363, nr. 790.

²⁹ Noot van procureur-generaal Jean DU JARDIN onder Cass. 13 februari 2001, AC 2001, nr. 87; zie Cass. 9 november 2016, AR P.16.0878.F, AC 2016, nr. 633.

Artikel 527bis, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering.

Artikel 527bis, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering, betreffende de vordering tot regeling van rechtsgebied, verwijst nog steeds naar de “in de artikelen 420 tot 420ter voorgeschreven regels” van dat wetboek, die betrekking hadden op de aanwijzing van de raadsheer-verslaggever, op de memorie en op de verwijzing naar de artikelen 1105 tot 1109 van het Gerechtelijk Wetboek.

Welnu, de voormelde artikelen 420 tot 420ter werden vervangen of opgeheven door de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken.

Het lijkt derhalve wenselijk om de bewoordingen “in de artikelen 420 tot 420ter” te vervangen door “in artikel 432”.

Artikel 16, §2, van de wet van 10 november 2006 betreffende de openingsuren in handel, ambacht en dienstverlening.

Bij een recent beroep dat het Hof diende te beslechten³⁰, is een interpretatiemoeilijkheid gerezen met betrekking tot artikel 16, §2, van de wet van 10 november 2006 betreffende de openingsuren in handel, ambacht en dienstverlening.

Krachtens die bepaling is het verbod dat bedoeld is in artikel 6 van die wet niet van toepassing op de vestigingseenheden waarvan de hoofdactiviteit de verkoop van één van de productgroepen uitmaakt³¹ die de wet opsomt.

Zoals de memorie van toelichting van de wet³² vermeldt, “[kunnen] vijf soorten van vestigingseenheden van de afwijking gebruik maken: de boekhandels (kranten, tijdschriften, tabaksproducten en artikelen voor de rokers, telefoonkaarten en producten van de Nationale Loterij), de videoclubs (verkoop en verhuur van audiovisuele dragers en videospelen), de tankstations en de verkopers van ijs en van voedingswaren die in de vestigingseenheid worden bereid en er niet worden verbruikt (frituren, meeneem chinees...)”.

De wet somt de vijf productgroepen op die die soorten vestigingen kenmerken, maar vermeldt hen niet (“boekhandels”, enz.).

De verweerders werd verweten dat zij hun winkel hadden geopend tussen 20 uur en 5 uur terwijl die vestiging niet als hoofdactiviteit de verkoop van één van de voormelde productgroepen had.

Er werden tabaks- en rookwaren verkocht, hetzij een deel van de eerste productgroep, met uitzondering van de kranten, tijdschriften, telefoonkaarten en producten van de Nationale Loterij, die ook een onderdeel zijn van die groep.

Het openbaar ministerie meende dat het mogelijk was dat er voorkeur was gegeven aan het voegwoord “en” (in de zin van “en/of”), dat in de wettekst voorafgaat aan de laatste soort van de soorten producten die elk van de eerste drie groepen kenmerken,

³⁰ Cass. 8 november 2017, AR P.17.0802.F, AC 2017, nr. 624 met andersluidende concl. “in substantie” van advocaat-generaal NOLET DE BRAUWERE in *Pas*. 2017.

³¹ In de Franse wettekst staat het woord “constitue” dat best vervangen kan worden door “est constitué de”.

³² *Parl.St.* Kamer 2005-06, nr. 51-2486/001, p. 10.

in plaats van aan het dubbelzinnige voegwoord “of”³³ met de bedoeling aan te duiden dat de producten die een categorie vormen, elkaar niet uitsluiten: aldus kan een videoclub zowel audiovisuele dragers als videospelen verhuren.

Het Hof heeft beslist dat de vestigingseenheid waarvan de hoofdactiviteit de verkoop van één van de (vijf) productgroepen uitmaakt, enkel in aanmerking komt voor de afwijking indien zij alle van de in die categorie opgesomde producten verkoopt.

Daaruit volgt dat de afwijking met betrekking tot de openingsuren met name niet van toepassing is op de boekhandel die geen producten van de Nationale Loterij verkoopt, noch op de videoclub die enkel dvd's verhuurt maar geen videospelen, noch op de tankstations die enkel brandstof maar geen olie voor auto's verkopen.

Als dat niet de wil van de wetgever is, is het aangewezen dat voormeld artikel 16, §2 gewijzigd wordt.

Artikel 411, §6, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek – aanwijzing van emeriti leden van het parket bij het Hof van Cassatie als assessor in de tuchtrechtbank of tuchtrechtbank in hoger beroep.

1) In een vorig wetgevend verslag werd een voorstel tot wijziging van de wetgeving in die zin gedaan³⁴.

Die wijziging werd ingevoerd door artikel 116 van de wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake justitie (zogenaamde Potpourri III-wet)³⁵.

2) Een van de twee mogelijke uitleggingsproblemen waarop we in ons wetgevend verslag van 2014 ook hebben gewezen, blijft bestaan.

Artikel 411, §1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, dat vervangen is door artikel 18 van de wet van 15 juli 2013 tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de tucht, bepaalt:

“De korpschefs en de leden van de Hoge Raad voor de Justitie mogen niet worden aangewezen om zitting te houden in de tuchtrechtscolleges.”

Het nieuwe artikel 411, §2, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dan weer:

“De leden-assessoren van de tuchtrechtscolleges worden aangewezen uit de werkende beroepsmagistraten of op rust gestelde magistraten (...).”

Indien die bepaling aldus wordt uitgelegd dat de onverenigbaarheid van de hoedanigheid van korpschef, bedoeld in artikel 411, §1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, met de functie van assessor in een tuchtrechtscollege, zowel voor de “werkende beroepsmagistraten” als voor de “op rust gestelde magistraten” zou gelden, dan zou dat de onontvankelijkheid van de kandidaatstellingen van de voormalige emeriti korpschefs tot gevolg hebben.

De parlementaire voorbereiding geeft hierover geen opheldering.

³³ “Of” kan in al dan niet uitsluitende zin worden gebruikt, respectievelijk in de betekenis van “ofwel” of in de betekenis van “en/of”. Dit zijn termen die niet gebruikelijk zijn in de wetgevingstechniek.

³⁴ *Parl.St.* Kamer en Senaat, 17 oktober 2014, nrs 0435/001 en 6-39/1, p. 7 tot 10.

³⁵ *BS*, 13 mei 2015.

We kunnen ervan uitgaan dat de voormelde onverenigbaarheid, die een soortgelijke regel overneemt als die welke bepaald is in artikel 259*sexies*/1, vijfde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, dat betrekking heeft op de aanwijzing van de rechters en de raadsheren in de tuchtrechtscolleges en dus enkel betrekking heeft op de “werkende” beroepsmagistraten, niet van toepassing is op de op rust gestelde magistraten. Dat geldt overigens ook voor de onverenigbaarheid van de hoedanigheid van lid van de Hoge Raad voor de Justitie met een aanwijzing als rechter of raadsheer in een tuchtrechtscollege: ook in dit geval heeft die onverenigbaarheid enkel betrekking op de “werkende” beroepsmagistraten, aangezien de op rust gestelde magistraten niet (in die hoedanigheid) deel kunnen uitmaken van de Hoge Raad voor de Justitie.

Om alle mogelijke uitleggingsproblemen op te lossen, zou artikel 411, §1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek kunnen worden gewijzigd als volgt:

“De werkende magistraten die een mandaat van korpschef uitoefenen of lid zijn van de Hoge Raad voor de Justitie kunnen niet worden aangewezen om in de tuchtrechtscolleges zitting te houden.”

Artikel 838, Gerechtelijk Wetboek. Wrakingsprocedures.

Ik wil graag eraan herinneren dat deze procedure, die op zich als waarborg behouden moet worden, vaak wordt misbruikt om de afwikkeling van het strafproces te vertragen. Het aantal zuiver dilatoire of manifest onontvankelijke of onredelijke wrakingsprocedures is legio. Dergelijke misbruiken moeten kunnen worden beteugeld door het opleggen van een voldoende ontradende geldboete.

Het vroegere artikel 838, derde lid, Gerechtelijk Wetboek, opgeheven bij wet van 26 april 2007, bepaalde:

“Indien daarenboven een geldboete wegens kennelijk onontvankelijk verzoek verantwoord kan zijn, wordt, bij dezelfde beslissing, een rechtsdag bepaald op een nabije datum, waarop alleen dit punt zal worden behandeld. De griffier roept de partijen bij gerechtsbrief op om tegen die datum hun opmerkingen schriftelijk mee te delen.

De geldboete bedraagt 125 EUR tot 2 500 EUR. De Koning mag het minimum- en maximumbedrag om de vijf jaar aanpassen aan de kosten van het levensonderhoud. De geldboete wordt geïnd door de Administratie der Registratie en Domeinen met aanwending van alle middelen van recht.”

Het lijkt nog steeds aangewezen die straf opnieuw in te voeren, die overigens wordt opgelegd bij een vordering tot verwijzing van een rechtbank naar een andere die kennelijk onontvankelijk wordt geacht (art. 545, tweede en derde lid, Sv.).

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof betreft: noodzaak voor een aangepaste toegangsweg tot de magistratuur voor de referendarissen bij het Hof van Cassatie.

Het Gerechtelijk Wetboek biedt de referendarissen bij het Hof van Cassatie een onvoldoende loopbaanperspectief. Reeds in het voorwoord bij het Jaarverslag 1999-2000 hield de toenmalige Eerste Voorzitter, P. Marchal, een pleidooi voor een

wetswijziging die toelaat dat de referendarissen bij het Hof naar de magistratuur kunnen overstappen³⁶.

In het Jaarverslag 2003 werd er in de rubriek “*De lege ferenda* -Voorstellen van het openbaar ministerie” op gewezen dat het steeds de bedoeling van het Hof is geweest dat de referendarissen bij het Hof zouden kunnen doorstromen naar de magistratuur. Er wordt geargumenteed dat die doorstromingsmogelijkheid niet alleen essentieel is voor de referendarissen, maar ook voor het Hof zelf. Slechts indien het statuut van de referendarissen en hun loopbaanperspectief voldoende aantrekkelijk is, kan het Hof immers bekwame en gemotiveerde juristen blijven aantrekken. Ook voor de magistratuur houdt een dergelijke doorstroming een verrijking in. De referendarissen bij het Hof, die de naaste medewerkers zijn van de hoogste leden van de rechterlijke orde, kunnen op die manier de verworven kennis en vaardigheden ter beschikking stellen van de hoven en rechtbanken³⁷.

In 2008 leek het alsof de wetgever op deze suggestie zou ingaan. Een wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen van het Grondwettelijk Hof werd goedgekeurd door de Commissie Justitie van de Senaat en op 5 juni 2008 aangenomen door de plenaire vergadering van de Senaat. Telkens gebeurde dit met eenparigheid van stemmen³⁸.

Het wetsvoorstel geeft de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof en bij het Hof van Cassatie een loopbaanperspectief door middel van een aangepaste toegangsweg tot de magistratuur. Het voorstel eist een beroepservaring van ten minste twaalf jaar hetzij de uitoefening gedurende twaalf jaar van het ambt van referendaris bij het Hof of het Grondwettelijk Hof hetzij een uitoefening gedurende zeven jaar van dit ambt in combinatie met een vijfjarige uitoefening van een functie die een gedegen kennis vereist van het recht. Indien er aan die voorwaarden wordt voldaan, is er - net zoals voor de advocaten met 20 jaar dienst – een mogelijkheid tot deelname aan het mondeling evaluatie-examen bij de Hoge Raad voor de Justitie.

De tekst werd door de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers besproken en er werd een advies gevraagd aan de afdeling wetgeving van de Raad van State. Het ontwerp werd niet verder behandeld.

Uit een brief van 27 mei 2008 van de voorzitters van het Grondwettelijk Hof, die een antwoord is op een adviesaanvraag van de Commissie voor de Justitie van de Senaat, blijkt dat zij geen enkel bezwaar hebben betreffende het wetsvoorstel. Dit standpunt werd herhaald in de tussenkomst van de heer Marc Bossuyt, toenmalige voorzitter van

³⁶ Jaarverslag van het Hof van Cassatie 1999-2000, 16-17.

³⁷ Jaarverslag van het Hof van Cassatie, 2003- II, 345-346.

³⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie (ingediend door de heer H. Vandenberghe en cs.), *Parl. St.*, Senaat, 2007-2008, nr. 4-606/1; Voor het resultaat van de stemming in de commissie: Verslag senator Procureur, *Parl. St.* Senaat, 2007-2008, nr. 4-606/4, 15; Het ontwerp werd goedgekeurd door de 58 aanwezige senatoren in de plenaire zitting: Senaat, plenaire zitting, Donderdag 5 juni 2008, nr. 4-33, p. 60 en 90.

het Grondwettelijk Hof, tijdens een hoorzitting georganiseerd op 21 oktober 2008 door de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers³⁹.

Door de ontbinding van de Kamers op 7 mei 2010 verviel het wetsontwerp. Het voorstel werd opnieuw ingediend door de senatoren Dirk Claeys en Rik Torfs.

Het wetsvoorstel werd recent op 4 augustus 2015 opnieuw ingediend door de volksvertegenwoordigers Raf Terwingen, Servais Verherstraeten en Sonja Becq. Het opschrift werd gewijzigd⁴⁰. De inhoud en de motivering van het wetsvoorstel zijn ongewijzigd gebleven.

Hier wordt de wens uitgedrukt dat de wetgever de derde toegangsweg tot de magistratuur open stelt voor de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof en bij het Hof van Cassatie. De volgende argumenten tonen aan dat die verbetering van het statuut wenselijk is:

1. De referendarissen bij het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie hebben een statuut dat zeer nauw aansluit bij dat van een magistraat. Zo genieten zij voorrang van rechtsmacht (artikel 479 en 483 Sv.) en worden zij bezoldigd overeenkomstig de weddebarema's van de magistraten. Zij worden geselecteerd na een bijzonder veeleisend examen dat vergelijkbaar is met het examen inzake beroepsbekwaamheid, bedoeld in artikel 259*bis*-9, van het Gerechtelijk Wetboek. Deze referendarissen worden daarenboven op proef benoemd voor een periode van drie jaar. Slechts na een stage van drie jaar wordt de benoeming definitief, tenzij het Grondwettelijk Hof c.q. de Koning, op voorstel van de eerste voorzitter of de procureur-generaal, anders beslist (artikel 38 Bijzondere Wet Grondwettelijk Hof en artikel 259*terdecies* Ger. W.).

Het is niet meer dan logisch dat deze referendarissen hun beroepservaring, die werd opgedaan bij de hoogste justitiële rechter of bij het Grondwettelijk Hof, op een soepele wijze kunnen valoriseren als magistraat bij de hoven en rechtbanken.

Uiteraard zijn de referendarissen bij het Hof van Cassatie door hun functie en door hun takenpakket (opstellen van een ontwerp van arrest of het opstellen van een ontwerp van conclusie voor het OM) ten zeerste betrokken bij de werking van de hoven en rechtbanken. Het vorige geldt ook voor de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof.

2. Anders dan de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof (*cf.* artikel 34, §1 Bijzondere Wet Grondwettelijk Hof) en bij de Raad van State (*cf.* artikel 69 tot 71 Raad van State-wet) beschikken de referendarissen bij het Hof van Cassatie niet over de mogelijkheid om na een aantal jaren beroepservaring door te stromen naar andere ambten binnen het rechtscollege waaraan zij verbonden zijn. Het creëren van een

³⁹ De voorzitters van het Grondwettelijk Hof (de heren Bossuyt en Melchior) formuleerden wel een technische opmerking m.b.t. de nieuwe versie van artikel 191*bis*, §2 Ger.W.: het is verkieslijk dat het advies bedoeld in die wetsbepaling niet zou verleend worden door de twee voorzitters maar door de Nederlandstalige of Franstalige voorzitter, naargelang de referendaris in kwestie, op grond van de taal van zijn diploma, Nederlandstalig of Franstalig is. Het wetsvoorstel dat op 4 augustus 2015 werd ingediend in de Kamer door R. Terwingen en cs. houdt rekening met die opmerking.

⁴⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat betreft het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof, *Parl. St. Kamer*, 2014-2015, nr. 1296/001.

loopbaanperspectief binnen de rechterlijke orde is wenselijk omdat het tevens leidt tot een overdracht van de expertise die de referendarissen hebben opgedaan naar de hoven en rechtbanken. De kennis die de referendaris heeft verworven in het Hof van Cassatie is immers relevant voor de rechtsprekende functie van de hoven en rechtbanken.

3. Het verdient de voorkeur dat er een voldoende rotatie is bij de referendarissen bij het Hof van Cassatie. Het is belangrijk dat het Hof een beroep kan doen op jonge juristen die goed op de hoogte zijn van nieuwe inzichten in het rechtsonderwijs, de rechtspraak en de rechtsleer. Dit draagt immers bij tot een moderne Justitie.

4. Omwille van het gering aantal referendarissen bij het Hof van Cassatie en bij het Grondwettelijk Hof heeft deze aangepaste toegangsweg geen grote impact op de benoemingen in de magistratuur en brengt zij de verwachtingen van anderen niet in het gedrang.

Art. 314 Strafwetboek – Misdrifj belemmering of storing van de vrijheid van opbod en van inschrijving.

Artikel 314 van het Strafwetboek straft met correctionele straffen de personen die, bij toewijzingen van de eigendom, van het vruchtgebruik of van de huur van roerende of onroerende zaken, van een aanneming, van een levering, van een bedrijf of van enige dienst, de vrijheid van opbod of van inschrijving door geweld of bedreiging of door schenkingen of beloften of door gelijk welk ander frauduleus middel belemmeren of storen.

In een arrest van 9 maart 2016⁴¹ heeft het Hof geoordeeld dat, aangezien de mededinging, vereist bij artikel 314 Strafwetboek, moet spelen tussen personen die zich naar aanleiding van een openbare offerte hebben aangemeld, het misdrifj belemmeren of storen van de vrijheid van opbod of van inschrijving enkel betrekking heeft op de gunning van overheidsopdrachten volgens de open of beperkte procedures; het houdt evenwel geen verband met de overheidsopdrachten die bij onderhandelingsprocedure worden afgesloten, ongeacht de mededinging tussen de door de aanbesteder aangezochte kandidaten, de mogelijkheid tot opbod en de maatregelen van openbaarheid die met het afsluiten van de overeenkomst gepaard gaan⁴².

Als gevolg van dat arrest rijst de vraag of het niet wenselijk zou zijn het toepassingsgebied van artikel 314 van het Strafwetboek uit te breiden tot de overheidsopdrachten die bij onderhandelingsprocedure worden afgesloten, aangezien een dergelijke procedure ook zou kunnen worden vervalst door een verstandhouding tussen de aanbestedende overheid en bepaalde aannemers of leveranciers van goederen of dienstverrichtingen.

Sociaal strafwetboek – Huisbezoek dat betrekking heeft op feiten van mensenhandel, zelfs in samenhang met feiten die overtredingen van sociaal strafrecht vormen.

⁴¹ Cass. 9 maart 2016, AR P.16.0103.F, AC 2016, nr. 169.

⁴² Zie F. KUTY, “Le délit d’entrave ou de trouble à la liberté des enchères et des soumissions”, in *Les infractions*, vol. 5, Larcier 2013, p. 513-517.

In ons wetgevend verslag van 2012-2013 hebben we gewezen op een arrest van 24 april 2013⁴³, waarin het Hof geoordeeld heeft dat wanneer voor de vaststelling van het misdrijf mensenhandel de toegang tot een bewoonde ruimte zonder toestemming van de bewoner is vereist, het aan de onderzoeksrechter toekomt om daarvoor een bevel tot huiszoeking uit te vaardigen.

Het Hof heeft hieruit afgeleid dat wanneer een gemeenrechtelijk misdrijf zoals mensenhandel is gepleegd samen met een overtreding van de sociale wetgeving of van een willekeurige andere bijzondere wet die ook in de tussenkomst van de politierechter voorziet, de machtigingsbevoegdheid van die magistraat niet wordt uitgebreid tot de gemeenrechtelijke misdrijven die samenhangen met de voormelde misdrijven of die daarvan onsplitsbaar zijn.

Het Hof heeft zijn rechtspraak bevestigd in een arrest van 23 september 2015⁴⁴, door te oordelen dat, aangezien een huisbezoek strekt tot vaststelling van gemeenrechtelijke en sociaalrechtelijke misdrijven, een bevel tot huiszoeking van de onderzoeksrechter nodig is voor de vaststelling van de misdrijven die zowel tot de eerste als tot de tweede categorie behoren. Het Hof heeft evenwel de toepassing van artikel 32 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering op de onregelmatigheden betreffende de aanwijzing van een onderzoeksrechter aanvaard.

In zijn verslag wetsevaluatie 2013-2014⁴⁵ heeft het College van procureurs-generaal geschreven dat, om de moeilijkheid te verhelpen die hierin bestaat dat de sociale inspecteurs die beschikken over aanwijzingen van inbreuken op het sociaal strafrecht en, in samenhang hiermee, mensenhandel met het oog op economische exploitatie, voor een huisbezoek in de bewoonde ruimten steeds zouden moeten verzoeken om de aflevering van een huiszoekingsbevel veeleer dan de machtiging tot een huisbezoek, artikel 24 van het Sociaal Strafwetboek zou kunnen worden aangevuld met de volgende paragraaf:

“In afwijking van artikel 81, tweede lid, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen is de machtiging tot een huisbezoek van toepassing op feiten waarvoor de sociale inspecteurs beschikken over constitutieve aanwijzingen van de inbreuk op artikel 433quinquies, §1, 3° van het Strafwetboek in samenhang met de in dit wetboek bepaalde inbreuken”.

Wij menen dat voorstel nog steeds te moeten steunen.

Verwijzing van een rechtbank naar een andere in strafzaken – Verplichte tussenkomst van een advocaat (art. 542, tweede lid, Wetboek van Strafvordering).

⁴³ Cass. 24 april 2013, AR P.12.1919.F, AC 2013, nr. 254, met concl. van advocaat-generaal VANDERMEERSCH in *Pas.* 2013.

⁴⁴ Cass. 23 september 2015, AR P.14.0238.F, AC 2015, nr. 546.

⁴⁵ College van de procureurs-generaal, Verslag wetsevaluatie 2013-2014, p. 129.

Het Gerechtelijk Wetboek bepaalt met betrekking tot de procedures van onttrekking van de zaak aan de rechter en van wraking dat die procedures de verplichte tussenkomst van een advocaat vereisen (resp. de artt. 653 en 835 Ger. W.)

In strafzaken stelt het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot de procedures van verwijzing van de zaak van de ene rechtbank naar een andere (art. 542 e.v.) die eis niet.

Nu de nieuwe cassatieprocedure als regel de tussenkomst van een advocaat verplicht, is het onlogisch dat enkel de strafrechtspleging inzake verwijzing aan die vereiste zou ontsnappen.

In het 2de lid van art. 542 Wetboek van Strafvordering zou kunnen toegevoegd worden “door een advocaat ondertekend” tussen het woord “partijen” en “doch”.

Verplichte tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie in fiscale zaken.

Aangenomen wordt dat in fiscale zaken voor het cassatieberoep de gemeenrechtelijke procedure bepaald bij de artikelen 1073 en volgende Gerechtelijk Wetboek van toepassing is, behoudens de bij de diverse fiscale wetten bepaalde uitzonderingen. Deze uitzonderingen betreffen de mogelijkheid het verzoekschrift te laten ondertekenen door een advocaat die geen advocaat bij het Hof is.

In tegenstelling tot in strafzaken beschikt het Hof in fiscale zaken niet over de mogelijkheid ambtshalve middelen op te werpen zodat de wijze waarop de voorziening in cassatie is opgesteld noodzakelijk richtinggevend is voor het resultaat van de procedure.

Uit de statistische gegevens blijkt dat zowel de belastingplichtige als de administratie meer resultaat boeken wanneer een beroep werd gedaan op een advocaat bij het Hof.

Daarom stellen we voor om ook in fiscale zaken de tussenkomst van een advocaat bij het Hof verplicht te maken voor beide partijen.

Indien men wenst dat de tussenkomst van een advocaat bij het Hof verplicht wordt, dan brengt dit de volgende wijzigingen mee:

Wetboek van Inkomstenbelastingen 1992: opheffing van artikel 378 dat bepaalt dat het verzoekschrift houdende voorziening in cassatie en het antwoord op de voorziening door een advocaat mogen worden ondertekend en neergelegd.

BTW-Wetboek: opheffing van artikel 93 dat een gelijkkluidende bepaling inhoudt aan deze van artikel 378 WIB92.

Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten (KB nr. 64 van 30 november 1939 houdende Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten) in de federale versie: opheffing van artikel 225ter, zoals gewijzigd bij artikel 382 van de programmawet van 27 december 2004, dat eveneens bepaalt dat het verzoekschrift houdende voorziening in cassatie en het antwoord op de voorziening door een advocaat mogen worden ondertekend en neergelegd.

Wetboek Successierechten (KB nr. 308 van 31 maart 1936) in de federale versie: opheffing van artikel 142/4, zoals ingevoegd bij artikel 75 van de wet van 15 maart

1999, dat bepaalt dat het verzoekschrift houdende voorziening in cassatie en het antwoord op de voorziening door een advocaat mogen worden ondertekend en neergelegd.

Wet van 24 december 1996 betreffende de vestiging en de invordering van de provincie-en gemeentebelastingen: opheffing van artikel 11 dat verwijst naar de regels die van toepassing zijn inzake Rijksinkomstenbelastingen.

Wetboek van de met de inkomstenbelastingen gelijkgestelde belastingen (KB van 23 november 1965 houdende codificatie van de wettelijke bepalingen betreffende de met inkomstenbelastingen gelijkgestelde belastingen) in de federale versie: opheffing van artikel 2 dat verwijst naar de artikelen 366 tot 379 WIB92.

Wetboek diverse rechten en taksen (KB van 2 maart 1927): opheffing van artikel 210*bis* dat een gelijklopende bepaling inhoudt aan deze van artikel 378 WIB92, artikel 93 BTW-wetboek, artikel 225*ter* Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten en artikel 142/4 Wetboek Successierechten.

AWDA (KB van 18 juli 1977 houdende coördinatie van de algemene bepalingen inzake douanen en accijnzen). Artikel 280 bepaalt:

“Alle louter civiele zaken, welke niet gepaard gaan met een vordering tot gevangenisstraf, geldboete of verbeurdverklaring worden berecht volgens de regels door het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven inzake bevoegdheid en rechtspleging.”

Artikel 284 bepaalt:

“In de gevallen waarin, volgens de bestaande wetten, voorziening in cassatie kan plaats hebben, zal, dienovereenkomstig ook van dit middel in zaken betreffende douane en accijnzen, gebruik kunnen worden gemaakt.”

Er bestaat inzake douane en accijnzen geen bepaling vergelijkbaar met artikel 378 WIB92, artikel 93 BTW-wetboek, artikel 225*ter* W. Reg., artikel 142/4 W. Succ, en artikel 210*bis* W. Diverse Taksen.

Hieruit volgt dat de artikelen 478 en 1080 Gerechtelijk Wetboek, die aan de advocaten bij het Hof een monopolie geven, van toepassing zijn.

Conclusie: in civiele douane- en accijnzaken is de tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie verplicht en behoeven de bepalingen van de AWDA geen wijziging.

Studie

crédit: bryapro photography

De rol van de rechtsvergelijking in de rechtspraak van het Hof van Cassatie

I. Inleiding

1. Het belang van de rechtsvergelijking voor de hedendaagse rechtsontwikkeling staat buiten kijf. Dit is zeker het geval voor een klein land als het onze dat gelegen is op het kruispunt van culturen en van twee continentale rechtsfamilies.¹ Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat ons land van bij het begin van de moderne rechtsvergelijking hierin een actieve rol heeft gespeeld.² Deze bijzondere positie, gekoppeld aan de meertaligheid en de afwezigheid van enig juridisch chauvinisme³, leidt tot een grote openheid tegenover buitenlandse rechtsontwikkelingen. Een en ander laat in een klein rechtssysteem als het onze onvermijdelijk sporen na. Voor het verbintenissenrecht werd dit treffend beschreven door J. Herbots in zijn inaugurale rede *Le droit belge des obligations. Un droit sous influences* voor de Francqui-leerstoel aan de Luikse rechtsfaculteit⁴. Ook onze wetgeving getuigt van talrijke ‘legal transplants’. Indien we ons beperken tot de afgelopen jaren dan kan wat het zakenrecht betreft, gewezen worden op de recente regeling voor de kwaliteitsrekeningen (artikel 8/1 Hyp.W. ingevoerd door de wet van 23 november 2013) die in grote mate geïnspireerd is op de *Principles of European Trust Law*.⁵ Voor het komende recht moet in het kader van de hercodificatie van het zakenrecht de invoering worden vermeld van de ‘fiducie’. Het insolventierecht dat gemoderniseerd werd in 1997 en recent werd gehercodificeerd in boek XX van het Wetboek van Economisch Recht is, zoals bekend, sterk beïnvloed door de Amerikaanse ‘rescue-cultuur’. De nieuwe Pandwet (wet van 11 juli 2013 tot wijziging van het BW wat de roerende zekerheden op roerende goederen betreft), die op 1 januari 2018 in werking is getreden, is dan weer grotendeels gebaseerd op het

¹ Over de Belgische rechtstraditie: D. Heirbaut en M. Storme, “The Belgian Legal Tradition: from a long quest for legal independence to a longing for dependence?”, in *Rapports belges au Congrès de l'Académie internationale de droit comparé à Utrecht* (eds. E. Dirix en Y.-H. Leleu), Brussel, 2006, 3-43; D. Heirbaut en M. Storme, “De Belgische rechtstraditie: van een langzaam zoeken naar onafhankelijkheid naar verlangen van afhankelijkheid”, *TPR* 2008, 979-1033; D. Heirbaut en J.-Fr. Gerkens, “In the shadow of France. Legal acculturation and legal transplants in the Southern Netherlands/Belgium” in *Rapports belges au Congrès de l'Académie internationale de droit comparé à Washington* (eds. E. Dirix en Y.-H. Leleu), Brussel, 2011, 3; P. Martens, “Culture et droit civil en Belgique” in *Droit et Culture* (2010) 69-86.

² Ik verwijs hier in het bijzonder naar de oprichting in 1908 van het *Institut belge de droit comparé* en van de *Revue de l'Institut de droit comparé* (voorganger van het latere *Revue de droit international et de droit comparé*) en het reeds voordien in 1869 door de Gentse jurist en politicus G. Rolin-Jaequemyns opgerichte *Revue de droit international et de législation comparée*. Laatstgenoemde was ook medeoprichter van het *Institut de droit international*. Over zijn leven en werk o.m.: J. Salmon, “Gustave Rolin-Jacquemyns (1835-1902)”, *Institut de droit international. Livre du Centenaire*, Brussel, 1973, 103-121; J. Herbots, “Een comparatist in het land van de witte olifant”, *Jura Falconis* 2001-02, 467-477 (<https://www.law.kuleuven.be/apps/jura/artikels/show/155>).

³ Aan grote jurisdicties wordt niet zelden zelfgenoegzaamheid verweten: O. Moretea, “Ne tirez pas sur le comparatiste”, *RDS* 2005, 452; G. Canivet, “Auto-suffisance nationale ou arrogance internationale ? Le droit étranger et les notions contemporaines de justice devant le juge américain et le juge français”, *Institut de France*, 2006 geciteerd door B. Markesinis en J. Fedke, *Judicial recourse to foreign law*, Londen, 2006, p. 65.

⁴ J. Herbots, “Le droit belge des obligations. Un droit sous influences”, *Act.dr.* 1994, 489-506.

⁵ *Principles of European Trust Law* (eds. D. Hayton, S. Kortmann e.a.), Deventer, 1999. Zie ook : *Towards an EU Directive on Protected Funds* (eds. S. Kortmann e.a.), Deventer, 2009.

Amerikaanse Art. 9 *Uniform Commercial Code*, de *UNCITRAL Legislative Guide on Secured transactions* (2010)⁶ en de *Draft Common Frame of Reference (DCFR)*.

2. Is het gebruik van de rechtsvergelijking onomstreden voor wetgeving en in het rechtsonderwijs en onderzoek, dan ligt dit geheel anders voor de rechtspraak. Is het immers wel verantwoord dat rechters zich in hun oordeelsvorming zouden laten leiden door buitenlandse precedentes? Het gebruik van de rechtsvergelijking door rechters heeft in de recente rechtswetgeving dan ook veel aandacht gekregen.⁷ Deze discussie kan worden samengevat in de volgende vraagstellingen. Eerst en vooral is er het probleem van de legitimiteit van het gebruik van rechtsvergelijking door rechters. Vervolgens kan men zich afvragen of deze oefening ook nuttig is, of zij werkelijk een impact heeft op de besluitvorming, of de rechtsvergelijking door rechters wel op een verantwoorde wijze plaatsvindt en ten slotte, of de voordelen ervan uiteindelijk opwegen tegen de inspanningen die moeten worden getoest.

Tegen deze achtergrond wordt in deze bijdrage gepoogd enig licht te werpen op de rol van rechtsvergelijking in de rechtspraak van het Hof.⁸ Met rechtsvergelijking wordt hier bedoeld: het gebruik van buitenlandse juridische informatie in de besluitvorming voor het Hof.⁹ Voor een goed begrip moet deze problematiek worden onderscheiden van de toepassing van vreemd recht ingevolge de toepassing van het internationaal privaatrecht.¹⁰ Evenmin komt de invloed aan bod van de rechtspraak van de diverse

⁶ http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/security/Guide_securedtrans.html.

⁷ Zie hierover o.m.: M. Andenas en D. Fairgrieve, *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015; G. Canivet, M. Andenas en D. Fairgrieve (eds.) *Comparative Law before the Courts*, Londen, 2004; E. Hondius, "Rechtsvergelijking door de rechter", *Liber amicorum H. Bocken*, Brugge, 2009, 489-499; T. Kadner Graziano, "Is It Legitimate and Beneficial for Judges to Use Comparative Law?", *Eur.Rev.Priv.Law* 2013, 687-717, ook opgenomen in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 25-53; Lord Mance, "Foreign and comparative Law in the Courts", *Texas Int.Law.Journ.* 2001, 415-426; B. Markesinis en J. Fedke, *Judicial recourse to foreign law*, Londen, 2006; H. J. Smits, "Comparative law and its influence on national legal systems" in *The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford, 2006 (513) 518 e.v.; Lord Reed, "Comparative Law in the Supreme Court of the United Kingdom", *Rechtspraak* 2018, 563-575; M.E. Storme, "On the Use of Foreign Law", *Eur.Rev.Priv.Law*, 2013, 683-685 en tevens de rapporten voor het XIV-de congres van de *Académie internationale de droit comparé* gehouden te Athene (1994); U. Drobnig en S. Van Erp, *The Use of Comparative Law by the Courts*, Den Haag, 1999 (een Belgisch rapport ontbreekt jammer genoeg).

⁸ Voor het gebruik van rechtsvergelijking door het Grondwettelijk Hof: A. Alen en K. Muylle, "Du (non-) usage de précédents étrangers par la Cour constitutionnelle belge" in *Rapports belges au Congrès de l'Académie internationale de droit comparé à Vienne* (eds. E. Dirix en Y.-H. Leleu), Brussel, 2018, 411-438.

⁹ Voor het onderscheid met rechtsvergelijking *sensu stricto*: G. Samuel, "Comparative Law and the Courts" in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 54 e.v. Het toenemend belang in de praktijk stelt de academische rechtsvergelijking ook voor nieuwe uitdagingen, meer bepaald het vinden van een gemeenschappelijke taal voor het behoud van coherentie (M. Andenas en D. Fairgrieve, "Courts and Comparative Law. In search of a Common Language for Open Legal Systems" in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 3-22).

¹⁰ Zie daarover o.m.: P. Wautelet, "Foreign law in Belgian Courts" in *Rapports belges au Congrès de l'Académie internationale de droit comparé à Vienne*, Brussel, 2018, 247-283; M. Traest en V. Vanovermeire, "Over vreemd nationaal recht voor de nationale rechter en de Unierechter" in *Liber Spei et Amicitiae Ivan Verougstraete*, Brussel, 2011, 437-449; M. Jänterä-Jareborg, "Foreign Law in National Courts. A comparative perspective" *Rec.cours*, Académie de Droit International, Leiden/Boston, 2004 vol. 304, 183-385. Volgens de vaste rechtspraak van het Hof dient de feitenrechter die de buitenlandse wet toepast rekening te houden met de interpretatie die eraan gegeven wordt in het land van oorsprong en gaat het Hof de overeenstemming na van de beslissing van de feitenrechter met die interpretatie (Cass. 9 oktober

supranationale rechtscolleges zoals het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ) of het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Deze rechtspraak kan immers niet als ‘vreemd’ worden beschouwd.

II. Rechtsvergelijking door rechters als voorwerp van controverse

3. Rechtsvergelijking is geen onschuldige bezigheid. Het loutere feit van de kennisname van oplossingen die buitenlandse rechtstelsels aanreiken, leidt immers ertoe dat die kennis ons eigen rechtsdenken bewust of onbewust beïnvloedt. In zijn meesterwerk *The Legal Traditions of the World* legt P. Glenn uit dat juridische tradities zijn samengesteld uit het geheel aan informatie die uit het verleden wordt overgeleverd (*‘a toolbox’, ‘a conceptual bran-tub’*). Hieruit kan dan worden geput voor het antwoord op de uitdagingen van de toekomst: *“mobiliser le passé pour inventer un avenir”*. Een traditie is echter nooit afgesloten. De meest succesrijke tradities zijn trouwens deze die het meest open staan voor informatie van buitenaf. De kennis van een andere traditie beïnvloedt meteen ook de eigen traditie: *“if something is known to be out there as information, it is already in here”*.¹¹ Als gevolg hiervan is het niet ondenkbaar dat zich binnen Europa een evolutie voltrekt waarbij rechters zich niet meer beperken tot een bepaald nationaal juridisch denkkader, maar putten uit een geheel van ideeën en inzichten die bewust of onbewust worden ontleend aan de rechtsvergelijking.¹²

Het bestuderen van andere rechtssystemen heeft dan onvermijdelijk een zekere ‘contaminerende’ werking, of wat men zelfs zou kunnen noemen een ‘subversieve’ werking¹³. Rechtsvergelijking dient daarom op een oordeelkundige wijze te gebeuren. *Comparaison n’est pas raison*. Het mag immers niet gaan om ‘juridisch toerisme’ of om het lukraak bijeenharken van toevallig gevonden buitenlandse juridische informatie. Om die reden werden dan ook methodologieën ontwikkeld die de wetenschappelijkheid van het onderzoek helpen veilig te stellen en de accuraatheid van de besluiten kunnen garanderen. Zo moet de vraagstelling ontgaan worden van het nationale denkkader en dient zij zoveel als mogelijk functioneel te worden geformuleerd. Er dient gebruik te worden gemaakt van bronnen die origineel, authentiek en wetenschappelijk zijn. Het verdient de voorkeur deze te consulteren in de originele taal. Het gebruik van “comparatieve begrippen” kan hierbij behulpzaam zijn. Verder moet de vreemde rechtsoplossing steeds begrepen worden binnen het geheel van het betrokken rechtssysteem en mag de maatschappelijke context niet uit het oog verloren worden. Dit maakt dat het meer in de rede ligt om te vergelijken met stelsels uit eenzelfde rechtstraditie of alleszins uit gelijkaardige samenlevingen.

1980, *Pas*. 1980, I, 159 met conclusie procureur-generaal E. Krings, *RCJB* 1982, 8 met noot F. Rigaux; Cass. 20 april 2009 (C.08.0465.N); Cass. 4 november 2010 (C.07.0191.F); Cass. 28 maart 2013 (C.12.0304.F); Cass. 22 februari 2018 (C.17.0288.N).

¹¹ P. Glenn, *The Legal Traditions of the World*, Oxford, 2004, 13 e.v.

¹² G. Samuel, “Comparative Law and the Courts” in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015 (54) 64: *“a mélange of ideas, of schemes of intelligibility, of structures, of sub-systems and the like”*.

¹³ H. Muir Watt, “La fonction subversive du droit comparé”, *RDIDC* 2000, 503 e.v.; G.P. Fletcher, “Comparative Law as a Subversive Discipline”, *American Journal of Comparative Law* 1998, 683 e.v.

4. Wordt, zoals gezegd, de meerwaarde van rechtsvergelijking voor onderwijs en onderzoek algemeen aanvaard, dan is dit complexer wanneer het gaat om de rechtspraak. De vanzelfsprekendheid waarmee rechtsvergelijking wordt gebruikt in onderzoek en onderwijs steekt immers schril af tegen de terughoudendheid in sommige jurisdicties tegenover het gebruik van rechtsvergelijking door rechters. Kenmerkend hiervoor is de levendige discussie in de Verenigde Staten over de vraag of de *Supreme Court* gebruik mag maken van rechtsvergelijkende argumenten bij de uitleg van de grondwet.¹⁴ In *Lawrence v. Texas* (2003) werd de vraag aan de orde of homoseksuele handelingen strafbaar kunnen worden gesteld door de meerderheid van het Hof ontkennend beantwoord onder verwijzing naar o.m. de rechtspraak van het EHRM. Deze verwijzing naar buitenlandse precedënten werd door een gedeelte van het Hof fors van de hand gewezen. “*The Court’s discussion of these foreign views is meaningless dicta. Dangerous dicta, however, since the Court should not impose foreign moods, fads, or fashions on Americans*”, aldus rechter Scalia.¹⁵ Terughoudendheid op dit vlak komt soms zelf van geheel onverwachte hoek. Iemand met de statuur als professor en rechter Richard Posner is evenmin overtuigd.¹⁶ Volgens deze gezaghebbend auteur is een dergelijke onderneming niet enkel nutteloos en riskant, maar is zij ook fundamenteel ondemocratisch. Posner spaart zijn kritiek niet. Amerikaanse rechters zijn democratisch gelegitimeerd aangezien zij, hetzij verkozen worden, hetzij aangesteld worden door verkozen volksvertegenwoordigers. Een dergelijke garantie ontbreekt in buitenlandse rechtstelsels. Om die reden kan onmogelijk enige precedentwaarde worden gehecht aan een buitenlandse uitspraak ook al is die afkomstig uit een democratische staat en zijn de betrokken rechters briljant. Tot terughoudendheid wordt ook aangemaand door prof. Jane Stapleton, in het bijzonder met betrekking tot rechtsvergelijking die rechtsculturen en taalbarrières overschrijdt: “*the noble cause of comparative law as an intellectual activity is undermined by those who focus on its forensic utility*”.¹⁷

Het meest zwaarwegende argument dat in stelling wordt gebracht tegen het gebruik van rechtsvergelijking door rechters is dus het gebrek aan democratische legitimering. Dit is echter niet het enige. Zo wordt ook gewezen op de eigenheid en integriteit van het nationale rechtssysteem. Buitenlandse beïnvloeding zou afbreuk kunnen doen aan de coherentie en systematiek van het nationale recht, maar ook op aan de achterliggende waarden. Verder zijn er ook methodologische beperkingen van

¹⁴ Zie daarover o.m.: M. Minow, “The Controversial Status of International and Comparative Law in the United States”, *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 513-535; J. Resnik, “Constructing the ‘Foreign’: American Law’s Relationship to Non-Domestic Sources”, *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 437-471 die vermeldt dat wanneer nieuwe rechters tijdens de hoorzittingen in de senaat hierover worden aan de tand gevoeld, zij stuk voor stuk bevestigen enkel met Amerikaanse precedënten rekening te zullen houden en dat in bepaalde VS- staten grondwettelijke bepalingen bestaan die het de rechters verbiedt om rekening te houden met buitenlands recht (“*to look to the legal percepts of other nations or cultures*”).

¹⁵ Zie ook: A. Scalia, “Commentary”, 40 *St. Louis U.L.J.* 1996 (1119), 1122: “[we] judges of the American democracies are servants of our peoples, sworn to apply [...] the laws that those peoples deem appropriate. We are not some international priesthood to impose upon our free and independent citizen supra-national values that contradict their own”.

¹⁶ R. Posner, “No thanks, we already have our own laws” in *Legal Affairs*, 2004, te raadplegen op: http://www.legalaffairs.org/issues/July-August-2004/feature_posner_julaug04.msp.

¹⁷ J. Stapleton, “Benefits of Comparative Tort Reasoning: Lost in Translation”, *Journal Tort Law* 2007, 1-47.

rechtsvergelijking door rechters (gebrekkige toegang tot buitenlandse juridische informatie, taalbarrière, oppervlakkige kennis en begrip van het vreemde recht, gevaar voor *cherry picking*).

Van een geheel andere benadering getuigt het Zuid-Afrikaanse recht waar artikel 39 van de Zuid-Afrikaanse Grondwet (*Bill of Rights*) het Grondwettelijk Hof expliciet uitnodigt om gebruik te maken van de rechtsvergelijking: “*When interpreting the Bill of rights, a court, tribunal or forum (...) may consider foreign law*”.¹⁸ Een ander bekend voorbeeld is artikel 1, lid 2, van het Zwitserse Burgerlijk Wetboek luidens welk “*A défaut d'une disposition légale applicable, le juge prononce selon le droit coutumier et, à défaut d'une coutume, selon les règles qu'il établirait s'il avait à faire acte de législateur*”. Aangezien de wetgever kan putten uit de rechtsvergelijking wordt aanvaard dat dit ook is toegestaan aan de rechter wanneer leemten in de wetgeving moeten worden opgevuld.¹⁹ Deze voorbeelden staan niet alleen. In een steeds kleiner wordende wereld gaat de evolutie onmiskenbaar in de richting van een grotere erkenning van het belang van de rechtsvergelijking in de rechtspraak. Dit vindt trouwens steun in empirisch onderzoek aan de hand van de rechtspraak van de Europese hoogste gerechtshoven (zie verder, nr. 13). Wanneer aldus deze gerechtshoven verwijzen naar buitenlandse rechtspraak gaat het helemaal niet om het opdringen van buitenlandse precedënten aan de eigen rechtsonderhorigen, maar enkel om het kennisnemen van informatie die kan bijdragen tot een rijkere rechtsvinding. Zoals hierna zal blijken zijn het trouwens niet de buitenlandse precedënten die de uitkomsten determineren (zie verder, nr. 24). Terecht werd opgemerkt dat rechtscolleges er niet voor terugdeinzen buitenlandse precedënten te citeren die afwijken van de uiteindelijk gekozen oplossing. Het gebruik van rechtsvergelijkende informatie verruimt dus vooral de rechterlijke verbeeldingskracht tot ondersteuning van op grond van het eigen recht gemaakte keuzes. Het kan verder ertoe bijdragen om beweringen die gemaakt worden voor of tegen bepaalde stellingen op hun juistheid te toetsen. Een goed voorbeeld hiervan levert Lord Bingham in een zaak van overheidsaansprakelijkheid waarin werd aangevoerd dat het aannemen van aansprakelijkheid in een bepaald geval zou aanleiding geven tot een lawine van aanspraken. Na een onderzoek van het Franse en Duitse recht, dat die aansprakelijkheid aanvaardt, besluit hij dat over dit gevaar kan worden heengestapt.²⁰ In die zin is het juist te spreken van een “dialogo” tussen rechters.²¹ Van deze

¹⁸ Uit onderzoek blijkt dat het Zuid-Afrikaans Grondwettelijk Hof ook in de praktijk uitvoerig verwijst naar buitenlandse precedënten en dit in hoofdzaak naar rechtspraak uit Canada, USA en UK (Chr. Rautenbach, “South Africa: Teaching an ‘Old Dog’ New Tricks? An Empirical Study of the Use of Foreign Precedents by the South African Constitutional Court (1995-2000)” in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 353-377 die opmerkt dat deze openheid voor buitenlandse juridische informatie niet nieuw is, maar voortbouwt op een lange traditie van de Zuid-Afrikaanse rechtscolleges).

¹⁹ T. Kadner Graziano, “Is It Legitimate and Beneficial for Judges to Use Comparative Law?”, *Eur. Rev. Priv. Law* 2013 (687) 698.

²⁰ *JD v East Berkshire Community Health NHS Trust*, [2005] UKHL, 23, [2005] 2 WLR 993 : “*It should be no easier to succeed here than in France or Germany*” (par. 49).

²¹ In die zin: B. Markesinis en J. Fedke, *Judicial recourse to foreign law*, Londen, 2006, 109 e.v.; T.K. Graziano, “Is it Legitimate and Beneficial for Judges to Compare?” in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015 (25) 52: “*By using the comparative method, courts contribute to the establishment of a legal discourse that transcends borders. They hereby contribute to the creation of a genuine European or even global community of lawyers who are able to comfortably communicate with each other about topical legal issues*”. Een dergelijke ‘dialogo’ impliceert reciprociteit en vrijmoedige uitwisseling van gedachten (A.

benadering getuigt bijvoorbeeld ook het Amerikaanse hooggerechtshof in *Graham v Florida* (2010) m.b.t. de niet-herleidbaarheid van gevangenisstraffen voor minderjarigen: “*The court has looked beyond our Nation’s borders for support for its conclusion that a particular punishment is cruel and unusual*”. Het Hof betreft de buitenlandse juridische informatie in zijn besluitvorming, niet omdat deze precedënten bindend zouden zijn, maar omdat deze aantoont dat het oordeel van het Hof dat een dergelijke bestraffing in strijd is met de menselijke waardigheid “*has respected reasoning to support it*”. In gelijke zin laat de Engelse rechter Lord Goff zich uit in een zaak waarin hij na een vergelijking met het Duitse recht tot volgend besluit komt: “*I find it comforting (though not surprising) to be told that in German law the same conclusion would be reached as I have myself reached on the facts of the present case*”.²² Deze benadering werd treffend verwoord door de Engelse rechter Lord Bingham in de bekende asbestzaak²³: “*Development of the law in this country cannot depend on a head-count of decisions and codes adopted in other countries around the world, often against a background of different rules and traditions. The law must be developed coherently, in accordance with principle, so as to serve, even-handedly, the ends of justice. If, however, a decision is given in this country which offends one’s basic sense of justice, and if consideration of international sources suggests that a different and more acceptable decision would be given in most other jurisdictions, whatever their legal tradition, this must prompt anxious review of the decision in question. In a shrinking world there must be some virtue in uniformity of outcome whatever the diversity of approach in reaching that outcome*”. In dezelfde zin voorspelt CANIVET, gewezen eerste-voorzitter van het Franse Hof van Cassatie, dat de rechtsvergelijking zal leiden tot “*la convergence des systèmes de droit par la convergence des solutions*”²⁴.

III. Redenen voor het toenemend belang van rechtsvergelijking in de rechtspraak

5. De redenen voor de toenemende invloed van rechtsvergelijking in de rechtspraak zijn velerlei. In het algemeen kan worden vastgesteld dat jurisdicties overal in de wereld vaker hebben af te rekenen met gelijkaardige problemen waarvoor het antwoord in de eigen rechtsorde niet voor de hand ligt of onbevredigend is. Geen wonder dat rechtscolleges dan inspiratie gaan zoeken over de grenzen. Er zijn echter meer fundamentele redenen aan te wijzen.

6. In de eerste plaats is ons rechtssysteem meer *poreus* geworden. Daarmee wordt bedoeld dat het beeld is verlaten van het recht als een gesloten systeem dat zijn legitimiteit enkel aan zichzelf ontleent en waarin de rechter door een strikte logische

Alen en K. Muylle, “Du (non-)usage de précédents étrangers par la Cour constitutionnelle belge” in *Belgian Reports at the Congress of Vienna of the International Academy of Comparative Law*, Brussel, 2018, (411) 438 : “[un dialogue judiciaire] demande une certaine réciprocité, ce qui signifie que les cours qui réceptionnent la jurisprudence étrangère ne devraient pas hésiter à la critiquer, voire à la rejeter de manière motivée”.

²² *Alfred McAlpine Construction Ltd. v Panatown Ltd* [2001] 1 AC 518.

²³ *Fairchild v Glenhaven Funeral Services Ltd* (2002) 3 WLR 89.

²⁴ G. Canivet, “La convergence des systèmes juridiques du point de vue du droit privé français”, *R.I.D.Comp.* 2003, 7-22. Over het belang van de rechtsvergelijking van dezelfde: “Le juge entre progrès scientifique et mondialisation”, *RTDCiv* 2005, 33-46.

uitleg van het recht onvermijdelijk tot de enige mogelijk juiste uitspraak komt.²⁵ Zowel de wetgever, de rechter, de rechtswetenschap als de rechtspraktijk staan thans meer open voor inzichten uit andere bronnen (wetenschappen, empirie).²⁶ Hierdoor worden bressen geslagen in de autonomie van het (nationale) recht en kan ook informatie uit vreemde rechtstelsels gemakkelijker binnensijpelen. De toenemende invloed van de multidisciplinariteit mag uiteraard de eigenheid van het recht niet aantasten. De door de rechter gekozen oplossing moet steun blijven vinden in de juridische dogmatiek op gevaar af dat afbreuk wordt gedaan aan de coherentie van het recht en de voorspelbaarheid ervan. Het zou echter zonde zijn dat de inzichten die van buitenaf kunnen worden geleverd buiten beschouwing worden gelaten wanneer die de juistheid van de rechterlijke uitspraak kunnen ondersteunen en de werfkracht ervan kunnen vergroten. Men kan ook verdedigen dat de toenemende invloed van buitenlandse juridische informatie in de rechtspraak bij uitstek past in het postmoderne denken.²⁷ In een ‘postmodern rechtsdenken’ gelden immers geen absolute en universele waarheden, moet de abstracte redeneerwijze plaatsmaken voor een open en contextuele uitleg, worden grenzen geslecht, staan pluralisme en diversiteit voorop en is eclecticisme een kenmerkende stijlfiguur.

7. Een tweede factor is de *meergelaagdheid* van het huidige recht. Zeker binnen Europa wordt het nationale recht overkoepeld door meerdere ‘gemene rechten’²⁸ waarvan het belangrijkste het Europese Unierecht is. Door de toenemende integratie op wereldschaal (*global governance*) en het bestaan van een *meergelaagd* systeem moeten zowel nationaal, Europees als internationaal recht bij het beantwoorden van rechtsvragen worden betrokken. De toepassing van EU-recht is vanzelfsprekend geen toepassing van vreemd recht. Het zet wel de deur open voor een meer comparatieve benadering. Het Europese recht is immers zelf in talrijke gevallen het resultaat van rechtsvergelijking tussen de nationale rechten en voor de invulling ervan wordt soms ook uitdrukkelijk verwezen naar “de algemene beginselen die de rechtstelsels van de lidstaten gemeen hebben”.²⁹ Uiteraard zorgt het Hof van Justitie voor een eenvormige uitleg van het Unierecht.³⁰ Nochtans dient de rechter bij de uitleg van het nationale recht dat op Europese richtlijnen en verordeningen berust ook aandacht te schenken aan de interpretatie die hieraan werd gegeven in ander lidstaten.³¹ Rechtsvergelijking

²⁵ Zie o.m.: W. Van Gerven, *Het beleid van de rechter*, Antwerpen, 1973, 23 e.v.; J. Lenoble en F. Ost, *Droit, mythe et raison. Essai sur la dérive mythologique de la rationalité juridique*, Brussel, 1980; F. Ost en M. Van de Kerchove, *De la pyramide au réseau?*, Brussel, 2002.

²⁶ E. Dirix, “De uitdaging van de Law and...-bewegingen” in *Interdisciplinariteit in het recht. Jura Falconis Libris nr. 20*, Antwerpen, 2018, 1-14; J. Baeck (ed.) *Privaatrecht in actie*, Brugge, 2018; A.-L. Sibony, “La porosité du droit: à propos des relations du droit avec d’autres disciplines”, *Rev. Dr. ULg* 2010, 271-278.

²⁷ Zie o.m.: H.M. Stacy, *Postmodernism and Law*, Dartmouth, 2001; J. Smits, “Privaatrecht en postmodernisme” in *Recht en Kritiek*, 1997, 155-171.

²⁸ Zie: P. Glenn, *On Common Laws*, Oxford, 2010.

²⁹ Zie nader: K. Lenaerts en K. Gutman, “The Comparative Law Method and the Court of Justice of the European Union: Interlocking Legal Orders Revisited” in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 141-176.

³⁰ Voor empirisch onderzoek naar de samenwerking tussen het Hof van Justitie en de nationale hoven: A. Dyevre, “Domestic judicial defiance and the authority of international legal regimes”, *European Journal of Law and Economics*, 2016, 1-29.

³¹ Voor een goed voorbeeld: R. Jafferli, “Le règlement Bruxelles I dans la jurisprudence des cours suprêmes (2010-12) Allemagne, Belgique, France, Pays-Bas et Royaume-Uni”, *TBH* 2013, 357-397.

met andere EU-lidstaten is daarom een *must* geworden, aldus de Nederlandse hoogleraar E. Hondius.³²

8. Een derde factor is de toenemende *constitutionalisering* van het recht. De invloed van de grondrechten doet zich thans gevoelen in alle takken van het recht. Aangezien het bij grondrechten waarden betreft die de landsgrenzen overschrijden, is het moeilijk verdedigbaar om de beantwoording van dergelijke rechtsvragen op te sluiten binnen de beperkingen van het nationale recht.

9. Het voorgaande heeft ook geleid tot een *gewijzigde taakopvatting* van de hoogste rechtscolleges. Deze rechters zien zich minder als dienaren van een bepaalde Staat en meer als dienaren van het Recht.³³ Hierdoor worden dialoog en samenwerking met gelijkgezinde collega's waar ook ter wereld meer vanzelfsprekend. Allen beschouwen zich als belast met een gemeenschappelijke opdracht: de bescherming van de rechtstatelijkheid en de *rule of law*. Deze ingesteldheid is sterk aanwezig binnen Europa waar gestaag wordt verder gebouwd aan een gemeenschappelijke juridische ruimte gesteund op wederzijds vertrouwen. Een sprekend bewijs voor deze gedeelde verantwoordelijkheid voor de bescherming van de rechtstaat zijn de gezamenlijke standpunten ingenomen door de Europese hoogste gerechtshoven wanneer deze beginselen in bepaalde lidstaten onder druk komen te staan.

10. Een andere vaststelling is dat het monopolie van de Staat als regelgever wordt doorbroken. Vooral in een internationale context moet de statelijke rechtsvorming plaats maken voor private, niet-gouvernementele organisaties die zich inlaten met het normeren van onze 'geglobaliseerde' wereld. Men denke hierbij aan de talrijke 'principles', 'gedragscodes', 'best practices', protocollen, zoals de *Unidroit Principles of International Commercial Contracts*³⁴, de uniforme regels van de Internationale Kamer van Koophandel inzake documentaire kredieten en bankgaranties en inzake de 'INCO-terms'.³⁵ Ook bij de uitleg van deze regels speelt de rechtsvergelijking dan een belangrijke rol (zie verder nr. 21).³⁶

11. Een reden van een geheel andere aard, maar niet minder doorslaggevend, is de *gemakkelijke toegang* tot buitenlandse juridische informatie. Moderne technieken vereenvoudigen immers aanzienlijk de kennisname van buitenlandse rechtsbronnen en zulks op een perfect betrouwbare wijze. De wetgeving van de meeste Europese

³² E. Hondius, "Naar een Europese Asser-serie. Over de noodzaak van rechtsvergelijking bij nationale toepassing van geharmoniseerd en eenvormig recht", *Ars Aequi* 2011, 738-746.

³³ Zie: A. Slaughter, "A Global Community of Courts", *Harv.Int. Law Journ.* 2003, 191-219 die in het kader van grensoverschrijdende geschillen pleit voor meer dialoog van rechters in plaats van te streven naar een formeel geglobaliseerd rechtssysteem: "*The emergence of global judicial relations is rooted in the pluralism of multiple legal systems, but driven by the expression of a deeper common identity. Dialogue is prized over uniformity; debate and reasoned divergence over adherence. [...] A global community of courts, animated largely by persuasive authority, personal contacts, and peripatetic litigants, is a more realistic and desirable goal*".

³⁴ Zie bijv.: Cass. 19 juni 2009, *Arr.Cass.* 2009, 1736, *DAOR* 2010, 149, noot D. Philippe, *TBH* 2010, 879, noot J. Malfliet.

³⁵ Zie bijv.: Cass. 3 september 2015 (C.14.0289.N).

³⁶ F. Bignami (ed.) *Comparative Law and Regulation. Understanding the Global Regulatory Process*, Cheltenham, 2016.

landen is thans immers met een muisklik consulteerbaar³⁷. In sommige gevallen zelfs in meerdere talen. Europese initiatieven, zoals het Europees e-justitieportaal dragen in aanzienlijke mate bij tot de ontsluiting van informatie over de nationale rechten van de lid-Staten.³⁸ Een belangwekkend initiatief is de Europese identificatiecode voor jurisprudentie (ECLI) dat ertoe strekt de zoekmogelijkheden van de Europese en nationale rechtspraak te vergemakkelijken. Met het ECLI-systeem is één zoekactie met een enkele identificatiecode voldoende om alle vermeldingen van de uitspraak in alle deelnemende nationale en grensoverschrijdende databanken te vinden.³⁹ De uitwisseling van juridische informatie wordt ook gefaciliteerd door de thans veel frequentere contacten tussen rechters. In dit verband moet binnen Europa gewezen worden op de diverse netwerken die rechtscolleges met elkaar verbinden en op de uitwisselingsprogramma's waarbij aan rechters de mogelijk wordt geboden om stage te lopen in een jurisdictie van een ander land. In het bijzonder dienen hier vermeld te worden het netwerk van de voorzitters van de hoogste gerechtshoven (*Réseau des présidents des cours suprêmes/Network of the Presidents of the European Supreme Courts*)⁴⁰, het *European Judicial Training Network*⁴¹ en het Europees uitwisselingsprogramma voor magistraten⁴², allen onder de auspiciën van de EU. Daarnaast kan ook nog gewezen worden op het Justitieel netwerk van de EU (*Réseau judiciaire de l'Union européenne*) en talrijke sectoriële netwerken zoals de *Réseau International des juges de La Haye*, *European Association of Labour Court Judges* en *European Labour Court Judges Meetings* (ondersteund door de Internationale Arbeidsorganisatie). In een ruimer verband participeert het Hof van Cassatie tevens in de *Association des Hautes Juridictions de cassation des pays ayant en partage l'usage du français*.⁴³ Tussen de rechters van het Hof van Cassatie, de Nederlandse Hoge Raad en het Luxemburgse *Cour Supérieur de Justice* biedt ook het Benelux-Gerechtshof een geschikt kader voor informele contacten. Deze gaven recent aanleiding tot afspraken tussen de betrokken gerechtshoven over vragen tot bijstand en uitwisseling van gegevens over het nationale recht.

12. Ten slotte moet worden aangestipt dat in een Europees verband het gebrek aan democratische legitimatie minder zwaar weegt door het politiek project van voortschrijdende integratie. De nationale rechten van de lidstaten zijn immers - traag, maar onafwendbaar - onderweg naar steeds meer juridische harmonisatie. Dit gebeurt niet enkel door middel van verordeningen en richtlijnen, maar ook 'bottom up' door talrijke initiatieven. Projecten zoals het uitwerken van *Principles* in uiteenlopende rechtstakken en andere publicaties spelen hiervoor als gangmaker een belangrijke rol. De *Draft Common Frame of Reference* (DCFR) heeft nu reeds een impact op de rechtspraak en draagt aldus bij tot de ontwikkeling van een Europees privaatrecht.⁴⁴ Het project van de *Ius Commune Casebooks* is een ander treffend voorbeeld van deze

³⁷ Voor onze buurlanden o.m. : <https://www.legifrance.gouv.fr/>, <https://uitspraken.rechtspraak.nl/>, <https://wetten.overheid.nl/> en <https://www.gesetze-im-internet.de/>.

³⁸ <http://eur-lex.europa.eu/n-lex/>.

³⁹ https://e-justice.europa.eu/content_european_case_law_identifier_ecli-175-nl.do.

⁴⁰ <http://network-presidents.eu/>.

⁴¹ <http://www.ejtn.eu/>.

⁴² <http://www.ejtn.eu/Exchange-Programme/>.

⁴³ <http://www.ahjucaf.org/> en de databank van rechtspraak: <https://juricaf.org/>.

⁴⁴ G. Kalouta, "The draft Common Frame of reference in the courts" in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 696-718.

benadering.⁴⁵ Het doel ervan, zo schrijft Van Gerven, is precies het gemeenschappelijk juridisch erfgoed te versterken, zonder de diversiteit ervan uit te vlakken.⁴⁶ De literatuur over de gemeenschappelijke grondslagen en ontwikkeling van de Europese rechtstelsels is overvloedig. Een belangrijke rol spelen ook wetenschappelijke tijdschriften waarin rechtspraak uit de diverse rechtstelsels in comparatief perspectief wordt geplaatst.⁴⁷ De toenemende belangstelling van de hoogste rechtscollages in elkaars rechtspraak zal aldus zoals ook door Canivet wordt voorspeld, leiden tot een dergelijke geleidelijke harmonisatie. Hieraan mag zelfs worden toegevoegd dat in geval wordt vastgesteld dat over een bepaalde kwestie onze buurlanden al voor een bepaalde oplossing hebben gekozen, het in deze context weinig overtuigend is om vast te houden aan een afwijkende geïsoleerde positie wanneer de nationale wetgeving zulks niet onvermijdelijk maakt. In ieder geval vergt een dergelijk afwijkend standpunt een afdoende motivering.

IV. Een blik bij enkele van onze buurlanden

13. Over de juridische ‘dialogue’ tussen de hoogste gerechtshoven van Europa werd reeds empirisch onderzoek verricht. Over de periode van 2000 tot 2007 werden 636.172 beslissingen onderzocht van 10 Europese hoogste gerechtshoven op verwijzingen naar elkaars rechtspraak.⁴⁸ Voor Frankrijk, Nederland en België werd hierbij rekening gehouden met de conclusies van het openbaar ministerie. Deze studie komt uit op 1.430 van dergelijke kruisverwijzingen. De verdeling over de landen is echter ongelijk waarbij in de verhouding tussen de grote en de kleine jurisdicties het veelal gaat om eenrichtingsverkeer. Aldus wordt vooral verwezen naar Franse, Duitse en Engelse rechtspraak. België, Nederland en Zwitserland zijn dan de jurisdicties die het meest open staan voor buitenlandse informatie. Dit wordt verklaard door hetzij het meertalig karakter van deze jurisdicties, hetzij de grote talenkennis van de magistraten. De taalverwantschap blijkt trouwens van groot belang voor de rechtskeuze: zo betreffen 98% van de Ierse verwijzingen het Engelse recht en 70% van de Belgische verwijzingen het Franse recht (gevolgd door het Nederlandse en Duitse recht), terwijl naar het Duitse recht vooral wordt verwezen door de Oostenrijkse (94 %) en Zwitserse (70%) rechters. De onderzoekers pleiten er daarom voor dat de rechtscollages ook Engelse vertalingen van hun belangrijke arresten zouden ter beschikking te stellen.⁴⁹

⁴⁵ Een ander dergelijk belangrijk project dat past in deze benadering is het *Common Core of European Private Law (CCEPL)*.

⁴⁶ W. Van Gerven, Foreword in *Tort Law. Scope of Protection. Ius Commune Casebooks for the Common Law of Europe*, Oxford, 1998, V: “The objective [...] is to help uncover the common roots of the different legal systems, not to unify them. In other words, to strengthen the common legal heritage of Europe, not to strangle its diversity”.

⁴⁷ Zoals o.m.: *European Review of Private Law/Revue européenne de droit privé (ERPL)*, *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht (ZEuP)*, *Journal of European Tort Law*, *European Review of Contract Law (ECRL)*, *European Labour Law Journal*, *European Journal of Social Security*, *New Journal of European Criminal Law*.

⁴⁸ Zie o.m.: M. Gelter en M. Siems, “Network, Dialogue or One-Way Traffic? An Empirical Analysis of Cross-citations between Ten of Europe’s Highest Courts”, *Utrecht Law Review* 2012, 88-99 (<https://www.utrechtlawreview.org/>), ook opgenomen in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 200-212.

⁴⁹ Zie van dezelfde auteurs: M. Gelter en M. Siems, “Language, Legal Origins, and Culture before the Courts: Cross-Citations between Supreme Courts in Europe”, *Supreme Court Economic Review* 2013, 215-

14. De hoogste rechtscolleges binnen Europa hebben dus steeds meer oog voor elkaars rechtspraak. Dit is duidelijk het geval in de ‘*hard cases*’. Mede als gevolg van hun eigen stijl van motiveren zetten de Engelse rechters hierbij de toon. Rechtsvergelijking met andere *common law* jurisdicties is er steeds vanzelfsprekend geweest. Met groot gemak worden beslissingen van Australische of Nieuw-Zeelandse rechters geciteerd door hun collega’s in Londen, Singapore of Hongkong. Continentale rechtstelsels zijn nochtans geen verboden terrein. Treffende illustraties hiervan leveren de Engelse *wrongful birth*-⁵⁰ en asbestzaken.⁵¹

Bijzonder leerrijk is ook het arrest *White v Jones* waarin de House of Lords niet minder dan zeven buitenlandse rechtstelsels in de besluitvorming betreft (Australië, Canada, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten). De zaak betreft de klassieke verbintenisrechtelijke problematiek van de aansprakelijkheid van contractanten tegenover derden.⁵² De vraag in het gegeven geval was of de beoogde begunstigde van een gebrekkig testament schadevergoeding kan vorderen van de advocaat of notaris door wiens onzorgvuldigheid het testament niet rechtsgeldig wordt opgemaakt. Het Duitse recht erkent deze aansprakelijkheid, zij het op contractuele grondslag ook al is de beoogde begunstigde een derde ten opzichte van de overeenkomst tussen de testator en de advocaat of notaris. De beoogde begunstigde mag m.a.w. schuilen onder de beschermende contractuele paraplu. Lord Goff wenst ook tot dit resultaat te komen, maar worstelt met de vraag wat de aard van die aansprakelijkheid dan moet zijn: buitencontractueel of contractueel zoals in het Duitse recht wordt voorgestaan. Lord Goff springt niet onbevangen in het rechtsvergelijkend bad. Rechtsvergelijking is immers ook voor deze eminente rechter een hachelijke onderneming: “*Strongly though I support the study of comparative law, I hesitate to embark in an opinion such as this upon a comparison, however brief, with a civil law system; because experience has taught me how very difficult, and indeed potentially misleading, such an exercise can be*”. Aangezien er echter uitstekende Engelstalige literatuur over het Duitse aansprakelijkheidsrecht voorhanden is, voelt hij zich gesterkt om over die bezwaren heen te stappen. Ook geeft hij blijk een scherpzinnig comparatist te zijn. Een van de belangrijkste stappen in elk rechtsvergelijkend onderzoek is immers het uitleggen van de gelijkenissen en verschilpunten. Lord Goff stelt vast dat de keuze die de Duitse rechtspraak heeft gemaakt voor de contractuele route is ingegeven door beperkingen die voortvloeien uit het nationale aansprakelijkheidsrecht; beperkingen die de Engelse *law of torts* niet kent.⁵³ Hierdoor verbleekt meteen de aantrekkingskracht van de contractuele

269; M. Gelter and M. Siems, “Citations to Foreign Courts-Illegitimate and Superfluous, or Unavoidable? Evidence from Europe”, *Am. J. Comp.L.* 2014, 35-85.

⁵⁰ *Rees v Darlington Memorial Hospital NHS Trust* [2003] 3 WLR 1091; *MacFarlane v. Tayside Health Board* [1999] 4 All ER 961.

⁵¹ *Fairchild v Glenhaven Funeral Services Ltd* [2002] 3 WLR 89. Lord Bingham verwijst (r.o. 24) o.m. naar het werk van professor Walter Van Gerven (W. Van Gerven, e.a., *Tort Law*, in *Ius Commune casebooks for the Common Law of Europe*, Oxford, 2000), zie hoger, nr. 12.

⁵² *White v Jones* [1995] 2 WLR 187, *Eur. Rev. Priv. Law* 1996, 351, met noten E. Dirix, S. Van Erp en B. Lurger.

⁵³ “*In German law, on the other hand, in which the law of delict does not allow for the recovery of damages for pure economic loss in negligence, it is natural that the judges should extend the law of contract to meet the justice of the case*”.

benadering. Waarom het Duitse voorbeeld volgen indien het gewenste resultaat – en daar komt het voor Lord Goff tenslotte op aan – ook binnen het eigen aansprakelijkheidsrecht kan worden verantwoord. Wat dit voorbeeld ons vooral leert, is dat wanneer rechtsvergelijkend materiaal wordt gebruikt, dit uiteindelijk enkel wordt aangewend ter ondersteuning van de autonome redengeving en wanneer men komt tot een gelijklopende oplossing, dit gebeurt zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de coherentie en integriteit van het eigen rechtssysteem.

15. In de Franse rechtstraditie liggen de zaken op eerste zicht anders. De specifieke stijl van cassatiearresten munt immers uit door hun bondigheid gericht op het beantwoorden van de rechtsvraag vervat in het eveneens kort en toegespitst cassatiemiddel. Daarbij komt nog de traditie om in de arresten niet te verwijzen naar andere rechtsbronnen dan de wet en de wetsgeschiedenis. Dit alles maakt het moeilijker om te peilen naar de invloed van argumenten geput uit de rechtsvergelijking. Moeilijker, maar niet onmogelijk. Hierover schrijft gewezen eerste voorzitter G. Canivet: *“la Cour de cassation et les autres juridictions sont structurellement contraintes, par le style d’écriture traditionnel de l’arrêt à phrase unique et l’impossibilité de l’explication interprétative de la règle, à ne pas se référer expressément aux droits étrangers dans le corps même de l’arrêt. Néanmoins, si l’influence de la méthode comparatiste est difficilement discernable au premier examen, on en découvre les références dans les productions accessoires au jugement, conclusions et rapports qui entourent et éclairent le travail juridictionnel”*.⁵⁴ Dit geldt ook voor België, behalve dat in Frankrijk ook de verslagen van de *conseiller-rapporteur* worden gepubliceerd. Een cassatiearrest staat inderdaad niet op zichzelf.⁵⁵ De voorstelling van de cassatierechtspraak als louter formalistisch doet daarom de werkelijkheid geweld aan. Aan de arresten gaat immers een intense gedachteswisseling vooraf tussen de rechters. Dit proces is inderdaad onttrokken aan het oog van de buitenwereld. De vraag is echter of met meer openheid over de totstandkoming, de legitimiteit van de arresten drastisch zou verhogen. Het vorenstaande neemt niet de vaststelling weg dat het Hof zich nog te vaak verschuilt achter formalisme en het herhalen van mantra’s en dat de werfkracht van de arresten veel te winnen zou hebben bij een explicietere motivering.⁵⁶

⁵⁴ G. Canivet, “Le juge entre progrès scientifique et mondialisation”, *RTDCiv.* 2005 (33) 45.

⁵⁵ Voor Frankrijk: E.E. Frank, “L’élaboration des décisions de la Cour de cassation ou la partie immergée de l’iceberg”, *D.* 1983, 119-122. Over het belang hiervan voor de legitimering van de besluitvorming: M. de S.-O.-l’E. Lasser, *Judicial Deliberations. A comparative Analysis of Judicial Transparency and Legitimacy*, Oxford, 2004 voor wie het cassatiesysteem niet kan begrepen worden los van zijn historische en maatschappelijke context (o.m. het gebrek aan controle op de instroom). De totstandkoming van de cassatierechtspraak, aldus Lasser, “emerges as a complex balancing act, a subtle mediation that permits these multiple and potentially conflicting injunctions to coexist in a rational and functional manner” (p. 202). Zie ook: N. Huls, M. Adams en J. Bomhoff (eds.) *The Legitimacy of highest Courts’ Ruling: Judicial Deliberations and Beyond*, Den Haag, 2009 met daarin de bijdrage van onze betreurde collega L. Huybrechts, “Commentary on Lasser’s analysis from the Belgian Court de Cassation’s perspective”, 89-196.

⁵⁶ Zie voor deze kritiek bij ons o.m.: B. Bouckaert, *Hoe gemotiveerd is cassatie?* Antwerpen, 1997. Voor het debat in Frankrijk o.m.: Ph. Jestaz, J.-P. Marguenaud en Chr. Jamin, “Révolution tranquille à la Cour de cassation”, *D.* 2014, 2061-2070. Voor Nederland o.m.: M. Adams en D. Boeren, “Transparantie 2.0”, *NJB* 2013, 2500-2505 en rechtsvergelijkend: S. Castillo-Wyszogrodzka, “La motivation des décisions de justice: perspective comparatiste”, *D.* 2014, 1838-1843.

Het gebruik van buitenlandse juridische informatie door het Franse Hof van Cassatie neemt alleszins toe en dit met grotere transparantie als gevolg van de publicatie van niet enkel de conclusie van de advocaat-generaal, maar ook van het verslag van de rapporteur en soms van de voorbereidende studies. In 2017 wijdde het Hof zelfs een omvangrijke studie aan de uitdagingen van de mondialisering van het recht voor de nationale rechter. Deze onomkeerbare evolutie leidt volgens de auteurs naar een toenemende dialoog tussen rechters over de grenzen heen. Om deze dialoog mogelijk te maken is degelijke rechtsvergelijking onontbeerlijk. Een en ander heeft tot gevolg dat buitenlandse oplossingen een inspiratiebron zullen worden voor de nationale rechter.⁵⁷ De Franse cassatierechtspraak laat talrijke voorbeelden zien van mooie vruchten van rechtsvergelijking. Een bekend voorbeeld is het arrest *Perruche* waar het verslag van de rapporteur en de conclusie van de advocaat-generaal talrijke rechtsvergelijkende informatie bevat.⁵⁸ Een interessant voorbeeld is ook de erkenning door de Franse rechtspraak van de figuur van de “rechtsverwerking”. Hiervoor werd door de rechtspraak het concept van het ‘*principe de cohérence*’ (overigens een prachtig comparatief begrip) ontwikkeld dat is geïnspireerd op de Duitse leer van de ‘*Verwirkung*’ en de Engelse rechtsfiguur van de ‘*Estoppel*’. Op grond hiervan kan onder omstandigheden een contractpartij worden gesanctioneerd wanneer haar handelwijze niet consistent is met een voorheen ingenomen houding⁵⁹. Dit leert ons dat uiteindelijk de oplossing in al deze rechtsstelsels sterk overeenkomt, maar dat de onderbouwing van dit resultaat (vertrouwensleer, misbruik van recht, uitvoering te goeder trouw, afstand van recht, algemeen rechtsbeginsel) in elk rechtstelsel gebeurt op een wijze die coherent is binnen het betrokken systeem⁶⁰.

De rechtsvergelijking staat dus stevig op de agenda van het Franse Hof van Cassatie. Hierbij wordt ook samengewerkt met de rechtsfaculteiten. “*Le droit comparé est devenu une priorité, que manifestent les accords entre la Cour de cassation et celles des universités sollicitées qui ont bien voulu lui apporter leurs concours*”, aldus G.

⁵⁷ *Le juge et la mondialisation dans la jurisprudence de la Cour de cassation*, Parijs, 2017 p. 31: “*la loi étrangère peut ainsi devenir une source d’inspiration pour le juge national*” (www.courdecassation.fr).

⁵⁸ Cass.fr. (ass. plén.) 17 november 2000, *J.C.P.* 2000, II, 10438 met verslag P. Sargos en conclusie advocaat-generaal Sainte-Rose.

⁵⁹ Zie o.m.: Cass.fr. 14 november 2001, *RTDCiv.* 2002, 93; Cass.fr. 8 januari 2002; Cass. 8 maart 2005, *Bull.* 2005, *RTDCiv.* 2005, 391: een bank kan geen beroep doen op het beding van een ‘eenheid van rekening’ wanneer zulks niet verzoenbaar is met haar eigen handelwijze waarbij de rekening steeds separaat werden beschouwd; Cass.fr. 6 juli 2005, *Bull.* 2005, I, nr. 302: een verzet tegen het *exequatur* van een internationale arbitrale beslissing op grond van de beweerdte nietigheid van de arbitrageovereenkomst terwijl men gedurende meer dan negen jaar geen enkel voorbehoud heeft gemaakt, wordt afgewezen op grond van “*la règle de l’estoppel*”. Zie hierover o.m.: P. Ancel, “Stoppera-t-on l’estoppel? Petite histoire de la pénétration en droit français d’un concept anglais” in *Mélanges en l’honneur de David Pugsley*, Brussel, 2014, 280; E. Loquin, “La consécration de l’estoppel par le droit français de l’arbitrage”, *RTDComm.* 2006, 309; H. Muir Watt, “Une application de la règle de l’estoppel”, *RCDIP* 2006, 602-605; C. Marechal, “L’estoppel à la française consacré par la Cour de cassation comme principe général du droit”, *D.* 2012, 167-171; D. Mazeaud, “La confiance légitime et l’estoppel”, *RIDC* 2006, 363-392; H. Muir Watt, “Une application de la règle de l’estoppel” *RCDIP*, 2006, 602-605; H. Muir Watt, “Pour l’accueil de l’estoppel en droit français” in *Mélanges en l’honneur de Yvon Loussouarn*, Parijs, 1994, 416 e.v.

⁶⁰ Voor ons land: S. Stijns en I. Samoy, “La confiance légitime en droit privé des contrats” in *Rapports belges au Congrès de l’Académie internationale de droit comparé à Utrecht*, Brussel, 2006, 223-280. Zie o.m.: Cass. 20 oktober 2006, *RW* 2008-08, 1661; Cass. 1 oktober 2010, *Arr.Cass.* 2010, nr. 571, *RW* 2011-12, 142 met noot S. Jansen en S. Stijns.

Canivet.⁶¹ Een recent voorbeeld levert het arrest van de *chambre mixte* van 17 mei 2013 in verband met de problematiek van samenhangende contracten⁶². Ter voorbereiding van dit arrest werd een rechtsvergelijkende studie uitgevoerd. Deze studie werd weliswaar niet toegevoegd aan het gepubliceerde verslag maar werd wel afzonderlijk gepubliceerd in een juridisch tijdschrift⁶³. Interessant is ten slotte te vermelden dat teneinde een grotere uitstraling van zijn rechtspraak te bevorderen voor de belangrijke arresten een “*motivation enrichie*” in het vooruitzicht wordt gesteld en tevens een vertaling ervan in het Engels⁶⁴.

16. Ook bij onze noorderburen wordt aandacht besteed aan het belang van de rechtsvergelijking voor de rechtspraak. De invloed van de rechtsvergelijking in de jurisprudentie is er reeds het voorwerp van meerdere studies⁶⁵. De Hoge Raad plaatste de problematiek op de agenda in haar Jaarverslag 2009-2010 dat geheel gewijd is aan de internationalisering van het recht. Hierin wordt gepleit voor een meer open houding ten opzichte van buitenlandse juridische informatie. “*Hoezeer we ons veiliger voelen bij het nationale recht, we leven nu eenmaal in een geglobaliseerde samenleving en zullen daarmee rekening moeten houden*” aldus president G.J.M. Corstens en procureur-generaal J.W. Fokkens in hun voorwoord⁶⁶. In dit jaarverslag wordt ook uitgelegd hoe de Hoge Raad zijn taak opvat en worden methodologische vragen niet uit de weg gegaan. Zo staat bij de uitleg van verdragen, het streven naar rechtseenheid voorop. Dit wordt gerealiseerd door aansluiting te zoeken bij de heersende opvatting in de rechtspraak van de bij het verdrag aangesloten staten. Het eenheidsstreven brengt als uitgangspunt mee dat de rechtsvergelijkende interpretatie hier niet tot doel heeft de ‘beste’, maar de ‘meest gevolgde’ interpretatie in de kring van verdragsstaten te achterhalen. Deze rechtsvergelijkende interpretatie behoeft echter niet tot verstarring te leiden en verdere rechtsontwikkeling te blokkeren. De rechtsvergelijkende interpretatie brengt immers mee dat ook rekening moet worden gehouden met veranderingen en verschuivingen in de heersende opvatting. Ontbreekt een meerderheidsopvatting of lijkt de meerderheidsopvatting achterhaald, dan staat het de nationale rechter vrij met zijn eigen uitleg van de verdragsregeling het voortouw te nemen in de rechtsontwikkeling. Daarbij dient de rechter zich ervan bewust te zijn dat

⁶¹ G. Canivet en N. Molfessis, “La politique jurisprudentielle” in *Mélanges en l’honneur de Jacques Boré*, Parijs, 2007 (79) 94. Zie ook : A. Albarian, “The Use of Comparative Law before the French Cour de cassation” in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 482-494 die pleit voor de oprichting van een ‘*cellule de droit comparé*’ zoals die reeds bestaat in de Franse *Conseil d’Etat*. Inmiddels bestaat een dergelijk “Bureau de droit européen, des réseaux européens et du droit comparé”. Zie: https://www.courdecassation.fr/institution_1/composition_56/etudes_rapport_28.html.

⁶² Cass.fr. (ch.mixte) 17 mei 2013, D. 2013, 1658, noot D. Mazeaud, *ERPL* 2014, 261 met noot T. Dang Vu. Zie daarover rechtsvergelijkend o.m.: T. Dang Vu, *Verbonden overeenkomsten*, Leuven, 2017; S. Van Dongen, *Groepen van contracten*, Deventer, 2016.

⁶³ “L’interdépendance contractuelle en droit comparé”, *Revue des Contrats* 2013, 1079-1120 met verwijzing naar Duitsland, Engeland, België, Italië, Nederland, Québec, Zwitserland en Europees recht.

⁶⁴ *Rapport de réflexion sur la réforme de la Cour de cassation*, Parijs, 2017, p. 174 (www.courdecassation.fr).

⁶⁵ Zie o.m.: A. Adams en E. Mak, “Buitenlands recht in nationale rechtspleging: onder welke voorwaarden is dat feitelijk nuttig en mogelijk”, *NJB* 2011, 2912; A. Adams, “Globaliserende rechtspraak: democratisch omstreden?”, *Ars Aequi* 2012, 531; A. Hartkamp, “Comparative Law before the Dutch Courts” in *Comparative Law before the Courts*, Londen, 2004, 229-233; T. Koopmans, “Comparative law and the courts”, *Int.Comp.Law.Q.* 1996, 545-556; E. Mak, “Comparative Law before the Supreme Courts of the UK and the Netherlands” in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 407-433.

⁶⁶ *Hoge Raad der Nederlanden – Verslag 2009-2010*, p. 12.

zijn uitleg in de kring van verdragsluitende staten op aanvaarding moet kunnen rekenen en daarom een uitvoerige motivering vergt.⁶⁷

Aangezien de arresten van de Hoge Raad evenmin verwijzingen naar buitenlandse rechtsbronnen bevatten, is deze invloed moeilijk op betrouwbare wijze te kwantificeren. Net zoals in België is men uitsluitend aangewezen op de gepubliceerde conclusies van het openbaar ministerie. Uit onderzoek is gebleken dat de advocaten-generaal eerder terughoudend zijn om buitenlandse juridische informatie te expliciteren. De vrees bestaat namelijk dat het buitenlandse recht niet correct wordt weergegeven of dat de gevolgde comparatieve methodologie gebreken vertoont.⁶⁸ Wat dit laatste betreft kan gedacht worden aan de gebrekkige verantwoording van de keuze van de onderzochte rechtstelsels. Dergelijke methodologische kritiek zou dan uiteindelijk tot gevolg kunnen hebben dat het gezag van het betrokken arrest wordt aangetast. Wel blijkt dat de leden van de Hoge Raad meer naar buitenlandse precedentes kijken, dan uit de gepubliceerde gegevens kan worden afgeleid. Zoals ook voor andere rechtscolleges kan worden vastgesteld, blijkt dat het toenemend belang van rechtsvergelijking wordt onderkend en dat buitenlandse precedentes enkel een inspirerende werking hebben. Daarbij komt de klemtoon te liggen op de overtuigende kracht van de argumentatie veeleer dan van welke jurisdictie zij afkomstig zijn.⁶⁹ Uit empirisch onderzoek blijkt dat de meeste verwijzingen in hoofdzaak betrekking hebben op het Duitse recht gevolgd door het Franse en het Belgische recht⁷⁰ en daarna, maar in mindere mate, het Engelse recht.⁷¹ Een bekend voorbeeld betreft de *wrongful life*-problematiek in het *Baby Kelly*-arrest⁷² waar advocaat-generaal Hartkamp verwijst naar talrijke buitenlandse precedentes waaronder het eerder genoemde arrest *Perruche* van de Franse *Cour de cassation*.

⁶⁷ *Verslag 2009-2010*, p. 17-18.

⁶⁸ E. Mak, "Comparative Law before the Supreme Courts of the UK and the Netherlands" in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015 (407) 417.

⁶⁹ E. Mak, "Comparative Law before the Supreme Courts of the UK and the Netherlands" in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015 (407) 433.

⁷⁰ Een recent voorbeeld levert een arrest in verband het vereiste van pluraliteit van schuldeisers bij faillissement (Hoge Raad 24 maart 2017, [ECLI:NL:HR:2017:488](#)) waar in de conclusie van advocaat-generaal E.B. Rank-Berenschot (ECLI:NL:PHR:2017:4) o.m. naar het Belgische recht wordt verwezen dat deze voorwaarde niet stelt. De Hoge Raad handhaaft echter haar rechtspraak dat de voor faillietverklaring vereiste toestand zich alleen voordoen indien de schuldenaar meer dan één schuldeiser heeft. De reden die hiervoor wordt opgegeven is dat er verschillen bestaan tussen de procedures in de verschillende landen en het bij het pluraliteitsvereiste "gaat om een gevestigd onderdeel van het geldende recht en dat het in ons rechtstelsel in het algemeen niet de taak van de rechter, maar de taak van de wetgever is om het geldende recht te wijzigen".

⁷¹ M. Gelter en M. Siems, "Network, Dialogue or One-Way Traffic? An Empirical Analysis of Cross-citations between Ten of Europe's Highest Courts", *Utrecht Law Review* 2012 (88) 92; E. Mak, "Comparative Law before the Supreme Courts of the UK and the Netherlands" in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, (407) 429.

⁷² Hoge Raad 18 maart 2005, *NJ* 2006, 606 met conclusie advocaat-generaal A. Hartkamp.

V. Het Belgische Hof van Cassatie

1. Algemeen

17. De bijzondere stijl van cassatiearresten maakt het, zoals gezegd, moeilijk de precieze invloed van buitenlandse juridische informatie op de besluitvorming in kaart te brengen. Wat werd gezegd voor Frankrijk geldt ook voor België, met dit verschil dat anders dan in Frankrijk het verslag van de raadsheer-verslaggever en eventuele voorbereidende studies niet worden gepubliceerd (zie hoger, nr. 15). Ook bij ons geldt echter evenzeer dat een cassatiearrest niet op zichzelf staat. In de memories van de partijen wordt door de advocaten bij het Hof in de toelichting van de middelen uitvoerig verwezen naar rechtspraak en rechtsleer. Deze beperken zich in de regel tot de nationale bronnen, maar buitenlandse verwijzingen zijn niet uitgesloten. Indien de memorie wordt aangehecht aan het arrest, dan is in geval van publicatie van het arrest deze toelichting bij de middelen voor het publiek in de regel toegankelijk. De belangrijkste informatie om het belang van rechtsvergelijking te kunnen meten, zijn de conclusies van het openbaar ministerie. In talrijke gevallen neemt het openbaar ministerie een geschreven conclusie die in de regel ook wordt gepubliceerd.⁷³ Afgelopen jaar werd bijvoorbeeld in ca. 13% van de civiele zaken een schriftelijke conclusie genomen.⁷⁴ In de gevallen waar er geen schriftelijke conclusie werd genomen of waar men beslist om deze niet te publiceren, gebeurt het geregeld dat onder de zorg van de advocaten-generaal annotaties worden geplaatst onder de arresten in de officiële publicatie ervan in de *Pasicrisie belge* en de *Arresten van het Hof van Cassatie*. Deze noten geven een korte toelichting of beperken zich tot het vermelden van verwijzingen die uiteraard ook buitenlandse bronnen kunnen omvatten.⁷⁵ Niet toegankelijk voor de buitenwereld is het verslag van de rapporteur waarin soms ook melding wordt gemaakt van buitenlandse rechtsbronnen. In complexere zaken zijn er ook de voorbereidende nota's van de referendarissen die, waar nuttig, verwijzen naar buitenlandse rechtsbronnen. Daarnaast doet het Hof soms beroep op studies door magistraten met opdracht die naast hun reguliere functie op vrijwillige basis ter beschikking staan van het Hof en zijn parket voor studiewerk. Het gebeurt ook dat de referendarissen en de magistraten met opdracht op eigen initiatief een annotatie onder een arrest publiceren in de vakliteratuur. Deze besprekingen zullen niet zelden ook rechtsvergelijkende informatie bevatten. Ofschoon deze publicaties onder de eigen verantwoordelijkheid van de auteur worden geschreven en de betrokkenen niet deelnemen aan de beraadslaging kunnen zij toch een nuttige inkijk geven in de totstandkoming van het arrest en van zijn inspiratiebronnen.

⁷³ Zie o.m.: M. Regout, “*Verba volant, scripta manent*. Quant aux conclusions du parquet près la Cour de cassation en matière civile” in *Liber Spei et Amicitiae Ivan Verougstraete*, Brussel, Larcier, 2011, 214-226.

⁷⁴ *Hof van Cassatie van België. Jaarverslag 2017*, 219. Dit aantal varieert volgens de rechtsgebieden. De hoogste percentages betreffen de sociale (36%) en de fiscale zaken (48%).

⁷⁵ Bijv. verwijzingen naar het bekende werk van P. Roubier, *Le droit transitoire*, Parijs, 1960 in noten onder o.m.: Cass. 12 april 2002 (C.01.0157.N); Cass. 15 juni 2005 (P.05.0278.F); Cass. 14 november 2014 (C.13.0398.N) en in de conclusie van M. Nolet de Brauwere, advocaat-generaal, Cass. 30 januari 2019 (P.18.0880.F).

2. Kwantitatieve gegevens

18. Vooraf moge duidelijk zijn dat de overgrote meerderheid van de cassatieberoepen kan worden afgedaan zonder dat daarbij enige rechtsvergelijking te pas komt. De meerderheid van de zaken betreft overigens niet de rechtsvormende taak van het Hof, maar veeleer de controle van de feitenrechters op de naleving van pleegvormen, bewijsregels en de motiveringsplicht. Indien deze grieven gepaard gaan met materieelrechtelijke vragen, dan bieden de nationale rechtsbronnen en interpretatiemethoden in de regel voldoende houvast om deze te beantwoorden. In de meerderheid der zaken doet zich dus de noodzaak tot rechtsvergelijking niet gevoelen. Uit een enquête uitgevoerd onder raadsheren blijkt trouwens dat de meeste collega's in het algemeen terughoudend zijn om zich met buitenlandse juridische informatie in te laten. Wanneer rechtsvergelijkende informatie wordt ingewonnen, dan blijkt dit in de regel beperkt tot materies waarmee de betrokken magistraat goed vertrouwd is. Verder beperkt het onderzoek zich dan tot de rechtspraak van het hoogste rechtscollege van de betrokken jurisdictie (bijv. arresten van het Franse Hof van Cassatie) en niet tot lagere rechtspraak of tot rechtsleer.

In 2017 sprak het Hof van Cassatie 2.660 arresten uit.⁷⁶ Daarvan 28 % in civiele zaken, 55% in strafzaken, 5% in sociale zaken en 7% in fiscale zaken. Niet alle arresten worden gepubliceerd. Gemiddeld bedraagt het aantal gepubliceerde arresten ca 25%. Het aantal arresten waarbij het Hof werkelijk rechtsvormend optreedt, is slechts een fractie van het totaal aantal uitspraken. Indien men uitgaat van het aantal voor opname in het *Jaarverslag* geselecteerde arresten, dan gaat het om ca. 100 arresten per jaar (4%). Hierbij dient wel de aantekening te worden gemaakt dat dit criterium slechts een indicatie is. De selectiecriteria zijn immers niet formeel vastgelegd. Een ander criterium dat hoger uitkomt, maar in dezelfde orde van grootte, zijn de zaken waarin het openbaar ministerie een schriftelijke conclusie neerlegt.

Teneinde de invloed van de rechtsvergelijking op deze arresten te meten, werd een statistisch onderzoek uitgevoerd aan de hand van de schriftelijke conclusies van het openbaar ministerie over de periode 2002-2017.⁷⁷ Indien men de afgelopen 16 jaar bekijkt, dan werd er in gemiddeld 6,5% van de zaken een schriftelijke conclusie neergelegd.⁷⁸ In 3,66% van deze conclusies werd verwezen naar buitenlandse rechtstelsels.⁷⁹ Afgezet tegen het totaal aantal arresten is dit percentage aantal natuurlijk zeer gering, maar in vergelijking tot het aantal arresten waar het Hof rechtsvormend optreedt, is dit toch significant. Er valt daarbij geen noemenswaardig verschil te noteren tussen de conclusies in Franstalige (3,21%) en in Nederlandstalige zaken (4,15%). In 85% van de gevallen betrof de vergelijking één enkel rechtstelsel,

⁷⁶ *Hof van Cassatie van België. Jaarverslag 2017*, 215. Dit aantal kent recent een lichte terugloop. In 2012 bedroeg de totale output nog 3.222 arresten.

⁷⁷ De auteur dankt referendaris Mathieu van Putten voor de geleverde bijstand.

⁷⁸ Dit aantal kent wel een stijgende trend sinds 2006. Voor het jaar 2017 bedroeg het percentage ruim 10%, hetzij in 286 zaken.

⁷⁹ Dit aantal heeft een stijgende trend gekend in de periode 2003-2015 (van 0,42% naar 11,59%). Sinds 2012 ligt het tussen 10 en 12%. Voor het jaar 2017 bedroeg het percentage ruim 10,75%, hetzij in 286 zaken. De toename van het aantal schriftelijke conclusies gaat wel niet gepaard met een toename van de rechtsvergelijking. Waar het relatief aantal schriftelijke conclusies met rechtsvergelijking in de periode 2004-2008 schommelde tussen 4,5 en 10,5%, schommelt het sinds 2009 tussen 2 en 4%.

in 6% van de gevallen twee rechtstelsels en in 9% van de gevallen drie of meer rechtstelsels. Het merendeel hiervan betrof de vergelijking met het Franse recht (60%), gevolgd door het Nederlandse (25%) en Duitse recht (7%). Uitzonderlijk werd ook verwezen naar andere rechtstelsels (in volgorde van belangrijkheid: Engeland, Luxemburg, Italië, Oostenrijk, Denemarken). Wat de rechtsgebieden betreft, valt op dat de rechtsvergelijking in hoofdzaak betrekking heeft op het burgerlijk recht (30%) en het procesrecht (30%). Op ruime afstand volgen dan het fiscaal recht (8%), het handelsrecht (7%), het strafprocesrecht (4%) en het sociaal recht (4%). Geen enkel rechtsgebied blijkt echter te zijn uitgesloten.

3. Inhoudelijke gegevens

19. De kwantitatieve belangrijkheid van de rechtsvergelijking voor de verschillende rechtsgebieden werd hiervoor reeds belicht. Wat zijn nu de redenen waarom in deze zaken de rechtsvergelijking aan de orde komt? Uit een onderzoek van de rechtspraak in de betrokken periode blijkt dat de gevallen waarin het Hof een beroep doet op rechtsvergelijkend onderzoek, overeenkomen met de categorieën die ook bij andere hoogste rechtscollèges worden vastgesteld.⁸⁰ In hoofdzaak gaat het hierbij om: 1) vragen omtrent rechtsregels die gemeenschappelijk zijn met andere jurisdicties, 2) rechtsvragen waar de rechter over een ruime beoordelingsmarge beschikt en/of die mede bepaald worden door achterliggende maatschappelijke en morele opvattingen en 3) vragen met een hoog juridisch-technisch gehalte waarvoor een geharmoniseerde oplossing aangewezen is.

20. Een eerste evidente categorie zijn de gevallen waar het Hof zich dient te buigen over de interpretatie van rechtsregels die ons land deelt met andere jurisdicties. Een veel voorkomende problematiek is in fiscale zaken de toepassing van dubbelbelastingverdragen.⁸¹ Een andere belangrijk gebied is het transportrecht dat immers grotendeels gebaseerd is op verdragen. Talrijke toepassingen betreffen in het bijzonder het CMR-verdrag. Aangezien dit verdrag niet voorziet in een instantie die een uniforme uitleg van de verdragsbepalingen verzekert, is het van wezenlijk belang dat de hoogste jurisdicties van de aangesloten landen met elkaars rechtspraak rekening houden (zie ook hoger, nr. 16). Aangezien ons land in Europa een belangrijke rol speelt in het goederenverkeer, wordt het Hof geregeld geconfronteerd met dergelijke zaken. Hierbij laten de advocaten-generaal niet na de relevante buitenlandse jurisprudentie te verwerken in hun conclusies. Een goed voorbeeld levert het

⁸⁰ Zie bijv. bij B. Marquesinis en J. Fedke, *Judicial recourse to foreign law*, Londen, 2006, 109 e.v. die de volgende gevallen onderscheiden: 1) zoektocht naar gemeenschappelijke principes, 2) leemten in het eigen recht of nood aan modernisering, 3) verwante rechtstelsels hebben af te rekenen met soortgelijke problemen en harmonisatie zou wenselijk zijn, 4) buitenlandse ervaringen tonen aan dat de vrees voor bepaalde negatieve gevolgen van juridische innovaties ongegrond zijn, 5) buitenlandse ervaringen tonen aan dat bepaalde oplossingen in de praktijk goed blijken te werken, 6) rechtsregels met een gemeenschappelijk oorsprong en 7) het betreft rechtsvragen met een hoog technisch gehalte en waarbij het streven naar harmonisatie zinvol is. Zie voor gelijkaardige typologieën o.m.: T.K. Graziano, "Is it Legitimate and Beneficial for Judges to Compare?" in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015 (25) 42 e.v.

⁸¹ Zie bijv. Cass. 29 september 2016 (F.14.0006.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes; Cass. 15 oktober 2015 (F.13.0120.N) met conclusie procureur-generaal D. Thijs.

cassatiearrest van 30 mei 2002.⁸² Hierin is de vraag aan de orde of de btw deel uitmaakt van de “met betrekking tot het vervoer gemaakte kosten”. Het Hof kiest voor een ruime interpretatie. Uit de conclusie van de advocaat-generaal valt af te leiden dat tal van jurisdicties in ogenschouw werden genomen en dat de door het Hof gekozen interpretatie ook wordt voorgestaan door de Franse *Cour de cassation*, het Engelse *House of Lords* en het Deense hoogste gerechtshof.⁸³ Ook in andere domeinen van het vervoerrecht die worden beheerst door internationale verdragen is deze zorg om tot geharmoniseerde uitkomsten te komen sterk aanwezig. Te denken valt aan de toepassing van het Verdrag van Brussel over het Scheepsbeslag⁸⁴, het LLMC-verdrag⁸⁵ en het Verdrag van Warschau inzake luchtvervoer⁸⁶. Een en ander sluit niet uit dat de Belgische rechtspraak soms toch een eigen koers vaart. Dit is het geval voor het scheepsbeslag waar het Verdrag van Brussel ruimhartig wordt uitgelegd ten gunste van de titularissen van zeerechtelijke vorderingen en de Haagse Regels waar de rechtspraak in die zin is gevestigd dat de derde-cognossementhouder niet kan worden beschouwd als de rechtsopvolger van de inlander en bijgevolg slechts gehouden is aan een bevoegdheidsbeding dat in het cognossement voorkomt indien aan de voorwaarden van artikel 25 Brussel *Ibis*-Verordening is voldaan.⁸⁷ Deze benadering moet worden verklaard door het feit dat ons land met zijn belangrijke havens gevoeliger is voor de belangen van de ladingbelanghebbenden dan voor die van de zeevervoerders.

Deze rechtsvergelijkende reflex met het oog op harmonisatie is eveneens sterk aanwezig in andere materies die onder het toepassingsgebied vallen van verdragen. De rechtspraak van het Hof geeft hiervan talrijke voorbeelden.⁸⁸ Aparte vermelding verdienen nog de arresten waar het Hof een beroep doet op buitenlandse

⁸² Cass. 30 mei 2002, *Arr.Cass.* 2002, nr. 327 met conclusie advocaat-generaal G. Dubrulle, *RW* 2002-03, 623.

⁸³ Voor andere dergelijke voorbeelden in verband met de uitleg van bepalingen van de CMR: Cass. 27 mei 2011, *Arr.Cass.* 2011, nr. 355 met conclusie advocaat-generaal G. Dubrulle. Zie voor andere gevallen: Cass. 12 april 2013 (C.12.0320.N), *Arr.Cass.* 2013, nr. 230 met conclusie procureur-generaal J.-Fr. Leclercq; Cass. 23 januari 2014 (C.12.0356.N), *Arr.Cass.* 2014, nr. 56 met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem, *RW* 2016-17, 105, noot F. Blockx.

⁸⁴ Cass. 1 oktober 1993 (AR 8050) *Arr.Cass.* 1993, nr. 391 met conclusie advocaat-generaal D’Hoore met verwijzingen naar Nederland en Frankrijk, *TBH* 1994, 540, noot G. Van Haegenborgh.

⁸⁵ Cass. 14 juni 2012 (C.11.0538.N-C.11.0544.N-C.11.0547.N), *Arr.Cass.* 2012, nr. 385 met verwijzingen naar het Engelse, Nederlandse en Duitse recht.

⁸⁶ Cass. 30 januari 2015 (C.14.0159.N), *Arr.Cass.* 2015, nr. 73 met conclusie advocaat-generaal Chr. Vandewal met verwijzingen naar het Duitse en Franse recht.

⁸⁷ Zie o.m.: Cass. 18 september 1987, *Arr.Cass.* 1987-88, 82, *TBH* 1988, 376 noot J. Libouton, *ETL* 1987, 529, noot I. De Weerd; Cass. 7 januari 2011 (C.09.0275.N), *Arr.Cass.* 2011, nr. 16. Zie ook voetnoot 93.

⁸⁸ Zie o.m.: Verdrag van Den Haag van 4 mei 1976 inzake de toepasselijke wet op ongevallen op de weg: Cass. 19 maart 2004 (C.03.0037.F), *Pas.* 2004, nr. 156 met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin; Conventie betekenings 1965: Cass. 21 december 2007 (C.06.0115.F), *Pas.* 2007, nr. 660 met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin; Unieverdrag van Parijs : Cass. 8 december 2011 (C.10.0198.N), *Arr.Cass.* 2011, nr. 675 met conclusie advocaat-generaal G. Dubrulle; Verdrag Schengen: Cass. 16 mei 2006 (P.04.0265.N) met conclusie advocaat-generaal M. De Swaef; Haags Huwelijksgoederenverdrag: Cass. 25 januari 2013 (C.12.0198.N) met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem; Kinderontvoeringsverdrag: Cass. 7 juni 2013 (C.12.0434.N) met conclusie procureur-generaal J.F. Leclercq (beide laatst genoemde arresten werden niet gepubliceerd).

rechtsbronnen voor de interpretatie van volkenrechtelijke regels zoals de immuniteit van vreemde staten en diplomatieke zendingen⁸⁹ en de interpretatie van verdragen.⁹⁰

21. Het normeren van onze geglobaliseerde wereld is niet echter langer meer het monopolie van de Staten (zie hoger, nr. 10). Meer en meer spelen diverse ‘principes’ en ‘uniforme regels’ een belangrijke rol. Een treffend voorbeeld levert een arrest van 19 juni 2009 betreffende het Weens Koopverdrag (CISG) waarin wordt verwezen naar de *Unidroit Principles of International Commercial Contracts*. Volgens artikel 79 van dit Verdrag is een partij niet aansprakelijk indien haar tekortkoming te wijten is aan gewijzigde omstandigheden die niet redelijkerwijze voorzienbaar waren bij de contractsluiting en die onmiskenbaar van aard zijn om de last van de uitvoering van de overeenkomst op onevenredige wijze te verzwaren. Over de mogelijkheid om in een dergelijk geval de overeenkomst te heronderhandelen bepaalt het verdrag niets. Op grond van de interpretatieregels van artikel 7 oordeelt het Hof dat voor de opvulling van leemten in het verdrag aansluiting moet worden gezocht bij de algemene beginselen die de internationale handel beheersen zoals onder meer neergelegd in de *Unidroit Principles of International Commercial Contracts* zodat een contractpartij gerechtigd is om de heronderhandeling van de overeenkomst te vorderen.⁹¹

22. Specifiek voor ons land is dat het, vooral in het privaatrecht, talrijke bepalingen deelt met het Franse moederrecht. Het was lange tijd haast vanzelfsprekend om bij de interpretatie van gelijklopende wetbepalingen te rade te gaan bij de Franse jurisprudentie.⁹² Arresten van de Franse *Cour de cassation*, maar ook van lagere instanties, werden in rechtspraak en rechtsleer geïmporteerd zonder declaratie aan de grens. In dat verband kon worden gesproken van heus ‘Frans-Belgisch gemeen recht’. Frankrijk als grotere jurisdictie biedt bovendien het voordeel van een veel rijkere casuïstiek.⁹³ Deze sterke band is nog steeds aanwezig. Wel is de vanzelfsprekendheid wat afgenomen aangezien de wetgeving van de beide landen over de jaren is uiteen gegroeid (o.m. door de hercodificaties) en het Belgische recht zich gaandeweg op

⁸⁹ Zie o.m.: Cass. 21 december 2009 (drie arresten) (S.04.0129.F, C.07.0407.F en C.03.0328.F), *Arr. Cass.* 2009, *Pas.* 2009, nr. 768 met conclusie advocaat-generaal J.M. Genicot, *RW* 2011-12, 693, *JT* 2010, 129, *RCJB* 2011, 203, noot E. David. Zie ook: Cass. 11 december 2014, (C.13.0537.F), *Pas.* 2014, nr. 782 met conclusie procureur-generaal J.-Fr. Leclercq; Cass. 23 oktober 2015 (C.14.0322.F), *Pas.* 2015, nr. 621 met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin.

⁹⁰ Zie o.m.: Cass. 14 juni 2012 (C.10.0500.N), *Arr. Cass.* 2012, nr. 384 met conclusie advocaat-generaal G. Dubrulle met verwijzingen naar het Franse en Nederlandse recht.

⁹¹ Cass. 19 juni 2009 (C.07.0289.N), *Arr. Cass.* 2009, nr. 422, *DAOR* 2010, 149, noot D. Philippe, *TBH* 2010, 879, noot J. Malfliet.

⁹² Zie op het vlak van het verbintenissenrecht: P. Durand, *Le droit des obligations dans les jurisprudences française et belge*, Parijs, Sirey, 1933.

⁹³ Over deze wisselwerking ook o.m.: G. Canivet, “The Use of Comparative Law before French Private Law Courts” in *Comparative Law before the Courts*, Londen, 2004, (181) 192. Soms wordt door de Franse rechter ook met instemming naar de Belgische rechtspraak gekeken. Canivet noemt het voorbeeld van de problematiek van de positie van de derde-houder van het cognossement en de tegenwerpelijheid van bevoegdheidsbedingen (G. Canivet, “The practice of comparative law by the supreme courts” in *Judicial recourse to foreign law*, Londen, 2006, (309) 323 onder verwijzing naar: Cass.fr. 4 januari 2005, *Bull.* 2005, IV, nr. 5 waarin de Belgische opvatting wordt gevolgd dat, anders dat in het Engelse en Italiaanse recht, de derde-cognossementshouder niet kan beschouwd worden als rechtsopvolger van de inlander. Zie sindsdien ook: Cass.fr. 27 september 2017 (C15-25927), *DMF* 2017, 1012, noot Ph. Delebecque waar in het verslag van de rapporteur (p. 1018) wordt verwezen naar Cass. 7 januari 2011 (C.09.0275.N), zie ook voetnoot 87.

zelfstandige wijze heeft ontwikkeld.⁹⁴ Bekende voorbeelden hiervan leveren de verschillende interpretatie van het gelijkkluidende artikel 1384, eerste lid, BW⁹⁵ en recenter van artikel 1645 BW⁹⁶. Deze vaststellingen nemen niet weg dat Frankrijk nog steeds bij uitstek de jurisdictie is dat als referentiesysteem dient voor interpretatievragen van gelijkkluidende wetsbepalingen. Uit de rechtspraak van het Hof kan worden afgeleid dat dit in hoofdzaak het geval is voor de algemene leerstukken⁹⁷ en voor ruime delen van het burgerlijk recht⁹⁸ en het procesrecht⁹⁹.

⁹⁴ Deze vaststelling geldt ook voor andere van de Franse Codes afgeleide rechtssystemen en omgekeerd: R. Legeais, "L'utilisation du droit comparé par les tribunaux" in *The Use of Comparative Law by the Courts* (eds. U. Drobnig en S. van Erp), Den Haag, 1999, (113) 125.

⁹⁵ Cass. 26 mei 1904, *Pas.* 1914, I, 246 met conclusie advocaat-generaal E. Janssens.

⁹⁶ Cass. 9 oktober 1980, *Pas.* 1981, 159 met conclusie procureur-generaal E. Krings.

⁹⁷ Bijv. het beginsel van het verbod op rechtsmisbruik: Cass. 9 maart 2009 (C.08.0331.N) met conclusie advocaat-generaal J.M. Genicot of de regels inzake wetsopvolging in de tijd o.m. Cass. 19 mei 2009 (P.08.1164.N) met conclusie advocaat-generaal P. Duinslaeger; Cass. 13 december 2016 (P.16.0421.N) met conclusie advocaat-generaal M. Timperman; Cass. 24 april 2017 (S.16.0025.F) met conclusie advocaat-generaal J.M. Genicot; Cass. 21 juni 2018 (F.17.0009.N) met conclusie advocaat-generaal met opdracht J. Van der Fraenen, zie ook de arresten onder noot 75.

⁹⁸ Een greep slechts van arresten uit de onderzochte periode waar de conclusie van de advocaat-generaal dergelijke verwijzingen bevat: Cass. 22 maart 2002 (C.00.0402.F) met conclusie advocaat-generaal X. De Riemaecker: voorrechten; Cass. 29 januari 2004 (C.01.0491.N) met conclusie advocaat-generaal D. Thijs: koop (art. 1648 BW); Cass. 21 september 2004 (P.04.0512.N) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: cession (art. 1699 BW); Cass. 11 januari 2007 (C.05.0406.F) met conclusie advocaat-generaal Ph. de Koster: vruchtgebruik (art. 561 BW); Cass. 9 februari 2007 (C.06.0263.N) met conclusie advocaat-generaal G. Dubrulle: schenking (art. 953 BW); Cass. 25 mei 2007 (C.05.0558.N) met conclusie advocaat-generaal D. Thijs: voorwaardelijke verbintenis (art. 1176 BW); Cass. 8 februari 2010 (C.08.0569.F) met conclusie advocaat-generaal J.M. Genicot: de verkoop van andermans goed; Cass. 12 april 2010, (C.09.0261.F) met conclusie advocaat-generaal J.M. Genicot: erfpacht en onroerendmaking; Cass. 4 oktober 2012, (C.11.0686.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: het openbare orde-karakter van het eigendomsrecht; Cass. 13 september 2013 (C.12.0422.F-C.12.060.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: omvang van het eigendomsrecht bij onroerende goederen; Cass. 20 september 2013 (C.08.0018.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: onverdeeldheid (art. 815 BW); Cass. 13 juni 2014 (C.13.0184.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: aansprakelijkheid motorvoertuigen; Cass. 7 november 2014 (C.14.0224.N) met conclusie advocaat-generaal Chr. Vandewal: recht van bewoning (art. 633 BW); Cass. 12 maart 2015 (C.13.0193.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: art. 918 BW; Cass. 29 oktober 2015 (C.15.0060.N) met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem: pauliaanse vordering (art. 1167 BW); Cass. 17 maart 2016 (C.15.0234.N) met conclusie advocaat-generaal Chr. Vandewal: consumentenkoop (art. 1626 BW) met verwijzing naar het Franse, Nederlandse en Duitse recht; Cass. 16 september 2016 (C.15.0227.N) met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem: schuldvergelijking met verwijzing naar het Franse recht; Cass. 14 oktober 2016 (F.15.0003.N) met conclusie advocaat-generaal D. Thijs: pauliaanse vordering (art. 1167 BW); Cass. 28 oktober 2016 (C.15.0488.N) met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem: de Staat is geen erfgenaam in de zin van art. 790 BW; Cass. 28 oktober 2016 (C.16.0023.N) met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem: testament (art. 970 BW); Cass. 31 maart 2017 (C.16.0084.N) met conclusie advocaat-generaal Chr. Vandewal: koop (art. 1626 BW).

⁹⁹ Cass. 14 oktober 2004 (C.03.0405.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: proceskosten; Cass. 24 februari 2005 (C.02.0268.F-C.02.0274.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: onplitsbaar geschil; Cass. 14 april 2005 (C.03.0148.F) met conclusie advocaat-generaal Ph. de Koster: taak van de rechter. Zie daarover in het bijzonder en de Franse inspiratie: B. Wylleman, "De verplichting van de burgerlijke rechter om ambtshalve rechtsgronden op te werpen", *Hof van Cassatie van België. Jaarverslag 2017*; Cass. 27 oktober 2005 (C.04.0129.N) met conclusie advocaat-generaal D. Thijs: balie; Cass. 1 juni 2006 (C.05.0024.N) met conclusie advocaat-generaal D. Thijs: voorlopige tenuitvoerlegging; Cass. 14 juni 2007 (F.06.0044.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: uitvoerbare titel; Cass. 28 mei 2009 (C.06.0248.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: taak van de rechter, met verwijzingen naar zowel het Franse als Duitse recht; Cass. 28 september 2009 (C.04.0253.N) met conclusie advocaat-generaal J.M. Genicot: taak van de rechter, ambtshalve aanvullen van rechtsgronden; Cass. 16 juni 2011 (C.10.0153.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: kort geding; Cass. 22 april 2015 (P.14.1882.F)

In dat verband verdienen nog bijzondere vermelding de vragen die rijzen betreffende de cassatieprocedure. Ook hier is het Franse voorbeeld van groot belang.¹⁰⁰ Al is dit niet exclusief zodat ook gekeken wordt naar andere rechtstelsels die met ons het cassatiesysteem delen, zoals Nederland. Tussen de Franse, Belgische en Nederlandse hoogste gerechtshoven bestaan op het vlak van de modernisering van de cassatieprocedure trouwens nauwe contacten gericht op de uitwisseling van ideeën.¹⁰¹ Verder strekten de arresten van de Hoge Raad en van internationale rechtscolleges tot voorbeeld voor het verlaten van de ‘indirecte’ rede en de invoering van het gebruik van randnummers in de arresten teneinde de leesbaarheid ervan te bevorderen. Buitenlandse voorbeelden waren ook van belang voor belangrijke vernieuwingen zoals de toegenomen transparantie wanneer het Hof zijn rechtspraak wijzigt¹⁰² en de mogelijkheid om in bepaalde gevallen de gevolgen hiervan in de tijd te moduleren¹⁰³.

met conclusie advocaat-generaal D. Vandermeersch: invloed overlijden van de beklagde op bevoegdheid strafrechter om te oordelen over burgerlijke rechtsvordering; Cass. 4 september 2015 (F.13.0149.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: ontvankelijkheid rechtsvordering; Cass. 12 mei 2016 (C.14.0561.N) met conclusie advocaat-generaal Chr. Vandewal: gezag van gewijsde; Cass. 7 april 2017 (C.15.0534.N) met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem: *actio iudicati*; Cass. 7 juni 2017 (P.16.0701.F) met conclusie advocaat-generaal D. Vandermeersch: invloed overlijden van de beklagde op bevoegdheid strafrechter om te oordelen over de burgerlijke rechtsvordering.

¹⁰⁰ Zie o.m.: Cass. 4 september 2007 (P.07.0383.N) met conclusie M. Timperman: omvang cassatie; Cass. 7 november 2007, (P.07.0448.F) met conclusie advocaat-generaal J.M. Genicot: cassatieberoep ingesteld door een beklagde tegen een arrest over de burgerlijke belangen, gericht tegen een overleden burgerlijke partij; Cass. (volt.) 31 januari 2008 (C.05.0372.N) met conclusie advocaat-generaal G. Dubrulle: ontvankelijkheid cassatiemiddel in overeenstemming met conclusie; Cass. (volt.) 5 september 2008 (C.07.0327.N) met conclusie advocaat-generaal G. Dubrulle: verwijzing na gedeeltelijke cassatie, met referenties naar zowel het Franse als het Nederlandse recht; Cass. 28 mei 2009, (C.06.0248.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: ambtshalve aanvulling door de rechter van de door de partijen aangevoerde redenen; Cass. 25 juni 2009 (C.07.0595.F) met conclusie Th. Werquin: ontvankelijkheid; Cass. 13 januari 2011 (C.10.0302.F) met conclusie Th. Werquin: motiveringsplicht; Cass. 4 oktober 2012, (C.11.0686.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: uit de schending van een bepaling van openbare orde afgeleid middel; Cass. 11 oktober 2012 (C.10.0722.F) met conclusie J.M. Genicot: omvang cassatie; Cass. 18 oktober 2012 (C.11.0761.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: nieuw middel; Cass. 11 oktober 2013 (F.10.0073.F-F.11.0086.F) met conclusie procureur-generaal J.-Fr. Leclercq: ontvankelijkheid van het middel; Cass. 6 december 2013 (C.12.0567.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: omvang cassatie; Cass. 14 februari 2014 (C.12.0522.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes: nieuw middel; Cass. 5 maart 2015 (C.13.0358.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin: positie van de partijen na verwijzing.

Over deze materie verschenen in de jaarverslagen van het Hof geregeld studies waarbij het Franse recht steeds werd betrokken: D. De Roy, “De procedurele aspecten van de substitutie van motieven door het Hof van Cassatie in burgerlijke zaken”, *Jaarverslag 2006*, 181-199; P. Lecroart, “De ‘wet’ in de zin van artikel 698 Ger.W.” *Jaarverslag 2006*, 200-239; S. Mosselmans, “Invulling dan wel bijsturing van de motiveringsplicht teneinde de gerechtelijke achterstand te verhelpen”, *Jaarverslag 2008*, 225-276 met verwijzingen naar het Franse en Nederlandse recht; I. Verougstraete, “Gerechtskosten voor het Hof van Cassatie in civiele zaken en in strafzaken” *Jaarverslag 2008*, 277-298.

¹⁰¹ *Rapport de réflexion sur la réforme de la Cour de cassation*, Parijs, 2017 (www.courdecassation.fr). Zie ook: president van de Hoge Raad M. Feteris, “Versterking van de Franse cassatierechtspraak. Vergelijking met Nederland”, *NJB* 2018, 413-418; procureur-generaal D. Thijs, “Van wandelstok naar zwaard – Voorstellen tot modernisering van de cassatieprocedures in het licht van het proceseconomisch gebruik van middelen”, *RW* 2016-17, 1043-1057.

¹⁰² Cass. 3 april 2017 (C.15.0508.N); Cass. 12 juni 2015 (F.14.0080.N). Zie hierover o.m.: I. Rorive, *Le revirement de jurisprudence. Etude de droit anglais et de droit belge*. Brussel, Bruylant, 2003.

¹⁰³ Cass. 20 december 2007 (C.07.0227.N); Cass. 5 juni 2008 (C.06.0019.N); Cass. 29 september 2011 (C.09.0570.N). Zie hierover o.m.: E. Dirix, “Rechterlijk overgangsrecht”, *RW* 2008-09, 1754-1760; S. Verstraelen, S. Van Drooghenbroeck en P. Popelier, “Les effets dans le temps des décisions de justice en Belgique” in *Rapports belges au Congrès de l’Académie internationale de droit comparé à Vienne*,

Hierbij dienden zowel het Franse *Cour de cassation*¹⁰⁴ als de Nederlandse Hoge Raad¹⁰⁵ als inspiratiebron.

23. Een tweede categorie van arresten betreft materies waar de wetgever een ruime marge laat aan een rechterlijke invulling. Een dergelijk gebied bij uitstek is het aansprakelijkheidsrecht dat *de facto* is uitgegroeid tot een heus precedentensysteem. Op de basis van een handvol wetsartikelen heeft zich langs jurisprudentiële weg een immens bouwwerk opgetrokken.¹⁰⁶ Dit jurisprudentieel systeem is nog lang niet af en nog steeds rijzen vragen waarop het antwoord nog niet gegeven is, of waarbij de antwoorden uit het verleden voor herziening vatbaar zijn. Geen wonder dat hier de verleiding groot is om een blik te werpen over de grenzen. Hierna volgen enkele voorbeelden van arresten waar het Hof blijkens de conclusie van de advocaat-generaal zich ook over de rechtsvergelijking heeft gebogen om de rechtsvraag te beantwoorden. Zij betroffen o.m. de vergoedbaarheid van gedeefde inkomsten uit zwartwerk¹⁰⁷, de vergoedbaarheid van het verlies van een kans¹⁰⁸, de vergoedbaarheid van kosten voor bijstand van een technische raadsman of een advocaat¹⁰⁹, het vereiste van de rechtmatigheid van de geschonden belangen¹¹⁰ en de peildatum bij de begroting van de schade¹¹¹. Buiten het aansprakelijkheidsrecht zijn er nog andere gebieden waar rechtsvragen rijzen die een grote marge laten voor rechterlijke interpretatie. Dit is het geval voor het verbintenissenrecht dat immers grotendeels van aanvullend recht is en volop ruimte biedt voor jurisprudentiële ontwikkelingen.¹¹² Menige voorbeelden zijn aan te duiden waar blijkens de conclusies van de advocaten-generaal gesteund werd op rechtsvergelijkend onderzoek¹¹³. Daarnaast zijn er ook voorbeelden van arresten waar die rechtsvergelijkende invloed niet naar buiten blijkt, maar daarom niet minder aanwezig is. Zo dragen de recente arresten inzake de partiële nietigheid onmiskenbaar sporen van diverse buitenlandse inspiratiebronnen zoals o.m. artikel 3:41 Nederlands BW, § 139 BGB en artikel 7:213 DCFR.¹¹⁴

Brussel, 2018, 3-43 ; S. Velu, “La modulation dans le temps des effets des arrêts de la Cour de cassation: de la dynamite juridique?” in *Liber spei et amicitiae Ivan Verougstraete*, Brussel, 2011, 144-166.

¹⁰⁴ N. Molfessis e.a., *Les revirements de jurisprudence. Rapport remis à Monsieur le Premier Président Guy Canivet*, Parijs 2004.

¹⁰⁵ Zie nader: O.H. Haazen, *Algemeen deel van het rechterlijk overgangsrecht*, Deventer, 2001.

¹⁰⁶ Zie o.m.: I. Boone, “De ‘bescheiden’ bijdrage van het Hof van Cassatie aan het aansprakelijkheidsrecht” in *Liber Spei et Amicitiae Ivan Verougstraete*, Brussel, 2011, 47-59.

¹⁰⁷ Cass. 14 mei 2003 (P.02.1204.F) met conclusie advocaat-generaal J. Spreutels die uitvoerig verwijst naar het Franse recht.

¹⁰⁸ Cass. 1 april 2004 (C.02.0211.F-C.01.0217.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin, *Pas.* 2004, nr. 174 met verwijzingen naar Frankrijk; Cass. 6 december 2013 (C.10.0204.F) met conclusie advocaat-generaal Th. Werquin.

¹⁰⁹ Cass. 2 september 2004 (C.01.0186.F) met conclusie advocaat-generaal A. Henkes, *Pas.* 2004, nr. 375 die verwijst naar Frankrijk, Nederland en Duitsland.

¹¹⁰ Cass. 16 juni 2014 (C.12.0402.F) met conclusie J.M. Genicot, *Pas.*, 2014, nr. 429.

¹¹¹ Cass. 22 november 2005 (P.05.0963.N) met conclusie procureur-generaal M. De Swaef, *Arr.Cass.* 2005, nr. 616 die verwijst naar Frankrijk en Nederland.

¹¹² Zie daarover kritisch: R. Kruithof, “*Gouvernement des juges* in het verbintenissenrecht?”, *Hulde aan Prof.dr. R. Kruithof*, Antwerpen, 1992, 29-79.

¹¹³ Voorbeelden zijn: Cass. 28 oktober 2016 (C.15.0528.N) met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem: de erkenning van de derde-partijbeslissing en de talrijke arresten vermeld in voetnoot 98.

¹¹⁴ Cass. 23 januari 2015 (C.13.0579.N), *Arr.Cass.* 2015, nr. 59; Cass. 25 juni 2015 (C.14.0008.F), *Arr.Cass.* 2015, nr. 444 en Cass. 23 november 2017 (C.17.0389.N). Een ander goed voorbeeld is: Cass. 6 maart 2014 (C.13.0362.N), *Arr.Cass.* 2014, nr. 181, *RW* 2013-14, 1625, noot D. Michiels, 1625, *RCJB* 2015, 383, noot D. en L. Sterckx, *JT* 2015, 617, noot V. Wyart, *TBBR* 2014, 261, noot F. Peeraer, *Rev.not.b.*

24. Rechtsvergelijking komt nog sterker aan bod bij vraagstellingen die niet louter als juridisch kunnen worden beschouwd, maar waar achter ook maatschappelijke en morele keuzes schuilgaan. Vragen zoals: of bij sterilisatie de instemming van de echtgenoot vereist is¹¹⁵, in welke mate de rechter mag rekening houden met onrechtmatig verkregen bewijs¹¹⁶, bigamie¹¹⁷, of het geoorloofd is beperkingen te stellen aan het dragen van religieuze symbolen op de werkvloer¹¹⁸ of nog, of bij de taxatie van inkomsten uit illegale activiteiten kostenafrek mogelijk is¹¹⁹. Het voorbeeld bij uitstek is de *wrongful life*-problematiek waarover het Hof in zijn arrest van 14 november 2014 gewezen in voltallige zitting heeft geoordeeld.¹²⁰ In de conclusie van de advocaat-generaal wordt uitvoerig melding gemaakt van rechtsvergelijkende elementen waaronder de reeds genoemde arresten *Perruche* en *Baby Kelly*.¹²¹ De redengeving van het arrest laat niet toe af te leiden of buitenlandse precedentes werkelijk een rol hebben gespeeld in de uitkomst. Het Hof verantwoordt zijn beslissing met de abstracte formule dat er geen vergoedbare schade in de zin van artikel 1382 BW voorhanden is wanneer de vergelijking moet worden gemaakt tussen de toestand van een gehandicapt bestaan van een persoon en zijn niet-bestaan. Men hoeft geen helderziende te zijn om te besluiten dat deze redenering niet de werkelijke grondslag van de beslissing weergeeft. De werkelijke redenen moet uiteraard worden gezocht in de onderliggende maatschappelijke en ethische uitgangspunten van de

2015, 517, noot A. Van Gysel, *Not.Fisc.M.* 2014, 104, noot E. Adriaens waarin geoordeeld werd dat een tontineovereenkomst die de strekking heeft voort te bouwen op een tussen de partijen bestaande feitelijke of juridische verhouding, evenwel ophoudt te bestaan, wanneer deze onderliggende verhouding een einde neemt. Deze oplossing refereert benevens naar ons oorzaak-begrip aan het leerstuk der voortbouwende overeenkomsten uit het Nederlandse recht (art. 6:229 NBW).

¹¹⁵ Cass. 14 december 2001 (C.98.0469.F), *Pas.* 2001, nr. 705 met conclusie procureur-generaal J. du Jardin met verwijzing naar het Franse recht, *JT* 2002, 261, noot C. Trouet, *JLMB* 2013, noot Y. Leleu en G. Genicot.

¹¹⁶ Cass. 14 oktober 2003 (P.03.0762.N) (*Antigoon*) met conclusie procureur-generaal M. De Swaef die o.m. verwijst naar het Nederlandse recht, *Arr.Cass.* 2003, nr. 499, *RW* 2003-04, 814, *RCJB* 2004, 405, noot F. Kutty. Zie o.m. ook: Cass. 2 maart 2005, *Arr.Cass.* 2005, nr. 130 met conclusie advocaat-generaal D. Vandermeersch, *RABG* 2005, 1161, noot S. Berneman, *JLMB* 2005, noot M. Beernaert; Cass. 28 mei 2013 (P.13.0066.N) met conclusie advocaat-generaal P. Duinslaeger en sindsdien in het fiscaal recht o.m.: Cass. 6 maart 2015 (F.14.0038.N), *Arr.Cass.* 2015, nr. 167 met conclusie advocaat-generaal D. Thijs; Cass. 22 mei 2015 (F.13.0077.N), *Arr.Cass.* 2015, nr. 335.

¹¹⁷ Cass. 15 mei 2015 (C.14.0295.N), *Arr.Cass.* 2015, nr. 312 met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem.

¹¹⁸ Cass. 9 oktober 2017 (S.12.0062) met conclusie advocaat-generaal H. Vanderlinden.

¹¹⁹ Cass. 14 december 2007 (F.05.0098.F), *Pas.* 2007, nr. 635 met conclusie advocaat-generaal A. Henkes. Zie in die zaak het arrest in voltallige terechtzitting: Cass. 22 november 2013 (F.10.0036.F), *Pas.* 2013, nr. 629 met conclusie advocaat-generaal A. Henkes.

¹²⁰ Cass. 14 november 2014 (C.13.0441.N), *Arr.Cass.* 2014, nr. 694 met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem, *RW* 2014-15, 1611, noot N. Van de Sype, *JLMB* 2015, 264, noot G. Genicot en 278, noot Y.-H. Leleu, *JT* 2015, 211, noot B. Dubuisson.

¹²¹ Zie hierover rechtsvergelijkend: C.H. Sieburgh, "Schadevergoeding én leven", *TPR* 2004, 1571-1584; R. Scott, "Reconsidering 'wrongful life' in England after thirty years: legislative mistakes and unjustifiable anomalies" *Cambridge L.J.* 2013, 115-154; R. M. Lorentz, "The Use of Comparative Law by Courts in Birth-Related Cases" in *Courts and Comparative Law*, Oxford, 2015, 640- 656; C. Stolker, "Wrongful life: The limits of liability and beyond", *Int. & Comp. L.Q.* 1994, 521- 536; A. Ruda, "I didn't ask to be born: wrongful life from a comparative perspective", *Journal of European Tort Law* 2010, 204-241; C. Van Dam, *European Tort Law*, Oxford, 2006, 199-202; I. Giesen, "The Use and Influence of Comparative Law in 'Wrongful Life' Cases", *Utrecht Law Review* 2012, vol. 2, 35-54 (<http://www.utrechtlawreview.org>).

gegeven rechtsorde.¹²² Heeft de rechtsvergelijking dan bij de uitkomst een belangrijke rol gespeeld? Ook dit mag betwijfeld worden. Ook andere jurisdicties die met dergelijke vorderingen werden geconfronteerd deden uitvoerig beroep op rechtsvergelijkend onderzoek. Uit het onderzoek van deze gevallen is gebleken dat het betrekken van de informatie het denkproces heeft beïnvloed door nieuwe argumenten aan te leveren of aan de besluitvorming een grotere legitimatie te geven, maar dat uiteindelijk keer op keer de knoop werd doorgemaakt op basis van de nationale rechtsorde en de eraan ten grondslag liggende waarden.¹²³ Aansprakelijkheidsrecht is immers bij uitstek ingebed in een bepaalde rechtscultuur en aan de waardeoordelen die eraan ten grondslag liggen.¹²⁴

25. Een laatste categorie die kan worden onderscheiden, betreft bepaalde technische materies waarover in de eigen jurisdictie slechts weinig materiaal bestaat of die erg omstreden is.¹²⁵ Een blik over de grenzen kan voor dergelijke kwesties nieuwe argumenten aanreiken. Een dergelijke bredere uitkijk is trouwens aangewezen wanneer er in de betrokken materie een nood bestaat om tot geharmoniseerde oplossingen te komen teneinde een geïsoleerde positie van het Belgische recht tegenover dat van de belangrijkste handelspartners te vermijden. Te denken valt aan onderwerpen uit het financieel recht zoals het beslag op een documentair krediet. In navolging van de ons omringende landen werd geoordeeld dat een dergelijk beslag niet mogelijk is.¹²⁶ Een recenter voorbeeld betreft de problematiek van de mogelijkheid van het beslag op een kredietopening. Hierover was binnen Europa controverse ontstaan.¹²⁷ In navolging van o.m. de Nederlandse Hoge Raad dat kort voordien deze vraag ontkennend had beantwoord¹²⁸, oordeelde het Hof in gelijke zin.¹²⁹ Een ander voorbeeld betreft de vraag of het beslag onder derden in handen van

¹²² Zie voor een gelijkaardige kritiek op het Franse arrest *Perruche*: B. Marquesinis, “Réflexions d’un comparatiste anglais sur et à partir de l’arrêt *Perruche*”, *Revue trimestrielle de droit civil* 2001, 77-102 en ook : B. Marquesinis, “Unity or Division : the search for similarities in Contemporary European Law”, *Current Legal Problems* 2001, 591-691.

¹²³ I. Giesen, “The Use and Influence of Comparative Law in ‘Wrongful Life’ Cases”, *Utrecht Law Review* 2012, vol. 2, (35) 53-54 (<http://www.utrechtlawreview.org>).

¹²⁴ E. Dirix, “Tort law and Legal Culture” in *Essays in honour of J. Neethling*, Johannesburg, 2015, 141-149. Zie ook: M.S. Shapo, *Tort Law and Legal Culture*, Durham, 2003; J. Stapleton, “Benefits of Comparative Tort Reasoning: Lost in Translation”, *Journal of Tort Law* 2007 (1) 15: “the concerns of tort law are culturally and historically contingent”.

¹²⁵ Dergelijke voorbeelden zijn ook terug te vinden in andere jurisdicties. Voor Nederland bijvoorbeeld: Hoge Raad 21 april 2017 (ECLI:NL:HR:2017:755) en Hoge Raad 30 september 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2227) waar de advocaat-generaal telkens verwijst naar het Belgische recht i.v.m. specifieke problemen van contractenrecht. Andere recente voorbeelden zijn voor het handelsrecht: Hoge Raad 23 maart 2017 (ECLI:NL:HR: 2017:14) zie voetnoot 68 en voor het strafrecht: Hoge Raad 4 april 2017 (ECLI:NL:HR:2017:588) over het onderzoek van een mobiele telefoon, waar de conclusie van de advocaat-generaal (ECLI:NL:PHR: 2016:1048) o.m. verwijst naar Cass. 11 februari 2015 (P.14.1739.F).

¹²⁶ Cass. 23 juni 1994, RW 94-95, 564, noot E. Dirix, *Bank.Fin.* 1995, noot L. Simont. Zie o.m. Cass.fr. 18 maart 1986, D. 1986, jur. 374, noot M. Vasseur.

¹²⁷ Zie nader : F. Georges, *La saisie de la monnaie scripturale*, Brussel, Larcier, 2006, 492.

¹²⁸ HR 29 oktober 2004, NJ 2006, nr. 203.

¹²⁹ Cass. 26 november 2009 (C.09.0063.N), *Arr.Cass.* 2009, nr. 702 met conclusie advocaat-generaal A. Van Ingelgem.

het Belgisch bijkantoor van een buitenlandse bank ook de rekeningen betreft aangehouden bij het hoofdkantoor. Hierop antwoordde het Hof ontkennend.¹³⁰

VI. Besluit

26. Uit het vorenstaande blijkt onmiskenbaar dat het Hof van Cassatie zich niet afsluit voor de juridische informatie die buitenlandse rechtstelsels kunnen aanleveren. In praktijk komen echter slechts in een fractie van de arresten rechtsvergelijkende argumenten aan bod. Het merendeel van de rechtsvragen die voor het Hof komen, kan immers perfect worden beantwoord zonder dat een beroep moet worden gedaan op buitenlandse juridische bronnen. Ook bestaat bij een meerderheid van de leden van het Hof een zekere terughoudendheid om zich op het terrein van het buitenlandse recht te begeven (zie hoger, nr. 18). De leden van het Hof zijn duidelijk geen voorstanders van ‘juridisch toerisme’.

Uit het onderzoek van de rechtspraak over de onderzochte periode (2002-2017) blijkt dat afgezet tegen het totaal aantal arresten de rol van de rechtsvergelijking gering is. Indien men evenwel enkel rekening houdt met de arresten waarin het Hof zijn rechtsvormende rol vervult, komt men uit op een respectabel 3,66% van de zaken. De praktijk leert echter dat dit aantal enkele percenten hoger ligt omdat het consulteren van buitenlandse bronnen door de leden van Hof niet steeds naar buiten blijkt.

Verder blijkt dat Hof de rechtsvergelijking enkel in zijn oordeelsvorming betreft wanneer dit verantwoord is. Uit de conclusies van de advocaten-generaal blijkt dat het Hof hiertoe overgaat voor bepaalde typen van rechtsvragen; een typologie die men ook terugvindt bij andere hoogste rechtscolleges. In hoofdzaak gaat het om 1) vragen omtrent rechtsregels die gemeen zijn aan andere jurisdicties, 2) vragen waar de rechter over een ruime beoordelingsmarge beschikt en/of die niet louter juridisch zijn, maar mede bepaald worden door achterliggende maatschappelijke en morele opvattingen en 3) vragen met hoog juridisch-technisch gehalte waarvoor een geharmoniseerde oplossing aangewezen is (zie hoger, nr. 19 e.v.).

Wat de keuze van de rechtstelsels betreft, wordt vooral vergeleken met stelsels met een gelijkaardig normatief systeem. Verder speelt de taalverwantschap een belangrijke rol. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat aan het Franse recht een prominente rol toekomt, gevolgd door het Nederlandse recht. De rechtsvergelijking betreft vooral het ruime privaatrecht, al wordt geen enkel rechtsgebied uitgesloten.

Wanneer het Hof oog heeft voor buitenlandse precedents, dan hebben die enkel een overtuigende of inspirerende werking. Het gaat dus niet om een opdringen van buitenlandse precedents aan de rechtszoekenden. In talrijke van de hiervoor gegeven voorbeelden werden de buitenlandse precedents trouwens niet gevolgd. De invloed van buitenlandse precedents op de uitkomst is het grootst voor rechtsvragen die de uitleg betreffen van gemeenschappelijke rechtsregels zoals verdragen en waarbij het

¹³⁰ Cass. 26 september 2008, *RW* 2009-10, 237, noot R. Francis, *JLMB* 2009, 840, noot L. Frankignoul. Het Engelse House of Lords oordeelde kort voorheen in gelijke zin: *Soc. Eram Shipping Ltd. v Cie Int. De Navigation* [2003] UKHL 30.

streven naar geharmoniseerde oplossingen inderdaad aangewezen is (zie hoger, nrs. 20 en 25). Zij neemt af naarmate het vragen betreft waar de rechter over een ruime beoordelingsmarge beschikt of die gedetermineerd worden door maatschappelijke en morele opvattingen. De rol van buitenlandse precedents strekt in die gevallen ertoe om aan de juridische verbeeldingskracht nieuwe domeinen toe te voegen. De meerwaarde hiervan is dat een ruimere waaier aan mogelijke oplossingen en argumenten ter beschikking komt. Dit ruimere pallet aan argumenten en tegenargumenten nodigt uit tot een sterkere motivering van de gekozen oplossing die echter onverminderd uitsluitend wordt verantwoord binnen het denkkader van het nationale recht.

Eric Dirix¹³¹
Sectievoorzitter in het Hof van Cassatie

¹³¹ Deze tekst bevat uitsluitend het persoonlijk standpunt van de auteur.

Het Hof van Cassatie in cijfers

Inleiding

Dit hoofdstuk geeft de cijfers weer voor het kalenderjaar 2018.

Het Hof inventariseert de zaken als volgt:

C: privaot en publiek recht

D: tuchtrecht

F: fiscaal recht

G: rechtsbijstand

H: prejudiciële verwijzingen naar het Hof van Cassatie

P: strafrecht

S: sociaal recht.

De eerste kamer behandelt de C, D, F en H-zaken.

De tweede kamer behandelt de P-zaken.

De derde kamer behandelt de S-zaken en eveneens C- en F-zaken.

Elke kamer heeft een Franstalige en een Nederlandstalige afdeling.

Het bureau voor rechtsbijstand behandelt de G-zaken.

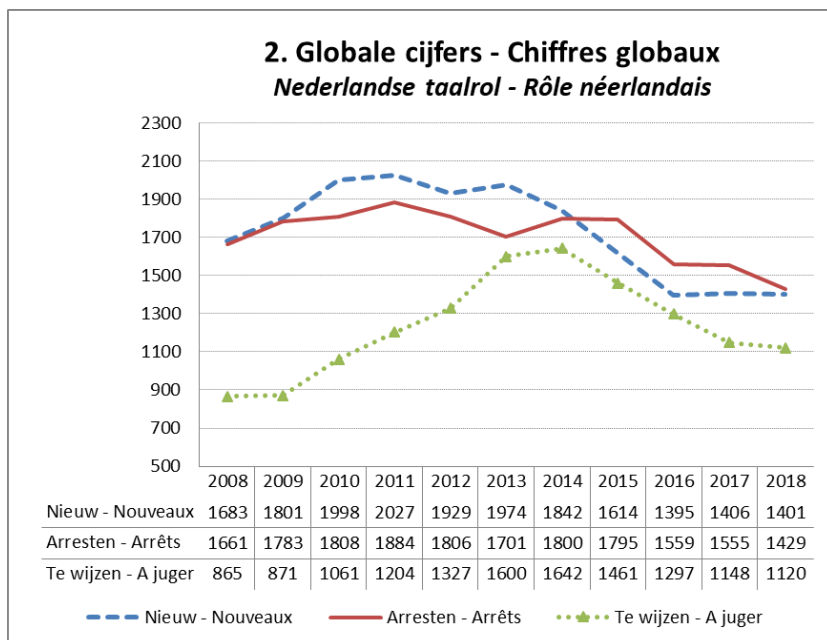
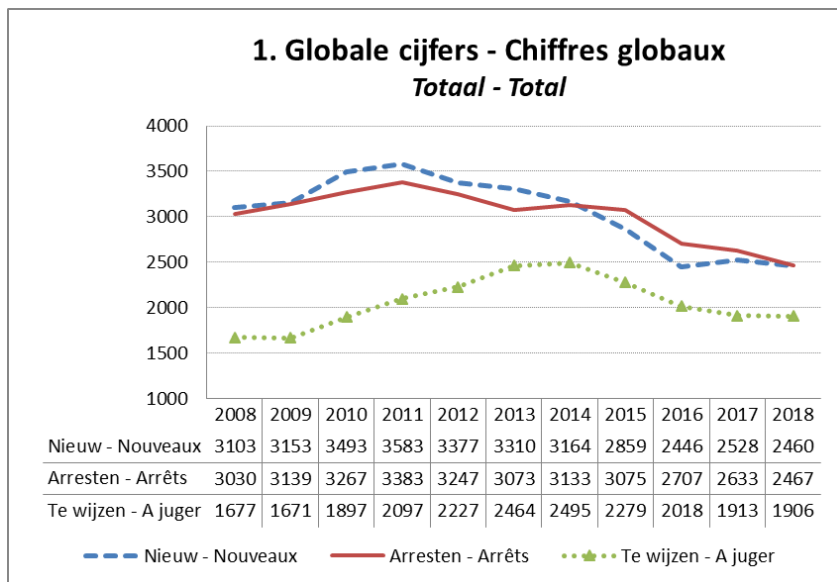
Globale gegevens voor het kalenderjaar 2018

Dit jaar is het aantal nieuwe zaken gedaald met 2,7 pct. ten aanzien van het jaar 2017. Die daling tekent zich vooral af in de burgerlijke zaken en duidelijker op de Franse taalrol: terwijl het aantal nieuwe Nederlandstalige zaken met slechts 5 eenheden daalt, wordt aan Franstalige zijde een daling met 63 eenheden opgetekend, wat neerkomt op een daling met 5,61 pct.

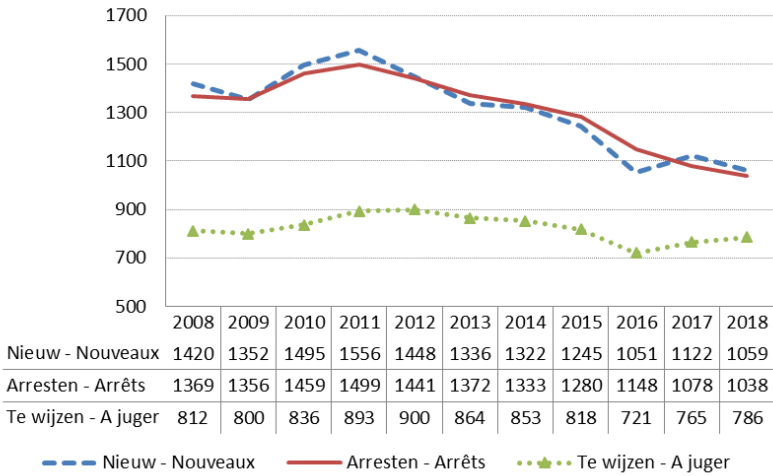
Het aantal gewezen arresten is vergelijkbaar met het aantal nieuwe dossiers. Het aantal tegen het einde van het jaar te behandelen dossiers is met 7 eenheden verminderd ten aanzien van 2017. Hoewel deze evolutie de in 2015 ingezette daling bevestigt, moet tezelfdertijd worden vastgesteld dat deze daling stagneert.

Het vorige jaarverslag maakt melding van een in de loop van oktober 2017 verrichte handmatige controle van het aantal nog daadwerkelijk openstaande dossiers bij de raadsheren, de advocaten-generaal en de referendarissen. Bovendien werd in dat jaarverslag de hoop uitgedrukt dat de informatici die het Hof zouden vervoegen, een antwoord zouden kunnen bieden op de onvolmaaktheden van het informaticasysteem van het Hof. Deze hoop werd realiteit in 2018: door de indiensttreding van twee informatici werd de informaticadienst van het Hof operationeel. Hun nieuwe werkmethode bij de verzameling van het cijfermateriaal waarop dit hoofdstuk is gebaseerd, staat garant voor meer accurate cijfers. Waar nodig werd het cijfermateriaal met betrekking tot voorgaande jaren aangepast.

De doorlooptijd van de cassatieberoepen blijft in het algemeen op een aanvaardbaar peil. Bijna 60 pct. van de nog openstaande dossiers C, P, F en S werd ingediend in 2018.

3. Globale cijfers - Chiffres globaux Fransen taalrol - Rôle français

Gemiddelde voortgang van de zaken (doorlooptijd)

Tabel met de in maanden uitgedrukte doorlooptijd van de in het betreffende jaar gewezen arresten

Materie	Taal	2015	2016	2017	2018
C	N	15,15	13,99	12,45	12,46
	F	17,84	16,48	19,59	13,36
D	N	14,62	12,89	12,74	13,79
	F	6,15	6,87	4,52	10,01
F	N	17,68	17,99	18,20	21,86
	F	13,20	13,52	24,87	16,13
G	N	2,50	2,44	2,50	2,41
	F	2,25	2,47	2,34	2,31
P	N	10,05	9,02	11,39	5,71
	F	4,52	4,23	3,87	3,73
S	N	21,45	17,98	18,78	22,15
	F	17,89	20,31	12,71	10,87

De gegevens over de gemiddelde voortgang van de zaken moeten met de nodige omzichtigheid worden geanalyseerd. De schommelingen per materie van het ene jaar op het andere kunnen immers worden verklaard door verschillende, sporadisch voorkomende omstandigheden: langdurige afwezigheid van een gespecialiseerde magistraat, voorrang die aan bepaalde dossiers wordt gegeven omdat ze bijzonder dringend zijn, bepaalde dossiers die in een wachtrij worden geplaatst opdat ze samen met andere dossiers over hetzelfde onderwerp berecht kunnen worden, enz.

In materies waarin het aantal dossiers relatief laag is, zoals in het tuchtrecht, het sociaal recht en het fiscaal recht, heeft de vertraging of de snelle behandeling van een klein aantal dossiers daarenboven een doorslaggevende impact op de gemiddelde doorlooptijd. Die impact is minder opvallend in domeinen die veel dossiers voortbrengen.

We kunnen niettemin vaststellen dat de doorlooptijd van de dossiers globaal genomen stabiel blijft. Er dient enkel te worden gewezen op een stijging met ongeveer 5,5 maanden van de doorlooptijd van de Franstalige D-zaken, een daling met ongeveer 9 maanden van de doorlooptijd van de Franstalige fiscale zaken en de halvering van de doorlooptijd van de Nederlandstalige strafzaken.

Gegevens per materie

C-zaken

Iets meer dan de helft van de raadsheren is belast met de behandeling van deze vaak complexe zaken. In die aangelegenheden is de bijstand van een advocaat bij het Hof van Cassatie vereist. De balie vervult aldus een filterfunctie voor de toegang tot het Hof, waarvan het nut niet meer hoeft te worden aangetoond.

Zowel in de Nederlandstalige als in de Franstalige afdeling daalt het aantal nieuwe zaken, respectievelijk met 5,24 pct. en 21 pct. De sterke stijging van het aantal C-zaken die vorig jaar in de Franstalige afdeling werd opgetekend en deels werd veroorzaakt door de omstandigheid dat een groot aantal vorderingen tot onttrekking werd ingesteld, wordt gedeeltelijk teniet gedaan.

Het aantal in 2018 gewezen C-arresten is in vergelijking met 2017 afgenomen. In globale cijfers gaat het om een daling met 139 eenheden. In de Nederlandstalige afdeling daalt het aantal gewezen C-arresten met 14 pct., terwijl het aantal Franstalige gewezen C-arresten met 26 pct. afneemt. Hierbij wordt opnieuw vermeld dat het totaal aantal C-arresten in 2017 werd beïnvloed door het groot aantal ingestelde onttrekkingsprocedures. Het aantal uitgesproken arresten in 2018 ligt in de lijn van de cijfers van 2015 en 2016.

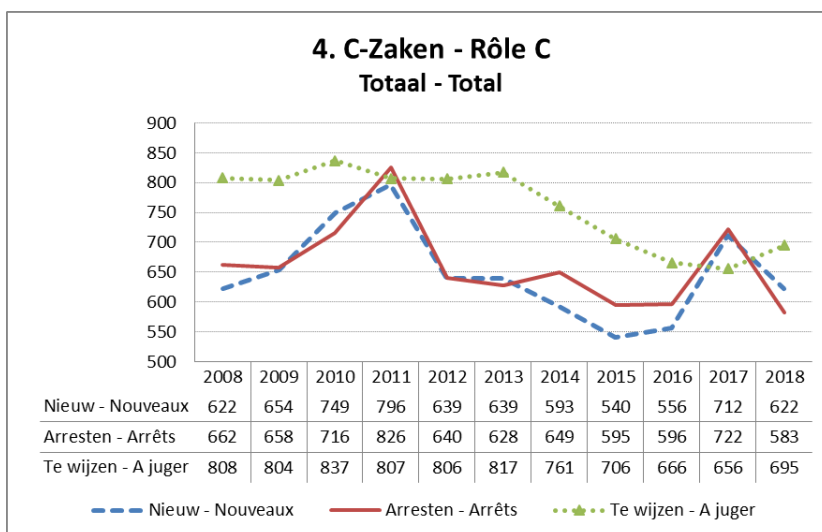
Aangezien het totale aantal in 2018 gewezen C-arresten lager is dan het totale aantal nieuwe Nederlandstalige en Franstalige dossiers, stijgt het globale aantal nog te wijzen arresten met 39 eenheden (33 eenheden in de Nederlandstalige afdeling en 6 eenheden in de Franstalige afdeling).

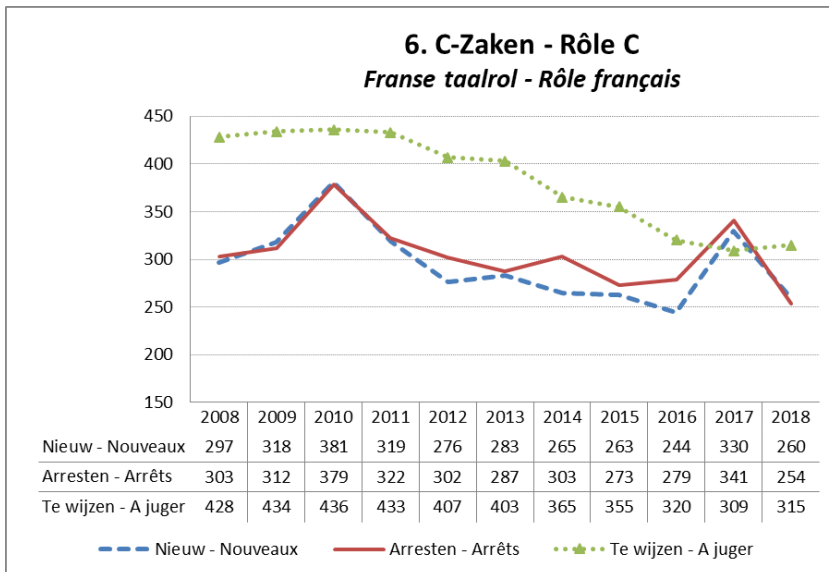
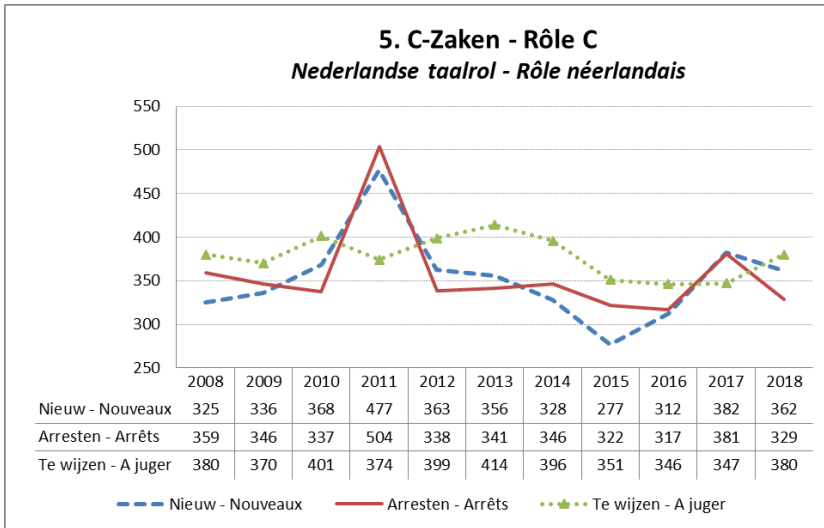
De gemiddelde doorlooptijd van de Nederlandstalige zaken bedraagt 12,46 maanden. In vergelijking met vorig jaar, toen het laagste niveau van 2011 opnieuw werd bereikt, is de doorlooptijd stabiel gebleven. Voor de Franstalige kamer werd een forse daling van de doorlooptijd met 6 maanden opgetekend, waardoor de doorlooptijd 13,36 maanden bedraagt. Dit is de laagste doorlooptijd van de afgelopen 7 jaar. Om te beoordelen of die termijnen al dan niet redelijk zijn, moet men voor ogen houden dat ze worden berekend vanaf de inschrijving van het dossier op de algemene rol van het Hof, maar dat het onderzoek van het cassatieberoep door de rapporteur niet mag aanvangen vóór het verstrijken van de termijn die de verweerder toebedeeld krijgt om zijn memorie van antwoord in te dienen. Die termijn bedraagt in de regel drie maanden vanaf de betekening van het cassatieberoep. Bovendien wordt de termijn berekend tot aan het arrest dat een einde maakt aan de cassatieprocedure. Het is evenwel mogelijk dat niet onmiddellijk een eindbeslissing wordt gewezen (bijvoorbeeld wanneer een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof, het Hof van Justitie van de Europese Unie of het Benelux-Gerechtshof wordt gesteld). Daaruit volgt dat er voor de grote meerderheid van zaken, zowel in de Nederlandstalige als in de Franstalige afdeling, minder dan een jaar verloopt tussen de dag waarop de rapporteur het dossier krijgt en de dag waarop een arrest wordt uitgesproken.

Het aantal vernietigingen is licht gestegen en bedraagt momenteel 34,48 pct. (stijging met 3 pct.).

Op een rechtszitting van het Hof zijn er in de regel vijf raadsheren aanwezig. Artikel 1105bis van het Gerechtelijk Wetboek biedt het Hof evenwel de mogelijkheid om met slechts drie raadsheren rechtszitting te houden wanneer de beslissing in verband met het cassatieberoep voor de hand ligt of niet noopt tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de eenheid van de rechtspraak of van de rechtsontwikkeling. In 2018 heeft de Nederlandstalige eerste kamer acht rechtszittingen met drie raadsheren gehouden, waarop in totaal 63 arresten werden gewezen. Voorts heeft de Nederlandstalige derde kamer zeven rechtszittingen met drie raadsheren gehouden waarop 53 arresten werden gewezen. In 2018 werden dus 116 Nederlandstalige arresten door drie raadsheren gewezen.

Het openbaar ministerie heeft een schriftelijke conclusie neergelegd in 17,33 pct. van de Nederlandstalige C-zaken en in 27,17 pct. van de Franstalige C-zaken. In sommige zaken vindt de schriftelijke weergave van de mondelinge conclusie zijn weg naar de publicatie in de *Pasicrisie* en de *Arresten van Cassatie*. Voor een goed begrip van deze cijfers, dient voor ogen te worden gehouden dat deze zogenaamde conclusies “in substantie” hier niet in worden verrekend.

D-zaken

Het aantal tuchtzaken (zaken betreffende vrije beroepen) blijft beperkt. Uit de gegevens met betrekking tot de tuchtzaken die als D-zaak op de rol werden ingeschreven, blijkt dat er in 2018 slechts 15 nieuwe cassatieberoepen werden ingesteld en 22 arresten werden uitgesproken.

24 zaken moeten nog worden berecht (15 Nederlandstalige en 9 Franstalige).

De doorlooptijden zijn in de Nederlandstalige afdeling gestegen van 12,74 naar 13,79 maanden. Ook in de Franstalige afdeling stijgt de doorlooptijd van 4,52 naar 10,01 maanden. Vermits het een gering aantal arresten in die materie betreft, kunnen uit die schommeling geen pertinente conclusies worden getrokken.

Het openbaar ministerie heeft in één Nederlandstalige D-zaak een schriftelijke conclusie neergelegd.

F-zaken

Het totale aantal nieuwe fiscale zaken is met 11 eenheden zeer licht gestegen tot 173 zaken. Het aantal gewezen arresten en het aantal te wijzen arresten is globaal genomen grotendeels stabiel gebleven.

De Nederlandstalige kamer heeft minder arresten gewezen dan in 2017. Het gaat om een daling met 16 eenheden, wat neerkomt op een daling met 17 pct. Het aantal nieuwe Nederlandstalige zaken is daarentegen significant gestegen met 30 pct. 184 Nederlandstalige F-zaken dienen nog te worden berecht. In vergelijking met 2017 gaat het om een stijging met 25 eenheden of 16 pct. De gemiddelde doorlooptijd van de dossiers stijgt licht met 3 maanden.

De Franstalige kamer heeft meer arresten gewezen dan in 2017. Met 22 bijkomende eenheden wordt een stijging van 31 pct. gerealiseerd. Het aantal nieuwe Franstalige fiscale zaken daalt met 16 pct. tot 68 eenheden. Daardoor kan op het vlak van het aantal te wijzen arresten een positief resultaat worden neergezet. Dat aantal daalt van 128 tot 104, wat neerkomt op een daling met 19 pct. De gemiddelde doorlooptijd van de dossiers bedraagt voor 2018 16,13 maanden. Het gaat om een daling met 35 pct. in vergelijking met 2017 toen, ten gevolge van de afsluiting van verschillende oude dossiers, een stijging van de doorlooptijd werd opgetekend.

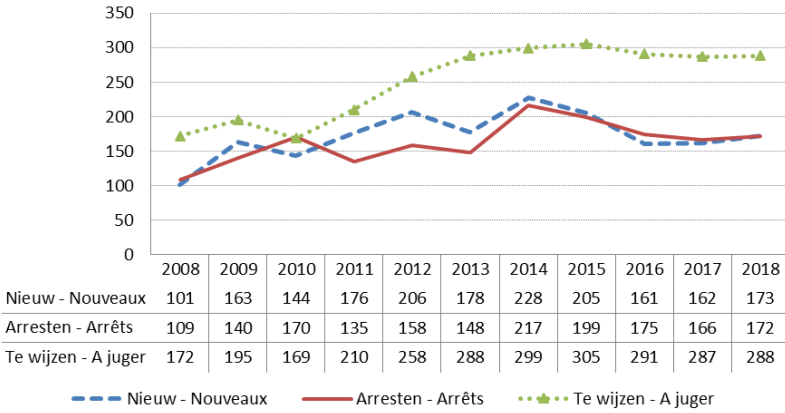
De meeste cassatieberoepen in fiscale zaken hebben betrekking op de inkomstenbelasting. Het betreft 45,93 pct. van de zaken, tegenover 26,16 pct. btw-zaken, 23,26 pct. zaken in verband met lokale belastingen en 4,65 pct. diverse zaken.

Het aantal vernietigingen ligt gevoelig hoger wanneer de eisende partij wordt bijgestaan door een advocaat bij het Hof van Cassatie. Wanneer een advocaat bij het Hof van Cassatie in de zaak tussenkomt, is er sprake van vernietiging in 31 pct. van de gevallen, terwijl dat slechts 23 pct. is zonder deze tussenkomst. Hieruit kan worden afgeleid dat het wenselijk zou zijn om de verplichte tussenkomst van de advocaten bij het Hof uit te breiden tot fiscale zaken¹.

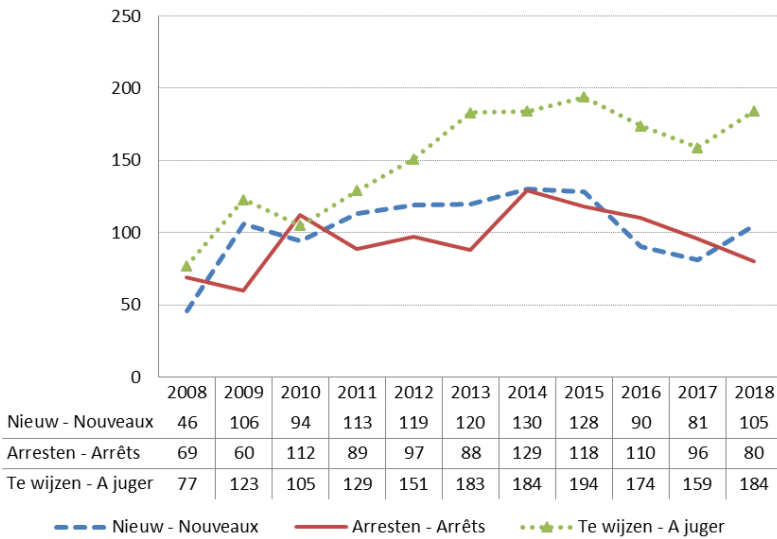
Het openbaar ministerie heeft een conclusie neergelegd in 92,5 pct. van de Nederlandstalige fiscale zaken en in 29,35 pct. van de Franstalige fiscale zaken, buiten zijn eveneens gepubliceerde schriftelijke conclusies “in substantie”.

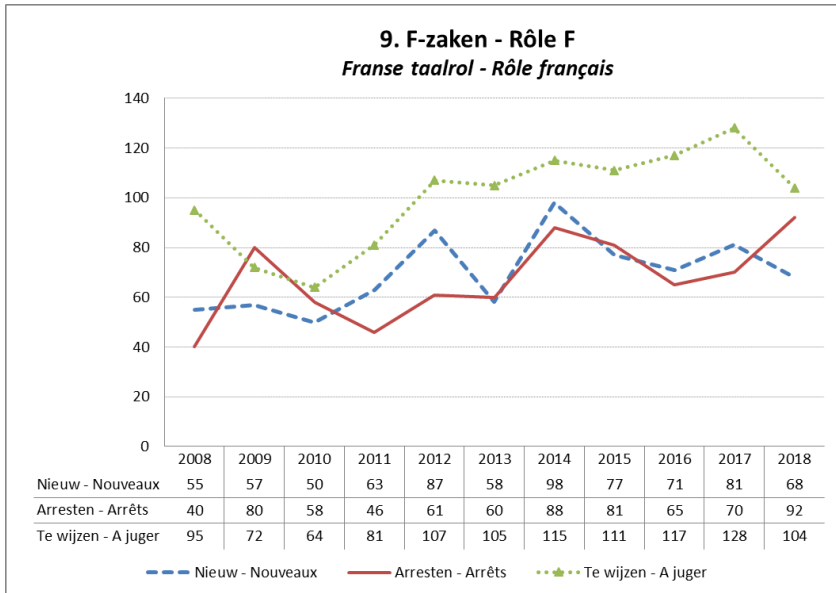
¹ Die wijziging wordt voorgesteld in het Verslag van de procureur-generaal aan het parlementair comité belast met de wetsevaluatie, zie bladzijde 162 van dit jaarverslag.

7. F-Zaken - Rôle F Totaal - Total

8. F-zaken - Rôle F Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

H-zaken

In deze categorie worden de prejudiciële verwijzingen naar het Hof van Cassatie opgenomen. Er werd in 2018 geen enkele H-zaak ingeleid of berecht.

P-zaken

Nadat het aantal nieuwe strafdossiers in 2015 en 2016 beduidend afnam door de ingevoerde wettelijke filters, wordt in 2018 een stagnatie vastgesteld in vergelijking met vorig jaar. Het totale aantal nieuwe P-zaken daalt met slechts één eenheid. De daling in de Nederlandstalige afdeling met 32 eenheden (daling met 4 pct.) wordt gecompenseerd door een stijging van het aantal nieuwe Franstalige P-zaken met 31 eenheden (stijging met 5,88 pct.).

Van de advocaten die afhangen van de Orde van Vlaamse Balies, zijn thans 780 advocaten houder van een getuigschrift van opleiding in cassatieprocedures. Bij de advocaten die afhangen van de Ordre des Barreaux francophones et germanophone, zijn 349 advocaten houder van een dergelijk getuigschrift. Daarnaast zijn er respectievelijk 45 en 43 advocaten die krachtens de wet van dat getuigschrift zijn vrijgesteld.

In 2018 legden de advocaten in 65 pct. van de zaken een memorie neer. Het spreekt voor zich dat het onderzoek van de middelen, aangevoerd in de memories, de werklust van het Hof verhoogt. Anderzijds laat dit het Hof ook toe zijn essentiële taken beter uit te voeren, namelijk de eenheid van de rechtspraak en de rechtsontwikkeling in ons

land bevorderen en de rechtszekerheid van de burger waarborgen, wat wordt toegejuicht.

Het aantal vernietigingen is licht gedaald en bedraagt momenteel 15 pct (daling met 3 pct.).

Het jaarverslag van 2017 maakte melding van een significante daling van het aantal uitgesproken arresten inzake voorlopige hechtenis. Hierbij werd ook de verwachting uitgedrukt dat deze trend een kentering zou ondergaan ten gevolge van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof. In 2018 kan inderdaad een stijging worden vastgesteld van het aantal uitgesproken arresten inzake voorlopige hechtenis. In 2018 heeft de tweede kamer 135 arresten in die materie gewezen (74 in het Nederlands en 61 in het Frans) tegen een totaal van 69 arresten in 2017.

De gemiddelde doorlooptijd van de zaken in de Nederlandstalige kamer is vrijwel gehalveerd (van 11,39 maanden tot 5,71 maanden).

De gemiddelde doorlooptijd van de zaken in de Franstalige kamer bedraagt 3,73 maanden.

De wet van 14 februari 2014 heeft een versnelde en niet-tegensprekelijke procedure ingevoerd die het mogelijk maakt ongemotiveerde of kennelijk niet-ontvankelijke of ongegronde cassatieberoepen niet-toelaatbaar te verklaren. De beschikkingen van niet-toelaatbaarheid worden gewezen op eensluidend schriftelijk advies van het openbaar ministerie. In 2018 heeft het Hof 258 beschikkingen van niet-toelaatbaarheid gewezen, 160 in het Nederlands en 98 in het Frans, wat neerkomt op een stijging met 13,66 pct. ten aanzien van 2017. De doorlooptijd van een dossier waarin een beschikking van niet-toelaatbaarheid werd gewezen, bedraagt in 2018 71 dagen. Deze doorlooptijd is vergelijkbaar is met de situatie in 2017 (65 dagen).

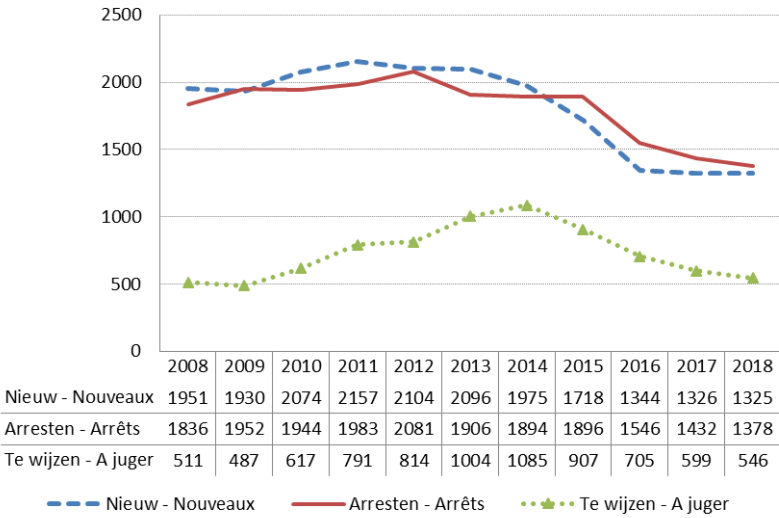
Bij het Hof worden beslissingen aanhangig gemaakt die door diverse rechtscolleges werden gewezen. Van de strafzaken waarover het Hof zich in 2018 heeft uitgesproken, waren 888 beslissingen afkomstig van de hoven van beroep, 369 van de correctionele rechtbanken, 73 van de strafuitvoeringsrechtbanken en 7 van de hoven van assisen.

Het aantal in 2018 uitgesproken arresten is in verhouding tot de voorgaande jaren gedaald. In de Nederlandstalige kamer overschrijdt dit aantal het aantal nieuwe dossiers, zodat de voorraad door die kamer te wijzen zaken is verminderd met 88 eenheden (min 21,15 pct. vergeleken met de toestand op 31 december 2017).

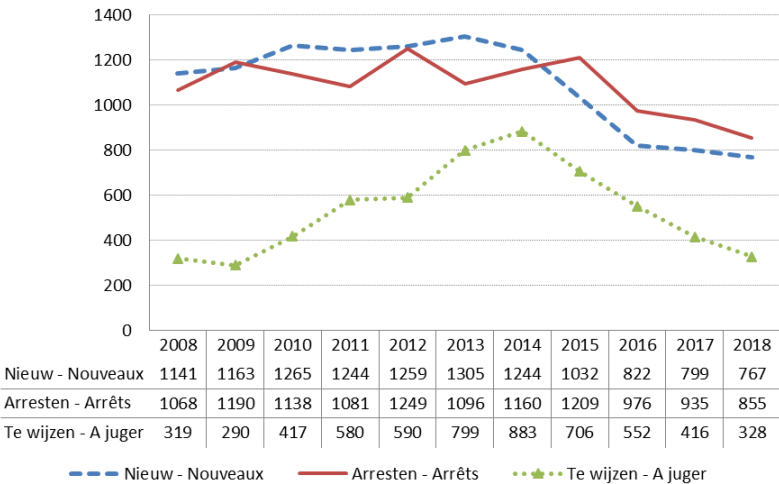
Het openbaar ministerie heeft een schriftelijke conclusie neergelegd in 1,99 pct. van de Nederlandstalige zaken en in 5,35 pct. van de Franstalige zaken, buiten zijn eveneens gepubliceerde schriftelijke conclusies “in substantie”.

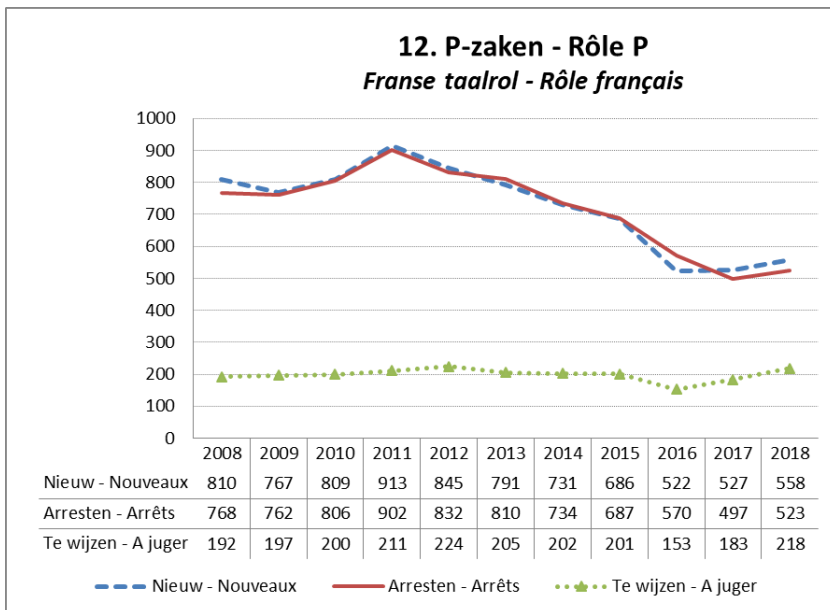
Het aantal arresten opgenomen in de volgende drie tabellen (10, 11 en 12) omvat de beschikkingen van niet-toelaatbaarheid.

10. P-zaken - Rôle P Totaal - Total

11. P-zaken - Rôle P Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

S-zaken

Volgens de wet worden S-zaken behandeld door de derde kamer van het Hof. De wet bepaalt eveneens dat een aantal leden van het Hof blijkt moet geven van specifieke ervaring in sociale zaken.

De derde kamer behandelt daarnaast ook C-zaken. Zo heeft de Nederlandstalige kamer 71 en de Franstalige kamer 39 C-zaken behandeld. Sommige van die dossiers, die niet als zuivere S-dossiers kunnen worden aangemerkt, hebben wel betrekking op materies die verwant zijn met het arbeidsrecht of het socialezekerheidsrecht.

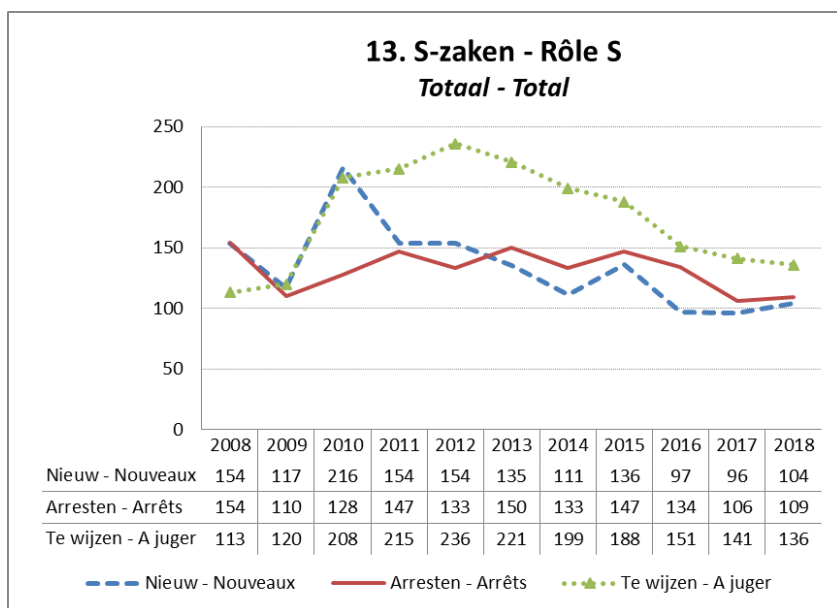
In sociale zaken is het aantal nieuwe zaken licht gestegen en geëvolueerd van 41 dossiers in 2017 naar 45 in 2018 voor de Nederlandstalige kamer en van 55 naar 59 dossiers voor de Franstalige kamer. Het globale aantal nog te wijzen zaken is met 5 eenheden afgenomen.

Voor de Nederlandstalige sociale zaken zijn de termijnen gestegen van 18,78 naar 22,15 maanden, terwijl er voor de Franstalige kamer een daling kon worden opgetekend, met name van 12,71 naar 10,87 maanden. Maar zoals reeds eerder opgemerkt, kunnen uit de schommelingen van de afgelopen jaren weinig pertinente conclusies worden getrokken gelet op het vrij beperkt aantal sociale geschillen waarin de gevolgen van de complexe dossiers voor de gemiddelde doorlooptijd bovendien duidelijker te voelen zijn dan in andere materies. Het aantal raadsheren met specifieke ervaring in sociale zaken is bovendien beperkt, wat eveneens noodzakelijkerwijs zijn impact heeft op de doorlooptijd.

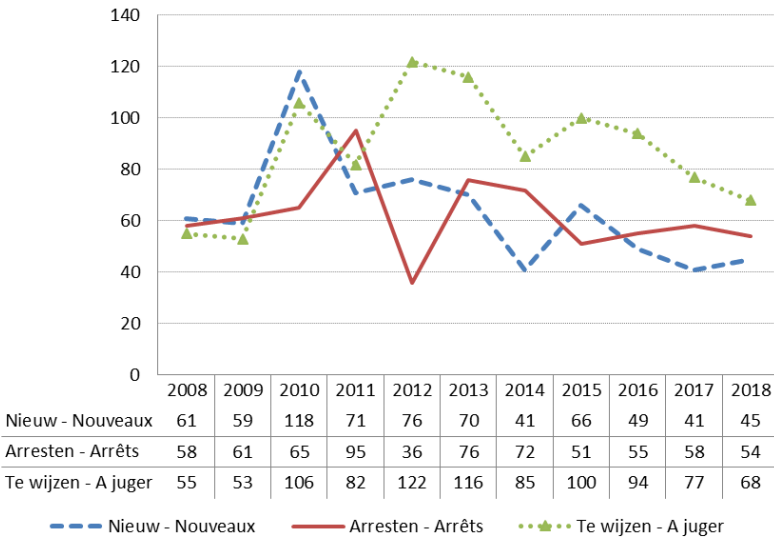
In 2018 werden vier bijzondere rechtszittingen georganiseerd waarin telkens alle gespecialiseerde magistraten van beide taalrollen hebben gezeteld om zo de gespecialiseerde kennis binnen het Hof optimaal aan te wenden en de eenheid van

rechtspraak van de twee afdelingen van de derde kamer te bevorderen. Op die rechtszittingen werden 27 arresten gewezen. Die succesvolle ervaring zal het volgende jaar worden voortgezet.

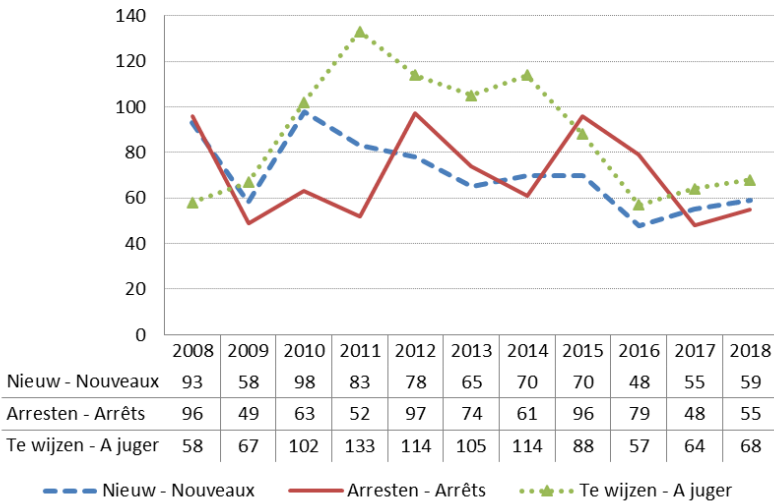
Het openbaar ministerie heeft een conclusie neergelegd in 29,63 pct. van de Nederlandstalige sociale zaken en in 58,18 pct. van de Franstalige sociale zaken, buiten zijn eveneens gepubliceerde schriftelijke conclusies “in substantie”.

14. S-zaken - Rôle S Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

15. S-zaken - Rôle S Franse taalrol - Rôle français

G-zaken

In 2018 werden 221 nieuwe aanvragen tot rechtsbijstand ingediend, tegenover 211 in 2017, 262 in 2016 en 241 in 2015. Er is dus een lichte daling ten opzichte van het gemiddelde van 238 van de drie voorafgaande jaren.

Het Bureau voor rechtsbijstand heeft 212 definitieve beslissingen geveld. Daaronder waren 58 beslissingen die de rechtsbijstand toekennen en 152 die ze verwerpen. Aldus bedraagt het percentage toekenningen 27,4 pct., tegenover 71,7 pct. verwerpingen. Dit stemt overeen met het gemiddelde van de voorbije jaren.

Er moet worden opgemerkt dat onder de beslissingen tot verwerping er 79 werden genomen nadat een advocaat bij het Hof een advies heeft uitgebracht over de redelijke kansen op succes van een cassatieberoep.

In 2018 hebben de advocaten bij het Hof in totaal 115 adviezen gegeven, tegenover 125 in 2017, 130 in 2016 en 138 in 2015. Deze vermindering bevestigt de opmerking die reeds werd gemaakt in het jaarverslag 2016, met name dat het Bureau meer dan vroeger verzoeken verwerpt zonder het voorafgaandelijk advies van een advocaat bij het Hof wanneer de aanvraag “kennelijk ongegrond” is.

	2014	2015	2016	2017	2018
Afgewezen aanvragen zonder advies van een advocaat bij het Hof	62	69	107	64	73
Afgewezen aanvragen na advies van een advocaat bij het Hof	115	102	92	86	79
Totaal aantal beslissingen waarbij de rechtsbijstand wordt verworpen	177	171	199	150	152
Toegewezen aanvragen zonder advies van een advocaat bij het Hof om te antwoorden of beperkt tot de kosten	13	20	25	28	22
Toegewezen aanvragen na advies van een advocaat bij het Hof	39	36	38	39	36
Totaal aantal beslissingen waarbij de rechtsbijstand wordt toegekend	52	56	63	67	58
Afstanden	1	3	2	0	2
Totaal aantal gewezen beslissingen	230	230	264	217	212
Nieuwe aanvragen	226	241	262	211	221

Bijzondere procedures

In 2018 werden 31 arresten gewezen tot onttrekking van de zaak aan de rechter, hetzij omdat een rechter verzuimd heeft zes maanden lang een beslissing uit te spreken, hetzij wegens gewettigde verdenking.

In 2018 werden geen arresten in verenigde kamers gewezen.

Resultaat van de cassatieberoepen

Het cassatiepercentage in het algemeen

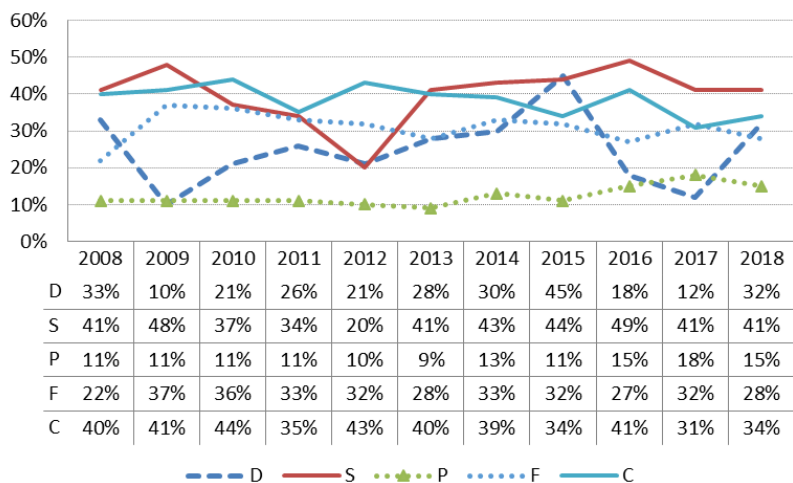
Het aantal cassatieberoepen dat leidt tot vernietiging van de bestreden beslissing is zeer uiteenlopend. Veel hangt af van de materie waarop het cassatieberoep betrekking heeft.

In burgerlijke zaken bedraagt het gemiddeld cassatiepercentage 34 pct., wat lager ligt dan het gemiddelde percentage van de laatste tien jaar. In de Franstalige kamer bedraagt dat percentage 31 pct., wat een lichte stijging betekent in vergelijking met 2017, toen in de Franstalige burgerlijke kamer een historisch laag cassatiepercentage werd opgetekend (27 pct.).

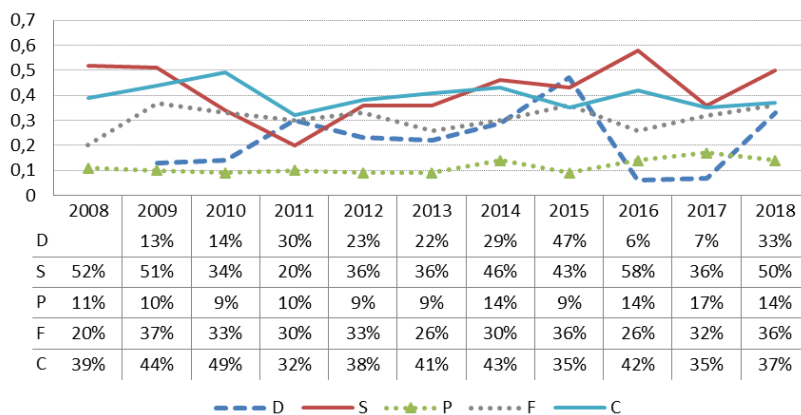
In fiscale zaken bedraagt het cassatiepercentage 28 pct. Dit percentage situeert zich in het gemiddelde van de percentages van de laatste jaren.

In strafzaken bedraagt het cassatiepercentage momenteel 15 pct. Dit komt neer op een lichte daling in vergelijking met vorig jaar, toen in 18 pct. van de strafzaken werd gecasseerd.

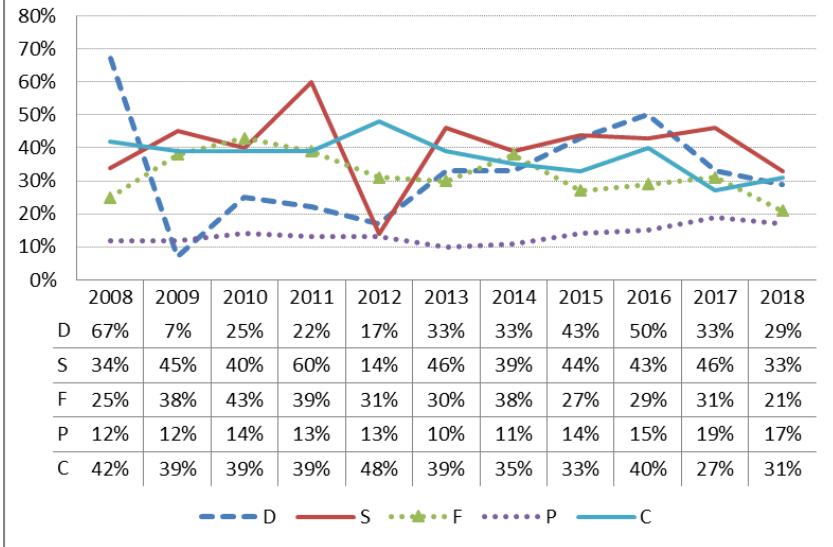
16. Cassaties - Cassation Totaal - Total

17. Cassaties - Cassation Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

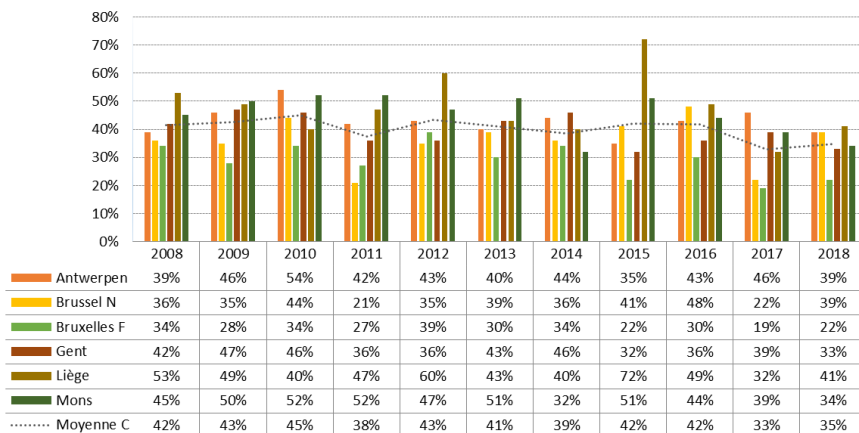
18. Cassaties - Cassation Franse taalrol - Rôle français

De cassatiepercentages per ressort

De cijfergegevens over het cassatiepercentage per ressort moeten met de nodige omzichtigheid worden behandeld. Wanneer het aantal beslissingen in een bepaalde materie waartegen een cassatieberoep wordt ingesteld laag is, dan is de kans op extreme cijfers hoog, in de ene of andere zin. Dit kan statistisch een verkeerd of ongenueanceerd beeld opleveren. Het staat aan de hoven en rechtbanken om deze cijfers te evalueren.

19. Cassaties - Cassation C-Zaken - Affaires C

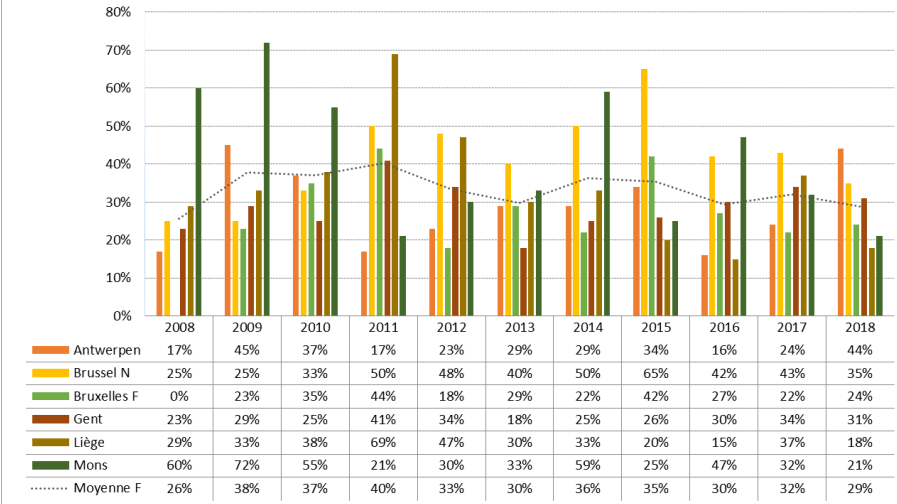
20. Cassaties - Cassation P-zaken - Affaires P

21. Cassaties - Cassation S-zaken - Affaires S

22. Cassaties - Cassation F-zaken - Affaires F

Conclusie

De algemene conclusie is dat de statistische gegevens voor 2018 globaal genomen bemoedigend zijn. De evolutie waarbij het aantal nieuwe zaken daalt als gevolg van wetgevende hervormingen waaraan het Hof heeft meegewerkt, wordt in 2018 bevestigd. Even belangrijk is dat het globaal aantal te wijzen zaken sinds 2014 blijft afnemen. Ook op het vlak van de doorlooptijden is de situatie positief. De doorlooptijden blijven immers stabiel en in een aantal materies – met name de Franstalige fiscale dossiers en de Nederlandstalige strafzaken – wordt een forse winst geboekt. Het Hof slaagde daar onder meer in door een aantal welgekomen benoemingen en aanstellingen van magistraten, referendarissen, magistraten met opdracht en vertalers.

Tezelfdertijd moet worden vastgesteld dat het aantal uitgesproken arresten dit jaar afnam. Daarom blijft het Hof inzetten op interne maatregelen om zijn werking te verbeteren. Het spreekt voor zich dat de bewegingsruimte daarbij niet onbeperkt is, tenminste als men de kwaliteit van de rechtspraak niet in het gedrang wil brengen.

De kwalitatieve uitdaging blijft immers bestaan: hoe kan het Hof goede, doordachte en duidelijke beslissingen aanreiken die beantwoorden aan de verwachtingen van de burgers en aan de toenemende complexiteit van de dossiers. Het Hof wil daarbij zijn essentiële taken vrijwaren, namelijk het bevorderen van de eenheid van rechtspraak, de ontwikkeling van het recht in ons land en het garanderen van de rechtszekerheid van de burgers.

Bijlage – Organigram en samenstelling van het Hof van Cassatie en het openbaar ministerie

Organigram en samenstelling van de zetel op 31 december 2018

Organigram

1 eerste voorzitter (F)

1 voorzitter (N)

6 sectievoorzitters (3N et 3F)

22 raadsheren (11F en 11 N)

hetzij in totaal 30 magistraten.

Onder de magistraten van de zetel hebben 9 leden het wettelijk bewijs geleverd van de kennis van de andere landstaal; één lid levert het bewijs van de kennis van de Duitse taal.

Samenstelling

Algemene leiding: eerste voorzitter ridder de Codt

EERSTE KAMER

Leiding: sectievoorzitter Chr. Storck

FRANSE AFDELING		NEDERLANDSE AFDELING	
sectievoorzitters	Chr. Storck M. Regout	sectievoorzitters	E. Dirix B. Deconinck
raadsheren	D. Batselé M. Delange M. Lemal M.-Cl. Ernotte S. Geubel A. Jacquemin	raadsheren	A. Smetryns K. Mestdagh G. Jocqué B. Wylleman K. Moens
plaatsvervangers		plaatsvervangers	
raadsheren	Fr. Roggen T. Konsek	voorzitter	P. Maffei
		sectievoorzitter	B. Dejemeppe

Fr. Lugentz

raadsheren

F. Van Volsem

A. Bloch

A. Lievens

E. Francis

I. Couwenberg

TWEEDE KAMER

Leiding: eerste voorzitter ridder de Codt

FRANSE AFDELING		NEDERLANDSE AFDELING	
eerste voorzitter	J. de Codt	voorzitter	P. Maffei
sectievoorzitter	B. Dejemepe	raadsheren	G. Jocqué
raadsheren	F. Roggen		F. Van Volsem
	E. de Formanoir		A. Bloch
	T. Konsek		P. Hoet
	F. Lugentz		A. Lievens
	Fr. Stévenart Meeûs		E. Francis
			S. Berneman
			I. Couwenberg
plaatsvervangers		plaatsvervangers	
raadsheren	M. Delange	sectievoorzitters	B. Deconinck
	M. Lemal		A. Smetryns
	M.-Cl. Ernotte	raadsheren	K. Mestdagh
	S. Geubel		B. Wylleman
	S. Berneman		

DERDE KAMER

Leiding: sectievoorzitter Chr. Storck

FRANSE AFDELING		NEDERLANDSE AFDELING	
sectievoorzitters	Chr. Storck M. Regout	sectievoorzitters	E. Dirix B. Deconinck
raadsheren	D. Batselé M. Delange M. Lemal M.-Cl. Ernotte S. Geubel A. Jacquemin	raadsheren	A. Smetryns K. Mestdagh A. Lievens B. Wylleman K. Moens
plaatsvervangers		plaatsvervangers	
raadsheren	S. Berneman E. de Formanoir	raadsheren	G. Jocqué M. Delange P. Hoet I. Couwenberg

BUREAU VOOR RECHTSBIJSTAND

voorzitter: sectievoorzitter A. Smetryns

plaatsvervangende voorzitters : raadsheren K. Mestdagh, M. Delange en F. Roggen

Organigram en samenstelling van het openbaar ministerie op 31 december 2018

Organigram

1 procureur-generaal (N)

1 eerste advocaat-generaal (F)

11 advocaten-generaal (6N en 5F)

2 voltijds gedelegeerde advocaten-generaal (2N)

d.i. een totaal van 15 magistraten.

Onder de magistraten van het parket hebben 5 leden het bewijs geleverd van de kennis van de andere landstaal; één lid leverde het bewijs van de kennis van de Duitse taal.

De dienst van de zittingen werd, in de regel, als volgt onder de magistraten van het parket verdeeld:

Eerste kamer (burgerlijke zaken, handelszaken en fiscale zaken)

- Nederlandstalige afdeling: de procureur-generaal en vier advocaten-generaal, onder wie één advocaat-generaal met opdracht
- Franstalige afdeling: de eerste advocaat-generaal en twee advocaten-generaal

Tweede kamer (strafzaken)

- Nederlandstalige afdeling: drie advocaten-generaal, onder wie één advocaat-generaal met opdracht
- Franstalige afdeling: twee advocaten-generaal

Derde kamer (sociale zaken en, soms, burgerlijke en fiscale zaken)

- Nederlandstalige afdeling: een advocaat-generaal
- Franstalige afdeling: een advocaat-generaal

Tuchtzaken:

- Nederlandstalige afdeling: de procureur-generaal en twee advocaten-generaal
- Franstalige afdeling: de procureur-generaal, de eerste advocaat-generaal en een advocaat-generaal

In voorkomend geval worden die magistraten vervangen door een door de procureur-generaal aangewezen lid van het parket, of worden de zaken over een bepaalde materie verdeeld onder de advocaten-generaal van een andere kamer.

Rechtsbijstand (N en F) : de eerste advocaat-generaal (F) en een advocaat-generaal (N)

Samenstelling

Procureur-generaal: D. Thijs

Eerste advocaat-generaal: A. Henkes

Advocaten-generaal:

Th. Werquin

M. Timperman

D. Vandermeersch

J.M. Genicot

Chr. Vandewal

R. Mortier

A. Van Ingelgem

H. Vanderlinden

L. Decreus

M. Nolet de Brauwere

Ph. de Koster

A. Winants (voltijds gedelegeerd)

J. Van der Fraenen (voltijds gedelegeerd)

Referendarissen

Het kader bestaat uit 10 plaatsen voor Nederlandstaligen en vijf plaatsen voor Franstaligen.

G. Van Haegenborgh (N)

D. Patart (F)

G.-Fr. Raneri (F)

F. Louckx (N) (langdurig afwezig)

M. van Putten (N)

F. Parrein (N)

A. Meulder (F)

N. Schmitz (F)

A. Lenaerts (N)

J. del Corral (N)

S. Guiliams (N)

E. Van Stichel (N)

M. de Potter de ten Broeck (N)

P. Brulez (N)

N.

Magistraten met opdracht

E. Van Dooren, raadsheer in het hof van beroep te Antwerpen

F. Blockx, rechter in de ondernemingsrechtbank te Antwerpen, afdeling Antwerpen

H. Mormont, raadsheer in het arbeidshof te Luik

B. Van den Bergh, raadsheer in het hof van beroep te Antwerpen

A. Deleu, rechter in de rechtbank van eerste aanleg van Henegouwen, afdeling Charleroi

F. Bouquelle, kamervoorzitter in het arbeidshof te Brussel

N.

Organigram en samenstelling van de griffie op 31 december 2018

Organigram

Personeelsbestand

Wettelijk kader

1 hoofdgriffier

1 griffier-hoofd van dienst

11 griffiers (1 langdurig afwezig en 1 plaats vacant)

21 assistenten (6 vacant en 1 gedetacheerd)

11 medewerkers (4 vacant en 1 gedetacheerd)

Buiten kader

1 griffier (afgevaardigd door de militaire rechtscolleges)

1 deskundige gebouwenbeheerder (buiten kader)

18 contractuelen, van wie :

1 medewerker (chauffeur van de eerste voorzitter)

10 contractuele medewerkers (griffie)

5 contractuele medewerkers (1 medewerker en 4 arbeiders gebouwenbeheer)
2 contractuele medewerkers (onthaal)

Verdeling van de personeelsleden per dienst

Algemene leiding

1 hoofdgriffier
1 griffier-hoofd van dienst
2 contractuele medewerkers

Griffie

(1) Beheer rollen-dossiers
4 assistenten
1 medewerker
(2) Dienst boekhouding (briefwisseling, afleveren expedities, kopies, enz.)
1 medewerker
(3) Dienst zittingen
9 griffiers (van wie één afgevaardigd)
4 assistenten (van wie één verantwoordelijk is voor de uitgave van Arresten van Cassatie)
8 medewerkers
(4) Dienst beheer informaticasysteem en chauffeur van de eerste voorzitter
1 medewerker
(5) Secretariaat van de eerste voorzitter en voorzitter
1 griffier (kabinetssecretaris)
2 assistenten
(6) Dienst documentatie
3 assistenten
1 medewerker
(7) Dienst expeditie en verdeling externe en interne post, zittingen
2 medewerkers
(8) Dienst beheer gerechtsgebouwen
1 deskundige gebouwenbeheerder
2 medewerkers

4 medewerkers arbeiders

(9) Dienst onthaal gerechtsgebouw

2 medewerkers

(10) Dienst beheer en toezicht

1 assistent

11 medewerkers

Samenstelling

Hoofdgriffier: C. Van Der Kelen

Griffier-hoofd van dienst: K. Merckx

Griffiers:

F. Adriaensen

V. Kosynsky (afgevaardigd)

F. Gobert

J. Pafenols (kabinetssecretaris)

P. De Wadripont

T. Fenaux

K. Van Den Bossche

A. Marcelis (langdurig afwezig)

V. Van de Sijpe

L. Body

M. Van Beneden

N.

Secretariaat van het parket

Organigram

1 hoofdsecretaris (F)

1 secretaris-hoofd van dienst (N)

5 secretarissen (3F en 2N, van wie één gedelegeerd)

1 deskundige documentatiebeheer

5 assistenten (waarvan twee plaatsen in te vullen zijn)

7 medewerkers (waarvan twee plaatsen in te vullen zijn)

Samenstelling

Hoofdsecretaris:	E. Ruytenbeek
Secretaris-hoofd van dienst:	N. Van den Broeck
Secretarissen:	
	V. Dumoulin
	J. Cornet
	Ph. Peters
	J. Wyns
	I. Neckebroeck (gedelegeerd)

Secretariaat van de Eerste Voorzitter

Griffier-kabinetssecretaris:	J. Pafenols
Assistenten:	S. Samyn
	E. De Rouck

Steundienst

- 1 Attaché ICT : M. Van Bossche
- 1 Expert ICT : Th. Ahn

Dienst overeenstemming der teksten en documentatiedienst

Deze dienst is samengesteld uit verschillende magistraten met opdracht, twee assistenten en een ploeg vertalers.

Dienst overeenstemming der teksten

Het kader bestaat uit tien attachés. Alle plaatsen zijn momenteel ingevuld in deze vertaaldienst, die onder het gezag en de leiding staat van de eerste voorzitter, bijgestaan door de procureur-generaal.

Directie:	S. De Wilde
Leden:	M. Maillard (langdurig afwezig)
	V. Bonaventure
	H. Giraldo
	A. Brouillard

B. De Luyck
J. De Meyere
E. Fremaux
E. Mathu
S. Vandergheynst

Documentatiedienst

Assistenten: Ch. Dubuisson
M. Michelot
P. Duchenne
Medewerker: A.-M. Erauw

Bibliotheek

Deskundige documentatiebeheer: Ch. Willemsen
Assistent: A. Boudart

Bijlage – Lijst van de studies gepubliceerd in het jaarverslag van het Hof van Cassatie sinds 1998

- “De redenen van de arresten van het Hof”, Jaarverslag, 1998, p. 75.
- “Onttrekking en wraking”, Jaarverslag, 1999, p. 61.
- “Rechtsbijstand voor het Hof van Cassatie”, Jaarverslag, 1999, p. 75.
- “Eerste toepassingen van de wet Franchimont”, Jaarverslag, 1999, p. 97.
- “Het Hof van Cassatie en het Arbitragehof”, Jaarverslag, 1999, p. 105.
- “Enkele bijzondere aangelegenheden”, Jaarverslag, 2000, p. 99.
- “Het openbaar ministerie in de procedure voor het Hof van Cassatie en de nieuwe proceduremodaliteiten voor het Hof na de hervorming van 14 november 2000”, opgesteld door voorzitter I. Verougstraete en advocaat-generaal G. Bresseleers, Jaarverslag, 2001, p. 31.
- “Voorlopige hechtenis”, opgesteld door procureur-generaal J. du Jardin, raadsheren L. Huybrechts en J. de Codt, advocaten-generaal M. De Swaef en P. Duinslaeger en referendaris bij het Hof van Cassatie F. Swennen, Jaarverslag, 2001, p. 183.
- “Het Hof van Cassatie en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens”, opgesteld door referendarissen bij het Hof van Cassatie G.-F. Raneri en A. De Wolf, onder de leiding van voorzitter I. Verougstraete, eerste advocaat-generaal J.-F. Leclercq en afdelingsvoorzitter M. Lahousse, Jaarverslag, 2002, p. 420.
- “Aanpassing van de vordering in de zin van artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie S. Mosselmans, Jaarverslag, 2002, p. 468.
- “Algemene rechtsbeginselen”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie A. Bossuyt, onder toezicht van voorzitter I. Verougstraete, Jaarverslag, 2003, I, p. 112.
- “Onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen die geen eindbeslissingen zijn, in de zin van artikel 416, tweede lid, van het wetboek van strafvordering”, opgesteld door raadsheer L. Huybrechts en referendaris bij het Hof van Cassatie G.-F. Raneri, Jaarverslag, 2003, I, p. 163.
- “Omvang van de vernietiging in strafzaken en de regel van de eenheid – onsplitsbaarheid van de beslissing over de schuld en de straf – evolutie van de rechtspraak van het Hof, in het spoor van het arrest van Esbroeck van 8 februari 2000”, opgesteld door procureur-generaal J. du Jardin, met de medewerking van referendaris bij het Hof van Cassatie M. Traest en magistraat met opdracht M.-R. Monami, Jaarverslag, 2003, II, p. 255.

- “Beschouwingen over de geschillen voorgelegd aan het Hof van Cassatie over de regulering ervan”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie T. Erniquin in samenwerking met raadsheer S. Velu, Jaarverslag, 2003, II, p. 266.
- “Administratieve sancties”, opgesteld door de referendarissen bij het Hof van Cassatie I. Boone en G. Van Haegenborgh, onder toezicht van raadsheer L. Huybrechts, eerste advocaat-generaal J.-F. Leclercq en voorzitter I. Verougstraete, Jaarverslag, 2004, p. 185.
- “De toepassing van het gerechtelijk wetboek in strafzaken: artikelsgewijze bespreking van de rechtspraak van het Hof”, opgesteld door de referendarissen bij het Hof van Cassatie G.-F. Raneri en M. Traest, onder de leiding van afdelingsvoorzitter F. Fischer, raadsheer P. Mathieu en advocaat-generaal met opdracht Ph. de Koster, Jaarverslag, 2005, p. 176.
- “De procedurele aspecten van de substitutie van motieven door het Hof van Cassatie in burgerlijke zaken”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie D. De Roy, onder de leiding van afdelingsvoorzitter E. Waütters, raadsheer J. de Codt en advocaat-generaal G. Dubrulle, Jaarverslag, 2006, p. 181.
- “De ‘wet’ in de zin van artikel 608 van het Gerechtelijk Wetboek”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie P. Lecroart, onder de leiding van afdelingsvoorzitter C. Parmentier en advocaat-generaal met opdracht Ph. de Koster, Jaarverslag, 2006, p. 200.
- “De in de gecoördineerde wet van 15 september 2006 tot bescherming van de economische mededinging voorziene prejudiciële vraag aan het Hof van Cassatie”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie A. Bossuyt, onder leiding van voorzitter I. Verougstraete, advocaat-generaal D. Thijs en advocaat-generaal met opdracht Ph. de Koster, Jaarverslag, 2007, p. 213.
- “Gerechtskosten voor het Hof van Cassatie in civiele en strafzaken”, opgesteld door voorzitter I. Verougstraete, Jaarverslag 2008, p. 277.
- “15 jaar cassatierechtspraak inzake douane en accijnzen”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie A. Bossuyt, advocaat-generaal P. Duinslaeger, afdelingsvoorzitter L. Huybrechts en magistraat met opdracht E. Van Dooren, Jaarverslag, 2009, p. 197.
- “Rechtsbijstand voor het Hof van Cassatie”, opgesteld door raadsheer A. Fettweis, Jaarverslag, 2010, p. 120.
- “Overzicht van cassatierechtspraak inzake onttrekking van de zaak aan de rechter (1 januari 2000 – 30 september 2011)”, opgesteld door magistraat met opdracht E. Van Dooren, Jaarverslag, 2011, p. 106.
- “De wijziging van de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken – Het voorstel van 2012 en zijn verloop”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie G.-Fr. Raneri, Jaarverslag 2013, p. 146.
- “De wet van 10 april 2014 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de procedure voor het Hof van Cassatie en de wrakingsprocedure: *capita selecta*”,

opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie A. Meulder, Jaarverslag, 2014, p. 129.

- “De rechtspraak van het Hof van Cassatie naar aanleiding van de hervormingen van de cassatieprocedure in strafzaken”, opgesteld door advocaten-generaal D. Vandermeersch en M. Nolet de Brauwere, Jaarverslag, 2016, p. 154.

- “Enkele recente ontwikkelingen in de cassatieprocedure in burgerlijke zaken”, opgesteld door sectievoorzitter M. Regout, Jaarverslag, 2016, p. 185.

- “De verplichting van de burgerlijke rechter om ambtshalve rechtsgronden op te werpen”, opgesteld door raadsheer B. Wylleman, Jaarverslag, 2017, p. 164.

- “De rol van de rechtsvergelijking in de rechtspraak van het Hof van Cassatie”, opgesteld door sectievoorzitter E. Dirix, Jaarverslag, 2018, p. 165.

Bijlage – Lijst van de foto's van het Justitiepaleis te Brussel¹

- 1) Omslag: eerste verdieping, beeldengalerij
- 2) Voorwoord: hoofdingang
- 3) Voorstelling van het Hof van Cassatie: gewone zittingszaal
- 4) Belangrijke arresten van het Hof: enkele volumes van de officiële publicatie van de arresten van het Hof
- 5) Belangrijkste conclusies van het openbaar ministerie: eerste verdieping, beeldengalerij
- 6) Openingsrede: plechtige zittingszaal
- 7) Voorstellen *de lege ferenda*: hoofdingang, peristilium, Lycurgus
- 8) Studies: oude bibliotheek van het Hof
- 9) Het Hof van Cassatie in cijfers: enkele cassatiedossiers
- 10) Organigram: wandelzaal

¹ De foto's met de nummers 2, 4, 6, 7, 8, 9 en 10 werden gerealiseerd door Bryan Proutt voor Bryapro Photography.